

Bu kitap, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi tarafından Hollanda Kraliyeti Ankara Büyükelçiliği'nin katkılarıyla basılmıştır. Kitabın içeriğinden Hollanda Kraliyeti Ankara Büyükelçiliği sorumlu değildir.

Özgün Künye

Orjinal Adı : First Steps - A Manual for Starting Human Rights Education

Yayınlayan : Amnesty International

AI İndeks : 32/002/2002

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ TÜRKİYE ŞUBESİ

Abdülhakhamid Cd. No:30/5

Talimhane

Beyoğlu/İstanbul

Tel:0212 361 62 17 ve 18

www.amnesty.org.tr

ISBN: 978-9944-0204-42

Kapak Tasarımı : Volkan Akyıldırım
Çeviren : İpek Üstüner - Gülden Gürsoy Ataman
Düzeltili : Betül Olgun
Kitabı Türkçeye
Uyarlayan : Hakan Ataman
Yayına Hazırlayan : Gülden Gürsoy Ataman
Dizgi ve Grafik : Abdurrahman Seyhan
Baskı : Ayrıntı Basımevi
Tel: 0.312 394 55 90

Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Kitabın hiçbir bölümü yayıncının yazılı izni alınmaksızın elektronik ve mekanik yöntemler, fotokopi, kayıt işlemi veya burada belirtilmeyen farklı yöntemler kullanılarak çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

İLK ADIM

İnsan Hakları Eğitime Başlangıç
İçin El Kitabı

www.amnesty.org.tr

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ NEDİR?

Uluslararası Af Örgütü insan hakları için mücadele eden kişilerin dünya çapındaki hareketidir. Uluslararası Af Örgütü'nün vizyonu; her insanın İnsan Hakları Evrensel Beyanname tarafından korunan insan haklarına ve tüm uluslararası insan hakları standartlarına erişebilmesini sağlamaktır.

Bu görüşün takibi için Uluslararası Af Örgütü fiziksel ve duygusal bütünlük, düşünce ve ifade özgürlüğü ve ayrımcılık yapılmaması gibi insan hakları ihlallerin önlenmesi ve sona erdirilmesine odaklanmış ve tüm insan haklarını yüceltmeyi görev edinmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyanname her insanın onuru ve hayatı için temel insan haklarını düzenler. Bunlar arasında siyasi haklar; örneğin düşünce ve ifade özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü, ekonomik haklar; örneğin, çalışma hakkı ve yaşam için yeterli standartlara sahip olma, medeni haklar örneğin; kanun önünde eşitlik, evlenme hakkı, sosyal ve kültürel haklar örneğin; eğitim ve toplum içinde kültürel hayata katılma hakkı. Dünyadaki her devletin hükümetinin sınırları içindeki insanların insan haklarını koruması ve hayata geçirmesi sorumluluğu vardır. Uluslararası Af Örgütü hükümetlerin bu sorumluluklarını yerine getirmeleri için çalışmayı amaçlar.

İnsan hakları ihlalleri ile ilgili belgeleri ve raporları araştırır, ancak görevi bununla sona ermez. Uluslararası Af Örgütü üyeleri, ihlalleri durdurmak için etkili eylemlerde bulunur, uygulamaya geçerler. Uluslararası Af Örgütü sıradan insanların - tehlike altında olan diğer insanlar adına, olanları protesto etmek için - düşündüklerini açıkça söylemelerini mümkün kılar. Uluslararası Af Örgütü çalışmasını uluslararası dayanışma üzerine kurmuştur. Üyeleri bir çok farklı kültürden ve geçmişten, birbirinden farklı inançlardan gelmekte ve herkesin insan haklarından yararlanabildiği bir dünya kurma amacıyla çalışmak için bir araya gelmişlerdir.

Uluslararası Af Örgütü; hükümetlerden, politik ideolojilerden, ekonomik kazançlardan ya da dinden bağımsızdır. Hiçbir hükümeti ya da politik sistemi desteklemediği ya da karşı çıkmadığı gibi haklarını korumayı amaçladığı mağdurların da fikirlerini zorunlu olarak desteklemez. Bağımsızlığını korumak için hükümetlerden ya da siyasi partilerden insan hakları ihlallerine karşı yürüttüğü belgeleme ya da kampanyalar için para kabul etmez. Maddi kaynakları dünya çapında bulunan üyelerinin bağışlarından ve (fundraising) (fon bulma) çalışmalarından elde eder.

Uluslararası Af Örgütü demokratik, özerk bir harekettir. Yalnızca dünya çapındaki üyelerine cevap vermektedir. Tüm politik kararlar seçilmiş organlar tarafından alınır. Uluslararası Af Örgütü; uluslararası dayanışma, her kurban için etkili eylem, global kapsamlılık, insan haklarının evrenselliği ve bölünmezliği, tarafsızlık ve bağımsızlık, demokrasi ve karşılıklı saygı uluslararası prensiplerini paylaşan insan hakları savunucuları topluluğunu oluşturmaktadır.

Bugün Uluslararası Af Örgütü dünyanın her yerinde gönüllü eylemleri düzenlemektedir. Uluslararası Af Örgütü'nün 140'dan fazla ülkede herkesin insan haklarından faydala-

nabileceği bir dünya için bir araya gelen ve çalışan bir milyon üyesi ve bağışta bulunan destekçisi vardır. 100'den fazla ülkede ve bölgede yüzlerce yerel grup, gençlik ve öğren-ci grupları ve diğler uzman grupları yanında tekil üyeleri ve koordinatörleri vardır. 50'den fazla ülkede yerel olarak çalışan bölümler ve 20'den fazla yerde diğler koordine yapıları bulunmaktadır. Uluslararası Af Örgütü hükümetlere ve Birleşmiş Milletler gibi kurumlara delegasyon gönderen, insan hakları meseleleri üzerinde uluslararası tartışmalarda yer alan, dünya çapında tanınan ve saygı duyulan bir örgüttür.

Sunuş

Değerli Eğitimciler,

"İlk Adım" İlköğretim, lise ve dengi okullarda İnsan Hakları Eğitimine Başlamak için hazırlanmış bir el kitabıdır. Bu el kitabı insan hakları eğitiminde çok az ya da hiçbir deneyimi olmayan öğretmenlere yönelik hazırlanmıştır. Elinizdeki bu kaynak kitap, insan hakları eğitimi için arka plan; insan hakları öğretimi için araçlar(öğretim metotları, ders geliştirme, eğitim seminerlerinin değerlendirilmesi ve organizasyonu); örnek dersler; temel insan hakları dokümanları ve insan hakları eğitimini yaygınlaştırmak için diğer kaynakları içeren farklı bölümlere ayrılmaktadır. El kitabındaki model dersler Uluslararası Af Örgütü'nün uzmanları ve diğer yayınlar da dâhil olmak üzere oldukça zengin bir kaynaktan hareketle hazırlanmış ve insan hakları eğitimi için değişik yöntemlerin ve başlıkların yaratılmasına yönelik kullanılmıştır. "İlk Adım" eğitimsel ortamlardaki etkinlikleri organize etmek için bir kaynak olduğu kadar, öğretmenler için bir öğrenim aracı olarak da tasarlanmıştır. İlk Adım'daki metinlerin ana amacı insan hakları eğitimine yaklaşımlar ve temel prensiplerle öğretmenleri tanıştırmak ve onlara kendi derslerini ve öğretim becerilerini geliştirmeleri için araçlar vermektir. Türk eğitim sisteminde insan hakları eğitimi, pek çok batılı ülkeye nazaran henüz çok yenidir. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı son yıllarda müfredat programlarında yapmış olduğu değişikliklerle insan hakları eğitimini hem ilköğretim hem de lise ve dengi okullar için mümkün ve uygulanabilir kılmıştır.

İlk Adım el kitabının başlangıç mahiyetindeki ilk Türkçe çevirisi, İzmir'de pilot bir çalışmada uygulanmak üzere, 1998 yılında Doç. Dr. Aysel Kumral tarafından gönüllü olarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu pilot çalışma İzmir'deki hem resmi hem de özel statüdeki ilköğretim okullarında psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmeti veren eğitimcilerimizin gözetiminde gerçekleştirilmiştir. İzmir'deki pilot çalışmayı takiben, elde edilen deneyimler ışığında, kitabın lise ve dengi okullar için hazırlanmış, kısaltılmış sürümünü içeren ikinci çevirisi İpek Üstüner tarafından gerçekleştirilmiş ve Finlandiya Büyükelçiliğinin maddi katkılarıyla da birinci baskısı gerçekleştirilmiştir. İlk Adım kitabının elinizdeki ve aslına uygun bir şekilde gerçekleştirilen tam sürümünün çevirisi ise Gülden Gürsoy'un gönüllü katkılarıyla gerçekleşmiştir. Elinizdeki bu son baskı Uluslararası Af Örgütü'nün "İnsan Hakları Eğitim Programı" kapsamında projelendirdiği ve proje koordinatörlüğünü üstlenerek, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu ile eşgüdümlü bir şekilde gerçekleştirilen bir dizi atölye çalışmasında uygulanmış ve gözden geçirilmiştir. İlk Adım El Kitabının elinizdeki Türkçe çevirisinin haricinde toplam dokuz dilde daha çevirisi bulunmaktadır: Arnavutça, Arapça, Hollandaca, İngilizce, Macarca, Rusça, Slovakça, Slovence, ve Ukraynaca.

İlk Adım el kitabı gerek hükümetlerarası gerekse hükümet-dışı örgütler tarafından insan hakları eğitimi konusunda tavsiye edilen temel kaynaklardan biridir. Bu vesileyle, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi olarak bizler, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın çok değerli katkılarıyla, Türkiye'de de insan hakları eğitimi konusunda önemli bir rol oynayacağı kanaatindeyiz. *İlk Adım*'ın ülkemizdeki insan hakları bilincinin yükselmesine önemli bir katkı sağlayacağını ümit ediyoruz. Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi ve insan hakları eğitimi hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler ihe@amnesty.turkiye.org.tr veya posta@amnesty.org e-posta adreslerine veya normal posta yoluyla İstanbul'daki ofisimize (www.amnesty.org.tr) ulaşarak daha fazla bilgi edinebilirler.

Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi

Bölüm Bir: İlk Adımlar

İçindekiler:

- İnsan Hakları Nedir? 14
- İnsan Hakları Eğitimi Nedir? 16
- İnsan Hakları Eğitimi Hakkında Genel Sorular 18

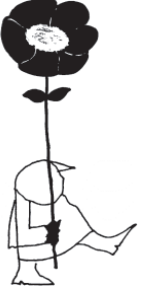

Bölüm İki: Araçlar

İçindekiler:

- Okuldaki İnsan Hakları Ortamının İncelenmesi 22
- İnsan Haklarına Müfredat İçinde Nasıl Yer Verilebilir? 29
- İnsan Hakları Eğitimi İçin Faydalı Yöntemler 33
- İnsan Hakları Eğitimi Etkinliğinizi Nasıl Planlarsınız? 47
- İnsan Hakları Eğitimi Etkinliğinizi Değerlendirme 50

Bölüm Üç: Küçük Çocuklar

İçindekiler:

- Başlangıç: Tanıtıcı Etkinlikler 55
- Sen ve Ben - Farklılıkla İlgili Etkinlikler 58
- Kim, ben mi? - Sorumlukla İlgili Etkinlikler 72
- Yaşam hakları - Hakların Evrenselliğiyle İlgili Etkinlikler 77
- Neye Adil Denir? - Adaletle İlgili Etkinlikler 83
- Benim Haklarım / Senin Hakların - Hakların Birbirleriyle Çatıştığı Durumlarla İlgili Etkinlikler 89
- Eylem - İnsan Haklarını Sınıfın Dışına Taşımak 93

Bölüm Dört: Gençler

İçindekiler:

- Başlangıç: Tanıtıcı Etkinlikler 98

- Birlikte Yaşama - Saygıyla İlgili Etkinlikler 103
- Kim, ben mi? - Sorumlulukla İlgili Etkinlikler 110
- Yaşam Hakları - Hakların Evrenselliğiyle İlgili Etkinlikler 121
- Neye Adil Denir? - Adaletle İlgili Etkinlikler 129
- Benim Haklarım / Senin Hakların - Hakların Birbirleriyle
Çatıştığı Durumlarla İlgili Etkinlikler 134
- Eylem - İnsan Hakları Aktivizmi İçin Pratik Bir Rehber.....145

Bölüm Beş: İnsan Hakları Belgeleri

İçindekiler:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 152
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin Basitleştirilmiş Versiyonu 157
- Çocuk Hakları Sözleşmesinin Basitleştirilmiş Versiyonu 158
- Çocuk Hakları Sözleşmesindeki Hakların Özeti 163

Bölüm Altı: Sonraki Adımlar

İçindekiler:

- İnsan Hakları Eğitimi Ağı Kurmak 166
- İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi Düzenlemek 167
- İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi Örneği 170
- Kendi İnsan Hakları Eğitimi Atölyenizi Değerlendirme 174
- Faydalı Kurumlar 177
- Olası Sponsorlar 180
- Faydalı Kitaplar 182

Bölüm Bir: İlk Adımlar

İçindekiler:

İnsan Hakları Nedir?

İnsan Hakları Eğitimi Nedir?

İnsan Hakları Eğitimi Hakkında Genel Sorular

“Belki de, hepimiz haklarımız olduğunu bilerek doğarız - sadece bunların bize hatırlatılması gerekir.”

Romanyalı İnsan Hakları Eğiticisi

İnsan Hakları Nedir?

İnsan hakları, onlar olmadan kişilerin insan olarak saygınlık içerisinde yaşayamayacağı temel standartlar olarak tanımlanabilir. İnsan hakları özgürlük, adalet ve barışın temelidir. İnsan haklarına saygı, birey ve toplumun bütünüyle gelişmesine olanak tanır.

İnsan haklarının gelişimi, köklerini dünyanın her yerinde özgürlük ve eşitlik için yapılan mücadelelerde bulur. İnsan hayatına ve insan onuruna saygı gibi insan haklarının temel unsurları birçok din ve felsefede bulunabilir.

Bu haklar İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ilan edilmiştir. Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri gibi belgeler, hükümetlerin, vatandaşların haklarına saygı göstermeleri için ne yapmaları ve ne yapmamaları gerektiğini belirlemiştir.

İnsan Haklarının Özellikleri

- İnsan hakları satın alınamaz, kazanılamaz ya da miras yoluyla devredilemez. İnsan hakları, her insana içkindir; bu haklar sadece insan oldukları için onlara aittir.
- İnsan hakları ırk, cinsiyet, din, siyasi veya başka bir düşünce, ulusal veya toplumsal köken gözetilmeksizin tüm insanlar için aynıdır. Hepimiz özgür, onur ve haklar açısından da eşit doğarız. İnsan hakları 'evrenseldir'.
- İnsan hakları geri alınamaz - hiç kimsenin herhangi bir nedenle bir başkasını insan haklarından yoksun bırakmaya hakkı yoktur. İnsanlar, kendi ülkelerinin kanunları onların haklarını tanımadığında veya bu hakları ihlal ettiğinde dahi insan haklarına sahiptir. Örneğin, kölelik düzeni uygulandığında, köleler - hakları ihlal ediliyor olsa bile- insan haklarına sahiptirler. İnsan hakları 'devredilemez'dir.
- Onur içinde yaşamak için, insanlar özgürlük, güvenlik ve yeterli yaşam standartlarında yaşama hakkına sahiptir. İnsan hakları 'bölünemez'dir.

Hakların Kategorileri

Haklar üç kategoriye ayrılabilir:

1. **Kişisel ve siyasi haklar:** 'Birinci kuşak haklar' olarak da adlandırılır. Bunlar 'özgürlüğe yöneliktir' ve bireyin yaşama, özgürlük ve güvenlik haklarını kapsar: işkenceye ve köleliğe karşı korunma, siyasi katılım, düşünce, fikir, ifade, din ve vicdan özgürlüğü, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü.
2. **Ekonomik ve sosyal haklar:** 'İkinci kuşak haklar' olarak da adlandırılır. Bunlar 'gü-

venliğe yönelik' haklardır. Örneğin; çalışma, eğitim, yeterli bir yaşam standardı, yiyecek, barınma ve sağlık hakları.

3. Çevresel, kültürel ve gelişme hakları: 'Üçüncü kuşak haklar' olarak da adlandırılır. Temiz ve harap olmamış bir çevrede yaşama hakkı ile kültürel, politik ve ekonomik gelişme haklarını kapsar.

Her bireyin insan haklarına sahip olduğunu söylediğimizde; onların, diğerlerinin insan haklarına saygı gösterme sorumluluğu olduğunu da belirtiyoruz.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Dünyada en fazla kabul görmüş insan hakları beyanı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)'dir. Asıl mesajı her bireye içkin değerler olan bildirge, 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletlerce oybirliğiyle kabul edilmiştir. Sekiz devlet çekimser oy kullanmıştır. Bildirge ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal ve sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statü ayrımı gözetmeksizin dünyadaki tüm insanlar için temel haklar listesini belirlemiştir. İHEB, hükümetlerin bazı hakları sadece kendi vatandaşlarına değil, diğer ülkelerin vatandaşlarına da sağlamaya söz verdiğini beyan eder. Başka bir deyişle, diğer ülke vatandaşlarının haklarını elde etmelerini sağlamak için ulusal sınırlar engel değildir. 1948'den beri Evrensel Bildirge insan hakları için uluslararası standart olmuştur. 1993'te dünya nüfusunun %99'unu temsil eden 171 devletin katıldığı dünya konferansı onların insan haklarına bağlılığını yeniden teyit etmiştir.

Yasal Durum

İHEB, pek çok uluslararası insan hakları hukuku için esin kaynağı olmuşsa da, tek başına yasal olarak bağlayıcı bir belge değildir. Yine de, ilkelerin genel bir ifadesi olarak, dünya kamuoyunda etkisi vardır. Bu ilkeler, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (ICCPR) ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICESCR) ile yasal bir güce dönüşmüştür. Bu sözleşmeleri onaylayan ülkeler, kendi ülkelerinde bu belgelerdeki hakları koruyacak kanunlar yapmaya söz vermişlerdir. Ancak, dünyadaki ülkelerin yarısından fazlası ICCPR ve ICESCR 'yi onaylamamışlardır.

Bunların yanında, İHEB'in ilham verdiği bölgesel insan hakları araçları da vardır: Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Amerika İnsan Hakları sözleşmesi. Birçok ulusal yasal düzenleme de insan haklarını garanti altına alır.

Haklar üzerinde düşünmeye başlarken:

İnsan hakları üzerinde düşünmenizi kolaylaştırmak için; insan hakları içinde yer alması gerektiğini düşündüğünüz şeyleri bir kâğıda yazın. Eğer bir grup içindeyseniz, bunu önce bireysel olarak yapın, daha sonra fikirlerinizi grup arkadaşlarınızla paylaşın. Ardından, bu elkitabının beşinci bölümünde bulunan İHEB’e bakarak kendi listeniz ile bildirgedeki maddeleri karşılaştırın. Hazırladığınız listedeki haklar Evrensel Bildirge’de yer alıyor mu?

İnsan Hakları Eğitimi Nedir?

İnsan Hakları Eğitimi sadece insan hakları **hakkında** değil, aynı zamanda insan hakları içindir. Şöyle ki:

- İnsanlara uluslararası hukuku öğretmek ya da işkence gibi insan hakları ihlallerini göstermek, insan hakları **hakkında** eğitmektir.
- İnsanlara haklara nasıl saygı göstereceklerini ve onları nasıl koruyacaklarını öğretmek ise, insan hakları için eğitmektir.

İnsan Hakları Eğitimi, kişilerin insan haklarını **kavramalarını ve içselleştirmelerini** sağlamaya yöneliktir. Başka bir deyişle, yalnızca kişilerin insan haklarının önemli olduğunu hissetmelerini sağlamaz, aynı zamanda onların bu haklara saygı göstermesine ve bu hakların korunması gerektiğini anlamalarına yardım eder.

Bu el kitabı, hem insan hakları **hakkında** hem de insan hakları **için** öğretmenizde yardımcı olabilir. Kitaptaki etkinlikler genç insanlara insan hakları ihlallerinin olmadığı bir dünya için çalışırken ihtiyaçları olacak **BECERİYİ, BİLGİYİ ve TUTUMU** kazandırır. Bunlar her bir etkinlikteki katılımcı ve etkileşimli (interaktif) eğitim **YÖNTEMİNDE** yer almaktadır. İnsan hakları eğitimcileri; katılımcı yöntemi, hem çocukların hem de yetişkinlerin sadece bilgilerini değil, becerilerini ve davranışlarını da geliştirmek için de en etkin ve güçlü yol olarak değerlendirmektedirler. Sayfa 18’deki diyagram; beceri, bilgi, tutum ve yöntem arasındaki ilişkiyi canlandırmanıza yardım edebilir.

BECERİLER: Başkalarını dinlemek, ahlaki değerlendirme yapmak, işbirliği yapabilmek, iletişim kurabilmek, problem çözebilmek ve statükoyu sorgulayabilmek gibi. Bu beceriler çocukların:

- dış dünyayı çözümlemelerini,
- insan haklarının kendilerinin ve diğerlerinin yaşamlarını geliştirecek bir yol olduğunu anlamalarını,
- ve insan haklarını korumak için harekete geçmelerini sağlar.

BİLGİ: İnsan hakları belgelerinin olduğunu, bunların hangi hakları kapsadığını ve bu hakların tüm insanoğluna her yerde uygulanabileceğini ve devredilemez olduğunu bilmek gibi. İnsan hakları ihlallerinin sonuçlarını bilmek, çocukların kendilerinin ve başkalarının haklarını korumalarının yolunu açar.

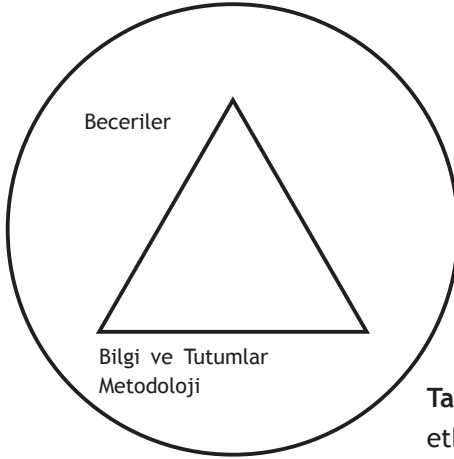
TUTUMLAR: İnsan haklarının önemli olduğu, insan onurunun tüm insanlara içkin olduğu, haklara saygı gösterilmesi gerektiği, işbirliğinin çatışmadan daha iyi olduğu, hepimizin kendi hareketlerimizden sorumlu olduğu ve eğer denersek dünyayı geliştirebileceğimiz gibi... Bunlar, çocukların ahlaki gelişimlerine ve topluma olumlu katılımlarına yardımcı olur.

YÖNTEM: Katılımcı ve etkileşimli (interaktif) yöntem, genç insanların tamamıyla öğrenime katılımlarını sağlar. Bu yöntem sayesinde, öğretmenlerinin uzmanlığının pasif alıcıları olmak yerine dünyanın aktif kâşifleri haline gelirler. Bu yöntemin, insan hakları konularıyla ilgilenirken- özellikle de tek bir doğru cevaptansa, birçok değişik bakış açısının bulunduğu durumlarda- kullanılması uygundur.

İlkeler Oyunu:

Aşağıdaki etkinliği haklar hakkında düşünmenize yardımcı olması için faydalı bulabilirsiniz. Bu etkinliğin en etkili uygulaması grup çalışmasıdır. Her grup İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin on maddesine bakmalıdır (Sayfa 157'ye bakınız). Örneğin; bir grup 1,4,7,10,13,16, 19, 22, 25, 28; ikinci bir grup, 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29 ve üçüncü bir grup ise, 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30 numaralı maddeleri çalışabilir. Maddelerin altında yatan ilkeleri bulmaya çalışın. Her grubun bulduğu sonuçları paylaşın ve bu ilkelerin neden önemli olduklarını tartışın. Eğer herkes bu ilkelere saygı gösterseydi, ülkenizde pratikte nasıl değişiklikler olurdu? Örneğin, yerel yönetimlere katılımda neler değişirdi? Bulduğunuz ilkeler aşağıdakileri kapsayabilir:

Sorumluluk	Adalet	Özgürlük
Eşitlik	Tolerans	Dayanışma
Güvenlik	Kimlik	Barış

Tablo: Her insan hakları eğitimi etkinliğinde etkili olan faktörler.

İnsan Hakları Eğitimi Hakkında Genel Sorular

Aşağıdaki sorular özellikle insan hakları eğitimi öğretme planlarına dahil etmek isteyen öğretmenler tarafından sıkça sorulur. Bu sorulara verilen cevaplar kısadır; fakat merak ettiğiniz noktaları açıklığa kavuşturabilir.

Soru : *"Çocuklara haklar değil, sorumluluklar öğretilmeli."*

Cevap : Bu el kitabı haklar ve sorumluluklara aynı önemi vermektedir. Etkinlikler, bir insanın haklarının başladığı yerde diğerinin bittiğini ve herkesin başkalarının haklarına saygı gösterme sorumluluğu olduğunu göstermek için planlanmıştır.

Soru : *"İnsan hakları konuları genç öğrencileri ürkütür mü?"*

Cevap : İnsan Hakları Eğitimi negatif değil pozitif bir eğitimidir; çünkü öğrenciler doğuştan gelen haklarını öğrenirler ve insan onurunun önemini kavrarlar. Tabii ki öğrencilere sadece insan hakları ihlallerini anlatmak yeterli değildir ve üzücü olabilir. Fakat insan hakları eğitimi farklıdır; çünkü kötü olayların olduğu bilgisine dayansa da, öğrencilere bu konuda ne yapabileceklerini gösteren becerileri ve kötü bir durumu değiştirmek için harekete geçmelerini sağlayan tutumları kazandırır.

Soru : *"Öğrencilerim cevaplayamayacağım bir soru sorarsa ne yapacağım?"*

Cevap : İnsan hakları eğitiminde cevaplar nadiren basittir. Karmaşık ahlaki sorular sadece evet veya hayırla cevaplanamazlar. Soruyu sormak bir 'doğru' cevap bulmaktan daha önemlidir. Bu karmaşık sorunları öğrencilere göstererek ve onların bu konu hakkında düşünmelerini sağlayarak, hayatlarında bunlarla başa çıkabilmeleri için onları bilgilendirmiş oluruz. El kitabının ikinci bölümü, her sorunun "doğru" cevabı olmaksızın, grubunuzla

birlikte insan hakları konusunda araştırma yapabilmeniz için yararlı yöntemleri sunar.

Soru : *"Etkinlikleri ne amaçla kullanıyoruz?"*

Cevap : Bir şeyleri duyarak değil, yaparak daha iyi hatırlar ve öğreniriz. Bu el kitabındaki etkinlikler eğlenceli olmakla birlikte özellikle insan hakları kavramını açıklamaya yöneliktir. Bu amaçlar her aktivitenin başlangıcında açıklanmaktadır (Daha fazla bilgi için "İnsan Hakları Eğitimi Nedir?" bölümüne bakınız).

Soru : *"Bir fotokopi makinemiz ya da yeterli malzememiz yok."*

Cevap : El kitabındaki pek çok aktivite pahalı malzeme ya da fotokopi gerektirmeyecek şekilde planlanmıştır.

Soru : *"İnsan Hakları dersi değil, Vatandaşlık Bilgisi ve Medya Okuryazarlığı dersleri yapıyoruz."*

Cevap : İnsan haklarıyla bağlantılı bilgi, beceri ve tutumlar pek çok konu başlığı altında öğretilir (ikinci bölümdeki "İnsan Haklarına müfredat içinde nasıl yer verilebilir" başlığı altındaki Zorunlu Derslerde İnsan Hakları Eğitimi kısmına bakınız).

Soru : *"Yetişkinlere de öğretmek istiyorum."*

Cevap : Bu el kitabı okullar göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Yine de, pek çok etkinlik yetişkinlere de uygulanabilir. İkinci bölümde kendi etkinliklerinizi nasıl geliştirebileceğinize yer verilmiştir. Altıncı bölümde yer alan kurumlar ise, yetişkinlere yönelik insan hakları eğitimleri için tavsiyelerde bulunabilirler.

Soru : *"Ebeveynler, öğretmenler ve okul müdürü, insan hakları eğitiminin siyasi fikir aşılama (indoktrinasyon) olduğunu söylüyorlar."*

Cevap : İnsan hakları öğrencilerin toplumlarına ve ülkenin siyasetine daha aktif bir biçimde katılım göstermelerini sağlar. Ancak, burada bahsedilen siyasi beceriler ile parti politikası arasındaki ayrımın farkına varmak önemlidir. Öğrencileri belirli bir parti ya da ideolojiye yöneltmemek konusunda, öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Soru : *"Vatandaşlık Bilgisi, Ahlaki Eğitim, Vatandaşlık Eğitimi, Kültürlerarası Eğitim, Barış Eğitimi ve Çatışma Çözümleri arasındaki farklar nelerdir? Bunların içinde İnsan Hakları Eğitimi nereye yerleştirebiliriz?"*

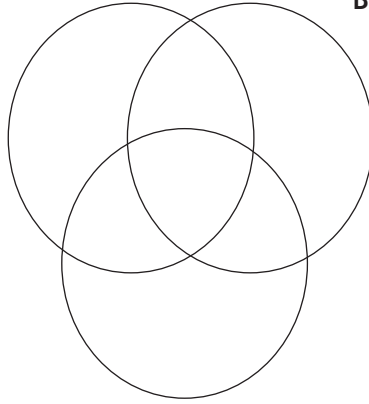
Cevap : Bu konuların hepsi birbiriyle örtüşen ancak bazı noktalarda farklılaşan içeriklere sahiptir (sayfa 18'deki şemaya bakınız). Örneğin, karşılıklı saygılıyla ilgili bir etkinlik bu konuların herhangi biri için uygulanabilir, fakat sadece insan hakları belgeleriyle ilgili bir etkinlik insan hakları eğitiminde kullanılabilir.

Ancak, aynı aktif, katılımcı eğitim yöntemi bütün bu konuları öğretmek için de uygundur. 2. şemada da gördüğünüz gibi bu konular yöntem konusunda birbirleriyle oldukça örtüşmektedirler. Hatırlanması gereken en önemli nokta bu konuların aynı amacı paylaşmalarıdır: Öğrencilerin, yaşadıkları dünya ve bunun içindeki konumlarıyla ilgili ahlaki kararları bilinçli olarak vermelerini sağlayacak beceri, tutum ve bilgileri geliştirmek.

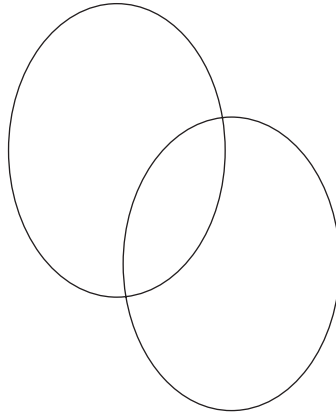
Vatandaşlık Eğitimi

**Kültürlerarası Eğitim,
Barış Eğitimi**

İnsan Hakları Eğitimi

Diyagram 1: Bu konuların hepsi birbirini kısmen kapsayan ancak bazı noktalarda farklılaşan içeriklere sahiptir.

Diyagram 2: Ancak yöntemleri büyük oranda örtüşmektedir.

Bölüm İki: Araçlar

İçindekiler:

Okuldaki İnsan Hakları Ortamının İncelenmesi
İnsan Haklarına Müfredat İçinde Nasıl Yer Verilebilir?
İnsan Hakları Eğitimi İçin Faydalı Yöntemler
İnsan Hakları Eğitim Etkinliğinizi Nasıl Planlarsınız?
İnsan Hakları Eğitim Etkinliğinizi Değerlendirme

“İnsan haklarını, insan haklarına aykırı bir biçimde öğretemezsiniz.”

Çek Eğitici

Okuldaki İnsan Hakları Ortamının İncelenmesi

İnsan hakları anlayışını kazanmak için en iyi yol onları eylemlerle anlamaktır. Gündelik okul yaşamı bu deneyimi sağlayıp; özgürlük, hoşgörü, adaletlilik ve doğruluk gibi soyut kavramların öğrenilmesine yardımcı olabilir. Okulların insan haklarının teşvik edildiği yerler olması gerekir. Ancak bazen bu hakların ihlal edildiği göze çarpmaktadır. Okullarda bazı insanların, insan haklarını yok sayan davranış ve önyargılarına sık rastlanılmaktadır. Örneğin; eğer öğrenciler, azınlık ve etnik gruplardan olan başka öğrencileri hakaret edici isimlerle çağırıyorsa ve öğretmenler de buna müdahale etmiyorsa, bu durum öğrencilere hoşgürsüzlüğün kabul gördüğünü gösterir. İnsan hakları eğitiminin amacına ulaşması isteniyorsa, bu türden mesajların değiştirilmesi çok önemlidir.

Okullarda İnsan Hakları Ortamının Durumu

Lütfen okulunuzu düşünerek aşağıdaki soruları okuyun. Bu soruların amacı asla okulunuzun disiplin ve düzenini bozmak değildir. Daha çok, okullarda insan haklarına saygı ortamını yaratarak, insan hakları eğitimi kolaylaştırmaktır.

Öğrenciler arası ilişkiler:

- Aşağılama ya da şiddet vakalarına rastlanıyor mu? Örneğin, kötü (aşağılayıcı vs.) sıfatlar/lakaplar kullanılıyor mu?
- Öğrencilere karşı önyargılar var mı? Örneğin, dini gruplar, kızlar, etnik azınlıklar ya da mülteci/sığınmacı ailelerden gelenlere karşı böyle bir tavır sergileniyor mu?
- Öğrencilerin şiddetten şikâyetçi olduğu durumlarda bir şeyler yapılıyor mu? Yapılanlar yeterince etkili oluyor mu?

Öğretmen - Öğrenci ilişkileri:

- Öğrencilerden kuralları anlamadan öğretmenlerin sözünü dinlemeleri bekleniyor mu?
- Öğrencilere okul kurallarının oluşturulması ve uygulanması konusunda söz hakkı veriliyor mu?
- Not sistemi disiplini zorla kabul ettirmek için ya da küçük bir grubun lehine kullanılıyor mu?
- Öğretmenler öğrencileri küçük düşürüyorlar mı? Disiplin anlayışı insancıl mı?
- Öğrenciler okul müdürüyle ne zaman görüşüyorlar?
- Okul müdürünün odası açık mı kapalı mı durur?
- Okul müdürü öğrencilerin isimlerini bilir mi?

- Öğrencilere isimleriyle mi soyadlarıyla mı hitap ediliyor?
- Bütün öğrenciler eşit muamele görüyor mu?
- Bir öğrenci konseyi var mı? Öğrenciler bu konseye demokratik bir yolla; oylayarak/ seçilerek mi geliyor?

Öğretmen- Okul Müdürü İlişkileri:

- Öğretmenler okul müdürüne şikâyet ya da öneride bulunmaktan çekinirler mi?
- Farklı branşlardan öğretmenler konuları sunmak için birlikte çalışır mı?
- Öğretmenler ders deneyimlerini birbirleriyle paylaşırlar mı?
- Öğretmenler bir ekip olarak düzenli bir biçimde çalışır mı?
- Öğretmenlere, uygulanacak politikalar konusundaki kararlarda söz hakkı verilir mi?
- Öğretmenler eşit muamele görüyor mu?
- Öğretmenlerin terfisi performanslarına mı politik ve kişisel düşüncelere mi dayanıyor?
- Öğretmenler ve idareciler arasındaki ilişkiler nasıldır?

Öğretmen- Ebeveyn İlişkileri:

- Ebeveynler çocuklarına uygulanan muameleden veya öğretimden memnun olmadıklarında, öğretmenlere bu durumla ilgili şikâyetle bulunmaktan çekinirler mi?
- Ebeveynler şikâyetle bulunmanın, durumu çocukları için daha kötü yapacağından endişe ederler mi?
- Ebeveynler okul yönetimine katılırlar mı? Bu durum faydalı olur mu? Nasıl geliştirilebilir?

Okul Kuralları ve Yöntemler:

- Okul kurallarında ne gibi değerler geliştirilmektedir?
- Öğrencilerden itaat ve disiplin adına körü körüne bütün kurallara uymaları beklenmekte midir?
- Tualete giderken her seferinde izin istemek gibi, öğrencileri küçük düşürecek kurallar var mıdır?
- Konuyla ilgisi olmayan ya da haksız cezalar var mıdır?
- Böyle okul kuralları öğrencilere eşit bir biçimde uygulanmakta mı?
- Öğrenciler kuralların oluşturulmasına yardımcı olabilir mi? Kurallar onlara zorla mı kabul ettirilmektedir?

Fiziksel Çevre:

- Okul binasındaki yaşam koşulları sağlıklı mı?
- Oyun sahası var mı?
- Sınıflarda perdeler ve çiçekler var mı?
- Öğrenciler sınıflarını daha konforlu bir hale getirmek için katkıda bulunuyorlar mı?
- Öğrencilerin yaptıkları resimler, yazdıkları şiir ve yazılar duvarlarda sergileniyor mu?

- Daha az becerisi olan öğrencilerin çalışmaları da sergileniyor mu?
- Bütün öğrenciler cinsiyet ve sosyal statülerine bakılmaksızın öğretim araç ve gereçlerine eşit biçimde ulaşabiliyor mu?
- Öğrencilerin kişisel eşyalarını bırakabilecekleri ya da yalnız kalabilecekleri özel ve güvenli bir yer var mı?

Okullarda insan hakları ortamını geliştirmek için neler yapılabilir?

Bir önceki bölümdeki sorular okullarda insan haklarıyla ilgili bazı önemli noktalara değinmişti. Aşağıda insan hakları ortamını geliştirecek bazı önerilere yer verilmiştir. Öğrencilerin, kuralları oluşturma sürecine katılması ve kurallar ihlal edildiğinde ne yapılacağını bilmesi önemlidir. Eğer öğrencilere bu sorumluluklar verilirse, onların kurallara uymasını sağlamak daha da kolaylaşır. Aşağıdaki öneriler bu düşüncelere dayanmaktadır.

Öğrenciler arası şiddet, çatışma ve önyargılar:

Öğretmen ve öğrenciler, şiddet, çatışma ve önyargılar gibi durumların üstesinden gelmek için belirli politikalar geliştirilmesi konusunda birlikte çalışabilirler. Aşağıdakiler, şiddet çatışmalarının üstesinden gelmek için önerilen yöntemlerdir:

- Fiziksel ya da sözlü saldırıyı durdurun.
- Olaya karışan ya da tanık olanların kısa ifadelerine başvurarak gerçek problemi anlamaya çalışın.
- Öğrencilerin sırayla konuşmalarına izin verin ve mağdur olan (saldırılmış/ hakaret edilmiş) öğrenciye fiziksel güvence sağlayın.
- Öğrencilere çatışmanın çözülmesine yönelik önerilerini sorun ve siz de bir ya da iki fikirle katılmaya hazır olun.
- Adil bir çözüm arayışı temelinde seçenekleri tartışın.
- Bir yönetime karar verip, onu uygulayın. Eğer bu yöntem yargı süreci sonrasında uygulanamıyorsa, öğrencilere danışıp başka bir çözümü deneyin.
- Olayı bir tartışma, hikâye, rol oyunu ya da sanat çalışmasıyla sürdürün. Öğrencilerden bunu, benzer olaylarla karşılaştırmalarını isteyin.

Kurallar:

Eğer öğrenciler bazı kuralları gereksiz, haksız ve mantıksız buluyorlarsa; neden onların değişiklik önerisinde bulunmalarına izin verilmesin? Okuldaki kurallar, karışıklık ve kargaşadan uzak durmak istiyorsak gereklidir; fakat her bir kural, adil ya da hala geçerli

mi diye anlamak için gözden geçirilebilmelidir. Eğer okulun daha yararlı bir biçimde idare edilmesine katkıda bulunacak bir kural değişikliği önerilirse, öğretmenler öğrencilerin ihtiyaçlarıyla uzlaşma halinde olmaya hazırlıklı olmalıdır. Öğrenciler o zaman kurallara uyma sorumluluğunu hissederler.

Sınıf İçi Toplantılar:

Sınıf içi toplantılar okullardaki insan hakları ortamını değiştirmek için önemli bir adım olabilir. Önümüzdeki üç sayfa onlara başlamak için kılavuz niteliğindedir. Sınıf içi toplantılara başlarken bazı noktaları hatırlamanız gerekir: Siz ve sınıfınız toplantılardan zevk almayı ve bu toplantılara katılım göstermeyi zamanla öğrenene kadar çok sayıda alıştırmaya yapmanız gerekebilir. İlk girişiminiz başarıya dönüşmezse vazgeçmeyin.

Sınıf içi toplantılar; sonraki derslerde ne işleneceğinin belirlenmesi, sınıf sorunlarının çözülmesi ya da yalnızca grup çalışması yapmak için düzenlenebilir. Toplantının önemli bir etkisi de öğrencileri katılmaya yönlendirmesidir. Bu, insan haklarının korunması ve savunulması açısından da gerekli bir beceridir. Aşağıda sınıf içi toplantı türlerinin bir listesi vardır. Her bir türe ait sorular, öğrencilerin katılımını arttırmak için sorulabilir. Sınıf içi toplantıların yararlı olması için, bu toplantılar öğrencilerin rahatlıkla düşüncelerini paylaşabilecekleri platformlar haline getirilmelidir. Öğrencileri cesaretlendirmek için, istemedikleri zaman onları konuşmaya zorlamamak gerekir- sessiz kalmak istediklerinde, onların sessiz kalma hakkına saygı gösterin, o zaman bir sonraki toplantıda konuşmak isteyebilirler.

Burada yer alan görüşleri, öğrencilerinizin yaş grubunu dikkate alarak değiştirebilirsiniz.

Sınıf İçi Toplantı Türleri

- *İyi Haberler Toplantısı:* Burada, “İyi haberleri olan var mı?” türünde sorular sorun.
- *Çember:* Aşağıdaki “cümle-başlatıcı”lardan birini kullanarak çemberin etrafında dolaşın. Herkes konuşma ya da konuşmama hakkına sahiptir. Herkesin sırası geçtikten sonra, öğretmenler öğrencilerin katkılarını tartışmanın başlangıç noktası olarak kullanabilirler. Aşağıda cümle-başlatıcı örnekleri bulunmaktadır:
  - “Bu sınıfın sevdiğim bir yönü...”

(T. Lickona tarafından yazılan Educating for Character (Karakter için Eğitim) adlı kitaptan (s. 149-151) uyarlanmıştır.)

- "Sınıfımızı bu ... daha iyi yapabilir. "
  - "Vermemiz gereken bir karar ..."
  - "Merak ediyorum..."
  - "...dan dolayı kaygılanıyorum. "
  - "Ümit ediyorum ki..."
-
- *Takdir zamanı:* Önce bir ya da iki öğrenci seçilir. Ardından öğretmen, sınıf arkadaşlarını bu kişi hakkında sevdikleri ya da takdir ettikleri şeyleri söylemeye davet eder.
  - *Amaç belirleme toplantıları:* O sabah/ gün/ hafta/ müfredat bölümü ya da akademik yıl için olan hedefleri tartışın.
  - *Kural belirleme toplantıları:* Burada, "Sınıfımız için ne gibi kurallara ihtiyacımız var?" "Spor salonuna gitmek için ?" "Hayvanat bahçesine gitmek için ?" gibi sorular sorun.
  - *Kural değerlendirme toplantıları:* Öğrencilerden şu konular hakkında yazmalarını ve tartışmalarını isteyin: " Okul kuralları nelerdir? Neden böyle kurallara sahibiz? Bunlar iyi kurallar mı? Eğer bir kuralı değiştirebilseydiniz, bu hangisi olurdu? Sınıf kurallarımızdan birinin, daha iyi işleyebilmesi için değiştirilmesi gerekiyor mu?"
  - *Değerlendirme:* Bu noktada, "Bugünün iyi olayları nelerdi?" "Yarını nasıl daha iyi bir gün yapabiliriz?" "Bir dahaki sefere bu faaliyetin nasıl daha iyi olmasını sağlayabiliriz? gibi sorular sorun.
  - *Düşüncelerin yansıtılması:* Bu aşamada, "Bu etkinlikten neler öğrendiniz (ünite, proje, kitap)?" sorular sorun.
  - *Öğrenci Sunumu:* Bir ya da iki öğrenci yaptıkları proje ya da hikâye gibi çalışmalardan bir bölüm sunarlar.
  - *Sorunlar:*
    - Kişisel Sorunlar: "Kimin bir sorunun çözümüne yardımcı olabiliriz?"
    - Grup Problemleri: " Sınıfımızın bir problemi var mı? Nedir?"
    - Şikâyet ve Öneriler: Bu bölümde, bir sorun hakkında şikâyetle bulunabilirsiniz, fakat onun düzeltilmesi için bir öneride bulunmanız gerekmektedir.

- **Adillik Toplantısı:** "Bu çatışmayı herkes için adil bir biçimde nasıl çözebiliriz?"
- **Eğitimle İlgili Konular:** Bu noktada, "Neden bu konuyu çalışmamız gerektiğini düşünüyorsunuz?" "Ödevinizi daha iyi yapmanıza nelerin faydası dokunabilir?" "Bir sonraki sınavınızda neler yapmalısınız?" "Son sınavınız nasıl daha iyi olabilirdi?"
- **Sınıf Geliştirme Toplantıları:** Bu noktada, "Ne gibi değişiklikler sınıfımızı daha iyi yapabilir?" gibi sorular sorun. Olasılıklar şunlar olabilir: Sınıfın şeklini değiştirmek, birlikte çalışmak için yeni yöntemler, yeni öğretici oyunlar, vs...
- **Takip toplantıları:** Burada, "Üzerinde anlaşmış olduğumuz çözüm ya da değişiklik nasıl işliyor? Onun daha iyi işlemesini sağlayabilir miyiz?" gibi sorular sorun.
- **Kavram Toplantıları:** Bu toplantılarda, "Arkadaş nedir? Nasıl arkadaş edinebiliriz? Vicdan nedir? Bize nasıl yardımcı olur? Yalan nedir? Yalan söylemek doğru mudur? Güven ne demektir? Neden önemlidir? Cesaret nedir? İnsanlar nasıl cesaret gösterirler?" gibi sorular sorun.
- **Öneri Kutusu:** Bu kutu öğrencilerin tartışma için önerdikleri konuları içerir.
- **Genel Değerlendirme Toplantısı:** Bu toplantılarda, "Sınıf içi toplantılarda en çok neleri beğendiniz; neleri beğenmediniz? Neleri başarıya ulaştırdık? Toplantılarımızı nasıl geliştirebiliriz?" gibi sorular sorun.

Sınıf içinde yapılan toplantılar olumlu sonuçlanırsa; yaptığınız bu toplantılar, müdürünüzü bir okul toplantısı yapılması ya da bir okul konseyi oluşturulmasına ikna etmek adına iyi birer araç olabilirler. Okul Konseyi'nde, her sınıftan seçilen temsilciler okul sorunlarıyla ilgili fikir ve tavsiyelerini iletmek için okul kadrosuyla birlikte toplantı yapabilir. Eğer temsilciler sınıflarının (sınıf içi toplantılarda saptadıkları) sorunlarını sunmakla yükümlü olurlarsa; Okul Konseyi, öğrencileri demokratik bir toplumda katılıma hazırlayan örnek bir demokratik yapı haline gelebilir.

Açık bir yapı, toplantıların daha başarılı olmasını sağlar. Aşağıda bir örnek bulunmaktadır:

Örnek toplantı:

- **Çember:** Düzgün bir çember oluşturun ve öğrencileri sessizliğe davet edin.
- **Gündemi belirleyin:** Toplantının amacını ve tartışılacak farklı konuları açıklayın.

- *Kuralları belirleyin:* "İyi konuşma yapmak ve dinlemek" için kuralları ortaya koyun ve gözden geçirin.
- *Sınıfı ikili gruplara ayırın.*
- *Sorun ya da soruyu ortaya atın:* Örneğin, "Oyun sahasında öğrencilerin lakaplarla birbirine sataştığı söyleniyor: 'Gavur' ve 'Çingene' gibi. Buna bir çözüm getirmek için ne yapabiliriz?"
- *Eşler arası konuşma:* Eşler birbirleriyle fikirlerini paylaşsınlar (3-5 dakika); etrafta dolaşın ve kolay iletişime geçemeyenlere yardımcı olun.
- *Sessizlik sinyali:* Eşler arası konuşmaları bitirmek için işaret verin; artık tüm grubun tartışmasına hazırsınız.
- *Tüm grubun tartışması:* Bazı öğrenci çiftlerini görüşlerini grupla paylaşmaya davet edin, bu görüşleri tartışmaya açın ve daha başka sorular sorun. Bir sonraki adım üzerine anlaşmaya varın, bunu kaydedin, ne yapacağınıza karar verin ve bir sonraki toplantı için bir zaman belirleyin.
- *Toplantıyı kapatın:* Son yorumları almak için çemberin etrafında dolaşın, ne yapıldığını özetleyin, öğrencilerden toplantıyla ilgili hatırladıkları en iyi şeyi düşünmelerini ve değerlendirmelerini isteyin.

Sınıf toplantıya alıştığında, öğrenciler toplantının sorumluluğunu alabilirler. Örneğin; öğrenciler toplantıları sırayla yönetebilir, diğerleri tarafından söylenenleri özetleyebilir ya da ulaşılan sonuçları not edebilirler.

Toplantılarda öğrencilere soru sorar ve fikirlerini grupla paylaşmadan önce cevaplarını yazacak süre tanırsanız, tartışmalara daha çok katılırlar.

Düşünülmesi gereken noktalar:

Birçok eğitimci, sınıfında insan hakları ortamını oluşturmak için benzer yöntemler uygular. Bunlardan biri; önce mevcut durumu gözlemlemek, ardından davranışları değiştirmektir.

Bu ortamı yaratabilmek için, aşağıdaki soruları kendinize sorabilir ya da bunları meslektaşlarınızla paylaşabilirsiniz. Aşağıdaki soruları okurken yaptığınız ilk değerlendirmeden sonra ikinci bir değerlendirme yapmak, bu bir hafta içerisinde sınıf içerisindeki davranışlarınızın nasıl değiştiğini görmeniz açısından faydalı olabilir.

- Bütün öğrencilere birey gibi davranır mısınız? Onlara kendi isimleriyle hitap eder misiniz? İsimlerini doğru söylemeye özen gösterir misiniz?
- Öğrencilerinizin dikkat ve ilginizden emin olmaları için onlarla göz teması kurmaya ve onlara dokunmaya özen gösterir misiniz?
- Bir hata yaptığınızda özür diler misiniz?
- Öğrencilerin önemli kararlar almasına izin verir misiniz? Örneğin, ne yapılacağı, hangi kitapların okunacağı, nerede yemek yenileceği gibi?.
- İyi dinleme alışkanlıklarını teşvik eder misiniz? Örneğin; sessizliği sağlamak için bir sıraya vb. vurur musunuz ya da kendinizi sınıfa bağırırken bulur musunuz?
- Sınıfta gülümser misiniz?
- Birlikte çok iyi yaptıkları bir şey için bütün grubu ödüllendirir misiniz? İşbirliği, özen, barışçılık ya da sadece iyi bir akademik çalışmayı över misiniz?
- Gerekli olmadığı halde öğrencilerden sıra olmalarını ister misiniz; yoksa öğrencilerin gruplar halinde hareket etmesine izin verir misiniz?
- Öğrencileri iyi ve kötü olarak sınıflandırır mısınız?
- Nedeni çalışkan öğrenciler olsa dahi karışıklık ve sesten korkar mısınız?

İnsan haklarına müfredat içinde nasıl yer verilebilir?

İdeal olan, insan haklarının okulda işlenen konuların bir parçası olması ve öğrencilerin bütün öğrenim deneyimlerine nüfuz etmesidir. Ancak, her ülke ve bölgedeki koşullar farklı olduğundan, öğretmenler insan haklarını okul müfredatına uygun hale getirmek için değişik taktikler kullanırlar. Bu taktikler iki farklı kategoride ele alınabilir:

- İnsan haklarını, okul müdürü ya da yerel düzeydeki görevlilerin izinleri ile yapabildiğiniz herhangi bir yolla “aşağıdan yukarıya” öğretmeye başlamak.
- Yerel ve ulusal eğitim yetkililerini, insan hakları eğitimine parasal kaynak ve zaman ayrılması için sistemi yukarıdan değiştirmeye ikna etmek.

Öğretmenler, “aşağıdan yukarıya” eğitime başlarlar. Bundan aldıkları sonuçları idareye sunarlar. Onları gerekli değişiklikleri yapmaya ikna ederler. Yani, yukarıdaki iki yöntem birleştirilerek sonuç alınabilir.

İlköğretim Programı:

1.- 5. sınıflar:

İlköğretim okullarında öğrenciler ve öğretim kadrosu üzerinde daha az sınav baskısı vardır. Bu sınıf öğretmenleri bir sınıfa farklı konular anlattığından; insan hakları eğitimi pek çok konuyu içeren bir şekilde anlatmak için okul müdüründen kolayca izin alabilirler. Sabancı Üniversitesi’ndeki “Eğitimde İyi Örnekler” toplantısına katılan öğretmenler uyguladıkları insan hakları eğitimi şöyle tarif ediyorlar: “Bu eğitim çocuklara farklı konuların, farklı insanların ve üzerinde yaşadıkları dünyanın birbirine bağlı olduğunu anlatıyor. Aslında İnsan Hakları Eğitiminin bütün konuların içinden geçen bir hat gibi olduğunu söyleyebiliriz.”

6.- 8. sınıflar:

İnsan hakları eğitimi bu seviyede zorlaşır. Okul müdürleri ve eğitim otoriteleri, zaten fazlasıyla dolu olan ders programları için ve öğrencilerin, özellikle son sınıflarda, hazırlanması gereken temel sınavlar için endişelenirler. Bu yüzden bu konuda okul müdürlerinin ve eğitim otoritelerinin tutumları belirleyici olacaktır. 6., 7. ve 8. sınıflara ders veren öğretmenler alanlarında uzmanlaşmışlardır. İnsan hakları eğitime müfredatta yer verilmesi için bütün öğretim kadrosunun işbirliği gerekir.

Pek çok öğretmen 6., 7. ve 8. sınıf düzeyinde, insan hakları eğitimi için aşağıdaki yöntemleri kullanmış ve olumlu sonuçlar almıştır:

- İnsan hakları eğitimi, okul saatleri sonrasında seçmeli ders ya da ayrı bir etkinlik olarak verilebilir. Bu eğitim için öğrencilerin boş saatleri de değerlendirilebilir. Bu yöntem, öğretmen ve öğrencilere insan hakları eğitimi baskısız bir şekilde inceleme özgürlüğü verir. Ancak, sınavlarda sorulmayan konular, öğrenciler tarafından ciddiye alınmadığından biraz dezavantajlıdır.
- Bazı öğretmenler uzmanlık alanlarında insan hakları eğitimi vermeye başlamıştır. Bunun nasıl yapıldığını ilerideki sayfalarda göreceksiniz. Bu yöntemi uygulayan öğretmenler, insan haklarının gerçek hayatla bağlantısı olmayan akademik bir konuymuş gibi sunulmasından kaçınılması gerektiğini vurguluyorlar. Uzmanlık alanları içinde insan hakları eğitiminin özellikle yurttaşlık bilgisi ve hukukla bağdaştığı görülmektedir.

- Öğretmenler, öğrencilerin birçok zorunlu dersi kapsayan bir proje çalışmasında yer alması için meslektaşlarıyla ortaklaşa plan yapmaktadır. Bu çalışma, öğrencilerin insan hakları eğitimini sadece bir akademik konuymuş gibi görmelerini engellemekle kalmaz; onlara gündelik yaşamın okuldaki konularla ilişkisi olduğunu da gösterir.

Zorunlu Derslerde İnsan Hakları Eğitimi

Tarih

Tarih derslerinde, insan hakları geleneksel ders programının sınırları içinde rahatlıkla anlatılabilir. Aşağıda bazı örnekler bulunmaktadır.

- Belgeler: Magna Karta (1215 İngiltere)
Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi (1776 ABD)
İnsan Hakları Deklarasyonu (1789 Fransa)
- Başlıca Olaylar: Savaş, kölelik, sömürgecilik, emperyalizm ve Nazizm gibi olguların hepsi insan hakları ihlallerine özel bir vurgu yapılarak incelenebilir. Daha yakın tarih; örneğin Güney Afrika'da uygulanan ırk ayrımı, Latin Amerika'daki ve Sovyetler Birliği'nde Stalin dönemindeki siyasi baskı da insan haklarıyla ilgili konulardır.
- Tarih Boyunca İnsan Haklarının Gelişimi: Örneğin; demokratik düşünce ve örgütlenmenin kökenleri ve ilerlemesi, Birleşmiş Milletler'in gelişmesi, ticari birliklerin büyümesi.
- Tarihten Önemli Kişiler: Anne Frank (Hollanda)
Mahatma Gandhi (Hindistan)
Martin Luther King (ABD)
Andrei Sakharov (SSCB)
Rigoberta Menchú (Guatemala)

Tarihten önemli figürlerin incelenmesi, hakları ihlal edilmiş ya da insan hakları ve barış için savaşmış 'tanınmayan' diğer insanların araştırılmasına öncülük edebilir. Örneğin; tarih boyunca köleler, ya da 20. ve 21. yy.'da savaşlarda hakları ihlal edilmiş akrabaları olan öğrenciler...

Coğrafya

Şehir coğrafyası; yüksek binalardan oluşan sitelerin bulunduğu bölgelerdeki yoksulluk problemini ve bunun yoksul insanların insan haklarını nasıl etkilediğini kapsayabilir. Ekonomik coğrafya; yatırım ve ticaretin yaşam standartlarına etkisini ya da çevre kirliliği

ve insan sağlığının bozulması arasındaki bağlantıyı inceleyebilir. Nüfus alışmaları; açlık ve yoksulluğın nasıl yaratıldığını ve ırkçılık, sömürgecilik ve azınlık ile kadınlara muamelesinin çeşitli nüfus kesimlerinin insan haklarını nasıl etkilediğini gösterebilir.

Hukuk

Bu ders; öğrencilere, barış içinde yaşama hakkı gibi insan haklarının ve sorumlulukların öğretilmesi için iyi bir fırsattır. Örneğin; devlet yapısı incelenip, hükümetlerin nasıl işlediği anlatılırsa, öğrenciler vatandaşların sorumluluklarını anlayabilirler. Müfredatın bu bölümü devlete itaat konusuna odaklanmışsa, konuları insan hakları perspektifinden değerlendirmek özellikle faydalı olacaktır. Ulusun ve vatandaşların; dine, cinsiyete ve ırka dayalı her tür ayrımcılığa karşı, ulusal ve uluslararası hukuku destekleme görevleri de incelenecek konular arasında yer alabilir. İnsan haklarının nasıl geliştiği, tanındığı ve hukuka dönüştüğu de bu noktada gözden geçirilebilir. Örneğin, öğrenciler kadınların oy hakkını kazanma süreçlerini inceleyebilirler.

Sosyal Bilgiler

Bu derste, sosyal eşitersizlikler ve bunların nedenleri incelenebilir. Örneğin; yabancı düşmanlığı, yoksulluk, ırk ve dine dayalı ayrımcılık ve bu adaletsizliklerle mücadele eden bütün mekanizmalar ve sosyal yapılar... Bunların yanında; polis, ticari birlikler, eğitim ve kitle iletişimin görev ve sorumluluklarının üzerinde de durulabilir. Toplumların, anlaşmazlıkların nasıl üstesinden geldikleri de, insan hakları sorunlarının dile getirilmesi ve incelenmesi açısından önemlidir.

Edebiyat

Kitaplar ve şiirler, insan hakları ihlalleri ya da savunuculuğu hakkında akılda kalıcı örneklere yer veren önemli kaynaklardır. Tarihsel edebiyat; tarih ve edebiyat dersi öğretmenlerinin beraber çalışarak insan haklarını öğrenciler için somut hale getirebilecekleri önemli bir fırsattır.

Aşağıda insan hakları eğitiminde faydalı olabilecek dünya edebiyatından bazı kitaplara yer verilmiştir:

Hayvan iftliği / 1984 (George Orwell)

Cesur Yeni Dünya (Aldous Huxley)

Ağla, Sevgili Yurdum, Ağla (Alan Paton)

Anne Frank'ın Günlüğu (Anne Frank)

Ivan Denisovitch'in Bir Günü (Aleksandr Solzhenitsyn)

Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz (Aziz Nesin)

Allah'ın Askerleri (Yaşar Kemal)

Bir şeftali Bin şeftali (Samed Behrengi)

Edebiyat tarihinizdeki insan hakları sorunlarına yer veren diğer kaynaklar da çalışmalarınıza ışık tutacaktır.

Fen

Bu ders içinde sağlık konuları insan haklarını tanıtmak için iyi bir zemin oluşturmaktadır. Örneğin; öğrencilerin sağlıklarına özen gösterme hakları olduğu gibi kendilerinin ve başka insanların sağlığına saygı gösterme sorumlulukları da vardır. Fen dersinde de pek çok dersle bağlantılı çalışmalar yapılabilir. Örneğin bir biyoloji dersinde ırksal üstünlük konusundaki mitler ele alınır ve tarih dersinde de ırkçılık konusu işlenirse, öğrenciler iki dersin yardımıyla çok yönlü bir değerlendirme yapma şansı bulurlar.

Matematik

İstatistikler insan hakları ihlallerini gizledikleri gibi göz önüne serebilir. Matematik öğretmenleri öğrencilere, gazetelerde yer alan sayıların eleştirel olarak nasıl yorumlanabileceğini gösterebilir.

Yabancı Dil

Dil becerisi, diğer ülkelerde olan ilginç ve güncel konuları okumak için kullanılabilir. Örneğin, İngiltere’de ırkçılığa karşı hareketle ilgili kısa bir metin, İngilizce sözcük dağarcığını öğretmek için kullanılabilir. Amaç; öğrencilere, yabancı dil bilgisini vermek kadar, bütün ülkelerde rastlanılan insan hakları sorunlarını da göstermektir. Bu ders için yabancı basın ve edebiyat yardımcı niteliktedir.

Yabancı dil dersleri, öğrencilerin konuşması ve tartışması için elverişli bir ortamdır. Üzerinde farklı görüşlerin olduğu bir konuda, öğrenciler tartışmaya daha hevesli olabilirler. Ayrımcılık ve cinsiyet eşitliği konularındaki sorular, iyi tartışma konuları olabilir. Rol oyunu da faydalı olur ve öğrencilerin ilgileri artırılabilir. Yabancı dil dersleri, öğrencilerin diğer ülkelerdeki öğrencilerle haberleşmesi için iyi bir şans olabilir. Öğrenciler; siyasi yapılar, güncel toplumsal olaylar, azınlıklara karşı muamele ve insan haklarıyla bağlantılı diğer konularla ilgili sorular sorabilirler.

İnsan Hakları Eğitimi İçin Faydalı Yöntemler

Bu el kitabı içindeki etkinlikler, bu bölümdeki yöntemlere dayanmaktadır. Uygulamalar etkinlikleri daha da kolaylaştırır. Eğer bu etkinliklerin sınıfınızda bir karmaşaya yol açacağı yönünde endişeleriniz varsa, basit bir yöntemle başlayın. ‘Öğretmen’ olarak yetkinizin bir kısmını bırakmanız, öğrencilerinizin rahatlamasına ve katkılarının artmasına yardımcı olacaktır.

Her bir yöntem için, “Bu nedir ve neden yapılır?” sorularının yanıtları ve “Nasıl uygulanır?” sorusuyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Rol Oyunu

Nedir? Neden Yapılır :

Rol oyunu, öğrencilerin rol aldıkları kısa bir oyundur. Çoğunlukla doğaçlama yapılır. Amaç, öğrencilerin alışık olmadıkları koşul ya da olayları hayata geçirmektir. Rol oyunu; içinde bulunulmayan bir durum ya da olayı daha iyi anlamayı ve bu olayın içinde yer alanlara karşı empati kurabilmeyi sağlar. Örneğin, hırsızlık konusunu işleyen bir rol oyununda öğrenciler mağdur karakterini canlandırırlar. Böylelikle, bir olayın sonucunda mağdur olmanın nasıl bir şey olduğunu anlarlar.

Nasıl Uygulanır:

- Öğrencilerle birlikte:
  - Rol oyununun konusunu belirleyin. Örneğin Mülkiyet Hakkı (İHEB Madde 17, bkz. Bölüm 5)
  - Duruma, soruna ve karakterlerin kimler olacağına karar verin. Sınıf; mülkiyet hakkı üzerinde çalışıyorsa, etnik kökeni ya da yasal eksiklikler nedeniyle yerlerinden edilmiş kişilerle ilgili vakaları kullanabilirler.
- Kaç tane öğrencinin rol oyununda yer alacağına, kaç kişinin gözlemci olacağına; rol oyununun, küçük gruplar halinde mi yoksa bütün sınıf bir arada mı yapılacağına karar verin. Utangaç öğrencileri katılmaya teşvik edin.
- Rol oyununun nasıl canlandırılacağına karar verin. Rol oyunu:
  - Bir hikâye gibi anlatılabilir: Bir anlatıcı olay yerini tanımlar ve diğer öğrenciler kendi karakterlerinin bakış açısından olayın geri kalanını anlatır.
  - Bir drama biçiminde olabilir: Bu, karakterlerin karşılıklı etkileşimine dayanan, diyalogların doğaçlama olacağı bir drama türüne işaret eder.
  - Temsili bir duruşma şeklinde olabilir: Öğrenciler mahkemede tanık olarak ifade ve ren şahitlermiş gibi davranırlar.
- Şimdi öğrencilere vakayı ve rollerini düşünmeleri için birkaç dakika tanıyın. Eğer yer açmak için eşyaların yerlerini değiştirmek gerekiyorsa, şimdi yapın.
- Öğrenciler rol oyununu oynasınlar.
- Rol oyununda ne olduğuna ya da neye dikkat çekildiğine ilişkin katılımcılara ve gözlemcilere soru sormak için oyunu kritik bir noktada durdurmak yararlı olabilir. Örneğin; şiddetle ilgili bir rol oyununda, öğrencilerden durumun barışçıl yollarla çözümüne yönelik bir yöntem düşünmelerini isteyin. Daha sonra, katılımcılar rollerini olası sonlara göre tamamlayabilirler.
- Rol oyununun ardından, öğrencilerin bu etkinlik üzerine düşünmeleri önemlidir. Böy-

lece, bu sadece bir eğitim etkinliği olarak kalmaz; öğrenilmiş bir tecrübe haline de gelebilir. Rol oyununu planlarken, sonunda etkinliğin amacını ve öğretici noktalarını anlatmak için zaman kaldığından emin olun. Örneğin; eğer rol oyununda şahitlerin olduğu temsili bir duruşma canlandırıldıysa, öğrencilerden bir karara varmalarını isteyin. Öğretici noktaları bulmak için, kararı ve ona nasıl ulaşıldığını tartışın.

- Eğer rol oyunu başarısız olduysa, öğrencilere nasıl düzeltilebileceğini sorun. Başarılı olduysa, anlatmaya çalıştığı durumun bir açıklamasıyla birlikte bütün okulun önünde de sergilenebilir.

Unutmayın:

- Rol oyunları gerçek hayatı taklit ettiklerinden, basit bir açıklaması olmayan sorular ortaya çıkabilir. Örneğin, canlandırılan karakterin yanlış ve doğru davranışıyla ilgili bir soru sorulabilir. Bir yanıt yoksa her sorunun yalnızca bir yanıtı olduğu izlenimini vermeyin. Öğretmen ve öğrencilerin; farklı bakış açılarının varlığının doğal/ normal olduğunu kabul etmeleri büyük önem taşımaktadır. Öğretmenler tartışma yaratan konularda kendi görüşlerini zorla kabul ettirmeye ya da her ne pahasına olursa olsun fikir birliğine varmaya çalışmamalıdır. Bununla birlikte, üzerinde anlaşılan noktaları özetleyebilir ve tartışmalı diğer noktaları açık bırakabilirsiniz.
- Rol oyunlarını dikkatlice uygulamak önemlidir. Öğretmenin, öğrencilerin duygularına ve sınıfın sosyal yapısına saygı göstermesi gerekir. Örneğin; sınıfta etnik azınlıklar varsa, etnik azınlıklarla ilgili bir rol oyununun, hassas bir biçimde ele alınması uygun olur. Böyle davranıldığında, söz konusu gruplara ait öğrenciler kendilerini teşhir edilmiş ya da yalnız bırakılmış hissetmeyeceklerdir.

Çiftler ve Gruplar

Nedir? Neden Yapılır:

Sınıfı çiftlere ve gruplara ayırmak, öğrencilere daha fazla katılım ve işbirliği olanağı verir. Çiftler ve gruplar halinde yapılan çalışmalar, hızlı bir biçimde düşünce üretmek için ve bireysel tecrübelerle dayanarak soyut kavramlar üzerine düşünmeye yardımcı olduğu için yararlıdır. Örneğin; yaşama hakkı üzerinde çalışıyorsanız, bütün sınıfın eksiksiz katıldığı başka tartışmalara geçmeden önce, çiftler ya da gruplara, "Herhangi bir koşul altında birini öldürmek doğru olur mu?" diye sorun ve cevaplamaları için onlara beş dakika verin.

Nasıl Uygulanır:

- Grupları oluştururken kendinize şunları sorun: Öğrencileri yeteneklerine göre mi ayırmak isterim? Cinsiyetlerine göre mi bir araya getirmek istiyorum? Arkadaşların

birlikte çalışmalarını istiyor muyum? Bazen gruplar rasgele seçilebilir. Örneğin; doğum tarihine, isimlerinin ilk harfine ya da herhangi bir kıstasa göre.

- Masa ve sandalyeler sabitse, öğrenciler sandalyelerinde arkadakileri görebilecek şekilde oturarak grupları oluşturabilirler.
- Eğer grup çalışması birkaç dakikadan fazla sürecekse, grupta bir başkan ve yazmanın bulunması gerekebilir. Bu işleri kimin yapması gerektiğine grupça karar verilir.
- Etkinliği Düzenleme: Görevi net bir şekilde açıklayın. Öğrencileri birbirlerini göcekleri şekilde yerleştirin ve onlara görevi yerine getirmek için ne kadar süreleri olduğunu söyleyin.
- **Çiftler ve gruplar çalışırken:**
  - Geride durun; ancak gerektiğinde öğrencilerin size kolaylıkla ulaşabilecekleri bir yerde olun.
  - Bir grubun etkinlik konusunu vb. yanlış anladığını düşündüğünüz takdirde müdahale edin; aksi halde akışı bozmayın.
  - Her gruba eşit derecede ilgi gösterin.
  - Grup ve çift tartışmalarının devam etmesine izin verin, sadece grup istediğinde müdahale edin.
  - Gruplar devam etmek için teşvik edilmeye ihtiyaç duyarlar.
  - Onlara yaklaştığınızda, çiftler konuşmayı kesebilirler.
- **Geri bildirim:** Grupların çalışmalarını bütün sınıfa anlatmaları gerekli olabilir: Bir kararı bildirebilirler, bir tartışmayı özetleyebilirler ya da grubun nasıl işlediğini anla tabilirler. Bu türden bir geri bildirim, öğretmen ve öğrencinin grup çalışması tekniğini geliştirmesi için çok yararlı olabilir. Grupların geri bildirimde bulunmaları gerekecekse, baştan bunu bilmeleri gerekir. Çünkü bu görev için bir görevli seçmek isteyebilirler.
- **Değerlendirme:** Öğrencilere etkinliğin yararlı olup olmadığını ve neler öğrendiklerini sorun. Eğer olumsuz bir tepki varsa, öğrencilere bu etkinliğin nasıl düzenlenebileceğini sorun. Sonraki etkinliklerde bu fikirlerden faydalanın.

Beyin Fırtınası

Nedir? Neden Yapılır:

Beyin fırtınası yaratıcılığı teşvik etmek ve hızlıca pek çok düşünce üretmek için iyi bir yöntemdir. Belirli bir sorunu çözmek ya da bir soruya cevap bulmak için kullanılabilir. Örneğin; sınıf, vatandaşlık haklarıyla ilgili çalışmaya, şu sorunun cevapları üzerine beyin fırtınası yaparak başlayabilir: "Bir hükümetin, bir insanın vatandaşlık hakkını elinden almasının nedenleri neler olabilir?" Beyin fırtınası ne zaman kullanılır:

- Bir probleme çözüm bulmak için. Örneğin, öğrenciler arasında bir kavga olabilir. Olaydan sonra öğrencilere şiddet içermeyen çözümler bulmaları için beyin fırtınası yapmalarını söyleyin.
- Yeni bir konuyu anlatmak için. Öğrencilerin konu hakkında ne bildiklerini görmek için beyin fırtınası yapın. Bu ilgilerini canlandırmak ve konuyla ilgili bilgilerini ölçmek için iyi bir yoldur.
- Hızlı yaratıcı bir alıştırma olarak. Örneğin, bitmemiş bir hikâyenin olası sonuçları üzerine beyin fırtınası yapın.

Nasıl Uygulanır:

- Beyin fırtınası yapmak istediğiniz konuya karar verin. Konuyu, pek çok cevabı olan bir soru haline getirin. Soruyu herkesin görebileceği bir yere yazın. Örneğin: "Sınıfımızı hangi yollarla iyileştirebiliriz?"
- Öğrencilerden fikirlerini açıklamalarını isteyin. Düşünceleri herkesin görebileceği bir yere yazın. Bunlar tek kelime ya da kısa ifadeler halinde olmalıdır.
- Öğrencilere beyin fırtınası sona erene kadar birbirlerinin düşünceleri hakkında yorum yapamayacaklarını ya da söylenilmiş olan düşünceleri tekrar edemeyeceklerini hatırlatın.
- Herkesi katılmaya teşvik edin. Sınıfta DOLAŞMAYIN. Öğrencileri bir fikir bulmaya zorlamayın - bu tavır, yaratıcılığı engelleyebilir.
- Yazdığınız anda düşünceleri yargılamayın. Eğer mümkünse, bir öğrenciden onları yazmasını isteyin. Düşüncelerinizi, ancak ve ancak onları cesaretlendireceğini veya katılıma teşvik edeceğini düşünürseniz açıklayın.
- Bir öneri net değilse, bir kişiden bunu açıklamasını isteyin. Açıklandıktan sonra herkesin bu konuda anlaştığından emin olun.
- HER yeni öneriyi yazın. En yaratıcı ya da şok edici öneriler, genellikle en yararlı ve en ilginç olanlardır.
- Herkes fikrini söyledikten sonra, beyin fırtınasını bitirin. Şimdi, öneriler üzerinden giderek yorumları alabilirsiniz.

Sınıfta Toplu Tartışma

(Felisa Tibbitts'in "Establishing Rules for Discussion"[Tartışma için Kuralları Oluşturmak] isimli makalesinden esinlenerek yazılmıştır.)

Nedir? Neden Yapılır:

Tartışmalar, öğrenci ve öğretmenlerin insan hakları sorunlarına yaklaşımlarını keşfetmek için iyi bir yoldur. İnsan hakları eğitimi için büyük önem taşımaktadırlar. Çünkü olguları bilmek kadar, öğrencilerin sorunları dikkatle incelemeye ve analiz etmeye ge-

reksinimleri vardır. Tartışmalar; dinlemek, sırayla konuşmak ve diğer insanların haklarına saygı göstermek gibi grup becerilerinin uygulanması için iyi bir fırsattır.

Açık bir tartışma yapabilmek için, sınıfta güven ve karşılıklı saygı atmosferine sahip olmak önemlidir. "Güvenli" (rahat) bir ortam yaratmak için, öğrenciler "Tartışma Kuralları" geliştirebilirler. Bu kurallar en iyi biçimde, davranış standartlarının oluşturulduğu, okul döneminin başlangıcında yapılabilirler. Başka bir zamanda da belirlenebilirler.

Nasıl Uygulanır:

- Öğrencilere şu soruyu sorun: "Sınıf, öğrencilerin ifade özgürlüğüne sahip oldukları ve yapılan tartışmalar sonucunda yeni bilgilere ulaştıkları bir alan olmalı mı?" (Bu soruyu sınıf içinde zorlu bir tartışma izleyecektir.)
- Sınıfa, dinleme ve konuşmayla ilgili kurallar konusunda ortak bir anlaşmaya varabileceklerini söyleyin.
- Sınıftan, herkesin uyabileceğini düşündükleri bazı tartışma kurallarını düşüncelerini isteyin. Tavsiyeleri herkesin görebileceği bir yere yazın.
- Bir süre beyin fırtınası yaptıktan sonra, öğrencilerin birleştirecek önerileri olup olmadığını bakın. Sınıfı tartışmaya ya da yorum yapmaya davet edin. Sınıf önerilerinde bulunmazsa, aşağıdaki kuralların bir kısmını açıklayın:
  - Konuşan kişiyi dinleyin.
  - Aynı anda sadece bir kişi konuşur.
  - Bir şey söylemek istediğinizde, söz almak için elinizi kaldırın.
  - Birisi konuşurken, konuşmasını bölmeyin.
  - Bir kişiyi eleştirmek ile onun düşüncesini eleştirmek birbirinden farklıdır. Biriyle aynı fikirde olmadığınızda, onu eleştirirken bu ayrımın farkında olun.
  - Birisi konuşurken gülmeyin (Şaka yapmadıkları takdirde).
  - Herkesi katılmaya teşvik edin.
- Sınıfa, belirledikleri kurallara uymak için fikir birliğine varabileceklerini söyleyin. Bundan sonra, kuralların uygulanması için hem kendilerine hem de sınıftaki diğer kişilere karşı sorumluluk hissedeceklerdir. Ciddi kural ihlallerine rastlanırsa, kurallar çiğnendiğinde ne yapılması gerektiği üzerine öğrencilerle konuşun.
- Listeyi okunaklı bir şekilde büyük bir kâğıda yazın ve duvara asın. Bu kurallar, ders yılı bitene kadar sınıf duvarında asılı kalsın. Gerekirse ekleme ya da değişiklik yapın.

Sorgulama

Nedir? Neden Yapılır:

Bütün öğretmenler her gün sorular sorarlar; ama bunlar ne türden sorulardır? Bunlar çoğunlukla, "Ben şimdi ne söyledim?" gibi sorulardır ve sınıfı kontrol etmek ya da öğrencilerin dikkatini çekmek için kullanılır. Sık kullanılan diğer çeşit ise, sözde "kapalı uçlu" sorulardır. Sadece bir doğru yanıtı olan bu sorulardan bilgiyi ölçmek için yararlanılır. Bu el kitabındaki etkinlikler, insan hakları sorunlarını incelemek için sıklıkla sınıf içi tartışmalara yer verir. Bu tartışmalarda sorulan sorular, küçük çocukları dahi katılmaya ve analiz yapmaya teşvik eder ve bu açıdan büyük önem taşırlar.

Burada "açık uçlu" soru örnekleri vardır. Bu soruların sorulması, kullanıldıkça kolaylaşacaktır. Unutmamanız ve tartışma sırasında kendinize sormanız gereken anahtar soru ise şudur: "Bu tartışmadan ne bekliyorum? Evet ya da hayır cevapları mı; yoksa açık ve ilginç bir tartışma mı?". Bu soruların cevapları etkinliğin amacına ulaşması için önemlidir.

- Varsayıma dayalı sorular: "Eğer... olsaydı ne yapardınız/düşünürdünüz?" Bu sorular öğrencilerin, olayları hayal edip ona göre düşünmelerini sağlar.
- Tahminde bulunmak: "Bu sorunun çözümüne nasıl yardımcı olabiliriz?" vb.
- Teşvik etmek/yönlendirmek: "Çok ilginç, daha sonra ne oldu?" gibi sorular, öğrencilerin kendi deneyim ve görüşlerini uzun bir şekilde anlatmalarını sağlar.
- Fikir bulmak:" ... ile ilgili ne düşünüyorsunuz ya da hissediyorsunuz?" türünden sorular, öğrencilere, fikirlerinin sizin için ilginç ve önemli olduğunu gösterir.
- Araştırmak: "Neden bunu düşünüyorsunuz?" sorusu, yumuşak bir şekilde sorulursa, öğrencilerin daha derinlemesine düşünmelerine ve düşüncelerini savunmalarına yardımcı eder.
- Açıklama/ Özetleme: "... düşünüyorsun, doğru mu?" türündeki sorular, öğrencilerin ne söylediğini özetler. Bu soruyla diğer öğrencilerin bu konuda neler düşündüklerini ve bu fikre katılıp katılmadıklarını kontrol edebilirsiniz.
- Anlaşmaya varmak: "Çoğumuz... konusunda anlaşıyor muyuz?" sorusu, yeni bir tartışmaya yol açabilir ya da tartışmayı bitirebilir."Bu bölümü bitirdik mi?" sorusunu sorup anlaşarak diğer bir konuya geçebilirsiniz.
- " X doğru söylüyor/haklı, değil mi?" türünden yönlendirici ya da tuzak sorulardan uzak durmaya çalışın. Bu sorular katılımı engeller. Bir seferde çok fazla soru sormaktan ya da muğlâk sorular yöneltmekten de kaçının.

Unutmayın ki; fark etmeden başınızla onay verir, gülümser ya da sınıfla aynı seviyede oturursanız, sorularınıza daha çok yanıt alabilirsiniz.

Projeler

(Hugh Starkey'nin tavsiyelerine dayanmaktadır)

Nedir? Neden Yapılır:

Projeler, öğrencilerin uzun bir sürede hazırladığı bağımsız araştırmalardır. Projeler insan hakları eğitimi için yararlıdır, çünkü:

- Öğrencilerin farklı konular ve kendi okul konularıyla dış dünya arasındaki bağlantıları görmelerine yardımcı olur.
- Öğrencilere harekete geçmeleri için zamanlarını planlamalarını ve bir programa uyarak çalışmalarını sağlayacak alıştırmalar verir.
- Öğrencilerin; öğretmenlerin rehberliğinde, kendi öğrenim süreçlerini kontrol etmelerine izin verir.
- Öğrencilerin, birbirleriyle ve okul dışından farklı insanlarla iletişim kurmalarını sağlar.
- Öğrencilere, kendi bulgu ve fikirlerini toplum önünde sunma ve savunma fırsatı verir. Bu da insan haklarının savunulması için gerekli olan önemli bir beceridir.

Nasıl Uygulanır:

Projelerin farklı aşamaları vardır. Önemli olan; öğrencilerin, çalışmalarının sorumluluğunu almalarına izin vermektir.

- Proje Konusu ya da Problem:

Öğretmenler proje konularını seçip seçenekler halinde sınıfa sunabilir ya da sınıf, beyin fırtınası yaparak konuları belirleyebilir. Öğrencilerin ilgilerini çekecek, konuyla ilgili doğrudan sorular sorulmalıdır. Örneğin, "Sizin mahallenizdeki göçmenlere iyi davranılıyor mu?" ya da "Etrafınızdaki ebeveynler, çocuklar ve uyuşturucu maddeler konusunda nelerden endişe ediyorlar?" Öğrencilerin konu içinde kaybolmalarını önlemek için, sorunun belirgin/açık olması gerekmektedir.

Başka bir seçenek, projeye bir etkinlik ya da bu süre boyunca kullanacağınız bir gereçle başlamaktır. Örnek: Müzik seti.

- Planlama:

Öğretmen ve öğrencilerin; projenin ne zaman başlayacağı, ne kadar süreceği, hangi kaynakların kullanılacağı, bunların nerede bulunacağı, öğrencilerin yalnız mı gruplar halinde mi çalışacakları, farklı konular üzerinde mi araştırma yapacakları gibi pek çok şeye karar vermeleri gerekebilir. Araştırma yapmaya alışkın olmayan öğrenciler, gruplar halinde çalışmayı kolay bulacaktır. Bu aşamada, projenin ne zaman tamamlanacağına

karar vermek çok önemlidir (daha fazla bilgi için aşağıya bakınız).

- **Araştırma / Eylem:**

Projeler pek çok beceriyi hızlı bir biçimde geliştirir. Örneğin, yerel sağlık hizmetleri hakkındaki bir araştırma projesi; ziyaretleri, röportajları, okumaları, fotoğraf çekmeyi, istatistik toplamayı ve veri analizi yapmayı kapsayabilir. Yaratıcı bir proje; bir video kamerayı kullanmak gibi teknik bir bilgi ve pankart yapmak gibi sanatsal bir yetenek gerektirebilir. En iyi projeler; öğrencilerin yeteneklerine göre akademik, sosyal ve yaratıcı becerileri birleştirir. Bu aşamada, öğretmenler soruları yanıtlayarak ya da öneriler de bulunarak yardım edebilirler. Ancak projeyi yapmak öğrencinin kendi sorumluluğundadır.

- **Sonuç:**

Bu bir rapor, bir film, bir sergi, bir kaset, bir ders, bir resim ya da bir şiir, vs. olabilir. Sonuç sadece öğrencilerin bulgularını değil; projenin farklı aşamaları ve çalışılan konu hakkında öğrencilerin duygularını da içerebilir. Örneğin, alkol bağımlılığı konusunda posterlerle yaptıkları bir gösterinin fotoğraflarını çekebilir; tasarımlarını nasıl yarattıklarını yazabilirler.

Sonuç, sınıfa ya da daha geniş bir topluluğa sunulabilir. Örneğin, bölgenizdeki yoksulluğu araştıran bir proje yerel bir gazetenin ilgisini çekebilir ya da belediye yetkilileri projenin çevreye verilen zararlar hakkındaki sonuçlarını bilmek isteyebilirler.

- **Değerlendirme:**

Projeler birden fazla alanla bağlantılı olduğundan, farklı derslerin öğretmeleri sonucu değerlendirebilirler. Değerlendirmenin, proje boyunca kullanılan farklı becerileri yansıtması gerekir, sadece akademik kıstasa odaklanılmamalıdır.

Sohbet Oturumları

Nedir? Neden Yapılır? :

“Sohbet oturumu” toplantının gidişatını değiştirmek için kullanılabilir. Örneğin, öğretmenin yaptığı uzun bir sunumun ardından yapılabilir. Bu oturumlar, çiftler ya da üçlü gruplar halinde konuşmak için iyi bir fırsattır.

Nasıl Uygulanır:

Öğrencilere beş dakika süresince henüz söylenmiş ya da gösterilmiş şey hakkındaki fikirlerini sorun. Ne hissettiklerini, ne düşündüklerini söyleyebilir ya da anlamadıkları şeyleri birbirlerine sorabilirler. Sohbet oturumunun sonunda, çiftler ya da gruplar fikirlerini sınıfla paylaşabilirler.

Çizim Yapmak

Nedir? Neden Yapılır:

Çizimler; öğrencilerin gözlem ve işbirliği yapma becerilerini, hayal güçlerini, resimlerdeki insanlarla empati kurabilmelerini ya da sınıfın diğer üyelerini tanımalarını sağlar. Çizim yapmak insan hakları eğitimi için yararlıdır; çünkü öğrenciler çalışmalarının sergilenmesi yoluyla okuldaki diğer öğrencilere insan hakları değerlerini iletebilirler. Aşağıda, çizim yaparken kullanılabileceğiniz çeşitli fikirler vardır.

Nasıl Uygulanır:

- Gazete, dergi kitap, vs.'den farklı konularla ilgili resim, fotoğraf ve çizimler toplayın.
- Öğrencilerinizden çiftler halinde çalışmalarını isteyin. Her öğrenciye bir resim ve birkaç çizim malzemesi verin. Onlara resimlerini eşlerine göstermemelerini söyleyin.
- Her öğrenci kendi resmini eşine tarif etsin; eşler de sadece yapılan tarif üzerinden bu resmi çizmeye çalışsın. On dakika sonra, eşler rolleri değiştirsinler. Süre kısıtlı olduğundan, çizimler oldukça basit olacaktır. Önemli olan çizmek değil tarif etmektir. Sonra öğrenciler, orijinal resimlerle kendi çizimlerini karşılaştırsınlar. Onlara önemli bir figür dışarıda kaldı mı diye sorun. Eğer eksik varsa buna neyin neden olduğunu sorun.

Ya da:

- Her öğrenciden yan/arka sırada oturan arkadaşını çizmesini ve aynı zamanda o kişi hakkında sorular sormasını isteyin. Bu sorular şöyle olabilir:
  - En sevdiğin şeyler nelerdir?
  - Nereye seyahat etmek istersin?
  - En büyük hayalin nedir?

Her öğrenciden, yanında ya da arkasında oturan arkadaşının portresinin kenarlarına, bu sorulara verilmiş cevapları temsil eden bir şey çizmelerini isteyin (Öğrenciler arkadaşlarının isimlerini yazarak bu etkinliği daha basit bir şekilde yapabilirler. Bunun geri kalan kısmı diğer etkinliğin aynısidir).

Öğrenciler; zorunlu sanat derslerinin olduğu okullarda, insan haklarına bağlılık ve sorumluluğu yansıtan poster ve sanat yapıtları üretme olanağı bulabilmektedir.

Resim ve Fotoğraflar

Nedir? Neden Yapılır:

Resim ve fotoğraflar bütün izleyicilere aynıymış gibi görünse de hepimiz onları farklı

yorumlarınız. Bu anlamda, resim ve fotoğraflar öğrencilere hepimizin her şeyi başka türlü gördüğünü veya anladığını göstermek konusunda son derece etkilidirler.

Nasıl Uygulanır:

- Öğrencilere ikili gruplar halinde bakmaları için bir resim verin. Çiftlere bunun hakkında sorular yazmak için beş dakika verin. En önemli dört soruyu seçmelerini isteyin. Resim sizin öğrettiğiniz ya da başka bir öğretmenin öğrettiği bir konuyla ilgili olabilir.
- Şimdi her çiftten, komşu çiftte kendi resimlerini göstermelerini ve en önemli dört soruyu sormalarını isteyin. Onlara, birlikte bütün sorulara yanıt bulmaları için on dakika verin. İki liste yapmalarını söyleyin:
  1. Yanıtlanamayan sorular
  2. Yanıtlanan sorular
- Yanıtlanan sorularda önemli olan, öğrencilerin bu yanıtı NEDEN seçtiklerini yazmalarıdır. Örneğin; resimdeki çocuğun soğuk bir ülkeden olduğunu düşünüyorlarsa, resimdeki hangi ipuçları bu sonuca varmalarını sağlamıştır?
- Bütün resim, soru ve cevaplardan bir sergi hazırlayın. Öğrencilerden beraber çalışmadıkları grupların resim, soru ve cevaplarına bakmalarını ve gerekli gördükleri yerlere kendi yorumlarını eklemelerini isteyin. Ayrıca öğretmenlerin, ebeveynlerin ya da diğer öğrencilerin resim hakkındaki yorumlarını yazabilecekleri bir boşluk bırakın.

Çizgi Filmler ve Karikatürler

Nedir? Neden Yapılır:

Çizgi film ve karikatürlerin genç insanlar üzerinde güçlü bir etkisi vardır: Eğlendirebilir, bilgilendirebilir ya da önyargı ve kalıp yargıları yönlendirebilirler. Bunlar sınıf içinde çeşitli yöntemlerle kullanılabilir. Örneğin öğrenciler bir hafta boyunca çizgi film ve karikatürlerin kaç bölümünde şiddete yer verildiğini sayabilirler. Böylece medya ve şiddet konusunda bir tartışma hazırlayabilirsiniz.

Nasıl Uygulanır:

- Gazete, dergi, çizgi roman ve reklamlardan çalışılmakta olan konuyla ilgili karikatürler seçin. Örneğin şiddet, hoşgörüsüzlük ya da ırkçılık. Öğrencilerden bunları gruplar halinde tartışmalarını isteyin. Sonra şunları sorun:
  - İlk duygusal tepkiniz neydi?
  - Karikatür ya da resimli hikâyenin mesajı ne?
  - İmgeler hikâyeyi anlatmak, bir bakış açısını yansıtmak ve insanların sorunlar

hakkında düşünmesini sağlamakta etkili mi?

- Bu imgeler bir fikri ya da bir grup insanı eleştiriyor mu?
- Kadınlar, etnik gruplar, göçmenler ve özürllüler gibi belirli gruplarla ilgili kalıp yargılar ve önyargılar var mı?
- Ciddi mi, eğlendirici mi yoksa ironik mi? Bu durum mesaja nasıl katkıda bulunuyor?

Ya da:

- Öğrencilerden bir insan hakları sorunu seçip; bu konuyu anlatan bir karikatür ya da resimli hikâye çizmelerini isteyin. Onlara konuyu iyi bir biçimde işlemelerini söyleyin. Ancak bu şekilde resimler insanların sorunlar üzerine düşünmesini sağlayabilir.
- Sonuçları gösterin.

Video

Avrupa Konseyi ve Uluslararası Af Örgütü gibi kuruluşlar sınıf içinde kullanılmak üzere videokasetler hazırlamaktadır. Televizyon haberlerinden ve belgesellerden alıntılar da faydalı olabilir. Video ile çalışırken hatırlanması gerekenler şunlardır:

- Öğrenciler, videolardan aldıkları bilgilerle farklı çalışmalar yaparlarsa bu bilgileri ileride daha kolay hatırlayacaklardır. Örneğin, videoda gördükleri bir karakterin bakış açısıyla bir günlük yazabilirler ya da videoyu tartışmaya temel olacak biçimde kullanabilirler. Bunun gibi çalışmalar üzerinde daha fazla fikir edinmek için, bu bölümdeki diğer öğretim yöntemlerini inceleyiniz.

Gazeteler

Nedir? Neden Yapılır:

Medya, demokratik bir toplumda bilginin dolaşımını sağlayan en temel araçlardan biridir. Ancak, bazen gazetelerde kalıp yargılara ve önyargılara yer veren öznel haberlere rastlarız. Bir gazetede önyargıyı tanımlamak ve analiz etmek önemlidir. Çünkü öğrencilerin bunları anlamalarına ve gündelik olaylarda bunlara karşı çıkmalarına yardım eder. Bu tür bir etkinlik, öğrencilerin iletişim becerilerini de geliştirecektir.

Nasıl Uygulanır:

Yaşadığınız ülkenin medyasında geniş yer tutan güncel bir hak sorununu seçin. Örneğin; azınlıklara yapılan muamale. Birçok hikâyenin ardında yatan hoşgörüsüzlük eğilimi gibi bir sorunu da seçebilirsiniz.

- Sınıfı dört ya da beş kişilik gruplara ayırın.
- Her gruba, seçilen konu hakkında yerel ya da ulusal gazetelerde yer alan en az bir hikâyeyi verin. Eğer gerekirse aynı haberi bütün gruplar inceleyebilir. Aynı olayla ilgili farklı gazetelerde yer alan haberler, iyi bir karşılaştırma olanağı sağlar.

- Tüm gruplar aşağıdaki listede bulunan bazı soruları tartışmalarını isteyin. Kullandığınız haberlere uygun bazı sorular seçin ya da yenilerini bulun.
  - Haberin başlığı konu hakkında görüş bildiriyor mu?
  - Anlatılan olaya dair ilk izleniminiz ne? Herhangi bir kimse hatalı gibi görünüyor mu? Eğer öyleyse, kim?
  - Herhangi birine karşı doğrudan suçlama yapılmış mı? Eğer varsa, listeleyin.
  - Suçlamaları destekleyecek herhangi bir kanıt gösterilmiş mi?
  - Haberde birini eleştirmeye ne kadar yer ayrılmış?
  - Ne kadarı onu destekliyor ya da savunuyor?
  - Eleştirilen insanların söylediklerinden doğrudan alıntılar yapılmış mı?
  - Haber hakkındaki görüşlerinizi etkileyen en önemli kelimeler hangileri?
  - Eğer varsa vatandaşların konuyla ilgili hangi izlenimlerine yer verilmiş?
  - Bu konuyla ilgili yetkililerin yaklaşımı nedir? Örneğin; sosyal hizmet uzmanları, polisler, diğer memurlar vb.
- Bu tür analizler değişik yöntemlerle de yapılabilir. Örneğin, öğrenciler geniş bir tartışmayla okudukları gazetedeakilere benzer haberler yazabilirler ya da bir konunun gazetede ki manşetini televizyon ya da radyodakiyle karşılaştırabilirler.
- Öğrencilere gazetelerdeki ilginç makale ya da hikâyeleri getirmelerini söyleyin. Bu şekilde, sınıf tartışmalarında kullanılabilecek bir arşiv oluşturulabilir. Ebeveynler de, öğrencilerin ilginç makaleleri bulup tanımlamalarına yardım ederek etkinliğe katılabilirler.

Röportaj Yapmak

Nedir? Neden Yapılır:

İnsan hakları eğitiminde, ilgili kitaplardan kanun maddelerine bakabiliriz; ancak bu kanunların uygulamaları için yaşadığımız toplumu incelemek daha yararlı olabilir. Örneğin; sınıf çocuk hakları üzerinde çalışırken, ebeveynleri, anneanne ve dedeleri, yaşadıkları yıllar boyunca çocukların hayatının nasıl değiştiği konusunda önemli bir bilgi kaynağı olabilirler.

Röportajlar; daha geniş bir topluluğu okula getirir ve insan hakları çalışmalarıyla gerçek yaşamı bağdaştırır. Ayrıca röportajlar, öğrencilerin pek çok insanla iletişim kurma becerilerini geliştirmeleri için iyi bir yöntemdir.

Nasıl Uygulanır:

Sözcük Çağırımı

Nedir? Nasıl Yapılır:

Bu yöntem, sınıfın konuya başlarken neler bildiğini, sonunda neler öğrendiğini görmek için kullanılabilir.

Nasıl Uygulanır:

- Üzerinde çalışılan konuyla ilgili bir kelime seçin.
- Öğrencilere, bu kelimeyi duyduklarında akıllarına gelen diğer kelimeleri hızlıca yazmalarını söyleyin. Bu çok kısa bir egzersizdir, bir ya da iki dakika yeterlidir.
- Çok fazla şey yazmalarını beklemediğinizi belirtin. Sonuç, öğrencilerin tetikleyici kelimeyle birleştirdikleri bir dizi kelimenin hızlıca çekilmiş bir fotoğrafı olacaktır.
- Etkinliği değerlendirirken “önceki” ve “sonraki” sonuçları karşılaştırabilirsiniz. Bu sizin kendi eğitim ve öğretiminizi değerlendirmenize yardımcı olur. Öğrencilerinizde gelişimlerini takip edebilirler.
- Bu etkinlik farklı bir yöntemle uygulanabilir. Bir konunun sonunda, her öğrenciden konu hakkında ne hissettiğini ya da düşündüğünü tek kelimeyle açıklamasını isteyebilirsiniz. Konuyla ilgili bir kelimeyi de sorabilirsiniz. Kelimeleri toplarken sınıfı dolaşın. Bir ya da iki öğrenciye bu kelimelerin bir listesini yapmalarını söyleyin.

Bilgiyi Yeniden Yaratmak

Nedir? Neden Yapılır? :

Bilgiyi içselleştirmenin ve anlamının iyi bir yolu da onu başka bir biçimde yeniden yaratmaktır. Örneğin; bir hikâyeyi dinlemek ve sonrasında onu resimlerle anlatmak. Bu yöntemle öğrenciler bilginin en önemli kısmını tanımlayıp onu nasıl yeniden yaratacaklarına karar vermek zorunda kalacaklardır. Öğrencilerin, “Bunu bu şekilde yapacağım çünkü...” gibi kararlar vermesi gerekmektedir.

Bu yöntem; gözlem, seçim yapma ve akıl yürütme gibi becerilerin yanında hayal gücünün de gelişmesine katkıda bulunur.

Nasıl Uygulanır:

- Öğrencilerle birlikte hikâye, resim, şiir, çizgi film ya da film gibi bir kaynak seçin. Örneğin birinin ailesiyle birlikte olma hakkı üzerine çalışıyorsanız; mülteci bir çocuğun resmini kullanabilirsiniz.
- Öğrenciler kaynağı dikkatle incelesinler.
- Hikâyenin hangi bölümlerinin yeni ortama aktarılacağına karar verip seçimlerini açıklasınlar. Örneğin; bir resim kullanıyorlarsa sonrasında bu resmin hikâyesini hayal edebilirler.

- Eğer özgün hikâyede bulunmayan şeyleri eklemek isterlerse, bunu neden yapmak istediklerini sorun.
- Öğrenciler ellerindeki bilgiyi farklı bir yorumla yeniden üretsinsinler.

Medyanın Yeniden Yaratılması Üzerine Fikirler

- Kasete kaydedilmiş bir "radyo oyunu".
- Yazılı kısa bir hikâye.
- Karikatür.
- Öykü biçiminde şiir.
- Resim.
- Sınıfa ya da okuldaki diğer öğrencilere anlatılacak bir hikâye.
- Sergi.

İnsan Hakları Eğitimi Etkinliğinizi Nasıl Planlarsınız?

Bu el kitabında yer alan bütün etkinlikler için onları kendi ihtiyaçlarınıza göre uyarlamana yardımcı olacak öneriler vardır. Ülkenizdeki insan hakları sorunlarıyla ilgili yeni etkinlikler tasarlayabilirsiniz. Bu bölümde, bu tür etkinlikleri gerçekleştirmenizi sağlayacak basit bir model vardır.

Bunu okumadan önce, "İnsan hakları eğitimi nedir?" başlıklı bölüme bakın (özellikle becerileri, bilgiyi, tutumları ve yöntemi gösteren şekle bakmanız faydalı olacaktır).

(Bu sayfadaki tavsiyeler "Yurttaşlık Vakfı" [Citizenship Foundation] ile yapılan tartışmalara ve Felisa Tibbitts'in "Bir Ders Hazırlamak" [Developing a Lesson] isimli makalesine dayanmaktadır.)

1. Genel bir konu ya da tema seçiniz. Konu; güncel bir olaydan (yerel seçim gibi), ilginizi çeken konulardan (hoşgörü) ya da müfredattan seçilebilir.
2. Bu konu hakkında öğrencilerinizin hangi beceri, bilgi ve tutumları geliştirmesini istediğinize karar verin ve bunları yazın.
3. Kendi eğitim yönteminizi ya da dersiniz için kullanacağınız materyalleri seçin. Dersi anlatmak için temel bir etkinliğe odaklanmanız faydalı olacaktır. Bu etkinlik, öğrencilerin metinleri okumaları ve buna tartışma ya da makalelerle yanıt vermeleri gibi klasik etkinliklerden oluşabileceği gibi; araştırma projeleri yapmak, gazete kul lanmak, münazara düzenlemek veya şiir okumak gibi farklı etkinlikleri de içerebilir.
4. Derste uygulayacağınız aşamaların taslağını yapın. Bu el kitabındaki etkinliklerin çoğu aşağıdaki şekildedir:

- Isınma, motivasyon çalışması (açık-uçlu sorular gibi)
  - Somut görev (bireysel ya da küçük gruplar halinde yapılabilir)
  - Topluca yapılan tartışma(küçük grupların sunumunu takiben yapılabilir)
  - Sonuç ve ödevler
5. Şimdi öğrencilerin bilmesi gereken şeyleri ve bu etkinliği nasıl değerlendirebileceğinizi düşünün. Etkinliğin her bölümünün ortalama süresini belirleyin.
6. Şimdi asıl hedeflerinizi göz önünde bulundurarak hazırladığınız programın bunu kapsayıp kapsamadığını kontrol edin. Sınıf içinde düşünme, tartışma ve uygulama süreleri arasında bir denge kurmaya özen gösterin.

Kalıp Yargılar Üzerine Örnek Bir Ders

Öğrenilecek Noktalar:

Not: Bunları beceri, bilgi ve tutum şeklinde bölümlere ayırabilirsiniz.

- Öğrenciler genellemeler ve kalıp yargılar arasındaki farkı görecekler.
- Öğrenciler yerel medyalarındaki kalıp yargı örneklerini belirleyecekler.
- Öğrenciler olumsuz bir biçimde kalıplaştırılmış gruplara karşı duyarlılık geliştirecekler.

Önceden Bilinmesi Gerekenler:

- Kültüre, genellemelere ve kalıp yargılara genel bir bakış

Materyaller:

- Yazı tahtası ve büyük boy kâğıtlar
- Gazete ve dergiler

Zaman: 45 dakika

Nasıl Uygulanır:

- Giriş (10 dakika)

Öğretmen; farklı yaş, cinsiyet, vb. gruplardan kişileri (yaşlı insan, kız çocuk, erkek çocuk, engelli kişi gibi) tahtaya yazar. Öğrencilerden bu grupları tanımlayıcı kelimeler söylemelerini ister ve bu kelimeleri tahtaya yazar.

Öğretmen, bu gruplar arasındaki bağlantılara bakarak görüşleri özetler. Öğrencilerle birlikte bu tanımlarda yer alan atıfların, sembollerin olumlu mu olumsuz mu; taraflı mı tarafsız mı olduğuna karar verir.

Öğretmen, genelleme ve kalıp yargı arasındaki farkı anlatır.

Öğretmen öğrencilere, "Bu fikirleri nereden edindiniz? Kendi deneyimlerinizden mi,

kitle iletişim araçlarından mı, yoksa aile ve arkadaşlarınızdan mı?” türünde sorular yöneltilir.

- Grup çalışması (10 dakika)

Öğretmen öğrencilere beş ya da altı gruba ayrılmasını söyler. Her bir gruba bir gazete ya da dergi verilir. Gruplar, televizyon programları ve kitaplar da dâhil farklı kitle iletişim araçlarını da dikkate alabilir. Öğrenciler farklı araçların üzerinden giderek, metin ve resimlerde belirli gruplardan insanların nasıl gösterildiğini, simgelendiğini ya da temsil edildiğini inceler. Bu gruplar giriş bölümündekilerden seçilebileceği gibi, kendi toplumunuzda ayrımcılığa uğramış başka gruplardan da seçilebilir. Kalıp yargılar, doğası gereği olumlu, olumsuz ya da tarafsız olabilir.

- Gruplar sunumlarını yaparlar. (10 dakika)

- Tartışma (10 dakika)

Bütün sınıftan aşağıdaki soruları cevaplandırmasını isteyin:

“Olumlu kalıp yargıların atfedildiği gruplar arasında nasıl benzerlikler buldunuz?”

“Olumsuz kalıp yargıların atfedildiği gruplar arasında ne gibi benzerlikler var?”

Tartışmanın devamında öğretmen aşağıdakileri söyleyebilir:

- Belirli gruplarla ilgili genellemeler olumsuzdur ve bunlar önyargı olarak adlandırılabilir.
- Bu gruplar hakkındaki olumsuz genellemeler çoğu zaman bu gruplarla olan gerçek ve kişisel ilişkilere dayanmaz.

- Sonuç (5 dakika)

“Bu türden kalıp yargıların kaynakları nelerdir?”

“Bu etkinliğe dayanarak genellemeler ve kalıp yargılar hakkında ne gibi sonuçlar çıkarılabilir?”

(Örneğin; bu genellemeler ve kalıp yargılar kültürün içinde, kitle iletişim araçlarında, aile ve arkadaşlarımızın görüşlerinde vardır. Olumsuz kalıp yargılar korkuya, olumlu olanlarsa imrenmeye dayanır.)

- Takip

Öğrenciler, başlarına gelen bir olayı anlatan kısa bir yazı yazabilirler. Bu olayın da olumlu ya da olumsuz biçimde kalıplaştırılmış olması gerekir. Bu durum karşısında ne hissetmişler?

- Değerlendirme

Bu etkinliği değerlendirmek için kıstaslarınız şunlar olabilir:

- Öğrencilerin sınıf içi tartışmalara bireysel katılımları nasıldı?
- Öğrencilerin grup çalışmalarına bireysel katılımları ve işbirlikleri nasıldı?
- Grup çalışmasının sonucu (grubun notu)
- Yazılı ödev

- Kendi dersinizi uyarlamak:

Etkinliğinizin yöntemi konusunda esnek olun. Dersin bazı bölümleri diğerlerine göre öğrencilerin daha fazla ilgisini çekecektir. Belirli tartışmalar ve etkinliğin bazı aşamalarının öğrencilere daha faydalı olduğunu ve daha uzun sürdüğünü fark edeceksiniz. Etkinlik bir akordeon gibi tasarlanmalıdır; yani belirli parçaları, öğrencilerin tepkilerine göre genişletilmeli ya da sınırlandırılmalıdır. Etkinliği tamamladıktan sonra bir dahaki sefere daha iyi bir düzenleme yapabilmek için notlar alın.

İnsan Hakları Eğitimi Etkinliğinizi Değerlendirme

Değerlendirme yapmak insan hakları eğitim etkinliğinizi nasıl oluşturduğunuza bağlıdır. Etkinliği değerlendirmek zorunda kalabilirsiniz ya da bunu yapmanın faydalı olacağını düşünebilirsiniz. Değerlendirme yapmak için çeşitli nedenler vardır:

- Değerlendirme, çabalarınızın işe yaradığını ve harcadığınız emeğe değdiğini (ya neden işe yaramadıklarını ve nasıl geliştirilebileceklerini) görmemiz için iyi bir şanstır.
- Eğitimde yetkili olan kişiler çabanızı görür ve değerlendirir.
- Çocuklara kendi gelişimlerini izlemeleri için olanak verir.
- Öğrencilerin, öğrenimlerine karşı sorumluluk geliştirmelerine katkıda bulunur.

Aşağıda değerlendirmeyle ilgili bazı fikirler vardır.

(Bu tavsiye, Felisa Tibbitts'in "İnsan Hakları Sınıfında Bir Dersin Değerlendirilmesi" [Lesson Evaluation in the Human Rights Classroom] adlı makalesine dayanmaktadır.)

Akademik değerlendirme yöntemleri (olgulara dayanan doğruluk esasına göre), insan haklarını eğitiminin BİLGİ bölümünü ölçmek için yararlı olur.

Ancak, DEĞERLERİ ve TUTUMLARI değerlendirmek için pek de faydalı oldukları söylenemez. Bir yığın makaleyi eve götürüp notlandırmak nispeten kolaydır. Fakat özellikle küçük gruplardan oluşan kalabalık bir sınıf içinde beceri ve tutumların gelişimini izlemek oldukça zordur. Bu durum, insan hakları eğitimlerini yeni yöntemler uygulamaya yönlendirmiştir. Bu yöntemlerle, beceri ve tutumları da ölçmeye başlamışlardır. Ancak,

çoğu zaman geleneksel ve yeni yöntemleri birleştirirler.

Beceri ve Tutumları Nasıl Değerlendirebilirim?

Beceri ve tutumları notlandırmanın aşağıdaki gibi kolay yolları vardır:

- Öğrencinin performansını değerlendirmek için (tercihen öğrencilerle üzerinde anlaşmaya vardığınız) net kıstas ya da standartlar oluşturmak.
- Öğrencilerden kendi davranışlarını değerlendirmelerini istemek.
- Öğrencilerden birbirlerinin davranışlarını yapıcı bir biçimde değerlendirmelerini istemek.

Öğrencilerin kendilerini ve sınıf arkadaşlarını değerlendirmeleri, onların daha fazla sorumluluk almasına neden olur. Ancak bazı öğretmenler, öğrencilerin ya da öğretmenlerin birbiriyle çatışan yorumlar ve değerlendirmeler yapmalarından endişelenirler. Buna karşın, farklılıklar tartışılabilir ve gerekirse değerlendirme standartları oluşturulabilir.

Kıstas ya da standartları listelemek için öğrencilerle çalışmak mümkündür. Bunun için beyin fırtınası yöntemi kullanılabilir. Aşağıda örnek bir liste vardır.

Küçük Gruplardaki Beceriler

Öğrenci şunları yapıyor mu:

- Amacı ya da görevi aklında tutuyor mu?
- Grubun diğer üyeleriyle işbirliği yapıyor mu?
- Diğerlerini rahatsız etmeden çalışıyor mu?
- Bütün grup üyelerine kibar davranıyor mu?
- Çalışmanın kendine ait bölümünü tamamlıyor mu?
- Grup çalışmasını geliştirici yollar bulmaya yardım ediyor mu?

Tutumları aynı şekilde değerlendirmek mümkündür. Örneğin:

“Açık-fikirliliğin” Değerlendirilmesi

Öğrenci şunları yapıyor mu:

- Yeni fikir ve etkinlikleri göz önünde bulunduruyor mu?
- Bir şeyleri yapmak için yeni yöntemler deniyor mu?
- Tartışmalarda duygulardan önce düşünceleri öne sürüyor mu?
- Sonucu yeni olguların ışığında değiştiriyor mu?
- Yargılarında herkese karşı adil olmaya çalışıyor mu?
- Bir sorunun çeşitli yönlerini düşünüyor mu?
- Kalıp yargı ve önyargıların farkına varıyor mu?

Kendi kendini değerlendirmek için benzer bir liste kullanılabilir. Örneğin:

Gelişen Değerlerin Değerlendirilmesi

Kendinize hangi notu verirsiniz?

(A = çok iyi, B = iyi, C = fena değil, D = çok zayıf)

- başkalarına saygı göstermek
- başkalarıyla ilgilenmek
- başkalarını dinlemek
- mesleğinize/işinize bağlılık
- başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlılık
- başkalarını adil yargılamak
- başkalarıyla işbirliği yapmak
- hareket etmeden önce düşünmek
- dürüst olmak
- başkalarına yardım etmek
- hataları kabul etmek

Burada, geleneksel alıştırma ve testlerin yanında grup çalışması, tartışma ve beraber yapılan projeler için de uygulanabilecek örnek bir notlandırma sistemi bulunmaktadır:

Derslerin bir dönemi için örnek not planı (12 hafta)

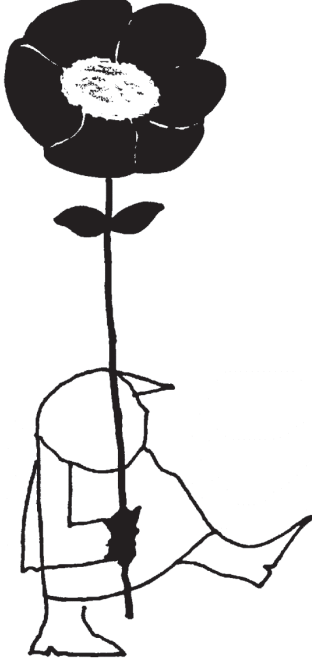
- Her bir grup etkinliği için notlar şunlara dayanmaktadır (her hafta 1 tane verilir):
  - Katılım (bireysel olarak verilecek - kendi kendini değerlendirme ve diğer öğrencilerin değerlendirmeleriyle notlandırılacak/puanlandırılacak)
  - Grup sonucu (bütün gruba verilecek- öğretmen tarafından notlandırılacak/puanlandırılacak)
- Yazılı testler ve ödevler (öğretmen tarafından notlandırılacak)
- Proje çalışması (her dönem için bir tane)
- Öğrenci için tasarım, uygulama ve eğitim değerlerine göre değerlendirilecek (öğretmen ve diğer öğrenciler tarafından sözlü sunumlara bakılarak notlandırılacak)
- Sınıf içi tartışmalara katılım ve katkı (öğretmenler ve öğrenciler tarafından notlandırılacak)

Tüm insan hakları eğitimi çalışmalarında olduğu gibi bu not sisteminde de kendi sınıfınıza göre değişiklikler yapabilirsiniz. Bu sayfalar değerlendirme konusunda fikir vermesi açısından bir başlangıç niteliğindedir.

1,2. (Michaelis, John U (1988), *Çocuklar için Sosyal Çalışmalar: Temel öğretim Kılavuzu* [*Social Studies for Children: A Guide to Basic Instruction*], 9. Baskı [Englewood Cliffs: Hall , s.388]' dan alınmıştır.

3. (Michaelis, John U (1988), *Çocuklar için Sosyal Çalışmalar: Temel Öğretim Kılavuzu*, [*Social Studies for Children: A Guide to Basic Instruction*] 10. baskı (Englewood Cliffs: Prentice Hall, s.377)' dan alınmıştır.

Bölüm Üç: Küçük Çocuklar

İçindekiler:

- Başlangıç: Tanıtıcı Etkinlikler
- Sen ve Ben - Farklılıkla İlgili Etkinlikler
- Kim, ben mi? - Sorumlulukla İlgili Etkinlikler
- Yaşam Hakları - Hakların Evrenselliğiyle İlgili Etkinlikler
- Neye Adil Denir? - Adaletle İlgili Etkinlikler
- Benim Haklarım / Senin Hakların - Hakların Birbirleriyle Çatıştığı Durumlarla İlgili Etkinlikler
- Eylem - İnsan Haklarını Sınıfın Dışına Taşımak

"Sınıfıma, haklarını ve sorumluluklarını ben öğretmem; onlar bana öğretirler!"

Moldovalı bir öğretmen

Etkinlik kılavuzu:

El kitabının bu bölümdeki etkinlikler aynı yapıya sahiptir. Aşağıdaki düzenleme etkinlikleri daha kolay uygulamanızı sağlayacaktır.

Başlık

Amaç: Her etkinliğin başındaki kısa açıklamalar etkinliğin neden yararlı olduğunu gösterir.

Öğrenilecek noktalar: Bunlar etkinlikte yer alan temel kavramlardır. Uygulama yaparken aklınızda tutmaya çalışın.

Materyaller: Bu bölüm etkinlik için gerekli olan malzemeleri ve dersten önce ne hazırlanması gerektiğini anlatır.

Süre: Belirtilen süreler, etkinlikler ve tartışmalar için hesaplanmış ortalama süreyi gösterir.

Nasıl uygulanır: Bu bölüm etkinlikleri adım adım açıklamaktadır. Özel yöntemlerin kullanıldığı noktalar, el kitabının ikinci bölümünde anlatılmaktadır.

Sorular: Etkinlikler pek çok konuyu ve sorunu gözler önüne serer. Öğrencilerin bunları düşünmesine yardımcı olmak için açık uçlu sorular ve tartışmalardan faydalanılır. Açık uçlu sorular ve tartışmalarla ilgili öneriler bu el kitabının ikinci bölümündedir.

Tercihler: Bunlar, sorunla ilgili ileri düzeydeki çalışmalar için önerilerdir. Bazı etkinlikler başka bir yaş grubu için uyarlamalara yer vermektedir. Diğerleri insan hakları eylemlerine yoğunlaşmışlardır.

Bilgi / Örnekler / Oyun kartları:

Bazı etkinliklerde ek bölümler vardır. Bir şeyleri gözden kaçırmamak için, başlamadan önce etkinliğin tamamını okuyun ve "Materyaller" başlığının altında listelenmiş bütün malzemeler elinizde mi kontrol edin.

Başlangıç - Tanıtıcı Etkinlikler

El kitabının bu bölümündeki etkinlikler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne atıfta bulunurlar. "Define Avı" etkinliği, sınıfınıza bunları tanıtmak için yardımcı olacaktır. "Hızlı Bilgi Yarışması" ise, çocukların haklar konusundaki bilgilerini ölçmek için kullanılabilir. Büyük çocuklar için etkinlikler 4. bölümdedir.

Hızlı Bilgi Yarışması

(David Shiman'ın etkinliğine dayanmaktadır.)

Amaç:

Bu bilgi yarışması, insan hakları eğitiminin her aşamasında faydalıdır. Çocuklar daha önce insan haklarıyla ilgili çalışma yapmamışlarsa, bu etkinlik onların şu ana kadar ne öğrendiklerini ya da neler duyduklarını anlamanın iyi bir yoludur ve çocukların bilgi gelişimini görmek için de faydalıdır. Bu yarışma, aynı zamanda, çocukların insan hakları konusunda ne tür merakları ve ilgileri olduğunu anlamaya yardımcı olur.

Öğrenilecek noktalar:

- İnsan hakları konusunda zaten çok şey biliyoruz.
- Haklar tartışıldığında bazen doğru bir cevaba ulaşamayabiliriz.

Materyaller:

- Bilgi yarışması için sorular.

Süre : 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Dersten önce soruları bir kâğıda ya da tahtaya yazın ya da öğrenciler sınıfa gelince soruları okuyun ve onlardan soruları cevaplamadan yazmalarını isteyin.
- Şimdi öğrencilere 10 dakikalığına sınıfta dolaşıp her bir soruyu farklı kişilere sormalarını söyleyin. Soruya cevap veren kişi yanıtını işaretlemelidir. Böylece çocuklar insan hakları hakkındaki bilgilerini paylaşmış olurlar. Başka bir seçenek de, çocukların soruları kendilerinin cevaplamasıdır.
- Soruların üzerinden geçerek öğrencilerden cevaplarını isteyin. Onları tahtaya yazın. Bir soru için birden fazla cevap bulunabilir. Siz soruları tahtaya yazarken öğrencileri cevaplarını tartışmaya davet edin.

- Öğrenciler büyük bir ihtimalle bütün sorulara cevap veremeyeceklerdir. Ayrıca yanıtları hatalı da olabilir. Örneğin, Batı demokrasilerinde de işkence yapıldığını bilmeyebilirler. Bu bilgi yarışmasının amacının insan hakları sorunlarını tartışmak/ortaya çıkarmak olduğunu; “doğru” cevaplara ulaşmak olmadığını unutmayın.
- Özellikle ilginç konuları gündeme getiren sorular sonraki tartışmalar için temel oluşturabilir. Bu konudaki tartışmalar üzerine daha detaylı bilgiler için 2. bölüme bakınız.
- Eğer fazla vaktiniz yoksa bunun yerine daha tanıdık konularla ilgili birkaç soru seçin.

Bilgi yarışması soruları:

Aşağıdakilere birer örnek verebilir misiniz?

- Bir insan hakkı
- İnsan haklarının ihlal edildiği bir ülke
- İnsan haklarını ilan eden bir belge
- Geçmişte zulme uğramış bir grup
- Irkları nedeniyle bazı insanların haklarının reddedildiği bir ülke
- Dinleri sebebiyle insanların haklarının tanınmadığı bir ülke
- Farklı grupların haklarının birbiriyle çatıştığı bir ülke
- İnsan hakları için mücadele eden bir kuruluş
- Haklarla ilgili bir kitap ya da film
- İnsanların işkenceye uğradığı bir ülke
- İnsan hakları ortamının geliştiği bir ülke
- İnsanlara göç hakkının verilmediği bir ülke
- Okulda size tanınmayan bir hak
- İnsan hakları için mücadele eden bir kişi
- Kadınlara bazen tanınmayan bir hak
- Bütün çocukların sahip olması gereken hak
- Kendi uluslarını kurma hakları ellerinden alınmış insanlar
- Ülkenizde bazı insanlara tanınmayan haklar
- Ebeveynlerinizin sahip olduğu ama size tanınmayan haklar
- Hiç çiğnenmemiş haklarınız
- İlginizi çeken insan hakları ihlalleri

Tercihler:

- Beyaz bir kâğıda bir tablo çizin. Her bir kutucuğa tek soru yazın. Her öğrenciye

bir tane verecek şekilde çoğaltın.

- **Proje:** Daha büyük öğrenciler sorulardan birini seçebilirler ve derinlemesine bir araştırma yapıp buna ait raporu sınıfa sunabilirler.
- **Faaliyet:** Öğrenciler bu soruları gün içinde okula gelen ziyaretçilere sorabilirler.

Define Avı

Amaç: Bu saklambaç etkinliği öğrencilere Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni açıklamak için hızlı bir yoldur. Bu etkinlik, özellikle, sınıf insan haklarını öğrenmeye başlarken yararlı olmaktadır. Define Avı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni açıklarken de kullanılabilir.

Öğrenilecek noktalar:

- İnsan hakları değerlidir.
- Özel belgelerde bunlara yer verilmiştir.

Materyaller:

- Bu elkitabının beşinci bölümünde yer alan Çocuk Hakları Sözleşmesi. (Eğer çocuklar çok küçükse, 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özetini kullanmak daha iyi olacaktır.)

Süre: 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden bazı maddeleri kâğıtlara yazın ya da onları çoğaltıp küçük kağıtlar halinde parçalara ayırın.
- Çocuklar sınıfa gelmeden, kağıtları odanın farklı yerlerine saklayın.
- Çocuklar geldiğinde, odanın çeşitli köşelerinde üzerinde küçük kâğıtların bulunduğu değerli şeylerin saklı olduğunu söyleyin. Çocuklardan bunları aramalarını isteyin. Kağıtlar bulunduğunda, bulan kişiden onu okumasını ve basit dille ifade etmesini ya da onunla ilgili bir örnek vermesini isteyin. Örneğin, 7. Madde:

"Her çocuğun bir isme ya da vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır. Devlet çocuk doğduğunda bu ismi kaydeder ve çocuğa bir kimlik verir."

Bu madde hangi durumlarla ilgili olabilir?

- Maddeleri bulan çocuklardan kâğıtları saklamalarını isteyin. Artık, bu "onların" madidesidir. Sınıf başka bir insan hakları etkinliğine geçtiğinde, öğretmen onlara hangi durumlarda bu maddelerin karşılına çıktığını sorabilir. Zaman içinde öğrenciler kendi maddeleriyle ilgili konu ve sorunlar hakkında uzmanlaşabilirler.

Tercihler:

- Eğer Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kullanıyorsanız, 5. bölümdeki özetler, öğrencilerin anlayamadıkları maddeleri açıklamak için kullanılabilir.
- **Proje:** Çocuklar, etkinlik sırasında buldukları maddeleri anlatmak için oyun veya şiir yazabilir; poster ya da resim yapabilirler.
- **Faaliyet:** Çocuklar projelerin sonuçlarını okulla, aileleriyle vb. paylaşabilirler. Örneğin, İnsan Hakları gününde yapılan bir okul etkinliğinde.

Sen ve Ben - Farklılıkla İlgili Etkinlikler

Bunlar farklılıkla ilgili etkinliklerdir. İnsanlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklara odaklanırlar. Hepimizin farklı olduğu, aynı zamanda tamamen eşit olduğumuzu göstermek için hazırlanmışlardır. Etkinliklerden bazıları, farklılıkların neden iyi ve önemli olduğunu gösterirler. Diğer etkinlikler tüm insanlığın paylaştığı benzerliklere -örneğin, aşk hikâyelerimiz ya da müzik- dikkat çekmeye çalışır. İnsancıl bir topluluk olarak nasıl birlikte yaşayabileceğimizi konu alan etkinlikler de vardır. Bunlar, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi resmi insan hakları standartlarına dayanan temel prensiplerdir.

Bu benim.

Amaç: Çocuklar bir sanat etkinliği aracıyla kimliklerini güçlendirebilir ve kendilerine olan saygılarını arttırabilirler. Sorular çocukları insanlar arasındaki farklılıklar üzerine olumlu düşünmeye yöneltir.

Öğrenilecek noktalar:

- Hepimiz farklı olduğumuz kadar ortak özelliklere de sahibiz.
- Haklar farklı insanların benzer ihtiyaçlarına dayanmaktadır.

Materyaller:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti(bkz. Bölüm 5). Her çocuk için bir sayfa. Kalem-ler, renkli kalemler ya da boyalar.

Süre: Bir saat.

Nasıl uygulanır:

- Her çocuğun ismini bir kâğıda yazın, ya da onlardan bunu yapmalarını isteyin.
- Çocuklara renkli kalemlerle isimlerini yazmalarını söyleyin. Adlarını boyayıp etrafına

oyuncaklar, yerler, yemekler vb. gibi en çok sevdikleri şeyleri çizebilirler.

- Çember şeklinde oturarak, her birinden isimlerini göstermelerini ve en çok sevdikleri şeyleri açıklamalarını isteyin.
- Çocukların farklılıklar ve benzerliklerle ilgili farkındalıklarını arttırmak için aşağıdaki soruları sorun.
- Yapılan çalışmaları, "Bu Biziz" başlığıyla okulda sergileyin.

Sorular:

- Diğer insanlar hakkında neler öğrendiniz?
- Kendiniz hakkında yeni bir şey öğrendiniz mi?
- İsminizin sergilendiğini görmek, size neler hissettirdi?
- Herkesin sevdiği şeyler aynı mı farklı mı?
- Hepimiz aynı olsaydık, nasıl olurdu?

Tercihler:

- Sınıf, 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özetine bakabilir. Hangi haklar çocuklara ait benzerliklerinden bahsediyor? Hangileri çocukların farklılıklarından söz ediyor?
- Eğer grup çok büyükse ya da çocuklar uzun süre yoğunlaşamayacak kadar küçüklerse, onlardan çalışmaları hakkında başka bir çocukla konuşmalarını isteyin. Birkaç dakika sonra, her çift kendi çalışmasını bir diğerine gösterebilir.
- Daha büyük çocuklar ya da yetişkinler çiftler halinde karşı karşıya oturabilir ve birbirlerini çizebilirler. Onlara birbirleriyle konuşmalarını, karşılarındaki kişinin ilgi alanları, hayatı, hayalleri, ailesi, işi vb. gibi şeyleri sorup öğrenmelerini ve bunları o kişinin portresinin etrafına çizmelerini söyleyin.
- Başka bir uyarılma da sınıfın müzik çalarken içerde dolaşmasıdır. Öğrenciler müzik durdurulduğunda eş bulmalı ve birbirlerine sorular sormalılar. Örneğin, en çok sevdiğin yemek ya da renk hangisi? Kız ya da erkek kardeşin var mı? Nereye seyahat etmek istersin? Müziği tekrar başlatıp ve bütün çocuklar fikirlerini birbiriyle paylaşıncaya kadar buna devam edebilirsiniz. Etkinlik sonunda, yukarıdakilere benzer sorular sorun.
- **Proje:** Çocuklar, ebeveynleri ve kendilerinden büyük arkadaşlarıyla birlikte öğrenilecek noktaları kendileri açıklayabilirler. Projenin sonuçları okulda yada okul dışında sergilenbilir.

Bana bak!

Amaç: Bu etkinlik, “Bu benim” in farklı bir çeşididir ve 32. sayfadaki çizim etkinlikleri üzerine kurulmuştur. Çocukların kendilerine saygıları varsa, başkalarının haklarına karşı saygı ve hoşgörü gösterirler. Bu nedenle, “bana bak” onların kendilerine olan saygılarını arttırmayı amaçlar. Ayrıca, çocuklara sınıflarını nasıl daha mutlu bir yer haline getirilebileceklerini de anlatır.

Öğrenilecek noktalar:

– “Kendine yapılmasını istediğini, başkalarına yap.”

Materyaller:

• Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özeti (bkz. Bölüm 5), kâğıt, tükenmez kalem, renkli kalem ve boyalar.

Süre: Bir saat

Nasıl uygulanır:

- Sınıfı ikiye bölerek gruplara ayırın.
- Bir çocuk uzun bir kâğıt üzerine sırt üstü yatar.
- Diğer çocuk kâğıdın üstündeki çocuğun etrafını çizer. (Bu, vücudun bölümleriyle ilgili dil gelişimini sağlamak için de büyük bir fırsattır.)
- Çocuk yerde kendi şeklinin yanına uzanır. Böylece diğer çocuk şekle detayları ekler. Örneğin; surat, saç rengi, kıyafetler, vb.
- Eğer gruplarda ikiden fazla çocuk varsa, portreyi tamamlamak için hep birlikte çalışabilirler.
- Sonra her çocuk çizdiği kişiyle ilgili neler keşfettiğini anlatarak eşinin resmini sunar.
- Resimlerin sunuşlarının yapılmasının ardından aşağıdaki soruları sorabilirsiniz.
- Etkinlikten sonra çocuklar çizdikleri resimleri eve götürüp, odalarına asabilirler.

Sorular:

- Sınıf Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özetine bakabilir. (bkz. Bölüm 5) İnsanlar bu hakları elde edebilmek için birbirlerine nasıl yardım edebilirler? (Örneğin, aileleri ve arkadaşlarını önemsemek)
- Biri tarafından resminizin çizilmesi sizlere neler hissettirdi?
- Birinin resmini çizmek size neler hissettirdi?
- Herkes bir başkası tarafından önemsenmeye ihtiyaç duyar - bu hepimizin sahip olduğu bir haktır. Eğer insanlar yeterince ilgi göremezlerse ne olur? (Çocuklar yalnız hissettikleri bir anla ilgili hikâye yazabilirler.)

- Eğer yeni bir okula geçerseniz, insanların size nasıl davranmasını istersiniz?
- Sınıfımızda hiç kimsenin yalnız kalmaması için ne yapabiliriz?

Tercihler:

- Eğer yararlı olacağını düşünürseniz, bütün sınıf yalnızca bir çocuğu çizebilir. Örneğin; “farklı” bir çocuğa sınıftaki topluluğun parçası olduğunu hissettirmek için.
- Çocuklar ileride seçmeyi düşündükleri meslekten biriymiş gibi çizilmeyi seçebilirler. (futbolcu, dansçı, palyaço...)
- Eğer bir çocuk sınıfa yeni katılıyor ya da sınıftan ayrılıyorsa, bu etkinlik onların kendilerini topluluğun parçası gibi hissetmelerini sağlayabilir. (Ayrılan çocuk, yeni hayatında ihtiyaç duyduğu bütün şeyleri bir resminde bulabilir: sevgi, arkadaşlar, güneş ve gülücükler.)

Eller yukarı!

Amaç: Bu eğlenceli oyun çocukların topluluk anlayışını geliştirir ve onlara farklılığın gerekli olduğunu gösterir.

Öğrenilecek noktalar:

- Farklılıklar yararlıdır ve gereklidir.

Materyaller:

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özeti (bkz. Bölüm 5) ve çocukların gözlerini bağlamak için bir kumaş parçası.

Süre: Yarım saat

Nasıl uygulanır:

- Öğrencilerden daire oluşturmalarını isteyin. “Gözlerinin bağlanmasını isteyen bir gönüllü var mı?” diye sorun.
- Gönüllüyü kendi etrafında bir kaç kez çevirdikten sonra başka bir çocuğa yönlendirin. Gözleri bağlanmış çocuk, saçlarına, yüzüne ve kıyafetlerine dokunarak diğer çocuğun kim olduğunu tahmin etmeye çalışmalıdır.
- Bu etkinlik için çocukların olağan arkadaş gruplarını dikkate almayın.
- Her çocuğa bir kere sıra gelene kadar etkinliği sürdürün.
- Çocukların benzerlikler ve farklılıklar konusundaki farkındalıklarını geliştirmek için aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Neden bunu yaptık?
- Oyunda arkadaşlarınızı tanımayı nasıl başardınız?

- Eğer birinin farklı ten ve göz rengi olsaydı ne olurdu?
- Eğer herkes aynı buruna, saça ve kulaklara sahip olsa ne olurdu?

Tercihler:

- Öğrenciler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özetine bakabilir (bkz. Bölüm 5) ve "bu kadar farklıyken neden aynı haklara ihtiyaç duyarız?" sorusunu tartışabilirler.
- Bu etkinlik körlüğün nasıl bir his olduğunu da gösterdiğinden; bundan engellilikle ilgili eğitimde de faydalanabilirsiniz.
- **Proje:**
Çocuklar diğer engellilik türleri ile ilgili gözlemler yapabilirler: Engelli bir kişi olsaydı nasıl hissedeceklerini ve kendilerine nasıl davranılmasını istediklerini anlatan bir kitap hazırlayabilirler.
- Görünüşün ne kadar aldatıcı olduğunu anlatmak için, farklı nesneler, yemekler ya da kokular kullanarak kendi etkinliğinizi oluşturabilirsiniz.

Dünya Çocukları

Amaç: Bu etkinlik ulusuna, cinsiyetine ya da etnik grubuna bakmaksızın dünya çocukları arasındaki benzerlikleri çocuklara resimlerle anlatır.

Öğrenilecek noktalar:

- Hepimiz farklı olduğumuz kadar ortak özelliklere de sahibiz.
- Haklar farklı insanların benzer ihtiyaçlarına dayanmaktadır.

Materyaller:

- 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti.
- Dünyanın çeşitli yerlerinden ve kendi bölgenizden çocukların fotoğrafları. Olabildiğince farklı çeşitte yemek, iklim, bitki örtüsü ve yaşam biçimini gösteren resimler seçmeye çalışın. Bunları gazete ve dergilerden kesebilirsiniz.

Süre: 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Hazırladığınız resim koleksiyonunu paylaşın.
- Çocuklar resimleri belirli özelliklere göre gruplandırmanıza yardım edebilirler: kadınlar ve erkekler, saç rengi, genç ve yaşlı gibi. Dünyanın farklı yerlerinden resimlerin aynı yerde toplandığı bir kolaj yapmayı deneyin. Örneğin; konuşan, oynayan, öğrencilerden daha büyük ya da küçük çocuklardan oluşan bir grubun kolajı.
- Öğrencilerin resimdeki çocuklarla arasındaki benzerliklerle ilgili farkındalıklarını arttırmak için aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Resimlerdeki çocuklardaki benzerlikler neler?
- Neler farklı?
- Resimlerde farkına varmadığınız şeyler var mı?
- Eğer resimdeki çocuklar buraya gelselerdi, nelerin farkına varmazlardı?
- Eğer onların okullarına gitmek zorunda olsaydınız, size nasıl davranılmasını isterdiniz? Neden?
- Resimlerdeki bazı çocukların okulunuzu ziyarete geleceklerini düşünün. Ziyaretçi çocuklara nasıl davranılması gerektiği konusunda diğer sınıflardaki çocuklara neler söylediniz?

Tercihler:

- Çocuklar resimlerdeki çocuklardan birine kendi okullarını anlatan bir mektup yazabilirler.
- **Proje:** Sınıfınızdaki çocukların yurtdışından ya da ülkenizin farklı bir yerinden mektup arkadaşları edinmesini sağlayabilirsiniz.
- **Faaliyet:** Çocuklar başka bir ülke ya da şehirde yeni bir okula giden ve orada farklı öğrencilerin nazik ve kaba davranışlarına rastlayan bir çocuk hakkında oyun yazıp; oynayabilirler.

Dünyadan Oyunlar

Amaç: Bu etkinlik çocukların ulusuna, cinsiyetine ya da etnik grubuna bakmasızın dünya çocukları arasındaki benzerlikleri keşfetmesini sağlar. Ayrıca çocuklara Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde bulunan bazı hakları da anlatır. Örneğin, oyun oynama hakkı.

Öğrenilecek noktalar:

- Hepimiz farklı olduğumuz kadar ortak özelliklere de sahibiz.
- Haklar farklı insanların benzer ihtiyaçlarına dayanmaktadır.

Materyaller:

5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti. Bir sonraki sayfadaki örnek etkinlikler ve 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi.

Süre: 1.5 saat

Nasıl uygulanır:

- Çocuklara, dünyadaki diğer çocukların farklı ancak çok ilginç oyunlar oynadıklarını söyleyin.

- Farklı ülkelerin oyunlarını tanıtın (haritanız ya da atlasınız varsa bu ülkeleri onlar üzerinde gösterin). Oyunları oynayın. Sonraki sayfada bu konuyla ilgili fikirleri bulabilirsiniz.
- Çocuklara hangi oyunlarını dünyadaki diğer çocuklara önerebileceklerini sorun. O oyunu oynayın.
- Eğer bazı çocuklar bir etnik gruptansa, onlara sınıfta rahatça oynayabileceğiniz, kendi kültürlerine ait bir oyun var mı diye sorun (istemezlerse, onları zorlamayın).
- Çocukların dünya çocukları arasındaki benzerliklerle ilgili farkındalıklarını arttırmak için aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Diğerlerinden daha fazla keyif aldığınız bir oyun var mı? Neden? Bir oyunu diğerlerinden iyi yapan özellikler nelerdir?
- Eğer onları bilseydiniz, yeni oyunlar daha eğlenceli olur muydu?
- Bütün çocukların oyun oynama hakkı vardır. Bu hak, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Sizce oyun neden bu sözleşmede özellikle belirtilmiştir?
- Başka ülkelerden çocuklara, sizin dilinizi bilmeseler de bu oyunları öğretmeniz mümkün mü? Nasıl?

Tercihler:

- Bu etkinlik, dünyanın farklı yerlerinden ya da ülkenin farklı köşelerinden şarkılar kullanılarak da yapılabilir.
- **Proje:** Çocuklar kendi ailelerinden, kitaplardan ve hikâyelerden faydalanarak kendi oyun "koleksiyonlarını" yapabilirler.
- Çocuklar iki gruba ayrılabilirler. Bir grup diğerine pandomim yaparak yeni bir oyunun nasıl oynanacağını anlatabilir. Sonra rolleri değişirler.

Örnek oyunlar:

Kulaklarını Tıka (Kore)

Bu oyun yetişkinlerin ve çocukların en sevdiği oyunlardan biridir. İsteyen herkes bu eğlenceye katılabilir. Oyuncular için sayı sınırlaması yoktur.

- Oyuncular daire şeklinde otururlar. Bir oyuncu lider olarak seçilir ve elleriyle kulaklarını kapatır.
- Liderin solunda oturan oyuncu sağ eliyle sağ kulağını kapatır. Sağında oturan ise sol eliyle sol kulağını örter, başka bir deyişle, lidere en yakın kulaklar tıkanır.

- Lider kulaklarını açar ve halka içindeki bir oyuncuyu işaret edip görevini ona devreder.
- Yeni lider iki eliyle kulaklarını kapatır. Tekrar, liderin sağında ve solunda oturanlar lidere en yakın kulaklarını kapatırlar. Yeni lider başka bir oyuncuyu gösterir ve oyun olabildiğince hızlı devam eder.
- Kulağını kapatmakta geç kalan, ya da hata yapan oyuncu oyundan çıkar. Oyunu hatasız tamamlayan son oyuncu kazanır.

Kim o? (Şili)

Bu oyun 6-30 kişiyle oynanır.

- Bir çocuk ebe olur. Oyuncular ebenin arkasında sıraya girerler. Ebenin arkasındaki kişiyi görmemesi gerekir.
- Diğer oyuncular hızlıca yer değiştirirken, ebe ileriye doğru yavaşça dokuz adım atar. Oyunculardan biri doğruca ebenin arkasında yerini alır.
- Diğer oyuncu ebeye sorar: "Arkanda kim var?"
- Kim olduğunu tahmin etmeden önce ebe üç soru sorabilir. Örneğin: "Bir kız mı erkek mi?", "Uzun mu kısa mı?", "Sarışın mı esmer mi?"...
- Diğer oyuncular sorulara bir kelimelik cevaplar verirler. Ebenin hemen arkasında duran kişinin kim olduğunu tahmin etmesi gerekir.
- Eğer ebe doğru tahminde bulunursa, bir el daha ebe olur. Eğer yanlış tahmin ederse, başka bir oyuncu ebe olur.

(Daha fazla oyun için Dünyadan Şarkılar, Oyunlar ve Hikâyelere bakınız.)

Dünyadan Hikâyeler

Amaç: Bu etkinlik, çocukların ulus, cinsiyet ya da etnik grubuna bakmasızın dünya çocukları arasındaki benzerlikleri keşfetmesine yardımcı olur.

Öğrenilecek noktalar:

- Hepimiz farklı olduğumuz kadar ortak özelliklere de sahibiz.
- Haklar farklı insanların benzer ihtiyaçlarına dayanmaktadır.

Materyaller:

- 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti.
- 66 ve 67 ve 68'deki sayfadaki örnek hikâyeler.

Süre: Yaklaşık 1 saat.

Nasıl uygulanır:

- Dünyada bütün çocukların farklı hikâyeler dinlediklerini açıklayın.
- Çocuklara farklı ülkelerden hikâyeler anlatın; harita ya da atlasınız varsa bu ülkeleri gösterin.
- Kendi ülkelerine ait en sevdikleri hikâyeleri çocuklardan öğrenin. Öğrencilere bu hikâyeleri dünyanın farklı yerlerindeki çocuklara anlatmak isteyip istemediklerini sorun.
- Eğer çocuklar farklı bir etnik gruptansa, onlara kendi kültürlerine ait hikayeleri anlatmak isteyip istemediklerini sorun (eğer istemezlerse, zorlamayın.).
- Öğrencilerin dünya çocukları arasındaki benzerlikler hakkında farkındalıklarını arttırmak için aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- En çok hangi hikâyeyi sevdiniz? Neden? Bir hikâyeyi iyi bir hikaye yapan özellikler nelerdir?
- Neden dünyada bütün insanlar hikâye anlatır? Ne tür hikâyeler var?
- Bu etkinliği neden yaptık?

Tercihler:

- "Dilencinin Çorbası" ve "Peyniri Bölmek" hikâyeleri sahtekârlığı sonuçlarını gösterirler. Sınıftan sahtekârlık konusunda hikâyeler yazmalarını isteyin.
- Türkiye'deki halk hikâyeleri insan hakları eğitimi için yararlı olabilir. Örneğin, çocukların acı çektiği hikâyeler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sadeleştirilmiş metniyle birlikte kullanılabilirler (bkz. Bölüm 5)
- **Faaliyet:** Çocuklar, kendi hikâyelerini yazabilir ya da İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin bir maddesini anlatan bir oyun sergileyebilirler.

Örnek Hikâyeler:

Tilki ve Hindi (Amerika)

Bir gün bir tilki avlanmaya çıkmış. O ve karısı uzun zamandır çalılıklarda yaşadıklarından lezzetli bir yemek burnunda tütüyormuş. Yorgunluktan bitkin düşünceye dek avlanmaya devam etmiş.

Aniden kocaman, şişman mı şişman bir hindiye rastlamış. Keskin dişlerini tam hindiye saplamak üzereyken hindi konuşmuş:

“Dur Tilki! İyi misin? Çok solgun görünüyorsun. Biraz kestirmek ister misin? Sen yere yat, bir güzel uyu. Ben senin evine gidip eşine senin için akşam yemeği pişirmesini söyleyeceğim. Zavallı arkadaşım, ne kadar da bitkin görünüyorsun.”

Bu sözler Tilki’nin gerçekten hasta hissetmesine neden olmuş.

“Ne kadar iyi kalplisin, Hindi.”

Böylece hindi tilkinin mağarasına doğru koşmaya başlamış. O kapıya varana dek tilki onu uzaktan seyretmiş. Sonra uyumak için bir ağacın altına uzanmış.

Hindi kapıyı yumruklamış.

“Kim o?” diye sormuş Tilki’nin eşi.

“Endişelenmeyin, size haberlerim var.”

“İçeri girmez misiniz?” demiş Bayan Tilki.

“Hayır, teşekkür ederim” demiş hindi. “Acelem var. Kocanız benden buraya gelip yakında döneceğini size söylememi istedi. Çok aç ve akşam yemeğine onun için biraz kök pişirmenizi istiyor.”

Sonra hindi koşarak uzaklaşmış.

Bayan Tilki işe koyulmuş ve kökleri pişirmiş.

Bir iki dakika geçmeden kocası ağzını şapırdatarak içeri girmiş. Yemekte lezzetli bir hindi yiyeceğini düşünüp seviniyormuş. Bayan Tilki yemeği getirip kocasının tabağına koymuş. Bay Tilki büyük bir lokmayı koparıp, çiğnemeye koyulmuş.

“Bu hayatımda yediğim en sert hindi” diye feryat etmiş. “Bunun tadı hindiden çok köke benziyor. Nesi var bunun?”

“Hindi mi?” demiş Bayan Tilki. “Bunlar kök. Bu sabah birisi kapıyı çaldı. Bana senin aç olduğunu ve akşama biraz kök pişirmemi istediğini söyledi.”

“Vahh başımıza gelenler” diye söylenmiş Bay Tilki, “Bunu hindi yapmış olmalı!”

Örnek hikâyelere devam...

Peyniri Bölmek (Cape Verde Adaları): Günlerden birgün iki kedi peynir çalmış. Biri onu paylaşdırmak istemiş. Öteki ona güvenmemiş, “Hayır, Maymun’a söyleyelim de o bölsün”, demiş. Hal böyle olunca kedilerden biri maymunu bulmaya gitmiş ve ondan hakem olmasını istemiş. Maymun da “Hay hay”, demiş. Maymun yanlarına gelmiş, etrafa bakmış, işe yarar alet göremeyince onları uzun

bir bıçak ve birkaç tane tartı bulmaya yollamış. İki kedi tüm ormanı aramış taramış, sonra da bıçakla tartıyı maymuna getirmişler. Maymun bıçağı eline almış, ona şöyle bir bakmış sonra da peyniri kesmeye başlamış. Ancak peyniri eşit iki parçaya ayıracağı yerde, onu bir büyük dilim ve ince başka bir dilime bölmüş. Sonra onları tartıya koymuş. Tartının bir kefesini yukarıda, öbürü aşağıdaymış. Kedilere dönmüş ve "Bunları eşit paylaştıramamışım " demiş. Sonra ağır olan parçadan bir ısırık almış. Kediler, "Dur, ne yapıyorsun?" diye bağışmışlar. "Bu parçayı diğerine eşitlemeye çalışıyorum" demiş. Sonra bakmışlar ki, maymunun ısırdığı parça diğerinden daha küçük olmuş. Maymun bunu fark edince, hemen diğer parçayı eline almış ve onu da yemeğe başlamış.

Kediler o peynirin hepsini yemeden olan bitenin farkına varmışlar. "Aman, Maymun kardeş, peynirin geri kalanını almamıza izin ver de biz kendimiz paylaşalım" demişler. "Olmaz" demiş maymun, "Bu lokma için dövüşe var mısınız? Siz bilirsiniz. Ormanlar kralı da bana yardım edecektir." Böylece, maymun önce birinci parçayı, sonra da ikincisini midesine indirmiş. Kediler bir bakmışlar ki peynirden eser kalmamış. Kedilerden biri ötekine dönmüş ve "Peyniri kendimiz bölmeliydik", demiş. Maymun bütün peyniri bir güzel yedikten sonra, "Bırakında hepimiz huzur içinde yolumuza devam edelim. Bu size ders olsun. Bir daha asla çıkarlarınızın sizi kör etmesine izin vermeyin", demiş.

Dilencinin Çorbası (Sri Lanka): Bir gün aylak aylak dolaşan yedi dilenci bir handa karşılaşırlar. Hepsi geceyi burada geçirecektir. Biraz oturup sohbet ederler. Sonra mideleri guruldamaya başlar. Düşünüp taşınırlar, sonra ortak bir kabın içinde pirinç lapası pişirmeye karar verirler. Her biri kaba bir avuç dolusu pirinç atacaktır. Bu fikir hepsinin hoşuna gider. Yemeği pişirmeye başlarlar. Her dilenci kendi payını kabın içine atar.

Ne var ki, hepsinin kafasında bin bir tilki dolaşmaktadır. Herkes diğerinin söz verdiği gibi bir avuç dolusu pirinç attığını düşünüp, içten içe sevinir. Sonra yemek pişer. Tek tek hepsinin kâselerine konulur. Dilencilerin iştahları kabarmıştır. Ama bir de ne görsünler; koca bir kase dolusu sıcak su. Dilenciler öylece kâseye bakakalırlar.

Yıldızlara Yolculuk

Amaç: Bu yaratıcı etkinlik, çocukların insanlar arasındaki farklılıklar ve benzerlikler hakkında düşünmesine yardımcı olur.

Öğrenilecek noktalar:

- İnsanlar olarak benzerliklerimiz farklılıklarımızdan daha fazladır.
- Haklar farklı insanların benzer ihtiyaçlarına dayanmaktadır.

Materyaller:

- 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti

Süre: 1 saat ve ev ödevi için harcanacak zaman.

Nasıl uygulanır:

- Çocuklardan çok önemli bir uzay projesinin üyeleriymiş gibi davranmalarını isteyin. Onlara uzaydan gelen sinyallerin orada akıllı bir yaşam formu olduğuna işaret ettiğini söyleyin. Birleşmiş Milletler sinyallerin geldiği yöne bir uzay gemisi göndermeye karar vermiştir. Bu gemi dünya hakkında bilgi taşıyacaktır. Onlardan bu bilgileri göz önünde bulundurarak uzay gemisiyle diğer gezegenlerde yaşayan akıllı varlıklara insanlarla ilgili neler göndermek isteyebileceklerini sorun. Göndermeyi tercih ettikleri şeyler, akıllı varlıklara dünyada yaşayan bütün insanların benzer ve farklı pek çok özelliğe sahip olduğunu anlatmalıdır.
- Bunu bireysel bir projeye dönüştürebilirsiniz. Çocuklara konuyla ilgili olarak anne ve babalarına danışma fırsatı verebilirsiniz. Şu sorular öğrencilere faydalı olabilir: Müzik gönderir miydiniz? Hangi tür? Kitaplar? Filmler? Fotoğraflar? Cansız mankenler? Peki, bu mankenleri nasıl giydirdiniz?
- Çocuklar gruplar halinde hızlı bir beyin fırtınası yapabilirler.
- Çocuklarla birlikte göndermek istedikleri eşyalara bakın. Onların düşünmedikleri diğer şeyleri söyleyin. Örneğin, engelli insanların temsili de orada yer alıyor mu?
- Çocukların benzerlikler ve farklılıklar hakkında düşünmesini kolaylaştırmak için aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Dünyadaki insanlar arasında benzerlikler ve farklılıklar var mı? Dünyaya tepeden bakan bir uzaylı olsaydınız ne düşünürdünüz?
- Eğer bir uzaylı dünyadaki insanların savaşıp birbirlerine karşı zalimce davrandığına tanık olsa sizce ne düşünürdü?

- Gelenek, kıyafet, elbise ve vücut şekillerindeki en önemli farklılıklar ya da benzerlikler nelerdir? Neden?

Tercihler:

- Bir boş kâğıt tenekesini dikey olarak masanın üzerine yerleştirin. Onun evrenin farklı bir yerinden gelmiş bir uzaylı olduğunu söyleyin. Bu uzaylı yerel yaşam biçimleri, özellikle farklı dillerde kendilerine insan diyen eşsiz iki ayaklılar hakkında bir şeyler öğrenmeye çok hevesliymiş. Onun yardıma ihtiyacı varmış, çünkü seyahat ederken karşılaştığı şeyin bir insan olup olmadığını anlamak istiyormuş. Çocuklardan, uzaylıya insanları tanımlamasına yardımcı bilgiler vermelerini isteyin.
- Sınıf dünyayı dolaşan ve kısa/uzun, şişman/zayıf, siyah/beyaz vb. insanlar arasındaki farkı anlayamayan bir uzaylı hakkında bir oyun yazıp oynayabilir.
- **Proje:** Sınıf gazetelerden ve dergilerden insan bacakları, kollar, suratlar, elbiseler, yemekler vb. kesip bunları toplayarak duvarda sergileyebilir.

İki Gözlü Çocuk

Amaç: Bu öykü çocuğa “farklılığın” olumlu bir resmini çizer.

Öğrenilecek noktalar:

- Engelli insanların diğer herkesle aynı muameleyi görme hakları vardır.

Materyaller:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin sadeleştirilmiş metni.

Süre: Yaklaşık 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Aşağıdaki hikâyeyi çocuklara anlatın. Sonra soruları sorun.

“Çok uzaklarda, uzayın derinliklerinde tıpkı dünyaya benzeyen bir gezegen varmış. Bu gezegende yaşayan insanlar aynı bizim gibilermiş, bir şey dışında; sadece bir tane gözleri varmış. Fakat bu çok özel bir gözmüş. Orada yaşayanlar bu tek gözle karanlıkta görme yeteneğine sahipmiş. Uzakları hem de çok uzakları ve duvarların arkasını bile görebiliyorlarmış. Aynı dünyadaki gibi bu gezegendeki kadınların da çocukları oluyormuş. Bir gün o kadınlardan biri tuhaf bir bebek dünyaya getirmiş. Bu bebeğin iki gözü varmış. Annesi babası çok telaşlanmışlar.

Yıllar geçmiş, iki gözlü bebek kocaman olmuş. Mutlu bir çocukmuş. Ailesi onu çok seviyor ve ona bakmaktan keyif duyuyormuş. Ancak alışılmadık bir çocuk olduğu için üzüyorlarmış. Onu bir sürü doktora götürmüşler. Doktorlar kafalarını sallamışlar ve “hiçbir şey yapamaz” demişler.

İki gözlü çocuk büyüdükçe, sorunları daha da artmış. Karanlıkta göremediği için, bir ışık taşımak zorundaymış. Okula başladığında, arkadaşları kadar iyi okuyamamış. Öğretmenleri ona fazladan bir ilgi göstermek zorunda kalmışlar. Uzun mesafeleri göremiyormuş. Diğer gezegenleri görebilmek için özel bir teleskop kullanıyormuş. Bazen evden okula yürürken çok yalnız hissediyormuş. "Başkaları her şeyi görüyor ama ben göremiyorum" diye üzülüyormuş. Ama aniden, "Ben de onların göremediklerini görüyor olmalıyım" diye düşünmüş.

Bir gün iki gözlü çocuk kimsenin göremediği bir şeyi gördüğünü fark etmiş. Karanlıkta ve ışıktaki herkesin gördüğü gibi görmüyormuş. Annesi ve babasını dışarı çıkarmış ve heyecan verici keşfini anlatmış. Çok şaşırmışlar. Arkadaşları da bunu duyunca hayrete düşmüşler. Onlara harika hikâyeler anlatmış. Onların daha önce hiç duymadığı kelimeler kullanmış... Kırmızı ve sarı... Ve turuncu... Sonra yeşil ağaçlar ve mor çiçeklerden bahsetmiş. Herkes onun etrafındakileri nasıl gördüğünü bilmek istiyormuş. Derin mavi denizler ve beyaz köpüklü dalgalar hakkında harika hikâyeler anlatıyormuş. Çocuklar onun ejderhalarla ilgili hikâyelerini çok seviyormuş. İki gözlü çocuk, onların derilerini, gözlerini ve ateşli nefeslerini anlatırken soluklarını tutuyorlarmış.

Bir gün bir kızla tanışmış. Birbirlerine âşık olmuşlar. Bu kız, onun iki gözlü olmasına aldırmyormuş. Sonradan artık kendisinin de bunu önemsemediğini fark etmiş. Çok ünlü olmuş. Onun hikâyelerini dinlemek için gezegenin her yerinden insanlar geliyormuş. Bir gün bu kızla iki gözlü delikanlının çocukları olmuş. Çocuk gezegendeki diğer çocuklar gibiymiş. Sadece tek gözü varmış."

Sorular:

- Tek gözlülerin yaşadığı bir gezegende iki gözlü olmak nasıl bir şey olabilir?
- İki gözlü çocuk ne gibi sıkıntılarla karşılaşmış olabilir? Neden?
- İnsanların yetenekleri konusunda ne tür farklılıkları olabilir?
- Eğer dünyanın başka bir yerinde olsaydınız, diğerlerinden "farklı" mı olurdunuz? Eğer diğerlerinden "farklı" olsaydınız size nasıl davranılmasını isterdiniz?

Tercihler:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sadeleştirilmiş metninden 23. maddeye bakınız (bkz. Bölüm 5). Engelli çocuklar ne tür bir "özel olarak korunma ve saygı"ya ihtiyaç duyarlar? Eğer sınıfınızda engelli bir çocuk olsaydı, ona yardım etmek için ne yapardınız?
- Sınıfa herkesin tek gözlü olduğu bir gezegene gideceklerini varsaymalarını söyleyin. Bunu düşünerek, yeni arkadaşlarına iki gözlü insanlara nasıl davranılması gerektiğini anlatan bir mektup yazabilirler.

- Sınıf hikâyeyi başka bir biçimde yorumlayabilir. Aynı hikâyeyi anlatan bir oyun yazabilir ya da resim yapabilir.
- **Proje:** Çocuklar belirli bir engel üzerinde çalışabilirler. Bu engeli sahip insanların nasıl yaşadığı, neler yapabildikleri ve yapamadıkları, özel bir araca ya da yardıma ihtiyaçları olup olmadığı hakkında daha fazla şey öğrenebilirler. Bu proje, çocukların engelli insanlarla tanışması ve onların engelleriyle ilgili önyargıları sorgulamaları için mükemmel bir fırsattır.

Kim, ben mi? Sorumlulukla İlgili Etkinlikler

Bu etkinlikler birbirimize karşı sorumluluklarımızla ilgilidir. Bunlar çocuklara özellikle şu düşüncüyü açıklamaya yöneliktir: “Kendine yapılmasını istediğin şeyi başkalarına yap”. Bazı etkinlikler dinleme becerilerini geliştirirler.

Bu bölüm, çocuklar arası güveni sağlamaya odaklanmıştır. Güvenin oluşturulması sınıfta sorumluluk ve başkalarının haklarına saygı ortamını yaratmanın önemli bir parçasıdır.

Nasıl Hissediyorsun?

Amaç: Bu süratli oyun, “başkalarının hislerine karşı duyarlılık” teması üzerine kuruludur.

Öğrenilecek nokta:

— Başkalarının hislerine karşı duyarlılık başkalarının haklarını korumanın temelidir.

Materyaller: Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özetleri (bkz. Bölüm 5)

Süre: 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- İki çocuk odadan çıkar.
- Onlar dışarıdayken diğer çocuklar, onlar geri geldiklerinde gösterecekleri duyguyu seçerler. Örneğin, mutluluk, kızgınlık, hayal kırıklığı, heyecan, can sıkıntısı vb.
- İki çocuk sınıfa girince, diğerleri o duyguyu canlandırırlar. Dışarı çıkan çocuklar bunun ne olduğunu tahmin etmeye çalışır.
- Bu oyunu birkaç kez tekrar edin.
- Aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

Dışarı çıkan çocuklara:

- Diğerlerinin ne hissettiğini anlamak kolay mıydı?
- Nasıl tahmin ettiniz?

Tüm sınıfa:

- Etrafınızdaki insanların nasıl hissettiğini bilmek iyi midir? Neden?
- Başkaları üzgünken hiç mutlu hissettiğiniz oldu mu, ya da onlar mutluyken üzgün? Bu nasıl bir tecrübeydi?
- Eğer hiç kimse başkalarının hislerini umursamazsa neler olabilir?

Tercihler:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özetine bakınız.
"Her çocuğun korunma, incitilmeme ve ihmal edilmeme hakkı vardır." Başkalarının ne hissettiğini bilmek, bu hakka nasıl bir katkıda bulunabilir?
- **Proje:** Daha büyük çocuklarla bir rol oyunu üzerine çalışın. Bu oyunda, farklı duygular bir arada bulunabilir (örneğin, bir çocuk parkındaki kavga).

Bana Nazikçe Dokun.

Amaç: Bu oyun grup içi duyguları olumlu biçimde geliştirir. (Not: Bu etkinlik en iyi küçük çocuklarla yapıldığında sonuç verir. Daha büyük çocuklar ve yetişkinler bu şekilde birbirlerine dokunmak istemeyebilirler. Bu etkinliğin gruba uygun olup olmadığına karar verebilirsiniz.)

Öğrenilecek nokta:

- "Size nasıl davranılmasını istiyorsanız, başkalarına da öyle davranın" (örn: başka insanların haklarına saygı göstermek, onların size güvenmesini ve haklarınıza saygı göstermesini sağlayabilir.)

Materyaller: Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti (bkz. Bölüm 5)

Süre: 20 dakika.

Nasıl uygulanır:

- Çocuklardan çember oluşturup yürümelerini isteyin.
- Onlardan yüzleri öndeki çocuğun sırtına dönük bir biçimde oturmalarını isteyin.
- En çok sevdikleri rengin önlerinde oturan çocuğun omuzlarına döküldüğünü hayal edebilirler.

- Onlar basit, nazik bir omuz masajı hareketi gösterin. Herkesin önündeki kişiye bir kaç dakika masaj yapmasına izin verin.
- Herkes geriye dönsün ve kendine masaj yapana masaj yapsın.
- Aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Birinin size masaj yapması nasıldı? Başkasına masaj yapmak nasıldı?
- Eğer biri önündeki insana kaba ya da sert davransaydı ne olurdu? Onlar sırtlarını döndüklerinde ne olurdu? Neden?
- Arkanızı döndüğünüzde size karşı nazik olmasını istiyorsanız, birine nasıl masaj yaparsınız?
- Gerçek hayatta bunun örnekleri var mı?

Tercihler:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özetine bakınız. Eğer hepimiz birbirimizin haklarını görmezden gelip ve keyfimize göre davransaydık, ne olurdu? Bu durum, hangi hakları etkilerdi? Nasıl? Böyle bir dünyada yaşamak ister miydiniz?
- Çocuklara; öfkelenediklerinde kaslarını sıkmalarını söyleyin. Kaslarını gevşetmek için bir rengin başlarından başparmaklarına kadar süzülmesini düşünmeliler. Süzülen renk yerde bir gölcük oluşturacaktır. Böylece, çocuklar buradan öfkeyi geride bırakarak uzaklaşacaklardır.

Konuşan Değnek

Amaç: Bu paylaşım etkinliği, çocukların dinleme ve konuşma becerilerini geliştirmeye yöneliktir.

Öğrenilecek nokta:

- "Çocukların düşüncelerini ifade etme ve düşüncelerini ifade etmek için bir araya gelme hakları vardır" (bkz. Bölüm 5)

Materyaller:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti (bkz. Bölüm 5) Ucu yuvarlak, orta boy ve keskin parçaları olmayan bir değnek.

Süre: En az 10 dakika

Nasıl yapılır:

- Çocuklara Kızılderililerin özel bir yolla birbirlerini dinlediklerini böylece herkesin konuşma sansı olduğunu söyleyin: onlar konuşan bir değnek kullanıyorlardı. Değneği tutan kişinin konuşma gücü; diğer herkesin de dinlenme gücü vardı. Değnek daire

içinde dolaştırılırdı. Konuşmak istemeyen olursa değneği diğer kişiye uzatırdı.

Konuşan değneği siz de birçok farklı şekilde kullanılabilirsiniz. Örneğin, olan biteni anlatmak ya da fikir vermek için. Bu etkinlik, utangaç öğrencilerin kendilerine güvenerek konuşmalarını sağlayabilir. Ayrıca, baskın öğrencileri başkalarının haklarına saygı göstermeye ikna etmek için de faydalı bir metottur.

- Bu etkinliğe başlarken izlenecek yol şöyle olabilir: Öğretmenin değneği alır. Sevdiği şeylerden bahseder. Sonra yanındaki çocuğa değneği uzatır.
- Etkinlik sırasında, çocukları konuşmaya zorlamayın.
- Etkinlikten sonra aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Konuşmak ve başkalarının konuşmasını dinlemek nasıl bir şey?
- Yeni ya da şaşırtıcı bir şey fark ettiniz mi?
- Konuşmanızın yarıda kesilmesi hoşunuza gider mi?
- Birinin sözünü kesmeden konuşmasına izin vermenin yararı nedir?

Tercihler:

- Kavgalar vb. olduğunda, çatışmanın çözüm yollarını düşünürken “konuşan değnek” ten faydalanabilirsiniz. Bu yöntem sınıftaki herkesin fikrini almak için idealdir.
- Yetişkinler de bu etkinliği çeşitli şekillerde kullanabilirler, örneğin; birbirlerini tanımak için.

Tekerlemeler Uçuşuyor!

Amaç: Bu tekerleme oyunu dinleme becerilerini geliştirmeye odaklanmıştır.

Öğrenilecek nokta:

– Dikkatlice dinlemek başkalarının haklarına saygı göstermemizi sağlar.

Süre: 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- Çocuklara bir kelimesini değiştirerek bildikleri bir tekerlemeyi söyleyin.
- Öğrenciler yanlış kelimeyi bulmalı, ardından doğru kelimeyi size söylemelidir.
- Buna alıştıklarında, iki kelimeyi değiştirin.
- Aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Dikkatlice dinlerken, neler yaparsınız? (Çocuklar şöyle cevap verebilirler: öne doğru eğiliriz, başımızı sallarsınız, konu hakkında düşünürüz...)

- İyi dinlemiyorsak, neler yaparız? (Çocuklar şunları söyleyebilirler: uzaklara bakarız, soru sormayız...)
- Alıştırırmalar yaparak daha iyi dinlemek mümkün müdür?
- Dikkatlice dinlemenin yararları nelerdir? (Ailemizde, okulda, sokakta...)
- Dünyada herkes birbirini dinlemekten vazgeçse neler olur?

Tercihler:

- Çocuklar bir başkası konuşurken dinlememiş/dinlemiyor olabilirler. Onlardan bu durumla ilgili bir deneyimlerini yazmalarını ya da bunun resmini yapmalarını isteyin.
- **Proje:** Hafta sonunda çocuklar etraflarını gözlemleyip, birinin başkasının anlattıklarını dinlemediği anları not edebilirler. Siz de bu verilerle bir tablo oluşturup matematik uygulamalarında kullanabilirsiniz.

Bana Güven!

Amaç: Bu heyecanlı ve hareketli oyun, çocukların güven ve işbirliğinin önemini anlamasına yardımcı olur.

Öğrenilecek nokta:

- İnsan haklarının yaygınlaştırılması için işbirliği yapmamız gerekir.

Materyaller:

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti (bkz. Bölüm 5) Sınıf mevcudunun yarısına yetecek kadar bez (Çocukların gözlerini bağlamak için).

Süre: 45 dakika

Nasıl uygulanır:

- Çocuklardan çiftler oluşturmalarını isteyin.
- Her çiftteki bir kişinin gözünü bağlayın.
- Çiftteki diğer çocuk "lider"dir ve sınıf içinde eşini yönlendirecektir.
- Liderlerin eşlerine çeşitli (güvenli) oyunlar bulması gerekir. Örneğin, dokunarak nesneleri tanımlarını istemek, onları bir dakika yalnız bırakmak, düz bir alanda birlikte koşmak... Liderler bu noktada hayal güçlerini kullanabilirler.
- Eşler rolleri değişir.

- Oyundan sonra, sınıfın oyun hakkında konuşmasına süre tanıyın. Aşağıdaki soruları yöneltin.

Sorular:

- "Kör"/ lider olmak nasıldı?
- Nasıl anlaştınız?
- Sadece bir rolü mü tercih ederdiniz? Neden?
- Lider olduğunuzda, kendiniz sorumlu hissettiniz mi?
- Liderinize güvendiniz mi?
- Güven neden önemlidir? (Aile içinde, arkadaşlıkta, ülkelerde arasında...)

Tercihler:

- Çocuk haklarından birini seçiniz. Herhangi bir yerdeki bir çocuğun bu haktan faydalanması için, dünyada nasıl bir işbirliğine gidilmelidir? (Örneğin, yeterince yiyecek ve temiz su hakkı; hükümetler, yiyecek üreticileri, tüccarlar vb. arası güven ve işbirliğini gerektirir.)
- Bu oyun, bir çocuğun "gemi" olduğu ve diğerlerinin de "kaya" olduğu bir biçimde uyarlanabilir. Kayalar aralarında boşluk bırakarak yere otururlar. Geminin gözü bağlanır ve odanın bir ucundan (denizden) diğerine (kıyıya) doğru kayalara çarpma-dan yürümelidir. Gemi bir kayaya yaklaştığında, oturan çocuk gemiyi yön değiştirmesi için uyararak kayaya vuran dalga sesi çıkarır. Gemi kıyıya vardığında, başka bir çocuk gemi olur.
- Sınıf işbirliğinin felaketi/afeti önlediği bir durumu anlatan bir oyun hazırlayıp; bunu tüm okulun önünde oynayabilir.

Yaşam Hakları

Hakların Evrenselliğiyle İlgili Etkinlikler

Bu etkinlikler çocuklara şu mesajı vermeyi amaçlar: düşüncelerimiz gibi haklarımız 'vazgeçilmez'dir - başka bir deyişle, onlar bizindir ve elimizden alınamazlar. Ayrıca, onlara hakların nasıl tanımlandığını anlatır ve bütün insanların temel ihtiyaçlarına dayandığını gösterir.

4. bölümde gençler için benzer etkinliklere yer verilmiştir.

Bunun amacı nedir?

Amaç: Bu oyunda ıvır zıvır/çer çöp kullanılır. Hayal gücüne dayanır. Oyunun amacı çocuklara ‘evrensel ve vazgeçilemez haklar’ kavramını anlatmaktır. Ayrıca, benzerlikler ve farklılıklar üzerine yeni soruları gündeme getirir.

Öğrenilecek nokta:

— Hepimizin “vazgeçilmez” özellikleri ve vazgeçilmez hakları vardır.

Materyaller:

- Çocukların okuldan ya da evden topladıkları ıvır zıvır bir sürü eşya: boş kutular, paketler, paçavralar...
- İnsan Hakları Bildirgesi’nin özeti.

Süre: Yaklaşık 20 dakika.

Nasıl uygulanır:

- Halka şeklinde oturun.
- Bir eşyayı elden ele dolaştırın. Her çocuk buna hayali kullanım biçimi önersin. Örneğin; boş paket bir şapka, bir ayakkabı, bir bavul vb. olabilir. Eğer çocuğun bir fikri yoksa, bu eşyayı yanında oturan çocuğa uzatabilir.
- Çocukların hayal kurmasını ve bu eşyalar için öneri yapmasını teşvik edin.
- Fikirler tükendiğinde, bir başka eşyaya geçin.
- Aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Hayal gücü nedir? Ne zaman kullanırsınız? Hangi amaçla?
- Hepimizin bir hayal gücü vardır. Biz bununla doğarız. Hayal gücümüz elimizden alınmaz.

Aynı şekilde, hepimiz haklara sahibiz, bunlarla doğarız; bu haklar elimizden alınmaz. Başkaları haklarımızı görmemezlikten gelebilir ya da çiğneyebilir, buna rağmen hala haklarımız vardır; devam ederler, nerde yaşadığımız veya kim olduğumuz önemli değildir- aynı kim olursak olalım hepimizin hayal gücüne sahip olması gibi.

Tercihler:

- Bu etkinlik benzerlik ve farklılıkları öğretmek için de faydalıdır: hepimizin beyni vardır, fakat düşünce ve görüşlerimiz bazen farklı bazen benzerdir, ancak asla birbiriyle özdeş değildir. Bu düşünceyi çocuklarla birlikte keşfetmek için; bir eşyayı sınıf içinde dolaştırmadan önce onlara “bu nedir?” sorusunu sorabilirsiniz. Sınıf bu eşyanın eski bir paçavra olduğunda anlayabilir, fakat sonrasında onu yüzlerce farklı şey haline getirebilir.

- **Proje:** Öğrencilerden insanların farklı gördüğü(anladığı/yorumladığı) durumlar ve şeylerle ilgili projeler hazırlamalarını isteyin. Örneğin, boyları, nesneden uzaklıkları, önyargıları vb. yüzünden durumların ve şeylerin farklı kavranması. Öğrenciler bulgularını duvarda sergileyebilir ya da kitap haline getirebilirler.

Önemli İş

Amaç: Bu beyin fırtınası etkinliği, insan hakları belgelerinin insanların temel ihtiyaçlarına dayandığını gösterir.

Öğrenilecek Nokta:

- Haklar farklı insanların benzer ihtiyaçlarına dayanmaktadır.

Materyaller: Bu el kitabının 5. bölümünde yer alan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sadeleştirilmiş metni ve özeti. Özeti büyük bir kâğıda yazın.

Süre: Ortalama 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Sınıfa Birleşmiş Milletlerin (dünya uluslarının meclisinin) onlardan tüm dünyadaki çocukların mutlu ve sağlıklı olması için ihtiyaç duydukları her şeyin listesini yapmalarını istediğini söyleyin. Örneğin, yemek, oyun, hava, sevgi...
- Bu "ihtiyaçları" çocukları yargılamadan ve onların önerdiği gibi tahtaya yazın.
- Öneriler bittiğinde, sınıfa bu tavsiyelerden hangileri gerçekten "ihtiyaç" ve hangileri "istek" olduğunu sorun (örneğin, televizyon ve şekerler "istek" olabilir, ihtiyaç değildir). Dünyanın her yerindeki çocuklar için değişmez olan ihtiyaçları saptamaya çalışın.
- Şimdi çocuklara Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özetini gösterin. Seneler önce benzer bir listenin Birleşmiş Milletler tarafından yapıldığı ve sonradan bunun sözleşme haline geldiğini anlatın. Sözleşme, dünya uluslarına çocukların ihtiyaçlarını hatırlatmaktadır.
- Sınıftan kendi listeleriyle sözleşmenin özetini karşılaştırmasını isteyin. Hangi ihtiyaçlar hak olarak tanımlanmış? İki liste arasında farklılıklar var mı? Neden?
- Aşağıdaki soruları yöneltin.

Sorular:

- Birleşmiş Milletler neden çocuk haklarının listesini yapmanın önemli olduğunu düşünmüş olabilir?
- Neden sözleşme isteklerin değil de ihtiyaçların bir listesidir?

- Ülkenizdeki ve dünyadaki tüm çocukların bütün bu haklara sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Neden değil?
- Sözleşmedeki bir ya da iki hakka bakınız. Çocuklardan bu hakları alınsa, neler olabilir?
- Sizce, ülkenizdeki liderler, öğretmenleriniz, anne ve babalarınız, siz ve sınıf arkadaşlarınız ülkenizdeki çocukların bu haklarını güvence altına almak için neler yapmalı?

Tercihler:

- Daire olup ayakta durun ya da oturun. Her çocuk sırayla listedeki bir şeyi canlandıracaktır. Örneğin, üstünü giyinmeyi, yemek yemeyi, arkadaşına sarılmayı, oyun oynamayı, mektup yazmayı ya da mutluluk ve özgürlük gibi duyguları canlandırabilirler. Çemberin etrafında dolaşın.
Bu etkinlikte, ilk çocuk kendi hareketini yapar, o hareketine devam ederken ikinci çocuk da kendi hareketiyle katılır. Bu, bütün sınıf ve öğretmen kendi hareketlerini aynı anda yapmaya dek devam eder. Sonra mola verilir.
- **Proje:** Çocuklar, "istek"lerle başlayıp "ihtiyaç"larla sona eren bir oyunu anne ve babalarına sergileyebilir.

Büyükler - Küçükler

Amaç: Bu röportaj etkinliği, çocukların insan haklarını kendi ortamlarıyla ilişkilendirmelerine yardımcı olur. Ayrıca, insan haklarının aşama aşama nasıl tanındığını gözler önüne serer.

Öğrenilecek Nokta:

– Hakların kanunlar haline getirilmesi geç yirminci yüzyıla ait bir gelişmedir. Fakat haklar hep var olmuş, ihlal edilmiş, onlar için mücadeleler verilmiş ve tarih boyunca yavaş yavaş kazanılmıştır.

Materyaller:

– 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti

Süre: Birkaç haftaya yayılmış üç ders.

Nasıl uygulanır:

- Sınıfa, Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi insan hakları belgelerinin son dönemlere ait gelişmeler olduğunu anlatın. Onlara, geçmişte çocukların sözleşmedeki pek çok insan hakkını elde edemediklerini ve modern ülkelerin çoğunda durumun hala böyle olduğunu söyleyin.
- Çocuklarla birlikte, şu soruyu cevaplayabilecek kişilerin kısa listesini yapın:

“ Geçtiğimiz yüzyılda kasabamızdaki çocukların yaşamları iyileşti mi?”

Örneğin, büyükanne ve büyükbabalarına bu soruyu sorabilirler. Yaklaşık dört kişiden oluşan bir liste idealdir.

- Sınıftan listedeki insanları röportaj yapmak için okula davet etmelerini isteyin. (Bu kişiler sınıfa gelirlirse, etkinlik daha da kolaylaşacaktır.)
- Röportaj yapılacaklardan, konu hakkında bildiklerinin özetini istemeyi unutmayın. Böylece, röportajdan önceki gün bunlar sınıf içinde tartışır ve sorular hazırlanabilir. Soruları hazırlarken, sınıf “Ne öğrenmek istiyorum?” sorusunu düşünmelidir. Örneğin, eğer röportaj yapılan kişi çocukken okula gitmek yerine çalıştığını söylese, çocuklar onların bu tür hatıralarıyla ilgili soru sormayı planlayabilirler. Kısacası, öğrenciler belirli bir olayın üzerinden giderek, katılımcılara ne hissettiklerini, ne zaman, nasıl ve neden olduğunu, başka kimlerin orada bulunduğunu vb. sorabilirler.
- Röportaj yapılan kişiler geldiğinde, tüm sınıfın görebileceği bir yere oturmaları önemlidir.
- Çocuklar sırayla sorularını sorabilirler. Röportajın doğal bir şekilde gelişmesine müsaade edin- gereksiz yere söz kesmemeye özen gösterin.
- Cevapları yazılı olarak ya da bir kasete kaydedin.
- Eğer birden fazla katılımcı varsa, onlardan bireysel olarak cevap vermeleri yerine soruları tartışmalarını isteyin. Bu çok canlı bir etkinlik olabilir.
- Röportajlardan sonra, sınıfa bunları Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özetıyla karşılaştırmalarını söyleyin. Aşağıdaki soruları sorun:

Sorular:

- Geçmişte çocuk haklarına saygı gösterildiğini düşünüyor musunuz?
- Hangi haklara önem verilmemiş? Neden?
- O dönemlerde yaşamış olmayı tercih eder miydiniz?
- Çocuklar için bir şeyler daha iyiye mi gitmiş kötüye mi? Neden?

Tercihler:

- Daha büyük çocuklar kendi evlerinde de röportaj yapabilirler.
- Dünyanın diğer yerlerinde çocuk haklarının nasıl görmezden gelindiğini ya da korunduğunu gazetelerde araştırın.
- **Proje:** Sınıftan, geçmişte ve günümüzde çocukların durumlarını karşılaştıran oyun, şiir, hikâye ya da sanat çalışması yapmalarını isteyin.
- Ulusal edebiyatınız geçmişte çocukların yaşamlarının nasıl olduğunu anlatan hikâyelerle dolu, iyi bir kaynak olabilir.

- **Faaliyet:** çocuklar çocuk haklarının kazanılmasıyla ilgili bir oyun yazıp, bunu yerel bir festivalde sergileyebilirler.

Takvim Oyunu

Amaç: Fotoğraflı bu etkinlik, hakların birbirleriyle nasıl bağlantılı olduğunu açıklamaya yarar. Çocuklar, gençler ve yetişkinler için kullanılabilir.

Öğrenilecek Noktalar:

- Haklar “evrensel”dir. (Herkes onlara sahiptir.)
- Haklar “bölünmez”dir. (Bazı hakları reddedip diğerlerinden faydalanamazsınız.)

Materyaller:

- Dünyanın farklı köşelerinden çeşitli durumları anlatan yaklaşık on iki tane insan fotoğrafı ya da resim. Takvimler, gazeteler ve dergiler, bu resimleri toplamak için iyi kaynaklardır.
- 5. Bölümde bulunan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin sadeleştirilmiş metni.

Süre: Yaklaşık 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- Resimleri herkesin görebileceği şekilde yere ya da masaya yayın.
- Çocuklardan sınıfça en çok sevdikleri üç fotoğrafı seçmelerini isteyin. Bu birkaç dakikanızı alacaktır.
- Seçilen resimleri alın. Çocukların dikkatini dağıtmaması için diğer resimleri toplayın.
- Çocuklara seçtikleri resimlerden birini gösterin. Resimleri yorumlarken çocukların hayal gücünü harekete geçirmesi için, bu bölümde yer alan soruları sorun. Bütün önerilere açık olun.
- Bu hayal gücü egzersizini seçilmiş diğer resimler için tekrarlayın.
- Şimdi ilk resme geri dönün. Çocuklara, “Bu resimler hangi hak ya da hakları simgelemektedir?” diye sorun. (Eğer katılımcılar çok küçüklerse ya da insan haklarına aşina değillerse, 5. Bölümdeki İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin sadeleştirilmiş metnine başvurmalarına izin verin.)
- Seçilmiş diğer resimler için de aynı soruyu tekrarlayın.
- Bütün resimleri tekrar dağıtın. Çocuklara; “Diğer resimler hangi hak ya da hakları simgelemektedir? sorusunu yöneltin. Bütün hakların “evrensel” olduğunu anlatmak için bu fırsatı iyi değerlendirin.
- Çocuklardan, her bir resmi 5. bölümdeki İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin

sadeleştirilmiş metnindeki maddelere uyacak şekilde farklı kümelere ayırmalarını isteyin. Çocuklar daha sonra bu işin imkânsız olduğunu fark edeceklerdir. Bütün haklar bağlantılı olduğundan, bir resim aynı zamanda birden fazla hakkı simgeleyecektir. Hakların “bölünmez” olduğunu açıklamak için bu örneği kullanabilirsiniz. (Bazı hakları reddedip diğerlerinden yararlanamazsınız.)

Sorular:

- Bu fotoğraf nerede çekilmiş olabilir?
- Sizce fotoğrafta ne oluyor?
- Günün hangi vakti?
- Bu insanlar birbirleriyle ilişkili mi?
- Zengin ya da fakirler mi, mutlu ya da üzgünler mi?
- Neye bakıyorlar? Ne yapıyorlar/söylüyorlar?
- Nereye gidiyorlar? Daha önce nerede bulunmuşlar?
- Fotoğrafçıyı tanıyorlar mı?
- Onun hakkında ne düşünüyorlardı?

Tercihler:

- Eğer fotoğraflar bütün çocukların dikkatini çektiyse; bu etkinlik 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özetiyle de uygulanabilir.
- **Proje:** Çocuklar dünyanın farklı yerlerine ait resimler toplayıp, sınıf ya da anaokulunun duvarında sergileyebilirler.

Neye Adil Dedir? - Adaletle İlgili Etkinlikler

Adaletli, doğru ve dürüst anlamına gelmektedir. Eğer varsa kurallara bağlı olarak herkese aynı şansı ya da payı vermek veya aynı şekilde davranmaktır. Bunun basit bir örneği, bir ırkı(kökeni) ön plana çıkarmamaktır: bir ırk ancak kurallar herkes için aynıysa adaletlidir. Eğer hepimiz aynı zamanda başlar ve aynı mesafeyi koşarsak, aynı yaştıysak ve aynı beceriye sahipsek, bu adildir.

Adaletliliği doğru değerlendirme yaptığımız zaman fark ederiz. Bir bakışta bir şeyin adil olmadığını anlar ve onun neden öyle olmadığını çabucak söyleyebiliriz.

Hayat, herkes eşit şansa sahip olduğunda adaletli olur. Eğer herkes yeterli gıdaya ve temiz suya sahipse; okula gidebiliyorsa; rengine, cinsiyetine ve dinine bakılmaksızın eşit muameleyle karşılaşıyorsa; özgürce oyunu kullanabiliyorsa o zaman adaletlilikten bahsedebiliriz.

Çocuklara adaletlilik anlayışını vermek için bunun önemini kendi davranışlarımızla onlara göstermemiz gerekir. Böylece, çocuklar dünyada doğruluğa olan ihtiyacı daha iyi anlayabilirler.

Büyük çocuklar için etkinlikler 4. bölümde bulunmaktadır.

İsim Oyunu

Amaç: Bu oturma oyunu çocukların kabul görmelerine(tanınmalarına) ve bunu başkalarına göstermelerine imkân verir.

Öğrenilecek Noktalar:

- Bir isme sahip olma hakkı vardır.
- Herkes adaletlilikten yararlanır.

Materyaller:

- 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sadeleştirilmiş metni (özellikle 7. madde). Sünger top ya da yastık.

Süre: 30 dakikadan kısa bir süre

Nasıl uygulanır:

- Çocuklar yerde oluşturdukları daire içinde otururlar.
- Bir çocuk topu tutacak kişinin adını söyleyerek, onu başka bir çocuğa atar. Eğer isim doğruysa, sıra topu tutan çocuğa geçer. Bu sefer o, topu yakalayacak kişinin ismini söyleyip, atar. Eğer topu atan çocuk, yakalayan çocuğun ismini yanlış söylemişse, topu tutan onu düzeltir ve topu geri atar.
- Oyunu bir iki tur oynadıktan sonra aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Herkes topu atmak için eşit sansa sahip miydi? Neden? Neden değildi?
- Asla top atma şansınız olmasaydı, bu nasıl olurdu? Neden?
- Bir dahaki sefere oyunu adaletli şekilde oynamak için ne yapmamız gerekir?
- Hiç size haksızlık yapıldığını düşündünüz mü?
- Sınıfımızda, okulda ve ailemizde haksızlığa nasıl engel olabiliriz?

Tercihler:

- 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sadeleştirilmiş metninde 7. maddeye göz atın. Eğer bir isminiz olmasaydı, hayatınızda nasıl bir fark olurdu?
- Sınıftan, haksız bir durumun adaletli bir biçimde sonuçlandığı bir hikaye ya da oyun yazmasını isteyin.

- Bu etkinlik, yeni bir sınıftaki çocukları birbirleriyle tanıştırmak için oldukça faydalıdır.
- Bütün çocuklar birbirlerinin ismini öğrendiğinde, oyunu zorlaştırabilirsiniz. Örneğin, oyunu başlatan öğrenci topu atarken bir cümleyi başlatabilir ve her defasında yakalayan ona bir kelime ekleyebilir.
- **Proje:** Çocuklar farklı adların kökenlerini ve anlamlarını araştırabilir.

Elmanı Tanı!

Amaç: Bu gözlem oyunu sınıftaki paylaşım sorunlarını gündeme getirir. Ayrıca, çocuklara benzerlikleri ve farklılıkları fazlasıyla öznel algıladığımızı gösterir. Bu konunun temeli, toplumda klişeleştirme ilgili sorulara da bağlanacaktır.

Öğrenilecek noktalar:

- Haklar adaletliliğe dayanmaktadır.
- Çocukların aç kalmama hakları vardır.

Materyaller:

- 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki hakların Özeti. Her çocuk için bir elma (ya da herhangi bir meyve ya da sebze)

Süre: 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Çocuklara çiftler halinde küçük bir halka içinde oturmalarını söyleyin.
- Sınıfa elmanın özelliklerini sorun. Bütün elmalar aynı mı?
- Her çifte bir elma verin.
- Herkes bir süre kendi elmasını incelemelidir. Sonra, onlara elmanın rengi, üstünde çıkıntılar vb. gibi ayırt edici özellikleri yazmalarını söyleyin.
- Elmaları bir çantada toplayın.
- Teker teker bütün elmaları dolaştırın. Her çift sırayla bütün elmaları incelesin. Eğer çiftlerden biri elmanın kendi elması olduğunu anlarsa, onu elinde saklasın.
- Her çift elmasını geri aldıktan sonra, elmalar yenilebilir.

Sorular:

- 5. bölümdeki Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti ikinci maddeye bakınız. Adaletlilik ve paylaşım bu hakkın korunmasına nasıl yardımcı olabilir?
- Elmasını ilk/son alan kimdi? Neden?
- Eğer bir başkası elmanızı alsaydı, üzülür müydünüz?
- Eğer elmanız bulunamayıp, nasıl hissederdiniz?

- Burada elmaları paylaştık. Okulda başka neleri paylaşıyoruz? Paylaşmak bazen sorun olabilir mi? Neden?
- Eğer herkes nasıl paylaşacağını unutursa neler olabilir? (Okulda, evde ve dünyada)
- Bütün elmalar aynı mı? Aralarındaki benzerlikler neler? Neler farklı? (Etkinliğe başlarken sınıf bütün elmaların aynı olduğunu düşünüyorsa, şimdi onlara fikirlerinin değişip değişmediğini sorun.)

Tercihler:

- Bu etkinlik taşlar, tahta parçaları, vb. kullanılarak da yapılabilir.
- **Proje:** Çocuklardan herkesin paylaşmayı unuttuğu bir dünyayı anlatan bir hikâye yazıp bunu sınıfa okumalarını isteyin.
- Klişeleştirme konusunu tartışmak isterseniz, çocuklara şöyle söyleyin: “elmaların hepsi farklı; ancak başlangıçta siz hepsinin aynı olduğunu düşünüyordunuz”. Sonra onlara, insanların “onların hepsi aynı” diye düşündükleri bir sosyal grubun çok çeşitli resimlerini gösterin. Örneğin, ülkenizdeki etnik azınlıklar, ya da uzak geçmişten örnekler. Çocuklara, ülkenizdeki insanların başka ülkelerde nasıl klişeleştirilmiş olabileceklerini (nasıl bir imaja sahip olduklarını) sorun. Klişeler faydalı mıdır? Neden? Neden değildir?

Kamuflaj

Amaç: Bu etkinlik kapalı ve açık alanlarda yapılabilir. Çocuklara haksızlığı tanımlamayı ve sorgulamayı öğretmeyi amaçlar.

Öğrenilecek Nokta:

— Haklar doğruluğa dayanır.

Materyaller:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin özeti (bkz. Bölüm 5) Değişik renklerdeki yün topları. Toplardan biri kırmızı ya da sarı gibi ayırt edici, diğerleriye kapalı ya da açık ortamla karışacak renklerde olmalıdır.

Süre: Yaklaşık 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Her renkten yirmi ya da otuz parça yün kesin.
- Onları yakınlardaki bir alan ya da parka saklayın(eğer içerdeyseniz sınıfın ya da okulun çevresine saklayın). Onları saklamak için daha büyük çocuklar, öğretmenler ya da ebeveynlerden yardım isteyin.

- Çocukları üç takıma ayırın. Her bir takım sadece bir renkteki yünü aramalıdır.
- Onlara süre tanıyın ve zamanlarının dolduğunu belirten bir işaret verin.
- Her takımın bulduğu yün parçalarını sayın. Oyunu, en fazla yün parçasını bulan takım kazanacaktır.
- Parlak renkli yünü arayan grup büyük bir ihtimalle kazanacaktır; çünkü onu bulmak daha kolaydır.
- Aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Kazanan takımda olmak nasıl bir duygu?
- Başka bir takımda olmak nasıl bir duygu?
- En fazla parçayı bulan grup hangisiydi? Neden?
- Eğer yeniden oynarsak, hangi takımda olmak istersiniz? Neden?
- Oyun adil mi?
- Oyun adil olabilir mi?
- Bildiğiniz oyunları düşünün: Oyunları adil yapan nedir?(Örneğin, futbolda bütün takımların eşit sayıda oyuncuları vardır.)

Tercihler:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özetine bakın (bkz. Bölüm 5) Dünyadaki pek çok çocuk bu haklardan faydalanamamaktadır. Eğer onlardan biri olsaydınız, nasıl hissederdiniz? Haksızlıkla ilgili neler yapılabilir?
- Daha büyük çocuklar için; bir oyunu haksız hale getirin. Sonra bunu küresel düzeyde haksızlığı düşünmek için başlangıç noktası olarak kullanın. (Örneğin, gelir, su, gıda ve toprak dağılımı.)

Adaletlilik

Amaç: Bu beyin fırtınası etkinliği çocukların adaletliliği anlama yetilerinin gelişmesini sağlar.

Öğrenilecek Nokta:

— Haklar doğruluğa dayanmaktadır.

Süre: Ortalama 1.5 saat.

Nasıl uygulanır:

- Sınıfla birlikte "adaletlilik/haksızlık nedir?" sorusuyla ilgili beyin fırtınası yapın. Bu konudaki düşünceleri herkesin görebileceği bir yere yazın. Fikirleri kısaca yazmaya çalışın, ancak onları çocukların ne söylediklerini anlamadan kısaltmayın.
- Sınıftan küçük gruplar oluşturmalarını isteyin. Gruplara adaletliliğin tanımını

kâğıtlara yazmaları için beş dakika verin.

- Sonuçları duvara asın. Eğer bazı tanımlar farklıysa, sınıftan her tanımı kapsayacak ortak bir tanım üzerine düşüncelerini isteyin.
- Bu tanımı duvara asın (eğer birden çok tanım varsa, hepsini asın).
- Çocukların adaletlilik kavramını düşünmesi için aşağıdaki soruları sorun.
- Eğer mümkünse, tanımı adaletlilik ve haksızlıkla ilgili resimlerle gösterin.

Sorular:

- Adaletli olmak önemli midir? Neden?
- Hayatınızda bir şeyin adaletli ya da haksız olduğunu hatırlıyor musunuz?
- Haksızlığı yaratan nedir?
- Bir şeyler haksız olduğunda ne hissettirir?
- Olaylar adaletli hale getirilebilir mi?
- Sınıfımız/okulumuz/ülkemiz/ dünyamızda olayları adaletli duruma getirmek için nasıl bir çaba gösterebiliriz?

Tercihler:

- Bu tanım süreci özgürlük, hoşgörü, sorumluluk, barış ve insan haklarıyla ilgili benzer konular için de uygulanabilir. Çocuklar bu etkinlikte, adaletli olmak üzerine düşüncelerini ifade etme şansı bulurlar.
- **Proje:** Çocuklar uzun süren bir araştırma sonucunda insan hakları sözlüğü yapabilirler. İnsan hakları eğitiminde bilmediğiniz bir kelimeye rastlarsanız, sınıfla birlikte bu sözcüğün basit bir tanımına ulaşın. Bu tanımı sözlüğe yazabilirler.

Benim Haklarım / Senin Hakların Hakların Çatıştığı Durumlarla İlgili Etkinlikler

Bu etkinlikler hakların çatıştığı durumlarla ilgilidir. Çocukları kavgadan başka seçenekleri düşünmeye yönleltmek için rol oyunu ile evde ve okuldaki çatışma durumlarının analizini kullanın. Bunlar, çocuklara, bir insanın haklarının diğer insanın haklarının başladığı yerde bittiğini gösterir. Ayrıca, haklar çatıştığında, herkesin birbirinin hakkına saygı göstereceği bir çözüm için işbirliği yapmanın en iyi yöntem olduğunu ortaya koyar.

Büyük çocuklar için benzer etkinlikler 4. bölümde yer almaktadır.

(Bu bölümdeki etkinliklerin parçaları J. Kiedler'in Yaratıcı Çatışma Çözümleri, s. 53-59'dan uyarlanmıştır. Bu el kitabının altıncı bölümündeki "Faydalı Kitaplar"a bakınız.)

Selin ile Selim'in Hediyeleri

Amaç: Bu rol oyunu çocukların hakların çatıştığı durumlarda çözüm yolları bulmalarını sağlar.

Öğrenilecek Noktalar:

- İnsanlar bazen haklarının çatıştığı durumlarla karşılaşılır.
- Bu çatışmalar barışçıl yollarla çözümlenebilir.

Materyaller:

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti (bkz. Bölüm 5). Selin'in ve Selim'in hikâyeleri.

Süre: Ortalama 40 dakika

Nasıl uygulanır:

- Çocuklara aşağıdaki hikâyeyi anlatın.
- Durumu canlandırmalarını isteyin.
- Dört rolü canlandırabilirler: Selin, Selim, baba ve anne.
- Rol oyununu çatışma noktasında dondurun. Sınıftan daha sonra olabileceklerle ilgili düşünceleri alın. Oyuncular bu önerilerden birini seçip, rol oyunu bitirmek için kullanabilirler.
- Sınıfın çatışmalara şiddet içermeyen çözümler düşünmesine yardımcı olmak için aşağıdaki soruları sorun.
- Böylece, çocuklar barışçıl bir sonu oynayabilirler.

Sorular:

- Bu çatışma nasıl gerçekleşti? Neden oldu?
- Karakterler nasıl hissettiler?
- Oyun mutlu bir şekilde sona erdi mi?
- Bu çatışma nasıl engellenebilirdi?
- Hangi sonlar işe yarayabilirdi?
- Selin ve Selim'in çiğnediği kimin haklarıydı? Hangi haklardı?
(Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti için 5. bölüme bakın.)

Tercihler:

- Bu etkinlik okulda bir çatışma olduğunda çözüm bulmaya yardımcı olabilir. Bir kavgaya karışmış çocuklardan, ya da tüm sınıftan, bu gerçek çatışmaların çözümü için şiddet içermeyen yöntemler bulmalarını isteyin.
- Katılımcıların rollerini değiştirerek çatışmayla ilgili rol oyununu yeniden canlandırmak faydalı olabilir. Böylelikle, çocuklar çatışmayı başkasının bakış açısıyla da değerlendirebilirler.

Selin ve Selim'in Hikâyeleri

Selin ve Selim, anne ve babaları onlara çok güzel hediyeler aldığı için çok mutluymuş. Selim'e bir tef verilmiş. Çok sevinçli olduğu için hemen onu çalmaya başlamış. Selin de sevinçten havalara uçuyormuş; çünkü onda bir düdük hediye etmişler. O da çalmaya başlamış. Önceleri ikisi de çok memnunmuş; çünkü ikisinin de hediyeleri varmış ve aynı anda bunları çalabiliyorlarmış. Bir süre sonra, aynı anda çaldıklarında yoğunlaşamadıklarını fark etmişler. Selin çalmayı bırakmış ve Selim'den biraz durup onun çalmasına izin vermesini istemiş. Selim, onun çalması-
nın kendisini rahatsız etmediğini ve durmak istemediğini söylemiş. Selin çok kızmış ve düdüğünü daha yüksek sesle çalmaya başlamış. Sonra Selim de daha yüksek ses-
le çalmayı denemiş. Birbirleriyle yarışmaya başlamışlar. Çok gürültü yaptıklarından anne ve babaları odalarına gelmiş.”

Zavallı Yaşlı Kurt!

Amaç: Bu, hayal gücüne dayanan bir eğlenceli hikâye anlatma etkinliğidir. Başkalarının haklarına saygı göstermenin herkesin yararına olduğunu göstermeyi amaçlar. Çünkü çatışmalardan, sadece galip gelen faydalanır.

Öğrenilecek noktalar:

- İnsanlar bazen haklarının çatıştığı durumlarla karşılaşılır.
- Bu çatışmalar barışçıl yollarla çözümlenebilir.

Materyaller:

- Karakterler arasındaki çatışmalara yer veren bir ya da iki kısa halk hikâyesi ya da çocuk öyküsü. (Düşündüğünüzde, pek çok eski hikâyenin böylesi çatışmalara dayandığını göreceksiniz- genellikle bazı insanlar “kötü”, diğerleri “iyi” karakterler olarak klişeleştirilir.)

Süre: 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Bir öykü seçin.
- Öyküyü sınıfa okuyun.
- Aşağıdaki soruları sorarak çocukların öyküdeki çatışmayı anlamalarını sağlayın. (Geleneksel hikâyelerde, genellikle, ölen ya da cezalandırılan “kötü” karakterler ve sonsuza dek mutlu yaşayan “iyi” karakterler vardır.)
  - Öykünün sonunda kim mutlu oluyor? Neden?
  - Öykünün sonunda kim mutsuz oluyor? Neden?
  - Öyküde herhangi birinin haklarının önemsenmediği oldu mu? Kimler bu hakları görmezden geldi?
- Çocuklardan öyküyü tekrar düşünmelerini isteyin: Ancak bu sefer canavar, tilki, ya da diğer kötü karakterlerin bakış açısıyla. Öyküyü bu karakterlerin bakış açısıyla tekrar anlatmalarını söyleyin. Bu yöntemle öyküdeki her olayın üstünden geçin. Örneğin, bir ejderha “ben ejderhayım, ben insanları yerim... Sonra korkunç bir prens geldi!” diyebilir.
- Şimdi, sınıfa şunu sorun: “Bu hikâyeler herkesin istediğini aldığı ve çatışmanın önlediği biçimde tekrar nasıl yazılabilir?”. Aşağıdaki sorular buna yardımcı olacaktır. Eğer süre kalırsa, çocuklar hikâyeyi yeniden yazabilir ve çizebilirler.
  - Çatışmayı barışçıl bir şekilde çözmek mümkün mü? Nasıl?
  - Öyküdeki herkese istediğini vermek mümkün mü? Nasıl?

– Bu durum neden bazılarının kazanıp diğerlerinin kaybettiği bir durumdan daha iyi olacaktır?

Tercihler:

- **Proje:** Hiç kimsenin kaybetmediği bir yöntemle çatışmaları çözme düşüncesi üzerinde daha fazla yoğunlaşabilirsiniz. Bunu sınıfa anlatmanın bir yolu çatışmaların olası sonuçlarını gösteren aşağıdaki dört yöntemi açıklamaktır.

Çocuklardan bunların her biri için kendi hayatlarından örnekler vermelerini isteyin:

- **Kazan-kazan:** Herkes mutludur ve istediğini almıştır.
- **Kazan-kaybet:** Bir kişi istediğini alamaz ve mutsuzdur.
- **Kaybet-kazan:** Diğer kişi istediğini alamaz ve mutsuz olur.
- **Kaybet-kaybet:** Herkes zamanını tartışarak harcar ve kimse istediğini alamaz.

Çocuklar çatışmalara “Kazan-Kazan” yöntemiyle bakmaya alıştıklarında, bunu sınıftaki çatışmalarda kullanın. Çatışmaya karışanlar ya da tüm sınıftan “Kazan-Kazan” çözümü üzerine düşünmelerini isteyin.

“Kazan-Kazan” çözümü çatışmaya karışan her insana faydalı olabilir. Örneğin, bir portakal için kavga eden iki çocuk düşünün. Çocuklardan biri portakalın içini yemek isterken, diğeri kek yapmak için kabuğunu soymak isteyebilir. Bu çatışma barışçıl yöntemlerle çözülebilir ve iki çocuk da kazanabilir. Elbette, bütün çatışmalar kolayca çözümlenemezler, ancak bu şekilde düşünmek faydalı olabilir.

Çatışma Ağları

Amaç: Bu çizim etkinliği, çocukların kendi deneyimlerinden faydalanarak hakların çatışmasını incelemesini sağlar.

Öğrenilecek Noktalar:

- İnsanlar bazen haklarının çatıştığı durumlarla karşılaşır.
- Bu çatışmalar barışçıl yollarla çözümlenebilir.

Materyaller: Tahta ya da bir büyük kâğıt parçası.

Süre: 45 dakika

Nasıl uygulanır:

- Tahtanın ya da kâğıdın ortasına çatışma yazın ve bunu daire içine alın.
- Sınıfa bu kelimenin ne anlama geldiğini sorun.
- Bunun canlandığı düşüncelerini sorun. Her öneri için ana daireden dışarıya çizgi çekip söylenen kelime ya da ifadeyi ekleyin.

- Çocuklar daha önce söylenenlerle bağlantılı düşünceleri ifade etmeye başladığında, onları önceki önerilerle bağlayın, ana daireyle bağlamayın. Çocukların ilgili olduğu sürece devam edin.
- Sonunda, çatışmayla ilgili genel fikirleri işaret eden aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Çatışmayı nasıl tanımlarsınız?
- Tanımladığımız çatışmaların ortak özellikleri nelerdir?
- Neler çatışmalara yol açar?
- Onları neler daha kötü hale getirir?
- Çatışmaları engelleyen ya da çözen nedir?
- Örneklerde, kimin hakları hangi kişi tarafından çiğnenmiş? Hangi haklar? (Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin özeti için 5. bölüme bakın.)

Tercihler:

- **Proje:** Çocuklardan bir hafta boyunca gördükleri çatışmaların günlüğünü tutmalarını isteyin. Yararlı bir yöntemle çözülen, boşa zaman kaybettiren ya da sürekli yinelenen çatışmaları tanımlamalarını isteyin. Bu çatışmaları belirli kategorilere göre sınıflandırmak faydalı olabilir. Sınıfa bir çatışmadan dönmenin ve onu analiz etmenin, ona karışan herkesin haklarına saygı göstererek çözüm bulmak için ilk adım olduğunu söyleyin.
- Daha detaylı bir inceleme yapmak için, sınıfa kaydettikleri çatışmaların belirli bölümlerini sorun. Örneğin: Çözümler daha iyi ya da daha kötü olabilir miydi?

Eylem

İnsan Haklarını Sınıfın Dışına Taşımak

Bu etkinlikler çocuklara insan haklarının her yerde savunulması ve uğruna mücadele edilmesi gerektiğini gösterir. Önceki sayfaların "tercihler" bölümünde hareketle ilgili öneriler vardır.

Büyük çocuklar için etkinlikler 4. bölümdedir.

Haklarımızın Reklamını Yapmak

Amaç: Bu yaratıcı etkinlik çocukları hakları yorumlamaya ve reklamını yapmaya yöneltir.

Öğrenilecek nokta:

- Herkesin insan hakları konusunda eğitime ihtiyacı vardır.

Materyaller:

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sadeleştirilmiş metni ya da bu elkitabının 5. bölümündeki bir insan hakları belgesi.
- Poster yapmak için malzemeler: Kalem, boya ve kâğıt.

Süre: 1.5 saat

Nasıl uygulanır:

- Dersten önce, sözleşmeden birbiriyle bağlantılı hak grupları seçin. Örneğin, çocuk ve ailesiyle ilgili haklar.
- Sınıftan küçük gruplar ya da çiftler oluşturmalarını isteyin.
- Onlara pek çok ülkede çocuk haklarıyla ilgili radyo ve televizyon reklamlarıyla posterler olduğunu söyleyin.
- Her çift ya da gruptan, sözleşmedeki bir hak ya da bir grup hakkı açıklayan reklam yapmalarını isteyin. Bu bir poster, şarkı, şiir ya da gösteri olabilir. Aşağıdaki öneriler poster yapmak isteyen çocuklar için faydalı olacaktır.
- Çalışmalar tamamlandığında, sınıfa ya da bütün okula gösterilebilir.

Poster Tasarımı İçin Faydalı Bilgiler:

- Başlamadan önce neyi ileteceğinizi düşünün. Mesajınıza karar verin ve yazın.
- Başlangıçta bir sürü fikri denemek için çabucak küçük çizimler yapın.
- Herhangi bir aşamada bir fikri atmaktan korkmayın. Güçlü bir fikir yakalamak için sıkı bir çalışma yapmak; hoşlanmadığınız bir tanesini üzerine çalışmaktan daha önemlidir.

Tercihler:

- Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütler, insan haklarına kamunun dikkatini çekmek için özel günler seçmişlerdir. Her sene bu konuyla ilgili etkinlikler düzenlenir. Aşağıdaki tarihler bunlardan bazılarıdır. Posterler, oyunlar ve şiirler de insan hakları eğitimi için iyi yöntemlerdir.

Dünya Kadınlar Günü 8 Mart

Dünya Çocuk Günü 6 Haziran

İnsan Hakları Günü 10 Aralık

İnsan Hakları Günü

Amaç: Projeye dayanan bu etkinlik çocukların insan haklarını sınıfın ve okulun dışına taşımaya teşvik eder.

Öğrenilecek nokta:

- İnsan hakları bütün insan etkinliklerinin bir parçasıdır.

Materyaller: Gazete ve diğer medyaya erişim.

Süre: Bu proje birkaç haftada tamamlanabilir.

Nasıl uygulanır:

- Okulda insan hakları haberlerinin sergilenebileceği ve düzenli olarak güncelleneceği göze çarpan bir nokta seçin. Örneğin, kalabalık bir koridordaki ya da girişin yanındaki ilan panosu.
- Proje yaparken ve gazeteleri incelerken işinize yarayacak öneriler
- Çocukları, insan haklarıyla ilgili yazı ve resimler için, televizyon ve radyo programlarını, gazete ile dergileri takip etmeye yöneltin. Örneğin, karikatürler önyargı ve şiddet içerebilirler, bir savaş haberi diğer ülkelerde insan haklarının nasıl ihlal edildiğini gösterebilir ya da ulusal haberler haklarla ilgili bölgesel sorunlara işaret edebilir. Onlardan bu haberleri kesmelerini, eğer televizyondaysa bir özetini yapmalarını isteyin. Toplanan haberleri ilan panosuna asın.
- Çocuklar İnsan Hakları Haberleri'nde nelerin olması gerektiğine karar vermekte özgür olabilirler. Bu onların sorumluluk almalarını için iyi bir fırsattır.
- İnsan Hakları Haberleri, çocuklar hevesliyen kısa dönemli bir proje olarak tasarlanabilir. Eğer başarılı olursa, kalıcı olmasına karar verirsiniz.
- Eğer mümkünse, olumlu ve olumsuz mesajları dengelemeye çalışın. Örneğin, bir ülkede farklı gruplardan insanların birlikte çalışmalarıyla ilgili bir hikâye olumlu bir mesaj içermektedir.
- İnsan Hakları Haberlerini insan hakları eğitimlerinde kullanın. Öğrencilerinizin ilginç haberleri araması işinizi daha da kolaylaştıracaktır.

Tercihler:

- İnsan Hakları Haberleri, poster, resim, şiir ve öğrencilerin insan hakları sorunları hakkındaki bölgesel araştırmalarını da içerebilir. Örneğin, savaşta büyük acılar çekmiş yaşlı bir insanla yapılan bir röportaj.
- İnsan Hakları Haberleri, şehrinizdeki insanlar için bir sergiye ya da kalabalık bir caddedeki bir bilgi merkezine dönüştürülebilir.

Bölüm Dört: Büyük Çocuklar

İçindekiler:

- Başlangıç: Tanıtıcı Etkinlikler
- Birlikte Yaşama - Saygıyla İlgili Etkinlikler
- Kim, Ben Mi? - Sorumlulukla İlgili Etkinlikler
- Yaşam Hakları - Hakların Evrenselliğiyle İlgili Etkinlikler
- Neye Adil Denir? - Adaletle İlgili Etkinlikler
- Benim Haklarım / Senin Hakların - Hakların Birbirleriyle Çatıştığı Durumlarla İlgili Etkinlikler
- Eylem - İnsan Hakları Aktivizmi İçin Pratik Bir Rehber

“ Tek ihtiyacım olan şey fikir...”

Ukraynalı bir öğretmen

Etkinlik kılavuzu:

Kullanımı kolaylaştırmak için, el kitabının bu bölümündeki tüm etkinlik aynı formattadır.

Başlık

Amaç : Her etkinliğin başındaki kısa açıklamalar etkinliğin neden yararlı olduğunu gösterir.

Öğrenilecek noktalar : Bunlar etkinlikte yer alan temel kavramlardır. Uygulama yaparken aklınızda tutmaya çalışın.

Materyaller : Bu bölüm etkinlik için ihtiyacınız olan malzemeleri ve dersten önce ne hazırlanması gerektiğini anlatır.

Süre : Belirtilen süreler, etkinlikler ve tartışmalar için hesaplanmış ortalama süreyi gösterir.

Nasıl uygulanır : Bu bölüm etkinlikleri adım adım açıklamaktadır. Özel yöntemlerin kullanıldığı noktalar, el kitabının ikinci bölümünde anlatılmaktadır.

Sorular : Etkinlikler pek çok konuyu ve sorunu gözler önüne serer. Öğrencilerin bunları düşünmesine yardımcı olmak için açık uçlu sorular ve tartışmalardan faydalanılır. Açık uçlu sorular ve tartışmalarla ilgili öneriler bu el kitabının ikinci bölümündedir.

Tercihler : Bunlar, bir sorunla ilgili ileri düzeydeki çalışmalar için öneriler ya da etkinliğin başka bir yaş grubuna uyarlanabilmesi için gerekli fikirlerdir.

Bilgi / Örnekler / Oyun kartları:

Bazı etkinliklerde ek bölümler vardır. Bir şeyleri gözden kaçırmamak için, başlamadan önce etkinliğin tamamını okuyun ve "Materyaller" başlığının altında listelenmiş bütün malzemelerin elinizde olup olmadığını kontrol edin.

Başlangıç - Tanıtıcı Etkinlikler

El kitabının bu bölümündeki etkinliklerin bir kısmı İnsan Hakları Evrensel Beyan-
namesi ile ilgili olduğundan; öğrencilerinize beyannameyi tanıtmak için bu kısımda
iki etkinlik yer almaktadır.

Küçük çocuklar için bu etkinlikler 3. bölümde yer almaktadır.

Hayali Ülke

(Bu etkinlik Ed O'Brien and Nancy Flowers'ın fikirlerine dayanmaktadır.)

Amaç: Bu etkinlik, öğrencileri ihtiyaçlara göre haklar üzerine fikirler, vererek onlara İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni tanıtır. Hakları nasıl değerlendireceğimizle ilgili fikirleri ortaya çıkarır ve 'Tercihler' kısmı da "sınıf hakları" listesi çıkarmak için ola-
naklar sağlar.

Öğrenilecek Noktalar:

- İnsan Hakları belgeleri bizim doğal ihtiyaçlarımıza dayanmaktadır.
- Bazı haklara bulunduğumuz duruma bağlı olarak daha çok önem verebiliriz; fakat her hak bir başkası için önemlidir.

Materyaller:

- 5. bölümde yer alan Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin basitleştirilmiş versiyonu.

Süre: Temel etkinlik için yaklaşık olarak 1 saat 15 dakika.

Nasıl Uygulanır:

- Sınıfı 5 veya 6 kişilik grupları ayırın.
- Sesli bir şekilde aşağıdaki senaryoyu okuyun.

"Daha önce hiç kimsenin yaşamadığı ve hiçbir kanun ya da kuralın olmadığı bir ülke keşfettiğinizi hayal edin. Siz ve grubun diğer üyeleri bu ülkenin yerleşimcileri olacaksınız ve bu yeni ülkede nasıl bir toplumsal konumunuzun olacağını bilmiyorsunuz."

- Her öğrenci bu yeni ülkede herkes için garanti altına alınması gerektiğini düşündü-
ğü üç hakkı tek başına belirlesin.
- Sonra öğrencilerden belirledikleri bu kuralları grup içerisinde paylaşp tartışmalarını ve tüm grubun önemli olarak düşündüğü 10 tane hakkı listelemelerini isteyin.
- Ardından her gruptan ülkelere bir isim verme ve belirledikleri 10 hakkı her-
kesin görebileceği şekilde büyük bir kâğıda ya da tahtaya yazmalarını isteyin.

- Her grup kendi listesini sınıfa sunar. Onların yaptığı gibi siz de her grubun belirlediği farklı hakları içeren bir “ana liste” oluşturun. Bazı haklar birkaç kez söylenebilir, onları bir kez yazıp her tekrarlandığında yanına işaret koyun.
- Tüm gruplar listelerini sınıfa sunduktan sonra, örtüşen ya da çelişen hakları “ana liste” üzerinde belirleyin. Liste akla uygun ve uygulanabilir oluyor mu? Benzer haklar birlikte gruplanabiliyor mu?
- “Ana liste” tamamlandığında 5. bölümdeki İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin basitleştirilmiş versiyonu ile karşılaştırın. Bu beyanname ile sizin listeniz arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
- Öğrenilen noktaları ortaya çıkarmak için aşağıdaki soruları sınıfa yöneltin. “Tercihler” kısmı etkinliği geliştirmek için çeşitli öneriler sunmaktadır.

Sorular:

- Etkinlik boyunca hangi hakların daha önemli olduğu ile ilgili fikirleriniz değişti mi?
- Bazı hakları dışarıda bıraksaydık hayat nasıl olurdu?
- Şu anda listeye eklemek istediğiniz herhangi bir hak var mı?
- Listelere eklenmeyen bir hak belirleyen oldu mu?
- Böyle bir liste yapmak bizim için neden yararlı?

Tercihler:

- Zamanınız olursa, öğrencilerden “ana liste” üzerinde en önemli olduğunu ya da onlar olmadan da yaşayabileceğimizi düşündükleri üç hakkı işaretlemelerini isteyin. (Bu ders arasında yapılabilir.)
- Bu etkinlik bugüne kadar birçok farklı ülkede uygulandı. Savaşın sorun olduğu ülkelerde, öğrenciler en çok yaşam hakkına önem verdiler ya da ekonomik sorunların olduğu ülkelerde öğrenciler, en çok çalışma hakkına önem verdiler. Öğrencilere “Ülkemizdeki sorunların haklara ilişkin tercihlerinizi etkilediğini düşünüyor musunuz? Neden?” sorusunu sorarak siz de bu konuyu araştırabilirsiniz.
- **Proje:** Bu etkinlik öğrencilerin kendi okul ortamlarını geliştirmek üzere “sınıf haklarını” oluşturdukları bir şekle dönüştürülebilir. Örneğin, banşortamında çalışmak, görüşlerinin saygı görmesi, mahremiyet hakkı gibi. Onların önerilerine açık olun; ama tüm hakların bir sorumluluğa karşılık geldiğini vurgulayın. Bu “yaşam belgesi” sınıf içerisinde sergilenebilir ve gerektiğinde yenilenebilir. Sınıfa “Birileri bu hakları çiğnerse ne yapmak gerekir?” diye sorun.
- Etkinlik olarak, öğrenciler ve öğretmenler okulun girişinde herkesin görebileceği bir “Bizim okulumuz...” listesi oluşturabilirler. Bazı öğrenciler bu noktada tercihlerini

okul içindeki şiddet üzerine yapabilirler. Onlar “Bizim okulumuz, güveli bir yer, büyük öğrencilerin küçüklerini kolladıkları bir yer, birbirimizin haklarına saygı duyduğumuz bir yer...” diye yazarlar.

Haberlerde Haklar

(Nancy Flowers tarafından gerçekleştirilen bir etkinliğe dayanmaktadır.)

Amaç: Bu analiz ve tartışma etkinliği, insan haklarının ne olduğu konusunda belli fikirleri olan büyük çocuklar için haklara iyi bir giriş etkinliğidir. Ayrıca, haklarını tanımalarına ve gündelik durumları insan hakları çerçevesine oturtmalarına yardımcı olur.

Öğrenilecek noktalar:

- Kağıt üzerindeki haklar gündelik durumlarla ilişkilidir.

Materyaller:

- Grup içinde her kişiye en az bir tane düşecek sayıda çeşitli eski dergi ve gazeteler.
- Tahta ya da büyük bir parça kağıt ve kalemler.
- El kitabının 5. bölümündeki İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin basitleştirilmiş versiyonu.

Süre: 1 saat.

Nasıl uygulanır:

- Aşağıdaki metni sınıfa okuyun:

“Modern dünyada, hepimiz geçmişte olduğundan çok daha fazla bilgiye erişime sahibiz. Birçoğumuz, bu bilgiye medya aracılığıyla ve genellikle de haberler ile ulaşırız. Her gün televizyon ekranları ve gazete sayfaları umutlu, trajik, mutlu, üzüntülü, basit veya karmaşık hikâye ve durumlarla dolup taşar. Çoğunlukla kötü haberler ve hikâyeler okur; kendimizi çaresiz hissederiz. Fakat, insan hakları hakkındaki fikirleri kullanarak tekrar baktığımızda; hakların korunduğu ve uygulandığı başarılı örnekleri ya da hakların ihlal edildiği yerlerdeki problemleri görebiliriz.”

- Sınıfı 4 kişilik küçük gruplara ayırın.
- Gazete ve dergileri rastgele sınıfa dağıtın.
- Tahtanın ya da büyük kağıdın tamamını kullanarak bir büyük daire çizin. Dairenin çevresine birbirleriyle mümkün olduğunca aralıklı olacak şekilde aşağıdaki 3 ifadeyi yazın. (Bu daha sonra gazetelerden kesilenler için uygun ve boş alan sağlayacak.)

İfadeler:

- İhlal Edilen Haklar
- Korunan Haklar
- Uygulanan Haklar
- Gruplardan bu 3 ifadeyi örnekleyen noktaları bulmaları için, ellerindeki dergi ve gazeteleri incelemelerini isteyin. Sınıfı, dergi ve gazetelerin reklamlar, ilanlar veya diğer bölümlerini de içerecek şekilde tüm kısımları incelemeleri konusunda uyarın.
- Gerekirse, sınıfı aşağıdaki örneklerle yönlendirin:
- **İhlal Edilen Haklar:**

Burada, yerel halka sorulmadan kapatılan bir belediye sağlık kliniği ile ilgili şikayetleri dile getiren bir yazı örnek verilebilir. Bu durum, sağlık ve hatta yaşam hakkının ihlalini gösterir.
- **Korunan Haklar:**

Kendisine zarar veren ve kötü muamele eden insanların elinden kurtarılan çocuklarla ilgili haberler buna örnek olabilir.
- **Uygulanan Haklar:**

Gol atan bir futbolcunun fotoğrafı, boş vakit geçirme hakkını, sağlık hakkını, örgütlenme özgürlüğünü ve hatta uluslararası bir maç ise seyahat etme hakkını örnekeleyebilir.
- Bu kısmı bitirdikten sonra, (çoğunlukla 10 dakika kadar sürer), sınıftan gazetelerde buldukları hikayeler ve resimlerle ilgili insan hakları maddelerini, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne veya onun basitleştirilmiş versiyonuna bakarak bulmalarını isteyin. Etkinliğin bu bölümü için de 10 dakika zaman verin.
- Ardından bulduklarını tahtaya veya duvara asmalarını isteyin. Bunu yaparlarken bir yandan da neden bu örneği seçtiklerini ve bunun beyannamenin hangi maddesine denk geldiğini açıklasınlar.
- Seçilen çeşitli örneklerle, aynı hakların ya da hakkın aynı anda hem ihlal edildiği, hem korunduğu hem de uygulandığı görülecektir. Aşağıdaki soruları sorarak sınıfın bu durumları analiz etmesine yardımcı olun.

Sorular:

- İhlal edilen, korunan ve uygulanan haklar üzerine örnekler bulmak kolay oldu mu?
- Bunlardan birinin örneğini bulmak diğerlerine göre daha mı zordu? Neden?
- 3 ifadeyi de içeren ya da 3 ifade ile de ilgili olan bir gazete haberi ya da fotoğrafı

raf gibi öğeler var mıydı? Hangisi? Neden?

- Bir kişinin ya da grubun haklarının korunduğu durumda diğerlerinin haklarının ihlal edildiği örneklerle karşılaştınız mı? "Benim hakkım seninkinin başladığı yerde biter ve senin için de öyle" tanımı bu durumda yararlı olabilir miydi? Bu tanımlama tüm ilgili durumlarda daha iyi bir sonuç yaratır mıydı? Neden?

Tercihler:

- **Proje:** Öğrenciler, çatışmaların olduğu bölgelerdeki sivil haklarını korumak üzere uluslararası çalışmaları inceleyebilir ya da kendi yerel bölgelerinde savunmasız ve saldırıya açık durumda olan grupların haklarını savunabilirler. (Not: Her ne kadar öğrencilerin bu hakların sıkça ihlal edildiğini bilmeleri gerekse de; insan haklarını savunmanın mümkün olduğunu hissedebilmeleri için bu hakların nasıl korunduğunu bilmeleri önemlidir.)

Birlikte Yaşama - Saygı İle İlgili Etkinlikler

Bu etkinlikler, her gün yaşadığımız etkileşimlerin insan haklarına saygı konusuna doğrudan etkisini vurgulamaktadır. Kurallarla oynanan bir oyun yasaların nasıl oluşturulduğuna dair soruları ortaya çıkarır. Dinleme üzerine kurulu bir diğer etkinlik ise düşünce özgürlüğü ve diğerlerinin fikirlerine saygı duyma sorumluluğu üzerine odaklanır.

Küçük çocuklar için benzer etkinlikler 3. bölümde yer almaktadır.

Kamp Yapmak

(Yasayı Anlama'taki(1994) bir fikirden uyarlanmıştır, Yurttaşlık Kurumu)

Amaç: Bu etkinlik, öğrencilerin, toplulukların kuralları nasıl oluşturduklarını ve yasaların insanların haklarını nasıl koruduğunu anlamalarını sağlar.

Öğrenilecek noktalar:

- İdari kurallar çatışmaları önler ve hakları korur.
- Bu tür kurallar en iyi demokratik koşullarda oluşturulur.

Materyaller:

Her grup için 105-107. sayfalardaki 'durumlar'ın birer örneği.

Süre: Yaklaşık 1.5 saat.

Nasıl uygulanır:

- Sınıfı 5 veya 6 kişilik gruplara ayırın.
- Öğrencilere aşağıdaki olayı anlatın:

“Bir grup arkadaşınızla bir kamp yapmaya gittiğinizi hayal edin. Birileri kamp için ağaçların arasında, göl kenarında, medeniyetten uzak bir açık alandan bahsetti. Birkaç haftadır hep birlikte gitmek için planlar yapıyorsunuz ve sonunda beklediğiniz hafta sonu geldi. Uzun bir yolculuktan sonra açık alana ulaştınız. Tatiliniz için herkesin içinde uyuyabileceği büyük bir çadır da dahil olmak üzere, gerekli olan her şeyi yanınıza aldınız. Yakınıınızda güzel suyu olan bir çeşme ve ateş yakmak için odun kesme izniniz var. Bunun dışında başka bir hizmet yok, kural yok ve ne bir yetişkin ne de bir kamp yöneticisi var. Kamp kuracak, yüzecek ve bir haftalık bir eğlenceye hazırlanacaksınız.

Fakat, kamp alanındaki ilk günün sonunda, kamptaki işleyiş konusunda bazı anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Hepiniz tatilinizin daha kolay olması için, bazı konularda anlaşmanız gerektiğini fark ettiniz. Bir toplantı düzenlediniz.”

- Katılımcılardan gruplarında karşılaşılabilecekleri dört veya beş problemi sıralamalarını ve her problemin nasıl çözülebileceğine karar vermelerini isteyin.
- Katılımcılar aşağıdaki soruları göz önüne almalıdırlar;
  - Kararlarını nasıl oluşturdular?
  - Kabul etmeyen kimse var mı?
  - Herkese eşit söz hakkı tanındı mı?
- Şimdi aşağıdaki parçayı öğrencilere okuyun:

“Toplantıdan sonra işler daha iyi gider ve her şey daha iyi olur. Fakat birkaç gün sonra, bir daha olmaması için birlikte çözmeniz gereken daha fazla sorun ortaya çıkar.”

- 105. ve 107. sayfalardaki “durumlar”ın örneklerini çoğaltıp, her gruba bir set dağıtın. Gruplarda öğrenciler “durumlar”ın arkasını çevirip masaya koyduktan sonra ve tek tek seçsinler. Her “durumda” ne yapabileceklerine dair karar vermeye çalışsınlar. Mümkünse ortak bir kararda anlaşmaya çalışmalıdırlar. (Eğer “durumlar”ı çoğaltamıyorsanız, tek tek sesli bir şekilde okuyarak tüm sınıfa bir karara varma ya çalışın.)
- Eğer oyunu bazı gruplar daha önce bitirirse, aşağıdaki tartışma soruları hakkında düşüncelerini söyleyin.
- Tüm gruplar etkinliği bitirince, “durumlar”ın üzerinden geçin ve tüm gruplara ne tür kararlar aldıklarını sorun. Her gruptan her “durum” hakkında yorum yapmasını

istemeyin - bu çok zaman alır.

- Etkinliğe aşağıdaki soruları kullanarak yapacağınız tartışma ile devam edin.

Sorular:

- Bu etkinlikte kamptaki herkesin haklarını korumak için kurallar koydunuz. Eğer kurallarda anlaşamaysanız ya da kimse kurallara uymasaydı ne olurdu?
- Kuralı iyi ya da kötü yapan nedir?
- Yasalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Adaletsiz veya kötü olsalar dahi yasalara her zaman uymalı mıyız?
- Bazı kurallar yazılı değildir. Örneğin, “ahlaki” kurallar. İnsanlar uymak zorunda olmasalar bile neden bu kurallara uyarlar?
- İnsanların kural ve yasalara uyması genellikle ceza veya yaptırımlarla sağlanır. Siz muhtemelen kampta kurallara uymayanlara yaptırım uygulamaya karar verdiniz. Yaptırımın amacı nedir? Ne tür yaptırımlar daha etkilidir? Yaptırımlar karşıtlarını üretir mi?

Tercihler:

- Bu etkinlik, öğrencilerin ve öğretmenin katılımcı bir şekilde anlaşmaya vardıkları bir sınıf kuralları bütünü oluşturmak için bir başlangıç noktası olabilir.
- Birçok ülkede, cinayetten karaborsada ticaret yapmaya kadar tüm “suçlar” için ceza idamdır. Bu etkinlik idamın gerçekten caydırıcı bir niteliği olup olmadığını tartışmak için, bir başlangıç noktası olabilir.

“Kamp Yapmak” Etkinliği Durum Kartları:

Birinci Durum

Bir kişi çadırın tam olarak kapanmayan kapısının yanında uyumak zorunda kalıyor. Sabah, bu kişi eşyalarını dışarıda ıslak çimlerin üzerine saçılmış halde buluyor. Eşyaları zarar gördüğü için şikayet ediyor. Ne yaparsınız?

İkinci Durum

Toplantıda kampın nasıl yöneteceğinize karar verdiniz. Şimdi, bir kişi alınan kararlardan habersizmiş gibi davranıyor. Kurallara uyulmasını nasıl sağlayabilirsiniz?

Üçüncü durum

Bir kişi çaydanlığı ateşe koydu ve sonra yüzmeye gitti. Çaydanlık ateşin üzerine düştü ve alevler çadırın bir köşesinin tutuşmasına neden oldu. Hepiniz bir güvenlik sorunu olduğunu fark ettiniz. Başka şeyler de olabilirdi. Ne yaparsınız?

Dördüncü Durum

Çeşmeden su getirmek çok sıkıcı bir iş ve gruptaki herkes su getirmektense yüzmeye gitmeyi tercih ediyor. Fakat biriniz yüzerken koluna zarar verdi ve artık su taşıyamaz durumda. Bu herkesin su taşımak için daha fazla zaman harcaması demek. Ne yaparsınız?

Beşinci Durum

İki kişi sigara içiyor, diğerleri içmiyor. İçmeyenler çadırda sigara kokusuna karşı çıkarken, içenler dinlenirken sigara içebilmeleri gerektiğini söylüyorlar. Ne yaparsınız?

Altıncı Durum

Bir kişi radyo getirmiş ve sabahları erkenden müziğin sesini açıyor. Bu herkesi çok kızdırıyor. Ne yaparsınız?

Yedinci durum

Hepiniz bir çadırı kullanmak zorundasınız, fakat onu düzenli tutmakta anlaşılmıyorsunuz. Bazıları çadırın her zaman düzenli olmasını isterken, diğerleri bunu istemiyor. Tartışmalar kampın ortamını etkiliyor. Ne yaparsınız?

Sekizinci Durum

Bir kişi başkasına ait, pahalı bir gitara zarar veriyor. Zarar veren kişi tamir için para vermek istemiyor. Ne yaparsınız?

Dokuzuncu Durum

Bir arkadaşınız birkaç günlüğüne size katılır. Kendi çadırını getirmiştir fakat herkesin anlaştığı kurallara uymayı reddeder. Ne yaparsınız?

Onuncu Durum

İki kişi kampta alkol bulundurma ve içme konusunda kurallar olması gerektiğini düşünüyor. Sorunu görüşmek için bir toplantı düzenlediniz. Çoğunuz bunların tümüyle yasaklanmasına karşı. Ne yaparsınız?

Aktif Dinleme

Amaç: Bu dinleme etkinliği, öğrencilerin dinleme yeteneklerinin gelişmesine ve dinlemeyi “iyi” ya da “kötü” yapan şeyleri düşünmelerine yardımcı olur.

Öğrenilecek noktalar:

- Dinleme, başkalarının fikirlerini söyleme hakkına saygı göstermek için önemli bir özelliktir. (El kitabının 5. bölümündeki Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 12. maddesine ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 19. maddesine bakınız.)
- Pratik yaparak dinleme becerilerimizi geliştirebiliriz.

Materyaller: 108. ve 109. sayfalardaki “Dinlememize neler yardımcı olur?” ve “Dinlememize ne engel olur?” metinleri.

Süre: Yaklaşık 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- Sınıfı çiftlere ayırın.
- Her çiftten bir kişi, olabildiğince dikkatli bir şekilde onu dinlerken hiç durmadan konuşacak. Konuşan kişi dilediği konu üzerine konuşabilir. Örneğin; kendisi, ailesi, ilginç deneyimleri...
- Çiftlerden hangisinin konuşmacı hangisinin dinleyici olacağına karar vermeleri için onlara 1 dakika verin.
- Konuşmacıların başlaması için işaret verin.
- Konuşmacılara aralıksız konuşmaları için bir ya da iki dakika verin. Ardından, söyleyecekleri şeyleri bitirmeden önce ellerinizi çırparak onları durdurun.
- Dinleyicilerden grup arkadaşlarının söylediği son iki cümleyi tekrar

etmelerini isteyin. Bu talep genellikle şaşırtıcı olur - birkaç kişi bu cümleleri çok iyi bir şekilde hatırlamayı başaracaktır.

- Çiftler rolleri değiştirir; dinleyici konuşmacı, konuşmacı ise dinleyici olur.
- Birkaç dakika sonra, konuşmacıları yine durdurun. Büyük ihtimalle bu kez dinleyiciler çok daha dikkatli dinlemişlerdir - bu yüzden grup arkadaşlarının söylediği son üç cümleyi tekrar etmelerini isteyin.
- Aşağıdaki soruları kullanarak öğrenilen noktaları ortaya çıkarın.

Sorular:

- Cümleleri hatırlayabildiniz mi?
- İkinci turda hatırlamak daha kolay mıydı? Neden?
- Dinlemenize yardımcı olması için ne yaptınız? Vücudunuzu kullanarak özel bir şey yaptınız mı? Ya da yüzünüzü? Aklınızda ne durumdaydı?
- Sizi dinlemekten alıkoyan ne oldu?
- Şimdi sınıfa 108 ve 109. sayfadaki "Dinlememize ne engel olur?" ve "Bizi dinlemekten neler alıkoyar?" metinlerini gösterin. Metinlerde öğrencilerin düşünmediği herhangi bir şey var mı? Neden?"
- Dinleme, insan haklarına saygı ve onları koruma konusunda önemli bir özelliktir. Bu özellikle, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. Maddesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 19. Maddesi başta olmak üzere tüm bildirgeler/metinler için geçerlidir. Niçin bu böyle? Birbirimizi dinleyerek ne elde ederiz? Siz hiç kimsenin birbirini dinlemediği bir ortamda hiç bulundunuz mu? Düşüncelerimiz/fikirlerimiz göz ardı edildiğinde nasıl hissederiz? Dinleme becerimizi pratik yaparak geliştirebileceğimiz konusuna katılıyor musunuz?

Tercihler:

- Eğer dilerseniz, partnerleri değiştirerek ya da cümle sayılarını arttırarak oyunu devam ettirebilirsiniz.
- Her seferinde zorlaştırarak birkaç gün veya hafta sonra, grup üyelerinin dinleme becerilerinin geliştiğini görebilmeleri için, oyunu tekrarlamak eğlenceli olabilir.

Dinlememize ne engel olur?

- Dinlemeyi Açma-Kapama

İnsanlar konuştuklarından daha hızlı düşünürler. Bu başkasını dinlerken düşünmek için bir sürü boş zaman olduğu anlamına gelir. Genellikle bu zamanı karşımızdaki insanın ne dediğini değil, öğle yemeğini veya geçen gece ne yaptığımızı düşünerek geçiririz.

- **Ön Yargılı Dinleme**

Dünyanın her köşesinde insanların düşünmesini durduran kelime ve deyimler vardır; “kapitalist”, “tutucu”, “komünist” gibi. İnsanlar bu kelimeleri duyunca dinlemeyi bırakarak; kendilerini savunmak veya karşı argüman üretmek için planlar yapmaya başlar.

- **Kapalı Zihin İle Dinleme**

Bazen kişinin (veya konunun) sıkıcı yanlış olduğunu veya ilgili olmadığını veya ne söyleneceğini bildiğimizi düşünürüz. Bundan sonra dinlemeyi bırakırız.

- **Dikkati Dağılmış Dinleme**

Ses, ışık, ısı, odadaki diğer durumlar veya kahvaltıda yediğiniz şeyler kişilerin söylediklerini dinlememize engel olabilir. Fakat deneyim ile bu koşullar altında da dinleyebiliriz.

Dinlememize neler yardımcı olur?

Aklımızla olduğu kadar vücudumuzla da dinleriz...

- Konuşmacıya doğru dönün!
- İyi bir göz kontağı kurun!
- Açık bir tavır alın! (Kollarınızı kavuşturmayın, arkanızı dönmeyin...)
- Konuşmacıya doğru eğilin!
- Rahat olun!

Ne söylendiğini dinleyin...

- Sadece “gerçekler” için değil; ana tema için de dinleyin!
- Zihninizi açık tutun!
- Önceden düşünün!
- Analiz ve değerlendirme yapın!
- Sözü kesmeyin!

Nasıl söylendiğini dinleyin...

- Sözsüz işaretler (örneğin; yüz ifadeleri, vücut dili)
- Ses tonu

Dinlemek önemlidir; çünkü...

- İnsanlara kişilerin söylediklerine ve tecrübelerine önem verdiğinizi gösterir
- İnsanları özgürce ve dürüstçe konuşması için cesaretlendirir.
- İnsanların anlaştıkları ve anlaşmadıkları alanları belirlemelerine ve bu anlaşmazlıklara karşı çözümler düşünmelerine yardım eder.

Kim, Ben mi? Sorumlulukla İlgili Etkinlikler

Bu etkinlikler bireysel sorumluluklara yoğunlaşır. Gerçek hayat - ahlak ikilemi yoluyla dürüstlük ve günlük sorumluluklarımızla ilgili soruları ortaya çıkarır. Sansürle ilgili diğer etkinlik gücün sorumlu kullanımına odaklanır. Bu faaliyetlerin tümünün amacı haklara karşılık gelen sorumluluklar olduğunu göstermektedir.

Küçük çocuklar için benzer etkinlikler 3. bölümde yer almaktadır.

Haklar ve Sorumluluklar

Amaç: Bu kısa listeleme ve tartışma etkinliği, öğrencilerin haklar ve sorumluluklar arasındaki ilişkileri anlamalarına yardımcı olur.

Öğrenilecek nokta:

- Her hakka karşılık gelen bir sorumluluk vardır.

Materyaller:

- İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin basitleştirilmiş versiyonu. (bkz. Bölüm 5)
- 'Haklar ve Sorumluluklar'la ilgili bilgiler. (bkz. sayfa 112).

Süre: 45 dakika

Nasıl uygulanır:

- Sınıftan iki kişilik oluşturmalarını isteyin. Herkese grup içinde ve ayrıca evde sahip olması gerektiğini düşündüğü beş önemli hakkı yazmasını söyleyin. Örneğin, özel yaşamın gizliliği gibi.
- Listelerini grup arkadaşlarıyla değiştirmelerini söyleyin. Her katılımcı grup arkadaşının listelediği haklara karşılık gelen sorumlulukları düşünmelidir. Örneğin, herkesin yaşadığı yerde özel yaşamın gizliliğine saygı göstermek.

- Her çift kendi listesinden iki tane hakkı ve onlara karşılık gelen sorumlulukları diğer grup üyelerine sunar. Öğretmen, tüm hak ve sorumlulukları yazarak duvara asmalıdır.
- Katılımcılara “Haklar ve Sorumluluklar” hakkındaki açıklamaları okumalarını söyleyin. Aşağıdaki soruları kullanarak tartışma başlatın:

Sorular:

- Her hakkın karşılığı olan sorumluluğunu bulmak kolay mı yoksa zor muydu?
- Emniyet kemeri hakkındaki örnekte (Haklar ve Sorumluluklar hakkındaki açıklamaya bakın) kimin haklı olduğunu düşünüyorsunuz, hükümet mi yoksa emniyet kemerini takmak istemeyen kişiler mi?
- Tanıdığınız bir kişi emniyet kemeri takmayan bir kişi yüzünden yaralanırsa ne olur? Bu nasıl olabilir? Ne hissedersiniz?
- Emniyet kemeri takmayı reddedip yaralanan bir sürücüye yardım ettiği için doktor, hasta bir çocuğa bakamazsa ve çocuk ölürse ne olur? İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin basitleştirilmiş versiyonuna bakınız. Bu örnekte hangi haklar var?
- Hak ve sorumlulukların çatıştığı başka bir örnekler düşünebiliyor musunuz?

Tercihler:

- Hak ve sorumluluklar herkesi etkilediği için (örneğin kendi bakış açınızı bildirme hakkınız ve başkalarının bakış açılarına saygı gösterme sorumluluğu) bu etkinlik gündelik olaylarda hak ve sorumlulukların dilini kullanmak için bir temel olabilir.
- Bir etkinlik olarak grup haklar ve sorumluluklar listesini duvarda tutabilir. Anlaşmazlık olduğu zaman veya haklarla ilgili başka sorunlar ortaya çıkınca listeye yeni birşeyler eklenebilir. Örneğin, eğer bazı grup üyeleri başkalarına ait eşyaları izinsiz alırsa; bir kişi listeye; “Kişisel eşyalarımın mahremiyeti ve korunma hakkı vardır ve diğer grup üyelerinin mahremiyet ve güvenliğine saygı gösterme sorumluluğum var.” ifadesini ekleyebilir. Listenin başına şöyle yazmak yararlı olabilir: Hepimizin bu listeye birşeyler eklemeye hakkı var ve diğerlerinin haklarını ihlal edecek şeyleri yazmama sorumluluğumuz var.
- Hakları ve sorumlulukları açıklığa kavuşturmaya yardım etmek için grup üyeleri aşağıdaki “Negatif” ve “Pozitif” haklara ilişkin bilgiyi okuyabilirler; sonra İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni “Negatif” ve “Pozitif” haklar için gözden geçirebilirler. (Birçok hakkın eşit olarak “negatif” (sorumluluğu) ve “pozitif” (hakkı) öğeleri kapsadığını görecektir.)

Haklar ve Sorumluluklarla İlgili Bilgiler

Her hakka karşılık gelen bir sorumluluk vardır. Örneğin, ifade özgürlüğü hakkınız başka bir kişiyi küçük düşürecek ve itibarını kötü etkileyecek yanlış şeyler söylememe sorumluluğunuzla sınırlanmıştır.

Hak ve sorumluluk dengemiz ve başkalarının haklarına saygı göstermemiz, haklarımızı belli sınırlar içinde tutmamız gerektiğini göstermektedir.

Kişilerin hak ve sorumluluklarının çatıştığı birçok durum vardır. Örneğin, bazı ülkelerde emniyet kemerini takmak mecburidir. Birçok insan serbest hareket etme özgürlüklerine engel olduğunu söyleyerek, buna karşı çıkmaktadır.

Bu ülkelerin hükümetleri de araba kullanan kişilerin; hastanelere, doktorlara ve toplumun geri kalanına karşı, arabayı sürerken kendilerine zarar vermemeye sorumlulukları olduğunu iddia etmektedirler. Eğer insanlar emniyet kemeri takmaz ve zarar görürlerse hasta olan diğer insanların zamanını, parasını ve hastane alanını kullandıkları iddia edilmektedir ve bundan dolayı da hastaların daha iyi sağlık hizmeti alma haklarını engellemektedirler.

“Negatif” ve “Pozitif” Haklara İlişkin Bilgiler

“Negatif hak” kavramı bize yapılan zararlı ve hoş olmayan şeyleri engelleyen hakları belirtmek için kullanılır. Negatif haklara örnekler; öldürülmeme, kötü muamele görmeme ve sahip olduğumuz malların çalınmama haklarıdır. Bunlar negatif haklardır; çünkü zarar vermek isteyen kişiye HAYIR demektedir.

“Pozitif hak” terimi bir şey yapma özgürlüğümüzü tanımlamak için kullanılır. Örneğin, işinize karşılık ücret almanız bir pozitif haktır. Bunlar pozitif haklardır; çünkü bunlar size “EVET, bu haklar sizindir.” der ve diğerlerine de sizin haklarınızı korumaları gerektiğini söyler. Örneğin, işvereninizin size ödeme yapma sorumluluğu vardır.

Hırsız?

(Yasayı Anlamak 1993 s.82’den uyarlanmıştır, Yurttaşlık Birliği)

Amaç : Bu vaka çalışması gençlere topluma karşı sorumluluk fikrini vermek için ahlaki ikilemi kullanır. Bu vaka çalışmasındaki kişiye kazara fazladan para verilmiştir. Birçok genç alışverişten sonra fazla geri ödemeye karşı karşıya kalabilir ve aynı türden bir seçim yapması gerekebilir.

Öğrenilecek Nokta :

- Her hakka karşılık gelen bir sorumluluk vardır. Örneğin, yasalar karşısında eşit olma hakkına karşılık yasalara karşı saygılı olma sorumluluğu vardır.

Materyaller :

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin basitleştirilmiş versiyonu

Süre : En az 1 saat

Nasıl uygulanır :

- Grubu beş altı kişilik küçük gruplara ayırın
- Aşağıdaki metni gruba okuyun :

"Alexander her ay maaşının küçük bir bölümünü yerel bir bankaya yatırmaktadır. Çok değildir ama çocuklarıyla tatile gidebilmesi için tek şansı budur. Her ay banka kendisine hesabında ne kadar olduğunu bildiren hesap özeti göndermektedir. Son hesap özeti gönderildiğinde, Alexander düşündüğünden daha fazla parası olduğunu görür. Bir yanlışlık olmalıdır. Bankaya hesabında olması gerekenden 2000\$ daha fazla paranın olduğunu bildiren bir mektup yazar.

Banka, "Hayır bir yanlışlık yok, para sizin." der.

Alexander tekrar yazar. Banka "iki kere kontrol ettik, bir yanlışlık yapmadık." diye cevap verir.

Alexander hala memnun değildir. Üçüncü kere tekrar yazar ve banka kendisine tekrar paranın onun olduğunu söyler.

Bundan sonra Alexander kaybedeceği bir şey olmadığını düşünür. Parayı ailesinin ve kendisinin ihtiyacı olan şeylere harcamaya başlar. Yeni mobilyalar alır, evini dekore ettirir ve ailesiyle bir haftalık tatile gider.

Bir süre sonra, bankadakiler bir yanlışlık yaptıklarını fark ederler. Alexander'a verdikleri 2000\$ aynı isme sahip başka birine aittir. Banka Alexander'dan parayı geri ödemesini ister. Alexander kalanı geri verir; fakat 1000\$'dan fazlasını harcamıştır. Alexander hırsızlıkla suçlanır.

Alexander eğer hırsızlıktan suçlu bulunursa, mahkemede aşağıdakiler ispatlanmalıdır:

- Sahtekarlık yaptığı
- Başkasına ait bir şeyi aldığı ve sakladığını
- Aldığı şeyi sürekli elinde tutmak istediğini
- Katılımcılardan grup halinde Alexander'ın suçlu olup olmadığına karar vermelerini isteyin. Bunu cevaplamak için üç soru sormaları gerekmektedir:

- Alexander sahtekarlık yaptı mı?
- Alexander bir başkasından bir şey aldı mı?
- Alexander bunu elinde tutmaya niyetlendi mi?
- Her üç soruya da cevap evet ise, Alexander yasa önünde suçludur.
- Eğer katılımcılar bir veya birkaçına hayır diye cevap verdilerse o zaman suçlu değildir.
- Katılımcılar eğer hırsızlık yasasına göre Alexander'ı suçlu bulurlarsa, ne tür bir ceza verileceğini düşünürler?

Örneğin, İngiltere'de bu türden bir suçta hakim 10 yıllık hapis veya 2000 pound (yaklaşık 3000\$) para cezası verebilir. (Siz kendi ülkenizde verilecek cezayı bulabilir ve gruba söyleyebilirsiniz.)

Eğer katılımcılar Alexander'ın suçlu olmadığına karar verirlerse, ailesine ve evine harcadığı parayı geri isterler mi?

- Şimdi gruba Alexander'a gerçekte ne olduğunu açıklayın.

"Üç günlük bir mahkemeden sonra jüri Alexander'ı hırsızlıktan suçlu bulmadı. Jüri'nin verdiği karar için neden göstermesi gerekmedi; fakat Alexander'ın hatayı bankanın dikkatsizliğine çekme çabaları jüriyi sahtekarlık yapmadığına ikna etti.

Alexander hırsızlıktan suçlu bulunmadıysa da, harcadığı parayı geri ödemesi gerekip gerekmediği sorusu cevapsız kaldı. Bu konuyla ilgilenmek mahkemenin yetkisinde değildi ve bankanın parayı geri istemek için yeni bir dava açması gerekiyor."

Sorular :

- Alexander olsaydınız ne yapardınız?
- Bankanın hatasını düzeltmek kimin görevi - Alexander'ın mı yoksa bankanın mı?
- Paranın miktarının az veya çok olması vereceğiniz kararı değiştirir mi?
- Diğer durumlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Örneğin, arabasını kilitlemek araba sahibinin mi görevi yoksa açık olsa dahi arabayı çalmamak herkesin sorumluluğu mu?
- Alexander'ın bir arkadaşı olduğunuzu düşünün. Onu polise bildirir miydiniz?
- Yasayı uygulamak kimin görevi?
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin basitleştirilmiş versiyonuna bakın. Bu durum hangi hakları kapsıyor?

Tercihler :

- **Proje:** Grubunuz ülkenizdeki hukuk sistemi hakkında birşeyler öğrenebilir.

Bir çok mahkeme salonu ziyaretçi kabul eder. Proje hak ve sorumlulukların olduğu durumun taklit bir mahkemesi ile bitebilir.

Bırakın Konuşayım!

Etkinlik 17 - 18 yaş arası ve 18 yaş üstü için uygundur.

Amaç : Bu mektup yazma eylemi ifade özgürlüğü bağlamında kişinin ve devletin hak ve sorumluluklarını inceler. Etkinlik temel olarak öğrenciler ve öğretmen arasındaki güvene dayandığı için, öğrenciler diğer insan hakları eğitimi etkinliklerinde tecrübe kazandıktan sonra yapılırsa daha iyi olur.

Öğrenilecek Nokta:

- Her hakka karşılık gelen bir sorumluluk vardır.
Örneğin, ifade özgürlüğü hakkı diğerlerinin fikirlerine saygı gösterme sorumluluğuna karşılık gelir.

Materyaller:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin basitleştirilmiş versiyonu (bkz. Bölüm 5).
- Sansür Hakkında Bilgi

Süre: 1 saat 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- Öğrencilere her birinin yerel bir gazeteye yazdıklarını farz etmelerini söyleyin. (Eğer bölgenizde yerel gazete yoksa grupla birlikte bir tane yaratabilirsiniz: ismi, kaç günde bir çıktığı gibi.) Kendi bölgelerinde olan hoşlanmadıkları bir sorun hakkında mektup yazacaklardır. Bu mektupların, grup dışında kimse tarafından görülmeyeceğini söyleyin. Görülmemesini sağlayın.
- Öğrenciler mektuplarını yazdıktan sonra sınıfı ikili gruplara ayırın. Her çiftin mektuplarını değiştirmesini isteyin. Şimdi yerel gazetenin editörü olduklarını farzetmelerini söyleyin. Bu mektubun belediye başkanını ve yerel yetkilileri sinirlendireceğini biliyorlar. Mektubun tehlikeli buldukları kısımlarını sansürlemelerini söyleyin. Mektubu istedikleri gibi değiştirmekte serbesttirler.
- Mektubu yazanlara geri verin. Büyük grup içinde veya daha küçük gruplar halinde aşağıdaki soruları tartışın.
- Tartışmadan sonra 'Sansür Hakkında Bilgi'nin üzerinden geçin ve gruba her nokta üzerine bir senaryo düşünmelerini söyleyin.

Sorular :

- Mektubunuzu yazmadan önce hiç kişisel-sansür uyguladınız mı? Neden? Neden değil?
- Kibar mı yoksa saldırgan bir üslup mu kullandınız?
- Eğer kibar bir mektup yazdıysanız, başkalarının hislerine karşı kendinizi sorumlu hissettiğinizden mi; yoksa olabilecek bir cezadan korktuğunuzdan mı böyle davrandınız?
- Durumu düzeltmeyi mi düşünüyordunuz; yoksa sadece sinirinizi karşınızdakine göstermek mi istediniz?
- Mektubunuz sansürlendiği zaman ne hissettiniz?
- Mektubunuz sansürden sonra nasıl görünüyordu?
- Arkadaşınızın mektubunda atacağınız kısımları nasıl seçtiniz?
- Eğer yerel bir yetkili olsaydınız; şikayet mektubu alınca nasıl karşılık vereceğinizi düşünüyorsunuz?
- 'Tehlikeli' olsa dahi hükümetin tüm şikayetleri dinlemesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden/Neden değil?
- Bu faaliyeti neden yaptığınızı düşünüyorsunuz?

Tercihler :

- **Proje :** Gruptan belirli bir süre boyunca gazeteleri gözlemlemelerini isteyin. Tek bir haber seçip her gazetenin eğilimine göre bu haberi nasıl verdiğini karşılaştırın.
- Eğer üyelerin gazetede gördükleri bir haber hakkında kesin görüşleri varsa, medya-ya grup olarak kendi görüşlerini anlatmak için kibar bir mektup yazabilirler.

Sansür Hakkında Bilgi

- İfade özgürlüğü, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde beyan edilen bir insan hakkıdır. Birçok insan ifade özgürlüğünün demokratik toplumun kalbi olduğuna inanır. Diğerleri çok fazla ifade özgürlüğünün tehlikeli olabileceğini belirtir. Birçok ülkede konuşma, eğer ayaklanmayı kışkırtarak ve isyana teşvik ederek şiddete neden olursa veya ırkçı ya da bağnaz olursa kontrol edilir. Bazı ülkelerde hükümeti eleştirmek de sansürlenir.
- **Sansürü KİM uygular?**
  - Resmi sansürcü
  - Hükümet
  - Kanun
  - Medya
  - Sivil çalışanlar
  - İşverenler
  - Sendikalar
  - Baskı grupları

- **NE sansürlenir?**

- Bilgi
- Bilgiye ulaşım
- İfade
- Kitlesel eylem
- Kabul görmüş değerlere saldırı
- Sanatkarlar
- Yazarlar
- Muhafif karşı gruplar
- Toplumun eleştirilmesi

- **NEDEN sansür yapılır?**

- Yetersizliği kapatmak için
- Statükoyu korumak için
- Hükümet politikalarını korumak için
- Ayrıcalığı korumak için
- Saldırıya uğrayanları, örneğin çocukları korumak için
- Gücü korumak için

- **Sansür NASIL yürütülür?**

- Birşeyin olmasını engelleyerek (Önceden sansür)
- Olaydan sonra cezalandırarak (Cezalandırıcı sansür)

- **Sansür NE ZAMAN yapılır?**

- Seçimden önce
- Hızlı sosyal değişimlerin olduğu zamanlarda
- Ulusal / Uluslararası krizler sırasında
- Hükümet zayıfsa ve tehdit altındaysa

Ne Yaptınız?

Amaç: Siyasi cinayetler hakkındaki bu vaka çalışması katılımcıları devletin ve kişilerin sorumluluklarını tartışmalarını amaçlar..

Öğrenilecek nokta:

- Her hakka karşılık gelen bir sorumluluk vardır. Örneğin, kişisel güvenlik hakkına karşılık gelen başkalarının bu hakkını koruma sorumluluğu vardır.

Materyaller:

- Vaka Çalışması: Luis Diaz (sayfa 119)
- Siyasi cinayetler hakkında bilgi (sayfa 120)
- "Ne Oldu" metni (sayfa 121)

Süre: Yaklaşık 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Luiz Diaz Vakasını okuyun ve grubun okumasını isteyin.
- Öğrencilere Luis'in ölümü gibi ölümlere hukuk dışı infaz veya siyasi cinayet dendiğini anlatın. 120. sayfadaki siyasi cinayetler hakkındaki bilgiyi okuyun veya herkesin okumasını söyleyin.

- Luis'in ailesi ölümünden sorumlu olan kişileri mahkemeye çıkarmak istiyor. Ordu bunun olmasını istemiyor. Katılımcılardan 4 veya 5 kişilik gruplar halinde aile ve ordunun bakış açısının neden böyle olduğunu tartışmalarını isteyin. Tartışmaya başlamak için aşağıdaki soruları kullanın:
  - Luis'in ölümünden kim sorumlu; ordu mu, hükümet mi, Luis mi, onu vuran asker mi?
  - Eğer suçlu asker cezalandırılırsa, diğer güvenlik güçleri personeli bundan nasıl etkilenir?
  - Eğer suçlu asker cezalandırılırsa, hükümetin, güvenlik kuvvetlerinin ve ordunun gücü artar mı azalır mı? İmajları nasıl etkilenir?
  - Eğer cezalandırılmazlarsa ne olur? Ordu insanların güvenini kaybeder mi?
  - Ordunun insanların güvenini kaybetmesi bir şeyi değiştirir mi?
  - Askerlerin, bu koşullarda bile, birisini öldürmekten dolayı mahkemeye verilememesi üzerine ne düşünüyorsunuz?
  - Eğer askerler cezalandırılmazsa, bu hukuka ilişkin kamunun (insanların) algılamasında ne gibi bir etki yapar?
- Öğrencilerden Luis öldürüldüğü zaman onun yakınında bir yerde olduklarını hayal etmelerini isteyin. Vuran askerin yüzünü ve numarasını görmüşler; fakat onları kimse görmemiş.

Bu durumda ne yapardınız?

- Eve gider ve herşeyi unuttur muydunuz? Bu mümkün mü?
- Polis merkezine gider ve olayı bildirir miydiniz?
- Luis'in ailesine veya başkalarına ne gördüğünüzü anlatır mıydınız?
- Birşeyler yapar mıydınız? Ne? Niçin?
- Etkinliğin sonunda sınıfa sayfa 120'deki "Ne Oldu?" adlı metni okuyun.

Tercihler:

- Gruptan, hukuk dışı infaz edilmiş bir kişinin arkadaşı, ailesi veya iş arkadaşı olduklarını düşünmelerini isteyin. Bu insanların nasıl hissedeceklerini gösteren bir şiir, hikaye yazmalarını veya resim yapmalarını isteyin.
- **Proje :** Katılımcılardan birine gazeteci gibi davranmasını söyleyin. Gazeteci Luis'in ailesine ölümü hakkında sorular sormaya gider. Her grup gazeteci ile yapılacak görüşme ile ilgili küçük bir piyes hazırlasın. Aşağıda düşünülmesi gereken birkaç soru yer almaktadır.
Gazeteci ile konuşmak istiyorlar mı? Bu tehlikeli mi? Gazeteciye güvenebilirler mi? Gazeteci ne istiyor? Ölüm hakkında onun görüşü ne?

- Gazeteci ölüm olayının kamuya mal olmasını sağlayabilir mi? Luis'in akrabaları, arkadaşları, iş arkadaşları bunu istiyorlar mı?
Her grup kendi hazırladığı piyesi sınıfa sunabilir.

Luis Diaz Vakası

17 Eylül 1992'de Venezuela Aragua'da Carabobo Eyaleti Üniversitesi'nde tıp okuyan 21 yaşındaki Luis Enrique Landa Diaz tıp okulunun 17. Kuruluş yıldönümünü öğrenciler ve personelle birlikte kutluyordu. Şahitlerin ifadelerine göre, çevrede devriye olarak gezen Ulusal Muhafızlar ve öğrenciler arasında sözlü bir atışma vardı. Ulusal Muhafızlardan 20 kişi öğrencilere göz yaşartıcı bomba atmaya başladılar.

14:30'da muhafızlar öğrencilere doğru gerçek mermilerle ateş etmeye başladılar. Tüm olay videoya kaydedildi. Birkaç dakika sonra Luis Landa bir kurşunla öldürüldü.

Öldürülme olayı için resmi bir araştırma başlatıldı ve Ulusal Muhafızların bir üyesi zanlı olarak teşhis edildi. Ordu ve sivil mahkemeler tarafından resmi işlemler başlatıldı.

Fakat, Mart 1993'te askeri mahkeme kapalı yargılama istedi. Geçmişte askeri mahkemeler insan hakları ihlallerinden ötürü güvenlik güçleri mensuplarını yargılamışlardır.

Öldürülme olayının kamuoyunda duyurulmasına çalışan Luis Landa'nın ailesi sistematik tacizin hedefi durumuna düştüler. Tehdit telefonları aldılar ve evlerine ateş edildi. Aralık 1992'de Luis Landa'nın babası, bir arabada bulunan bir grup silahlı adam tarafında dizinden vuruldu.

Siyasi Cinayetlerle İlgili Bilgiler

"Hukuk dışı infaz" terimi hükümetin emirleriyle veya onun bilgisi dahilinde yapılan kanunsuz, önceden tasarlanmış öldürmeyi açıklamak için kullanılır. Eğer yetkililer, güvenlik güçleri tarafından yapılmış bu türden gerekçesiz bir öldürme olayını araştırmayı veya suçu işlemiş kişiyi mahkemeye çıkarmayı reddederlerse, bu hukuk dışı infazdır ve hükümet bundan sorumludur. Aynı zamanda daha kolay anlaşıldığı için "siyasi cinayet" terimi de kullanılabilir ve silahlı politik grupların yaptığı maksatlı öldürme olaylarını da kapsar.

Siyasi cinayet, yasalar önünde yargılama yapılabilecek diğer öldürme olaylarından farklıdır. Eğer kişi askerlerin nefsi müdafaası sonucunda veya polisin ayaklanma sırasındaki davranışları sonucunda ölürse bu yasalar önünde yargılanabilir. Bunun yanında, eğer birisi adil bir yargılama sonucu suçlu bulunur ve infaz edilirse, devlet öldürmenin yasal olarak haklı olduğunu iddia edebilir. Eğer bir asker kişisel nedenlerle öldürür ve diğer herhangi bir katil gibi cezalandırılırsa, eylemi hukuk dışı infaz değildir. Savaş sırasında düşman askerlerini öldürmek yasaldir.

Siyasi cinayeti bir araç olarak kullanan birçok devlet onları insan haklarına saygı duymaya zorlayan anlaşmalarla çevrilidir. Bazı hükümetler yaptıklarını aklamaya çalışmazlar. Bazıları suçlarını saklamaya yönelik adam öldürme metotları kullanmaktadırlar. Cinayet gece, kurban yalnız iken işlenmekte, vücutlar tanınmaz hale getirilmekte ve hatta farkedilmemesi için gizlenmektedir. Fakat birçok hükümet gerçekleri açıklamamaktadır.

1989 Haziran'ında Çin ordu tankları Pekin Tiananmen Meydanı'nda daha fazla demokrasi isteyen protestocuları katletti. Televizyon kameraları olayı görüntüledi ve dünya üzerinde her yerde haber oldu. Binlerce insan olaya tanık oldu. Yüzlerce insan morg ve hastanelerde bulundu. Bununla beraber, hükümet önce hiç kimsenin ölmediğini söyledi. Daha sonra bunu değiştirdi: askerler ve göstericiler arasındaki çarpışmalarda, gerçeğin çok altında olan rakamları, 200 sivilin öldüğünü iddia etti.

Bazı hükümetler, şiddetin toplumun her alanında olduğunu veya etnik gerilim sonucunda meydana geldiği övrünü öne sürmektedir. İnsan haklarının ihlal edildiği her yerde şiddet kaçınılmazdır. O nedenle, toplum içindeki şiddet, etnik ve dini gerilimlerin kaçınılmaz sonucu değildir. Genellikle, resmi politikalar nedeniyle başlar veya daha kötüye gider.

Ne oldu?

Luis olayıyla Uluslararası Af Örgütü insan hakları organizasyonu ilgilendi. Uluslararası Af Örgütü'nün kampanyasının bir parçası olarak dünya üzerinde birçok sıradan insan Venezüella hükümetine Luis'in ölümüne karşı harekete geçmesi ve ailesine karşı yapılan tacizlere son verilmesi yönünde mektuplar gönderdi.

1995 Temmuzunda Luis'i vuran Ulusal Muhafız sivil mahkemede yargılandı ve temyiz geçersiz olmak üzere 18 yıla mahkum oldu.

Luis'in babası '.....uluslararası baskıya teşekkürler.... çoktan ümidimi kaybetmiştim... tehditler ve saldırılar neredeyse beni bitirmişti. Sizin kampanyanızla herşey değişti.' diye açıklamada bulundu.

Yaşam Hakları Hakların Evrenselliğine İlişkin Etkinlikler

Bu etkinlikler; öğrencilerin, tüm insanların aynı haklara sahip olduğunu öğrenmelerine yardımcı olur. Haklarımız ihlal edilebilir, ancak elimizden alınamazlar. Bu haklara doğuştan sahibiz ve ölene kadar sahip olacağız.

Bu küçük çocuklar için benzer etkinlikler 3. bölümde yer almaktadır.

Haklar Çarkı

(Hırvat Sivil Toplum Örgütü B.a.B.e.'nin uyguladığı 'Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği' üzerine İnsan Hakları Eğitimi Atölye Çalışması'ndan uyarlanmıştır, Sljeme, Hırvatistan, Mart 1996)

Amaç: Bu etkinlik, kendimizin ve başkalarının haklarını nasıl savunduğumuz konusunda düşünmemiz için hayat tecrübelerini temel alır.

Öğrenilecek Noktalar:

- Yaşamımız boyunca, "haklara özgün dili" kullanmamış olsak dahi, kendimizin ve başkalarının haklarını bir şekilde savunmuşuzdur.

Materyaller: Yazı tahtası veya büyük parça kağıt ve tükenmez kalem.

Süre: Yaklaşık 1 saat

Nasıl Uygulanır:

- Bu etkinlik 6 kişilik gruplar içindir. Büyük bir sınıfta, etkinliği öncelikle küçük bir gruba yapın. Bu gruptaki öğrenciler daha sonra diğer gruplara yardımcı olabilirler.
- Sınıfı, her grupta bir yardımcı öğrenci olacak şekilde 6 kişilik gruplara ayırın.
- Yardımcı, gruptaki her bir kişiden, kendi ya da başkalarının haklarını savundukları bir zamanı hatırlamalarını istesin (mesela, öğrenciler çocukken haksız yere suçlandıkları bir zamanı hatırlayabilirler). Eğer isterlerse, öğrenciler hatırladıkları olayları yanındakilere anlatabilirler. 5 dakikanın sonunda, gruptaki her bir kişi aşağıdaki bilgileri hazırlamış olmalıdır:

1. Hakları savunduğum zaman
2. Ne oldu?
3. Nerede oldu?
4. Motivasyonum neydi? Neden savundum?
5. Beni destekleyen kaynaklar kimlerdi? Nelerdi?

- Onlar düşünürken, yardımcı kişi, büyük bir daire çizerek ve daireyi pasta dilimleri halinde böler.
- Yardımcı kişi, grubun her üyesinden yukarıdaki 5 nokta doğrultusunda hikayelerini anlatmasını ister.
- Grup üyelerinin her biri hikayesini anlatırken, yardımcı kişi olayın nerede geçtiğini dilimlerden birinin sonuna, motivasyonu ve destek kaynaklarını da dilimler boyunca yazsın. (Grup üyeleride kabul ederse, yardımcı öğrenci yazmayı kolaylaştırmak için söylenenleri özetleyebilir.)
- Herkes hikayesini anlattıktan sonra, yardımcı kişi aşağıdaki soruları sorarak öğrenilecek noktaları ortaya çıkarır.

Sorular:

- Deneyimleriniz benzer mi yoksa farklı mı? Örneğin, bu deneyimler kamusal alanda mı özel alanda mı; evde mi işte mi oldu?
- Belirli yerler ya da kişiler hem pozitif hem negatif miydi?
- Hiç kimse destekleyici kaynaklar olarak hukuk ya da yetkililere işaret etti mi? Neden? Neden değil?
- Hakları savunduğunuz zamanı hatırladığınızda neler hissettiniz?
- Bunlar olumlu deneyimler miydi? Neden? Neden değil?
- Çoğunuz arkadaşlarınızdan/iş arkadaşlarınızdan/ailenizden destek veya dayanışma gördünüz mü? Neden bu tür desteklerin haklarımızı savunmak istediğimiz zaman yardımı olduğunu düşünüyorsunuz?

Tercihler:

- Bu etkinlik çok esnektir. Her yaş grubu için deneyimleri analiz etmede kullanılabilir. Ayrıca, ne kadar çok deneyimimiz olduğunu ortaya çıkarmak için de faydalıdır.
- Öğrenciler, hikayeleri ile hangi hakların ilişkili olduğunu görmek için el kitabının 5. bölümünde yer alan insan hakları dökümanlarına bakabilirler.

Muhabbet Çiçeği

(Yasayı Anlamak adlı kitaptaki bir fikirden uyarlanmıştır, 1994, Yurttaşlık Kurumu)

Amaç: Yaşama hakkı hakkında ahlaki olarak karmaşık olan bu hikaye, öğrencilerin hakların pratikte nasıl işlediklerini anlamalarına yardımcı olur.

Öğrenilecek Noktalar:

- Herkes yaşama hakkına sahiptir.
- "Doğal haklar" kavramı geçerlidir.

Süre: Yaklaşık 1 saat

Materyaller: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin basitleştirilmiş versiyonu
(bkz. Bölüm 5)

Nasıl Uygulanır:

- Sınıfa İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3. maddesini gösterin (bkz. Bölüm 5)
"Madde 3 : Her kişinin yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı vardır."
- Sınıfı 5 - 6 kişilik gruplara ayırın.
- Sınıfa aşağıdaki hikayeyi okuyun:

18 Mayıs 1884'te dört adam İngiltere'den Avustralya'ya gitmek için Muhabbet Çiçeği adlı yatlarıyla denize açıldılar. Bunlar Kaptan Thomas Dudley, ikinci kaptan Edwin Stephens, gemici Ned Brooks ve 17 yaşındaki kamarot Richard Parker'dı. 5 Temmuzda büyük bir dalga yatın bir kanadını paramparça etti. Yat batmaya başladı. Gemi batmadan önce insanlar ancak iki konserve yiyecek alabildiler ve açık bir bota geçebildiler. Dört şanssız adam karadan 1600 mil uzakta sağ kalabilmek için sadece birkaç sebze konservesiyle Atlantik Okyanusunun ortasında kaldılar. 3 gün sonra bu dört aç insan bir kaplumbağa yakalamayı başardı. Bu onlara su ve yiyecek sağladı; ama 9 gün sonra hepsi bitti. Hala karadan 1000 mil uzaktaydılar, yiyecekleri yoktu ve içmek için ara sıra yağın yağmur vardı. Gemiciler umutsuzluk içindeydi. Kaptan karısına yazdığı bir mektupta "Eğer bir gemi gelmezse, bir süre sonra öleceğiz... böyle bir yolculuğa çıktığım için çok üzgünüm" diye yazdı. Ancak en azından üçü için birkaç günlük bir kurtuluş yolu vardı. Birisi diğerleri nin yemeği olacaktı. Kaptan kimin öldürüleceğine karar vermek için kura çekmelerini önerdi fakat Stephen ve Brooks itiraz ettiler. "Eğer öleceksek, hep birlikte ölmeliyiz!" dediler. Genç Richard Parker kayığın dibinde yarı baygın yatarken bir şey söylemedi.

Susuz ve yiyeceksiz iki günden sonra kaptan diğerlerini kurtarmak için birisinin feda edilmesi gerektiğine ve adayın da Richard Parker olduğuna Stephen'ı ikna etti. Richard öksüzdü, karısı ve çocukları yoktu ve şimdiden ölümün eşiğindeydi. Komadan ara sıra kendisini daha da hasta eden deniz suyunu içmek için uyanıyordu. Kayıklarının gemilerin rotasına doğru sürüklendiğini biliyorlardı. Ancak, birkaç gün içinde gemi görüp göremeyeceklerinden emin değillerdi. Yardım gelmezse ertesi gün çocuğu öldürmeye karar verdiler. Kimse yardıma gelmedi. Gemicisi Brooks öldürme işlemine katılmayı reddetti. Kayığın arkasında ceketinin altına saklanırken, Dudley ve Stephens bilinçsiz Parker'a doğru eğildiler.

"Richard oğlum vakit geldi" diye fısıldadı, Kaptan. Stephens oğlanın bacaklarını tutmak için hazır bekledi fakat buna gerek yoktu. Mücadele edemeyecek kadar hastaydı. Kaptan çakısını çıkarıp oğlanın boynuna sapladı ve çocuğu hemen öldürdü. 3 gün içinde 3 adam da Richard'ın kanını içip, kalbini ve ciğerini yedi. Dördüncü günde Montezuma

adlı bir Alman gemisi tarafından görüldüler. 3 adam da çok güçsüzdü. İkinci kaptan ve kaptan gemiye bir halatla çekilmek zorunda kaldılar.

7 Eylül’de İngiltere’ye vardılar. Dudley, Stephens ve Brooks doğruca yetkililere gittiler ve çocuğun ölümünü anlattılar.”

- Gruptaki katılımcılara aşağıdaki soruları sorun:
  - 3 adamın yanlış bir şey yaptıklarını düşünüyor musunuz?
  - Haklarında bir suçlama yapılmalı mı?
  - Hepsi de aynı suçtan mı yargılanmalı?
- Şimdi sınıfa hikayenin kalanını okuyun:

“Böyle olaylar daha önce de olmuştu, bundan dolayı Dudley, Stephens ve Brooks hemen cinayetle suçlanınca çok şaşırdılar. Denizci Brooks hakkındaki suçlama daha sonra düştü. Olay, gazetelerde tüm detaylarıyla anlatıldığı için kamunun oldukça ilgisini çekti. Halk arasında, adamları mahkemede savunacak avukatlara vermek üzere paralar toplandı. Mahkemede olayla ilgili kanıtlar konusunda herkes aynı fikirdeydi; fakat jüri güç bir olayla karşı karşıyaydı. Yargılanmakta olan üç kişinin yaptığını anlıyor ve kendi hayatını kurtarmak için bir başkasını öldürmenin yanlış olmadığını kabul etmek istiyorlardı. Fakat kimsenin hayatını tehdit etmeyen birini kasten öldürmenin cinayet olduğunun da farkındaydılar. Hakim jüriye sorundan kurtulmak için farklı bir ‘özel karar’ olanağı verdi. Bunda jüri olayla ilgili bulguları ortaya serdi; fakat Dudley ve Stephens’in suçlu olup olmadıklarına beş hakimin karar vermesi için mahkemeyi terketti.”

- Gruptaki katılımcılara aşağıdaki soruları sorun:
  - Eğer beş hakimden biri olsaydınız, Dudley ve Stephens’ı suçlu bulur muydunuz?
  - Neden?
  - Suçlu iseler, nasıl cezalandırılmalılar?
- Şimdi ne olduğunu anlatın:

“Mahkeme Dudley ve Stephens’ı cinayetten suçlu buldu. Cinayetin cezası ölümdü fakat bu olayda, ceza 6 aylık bir hapis cezasına çevrildi. O zamanın standartlarıyla ve aynı durumdaki başka gemicilere verilen cezalarla karşılaştırıldığında, bu ceza birçok kişi tarafından ağır bulundu.

Sorular:

- Richar Parker’ın yaşam hakkı ihlal edilmişti. Bottaki diğer insanların yaşam hakkı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Siz olsaydınız ne yapardınız? Öldürmektense, ölür müydünüz?

- Bu olay İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi oluşturulmadan 64 yıl önce gerçekleşti. Bu Richard Parker'ın yaşam hakkında bir fark yaratır mı?
- Bazı insanlar sağduyuya dayalı ve adil olan "doğal" hak ve yasaların her zaman var olduğunu iddia etmektedir. Örneğin, özgür olma hakkı "doğal" haktır. Bu görüşü kabul ediyor musunuz?
- Yaşam hakkı dışında hangi hakların "doğal" hak olduğunu düşünüyorsunuz? Bir liste yapın ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile karşılaştırın.

Tercihler:

- Eğer Richard Parker'ı öldürdüklerini yetkililere söylemeselerdi, ne olurdu? Katılımcılardan kendilerini 3 adamın yerine koyup, 10 yıl sonrasıyla ilgili oyun, hikaye, şiir veya hayali mektuplar yazmalarını söyleyin. Yaptıkları şey hakkında ne düşünürlerdi? Kendilerini suçlu hissediyorlardı mı? Neden? Neden değil?
- Richard Parker'ın arkadaşı olsaydınız ne düşünürdünüz?
- **Proje :** Grup üyeleri, arkadaşları ve ailelerine şu soruyu sorarak bir araştırma yapabilirler: Elde edilen bilgiler, dairesel çizim şemasında karşılaştırılabilir ve tartışılabilir.

İrina'nın Hikayesi

Amaç: Bu olay, sürekli olarak hakları ihlal edilmiş insanlar hakkında olup, öğrencilerin, insan hakları ihlalleri konusunda bilgilerini arttırmayı amaçlar ve sıradan insanların bu ihlallere karşı durabileceğini gösterir.

Öğrenilecek Nokta: Bireyler ve özellikle gruplar, insan hakları ihlallerine karşı durabilirler.

Materyaller:

- İrina'nın Hikayesi (sayfa 127-128)
- İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin basitleştirilmiş versiyonu (bkz. Bölüm 5)
- Düşünce mahkumları ile ilgili bilgiler.

Süre: Yaklaşık 1 saat

Nasıl Uygulanır:

- Sınıfa, devletin bazı insanları yasal olarak tutuklamasının nedenlerini düşünmelerini söyleyin. Mesela, cinayet, hırsızlık gibi. Bunları duvara yazın. Bu bölüme 5 dakikadan fazla ayırmayın.
- Sayfa 130 bulunan düşünce mahkumlarıyla ilgili bilgileri okuyun ya da öğrencilere okumalarını söyleyin.

- Sayfa 127 ve 128’ de bulunan İrina’nın Hikayesi’ni okuyun ya da öğrencilere okumalarını söyleyin.
- Sınıfı 5 ya da 6 kişilik gruplara ayırın. Her gruba İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin basitleştirilmiş versiyonunun kopyasını verin. Öğrencilerden bu beyannameye göre İrina’nın hangi haklarının ihlal edildiğini bulmalarını isteyin (eğer beyannamenin kopyası yoksa hakları teker teker siz okuyun).
- Eğer bazı gruplar çabuk bitirirse, onlardan, Uluslararası Af Örgütü Milwaukee Grubu’nun hangi metolarla İrina’nın serbest kalmasını sağladığını bulmalarını isteyin.
- İrina’nın davası hakkında tartışma başlatmak için aşağıdaki soruları kullanın:

Sorular:

- İrina’nın tutuklanmasının doğru olduğunu düşünüyor musunuz? Neden? Neden değil?
- İrina’nın hangi hakları ihlal edilmiştir? Yetkililer ona böyle davranarak ne yapmaya çalışıyorlardı?
- Uluslararası Af Örgütü üyeleri İrina’yı kişisel olarak tanımıyorlardı ve onunla aynı ülkeden değillerdi. Sizce neden İrina’ya olanları bu kadar önemsediler?
- Bu kişilerin / üyelerin eylemlerinin Sovyet Hükümeti, ABD Hükümeti ve İrina üzerinde, varsa nasıl etkisi olduğunu düşünüyor sunuz? Neden?
- İrina’yı tutuklayan yetkililer ve insan hakları ihlalleri yapan diğer hükümetler, devletin düşmanlarının devlete karşı geldiğinde, onların insan haklarının da ihlal edildiğini savunuyorlar. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin giriş bölümünde, her insanın “eşit ve devredilemez haklar”a sahip olduğu belirtilmektedir. Kimin haklı olduğunu düşünüyorsunuz? Neden? Bu neden önemli?
- Eğer siz haksız yere hapsedilmiş olsaydınız, dünyanın buna nasıl bir tepki vermesini isterdiniz?

Tercihler:

- Gençler için İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin basitleştirilmemiş, standart versiyonunu kullanın.
- Öğrencilerden, hücrede tecrit edilmiş mahkumun bakış açısıyla bir şiir yazmalarını ya da İrina’nın hikayesini oynamalarını isteyin.
- İrina şiirlerini sabuna yazardı. Çocuklar, şiirlerini su ya da sopa gibi şeyler kullanarak toprağa yazmayı deneyebilirler.

İrina'nın Hikayesi

29. doğumgününden bir gün sonra, 5 Mart 1983'te, Ukraynalı şair İrina Ratushinskaya, Sovyet karşıtı ajitasyon ve propaganda yapma suçundan 7 yıl ağır cezaya ve 5 yıl da iç sürgüne mahkum edildi. Cezası, kocasının söylediğine göre en fazla Hristiyanlıktaki bir dua (Lord's Prayer) kadar siyasi olan beş şiire dayanıyordu. İrina ayrıca hükümetin insan haklarına daha fazla saygı göstermesi için düzenlenen gösterilere katılmıştı.

İrina, Rusya Federasyonu'nda Mordvinian Otonom Bölgesi'ne bağlı Barashevo'da kadın siyasi mahkumların bulunduğu özel birimde, Küçük Bölge'de hapsedildi. Küçük Bölge, Sovyet hukuku altında kadınlar için izin verilen en ağır mahkumiyet rejiminin uygulandığı yeri.

İrina, soğuk hücreleri, besin ve tıbbi bakım konusundaki eksiklikleri protesto etmek amacıyla açlık grevine başladı. Sayısız sağlık problemi yaşamasına rağmen, ailesi onu ne ziyaret edebildi ne de ilaç gönderebildi. Açlık greviden dolayı, İrina Yavas Hapishanesi'ne transfer edildi. Oraya varınca bayılana kadar dövüldü, gecenin bir yarısı iç çamaşırlarıyla taş zeminde yatıyordu ve iyileşmesi için yatağına gitmesine izin verilmedi.

Onu döven gardiyanların bu olayda sorumlu tutulmasından sonra, İrina "beyin travmasından zarar gördüğü" gerekçesiyle tek kişilik hücreye kondu.

"Yeşil Umudun Rengidir" adlı kitabında, İrina hapishane hayatını şöyle anlattı: "Doğumdan beri öğretilen insan davranışları hakkındaki tüm normlar planlı ve sistematik bir şekilde yıkıma uğratılmakta. Temiz olmayı istemek normal mi? O zaman, açık ellerinizle hücrenizin kapağını açarak tuzlu sardalyalarınızdan kendi porsiyonunuzu alın! Üzerinize koyacağınız bir kağıt verilmeyeceği gibi, tabak ve bıçak da olmayacak. Ve sonra balığın iç organlarını temizlemek için elinizi elbiselerinize sürün; çünkü size su da verilmeyecek! Uyuzla ve deri mantarlarıyla anlaşıp, pislik içinde yaşayın, dışkı kabının pis okusunu soluyun; sonra suçunuzdan pişman olacaksınız! Kadınlar tevazuya meyilliler midir? Kadınların aramalar boyunca çıplak olmaları, banyoya götürülürken KGB memurlarının alaycı bakışlarına maruz kalmaları "şans eseri.." normal insanlar yalanla ve bayağılıkla defedilir mi? Bu ve benzerleriyle karşılaşabilirsiniz, kendinizi başka bir gerçeklik olduğunu hatırlamaya zorlamalısınız!"

1983'te Uluslararası Af Örgütü, İrina'nın serbest kalması için kampanya düzenleyerek bu olayı gündemine aldı. Uluslararası Af Örgütü Milwaukee Grubu (ABD), İrina'nın ciddi durumunu halka göstermek için, Sovyetler Birliği'nde bile çok kez gösterilen Amerika'nın Sesi röportajını da içeren radyo röportajlarını, dergi ve ga-

zete makalelerini kullanarak büyük bir kampanya başlattı.

Sovyet yetkililere dilekçe ve posta kartları kartpostallar gönderdiler ve Başkan da dahil Amerikan yetkililerinin desteğini almaya çalıştılar. Ayrıca İrina'nın eşiyle ve eşinin annesiyle iletişime geçtiler.

Hikayenin devamı...

1985 yılında Uluslararası Af Örgütü, İrina'nın bilinmeyen bir bölgeye transfer edildiğini öğrendi. Milwaukee Grubu, İrina'nın doğum gününde ve Dünya Kadınlar Günü'nde bir konser organize etti. Konserde, ünlü bir şair tarafından şiirleri okundu, davasıyla ilgili açıklamalar ve nasıl mektup yazılacağıyla ilgili yönergeler katılanlara verildi.

1986'da İrina'nın davası artık iyice biliniyordu. Senatör Edward Kennedy, Sovyetler Birliği'ne yaptığı gezide bu olayı Genel Sekreter Mikhail Gorbachev ile görüştü. İngiltere'de İrina'yı desteklemek için açlık grevi yapıldı ve Uluslararası Af Örgütü İsrail Grubu İrina hakkında broşürler dağıttı. Denver, Colorado'da öğrenciler İrina için doğumgünü partisi düzenlediler ve ona her gün yazdılar. İrina sonunda 9 Ekim 1986'da serbest bırakıldı. Sovyet Hükümeti ayrıca tedavisi için onun yurtdışına çıkmasına izin verdi. İrina'ya hapisanede şiir yazmak yasaktı, kağıt ve yazmak için gerekli olan şeylerden mahrum bırakılmıştı. Ancak o, hücrelerinde şiirlerini büyük sabunların üzerine kazıyarak yazdı, ezberledi ve daha sonra sabunları yıkadı. Bu yolla 300 tane şiir yazdı. Şiirleri Batıya varışından sonra yayınlandı.

Düşünce Mahkumlarıyla İlgili Bilgiler

Düşünce mahkumları, kadın, erkek, çocuk fark etmeksizin, şiddet kullanmadan ya da şiddeti savunmadan sadece inançları, renkleri, cinsiyetleri, etnik kökenleri, dilleri ya da dinlerinden dolayı hapse mahkum edilen insanlardır.

Tüm dünyada, yüz binlerce insan suç işlediği için değil, inandıkları şeylerden dolayı hapisanededir. Genelde kendilerinin olmadıkları bir duruşma sonucunda ya da gizli duruşma sonrasında ya da hiç duruşma yapılmaksızın tutuklanırlar. Bu tür tutuklanmalar İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne aykırıdır. Bir çok düşünce mahkumunun özgürlükleri, hükümetleriyle barışçı bir şekilde anlaşılmadıkları gerekçesiyle ellerinden alınıyor.

Neye Adil Denir? Adalete İlişkin Etkinlikler

Adalete ilişkin bu etkinlikler, her gün karşılaşılan adaletsizlikleri için kadınların ve azınlıkların karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık üzerinden anlatılır. Amaç, çoğu insanın her gün insan haklarından mahrum bırakıldığını göstermektir. Buna karşı çıkılması ve bu durumun üstesinden gelinmesi gerekir.

Vesna'nın Hikayesi

(Yasayı Anlamak'taki bir fıkirden uyarlanmıştır 1995 Yurttaşlık Kurumu)

Bu faaliyet 14-18 yaş grubu ve 18 yaş üstü için uygundur.

Amaç : Irka dayalı ayrımcılığa ilişkin bu vaka çalışması adalet ve insan hakları sorunlarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Öğrenilecek Noktalar:

- Irka dayalı ayrımcılığı da içerecek şekilde ayrımcılık insan hakları ihlalidir.

Materyaller:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin basitleştirilmiş versiyonunun bir kopyası

Süre : Yaklaşık 1 saat 30 dakika.

Nasıl uygulanır :

- Sınıfı 5 veya 6 kişilik küçük gruplara ayırın.
- Irk ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı yasalar olduğunu söyleyin. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de ayrımcılığa karşı maddeler vardır.
- Katılımcılara gruplarında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde hangi maddelerin ayrımcılıkla ilgili olduğunu belirlemelerini isteyin. (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin basitleştirilmiş versiyonunu kullanmak isteyebilirler.) Not : Hemen hemen tüm maddeler bu konuyla bir şekilde ilgilidir.
- Tüm gruba neden o maddeyi seçtiklerini sorun. Seçtikleri maddenin ayrımcılığa nasıl karşı çıktığını somut bir örnekle açıkla.
- Vesna'nın hikayesini okuyun :

Vesna bir Romandır. Bu onun hikayesi.

"Bir giysi dükkanında satış yardımcılığı işi için ilan gördüm. 18-23 yaşları arasında birini arıyorlardı. 19 yaşında olduğum için içeri girdim ve iş hakkında sorular sordum; fakat

yöneticiler yeterli başvuru olmadığı için 2 gün sonra gelmemi istediler.

İki kere daha gittim; fakat her seferinde aynı cevabı aldım. Yaklaşık bir hafta sonra dükkana tekrar gittim. İş ilanı hala camdaydı. Yöneticiler çok meşguldüler ve benimle görüşmediler; fakat kadronun dolduğunu söylediler.

Dükkanı terk ettikten sonra çok bozulmuştum, Roman olmayan bir arkadaşımın dükkana gidip iş başvurusu yapmasını istedim. Dışarı çıktığında Pazartesi günü iş görüşmesine gelmesini istediklerini söyledi.”

- Şimdi yöneticinin cevabını okuyun :

“Yolu uzun olduğu için Vesna’nın hergün işe gelmekte zorlanacağını düşündüm. 8 mili, 2 otobüsle gitmek zorunda kalacaktı. Eğer çalışanlar sürekli geç kalırsa dükkana idare etmek zor olur. Bu bölgeden bir kişiyi işe almayı tercih ederim. İş önerdiğim kişi uygun görüldü.”

- Katılımcılardan gruplarında aşağıdaki konularda karar vermelerini isteyin:
  - Vesna’nın ayrımcılığa uğradığını düşünüyor musunuz? Neden?
  - Eğer öyleyse, dükkanın ne yapması gerektiğini düşünüyorsunuz?
  - Bu durumda Vesna ne yapabilir? Roman olmayan arkadaşlarının, adaleti elde etmesi için ona yardım etmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Nasıl?

- Şimdi ne olduğunu açıklayın :

“Vesna ayrımcılık hakkındaki yasaları uygulayan özel bir Avrupa mahkemesine başvurdu. Mahkeme ayrımcılığa uğradığını kabul etti. Dükkandan uzakta yaşayan başka kişilerle iş görüşmesi yapılmıştı. İşe alınan kız 16 yaşındaydı ve Vesna gibi, uzak bir yerde oturuyordu. Dükkan Vesna’nın hislerini incittiği için biraz para verecekti.”

Sorular:

- Vesna etnik kimliği nedeniyle adaletsiz bir biçimde ayrımcılığa uğramıştı. Yöneticiler onun hakkında bir şey bilmiyorlardı. Ülkenizde kimler ayrımcılığa uğramaktadır? Neden? Bu ayrımcılık sizce kabul edilebilir mi?
- Bu gruplar hakkında bir şey biliyor musunuz? Bu bilginin doğru olduğunu düşünüyor musunuz?
- Cehalet ön yargıyı besler ve ayrımcılığı mümkün kılar. Bu deyişi kabul ediyor musunuz?

Tercihler :

- Eylem olarak, gruba kendilerini adaletsiz bir biçimde ayrımcılığa uğramış hissettikle-

ri bir zamana ilişkin hikaye, şiir, oyun yazmalarını veya karikatür / resim yapmalarını söyleyin. Örneğin, cinsiyet veya yaşları dolayısıyla. Devamlı ayrımcılığa uğramak nasıl olurdu? Eğer herkes kabul ederse bunları görülebilecek bir yere asın.

- **Proje:** Öğrenciler ülkenizde ayrımcılığa uğrayan bir topluluk hakkında bilgi toplayabilir. Araştırmayı yaparken bu ayrımcılık haklı mı sorusunu düşünmeliler. Durumu değiştirmek için ne yapılabilir? Topladığınız bilgileri grupla paylaşın ve sorunu düzeltmeye yönelik bir plan üzerinde çalışın.

Kadın Çalışmıyor

Bu faaliyet 14-18 yaş grubu ve 18 yaş üstü için uygundur.

Amaç : Bu proje faaliyeti kadınlara yönelik ayrımcılığa dikkat çekmeyi ve buna karşı çıkmaları için grubu teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Öğrenilecek Noktalar :

- Kadınlara yönelik ayrımcılık bir insan hakları ihlalidir.

Materyaller :

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin basitleştirilmiş versiyonu

Süre : 2 oturum ve ev ödevi

Nasıl uygulanır :

- Grup üyelerine "Çalışmıyor" adlı metni ya okuyun ya da içlerinden birinin bunu okumasını söyleyin.
- Tüm grupla birlikte bir eşin evde yaptığı işleri listeleyin.
- Neden kocası karısının çalışmadığını düşünüyor? Bunun nedenlerini beyin fırtınası ile bulun. Katılımcıları kocanın neden böyle düşündüğü ile ilgili mümkün olduğu kadar çok neden bulmaları için teşvik edin. Örneğin, kadına emeğinin karşılığında para ödenmiyordur veya erkek kendi işinin daha zor olduğunu düşünüyordur. Beyin fırtınası konusunda öneriler için 2. bölüme bakın. Bu aşamaya yaklaşık 5 dakika harcayın.
- Şimdi kadının sorumluluklarının neden "iş" olarak kabul edilmesi gerektiğini gösteren nedenleri beyin fırtınası ile bulun. Örneğin, daha uzun iş günü. Bu bölümde yaklaşık 5 dakika harcayın.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1 ve 2. Maddelerini veya özetini açıklayın, özellikle cinsiyet eşitliğinden bahsedin. Bu maddelerin tümünü ya da basitleştirilmiş versiyonunu okuyun.
- Sınıfa ikişer kişilik gruplara ayrılmasını söyleyin. Her çift evlerinin içinde ve çevresinde yapılması gereken tüm işlerin listesini yapmalı.

- 5 dakika sonra, grupların çevresinde dolaşarak her çiftten listelerinden bir tane madde söylemelerini isteyin. Bu işlemi başka fikir kalmayana kadar sürdürün. Tüm fikirleri flipchart kağıdına yazıp, duvara asın yazın.
- 4-5 kişilik gruplar oluşturun. Her gruba ev işi hakkında kendi anketlerini hazırlamalarını söyleyin. Anketin amacı kendi çevrelerindeki ev işleri hakkında bilgi toplamak. Anket öyle hazırlanmalı ki, görüşme yapılan kişilerden konu hakkında mümkün olduğunca çok bilgi alınabilsin. Aşağıdaki türden sorular kullanılabilir:
  - Evinizde yemekleri kim yapar?
  - Evinizde erkekler ve çocuklar ev işlerine yardım ederler mi?
  - Ev işi ne kadar sürer?
  - Kadınların bunun yanında yapacakları başka işleri var mı?
- Her anket muhtemelen değişik olacaktır. Alternatif olarak grup tek bir anket yapmak için birlikte çalışabilir.
- Katılımcıların anketi kullanarak kendi çevrelerinde ev işi hakkında araştırma yapabilmeleri için bir hafta verin. Bu anketi hem erkeklere hem de kadınlara uygulamalarına dikkat çekin.
- Araştırma yapıldıktan sonra geri bildirim oturumu yapın. Her grup üyesi araştırma sırasında bulduğu bir tek şeyle katkıda bulunabilir.
- Geri bildirim sırasında veya ondan sonra katılımcıların sonuçları analiz etmesi için aşağıdaki sorulardan yararlanın.

Sorular :

- Şaşırtıcı bir şey buldunuz mu?
- Bulduğunuz şeyler hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Bulduğunuz şeyler sizin kadınların yaptığı işler hakkındaki fikirlerinizi değiştirdi mi?
- Sadece erkeklerin yapabileceği herhangi bir iş buldunuz mu?
- Sadece kadınların yapabileceği herhangi bir iş buldunuz mu?
- Genç erkekler kadınların yaptığı tüm işleri yapmaktan hoşlanırlar mı? Neden? Neden değil?
- Kadınların bütün bu işleri yapmak zorunda olmaları doğru mu?
- Okullarda, iş yerlerimizde, evlerimizde ve daha genel olarak toplumda birbirimize daha eşit davranmak için ne yapabiliriz? Hangi işler kadınlar veya erkekler tarafından yapılabilir? Hangi işler birlikte yapılabilir?
- Son yıllarda ülkenizde kadın ve erkeklerin rolleri değişti mi? Tartışın.
- Bu değişimi hangi nedene bağlayabiliriz?
- Gelecekte ne gibi değişiklikler yapılmalı? Bu değişiklikler nasıl gerçekleştirilebilir?

- Bu değişiklikleri yapmak için ne gibi rol üstlenirsiniz?

Tercihler:

- **Proje:** Grubunuzdan yerel gazeteye araştırmalarının sonuçlarını anlatan bir yazı yazmalarını isteyin. Grubun bazı üyeleri gazetenin editörü ile toplantı yaparak, yazının basılması için gerekli değişiklikleri tartışmak için sorumluluğu üstlenir.

Çalışmıyor

Doktor "Çok çocuğunuz var mı?" diye sordu.

"16 tane doğdu; ama sadece 9'ı hayatta." diye cevap verdi kocası.

"Karınız çalışıyor mu?"

"Hayır, evde oturuyor."

"Anlıyorum. Gününü nasıl geçiriyor?"

"Eh, sabahları saat 4'te kalkar, su ve odun getirir, ateşi yakar ve sabah kahvaltısını hazırlar. Sonra nehre gider ve çamaşır yıkar. Ondan sonra mısır unu ve ihtiyacımız olan diğer şeyleri almak için şehre gider. Sonra öğle yemeğini hazırlar."

"Öğlenleri eve mi geliyorsun?"

"Hayır, hayır. Yemeğimi evden 3 kilometre uzaktaki tarlaya getirir."

"Peki, ondan sonra?"

"Tavuk ve ineklere bakar. Ve tabii ki gün boyunca çocuklara bakar. Ardından eve geldiğimde hazır olması için sonra akşam yemeğini hazırlar."

"Akşam yemeğinden sonra yatar mı?"

"Hayır, ben yatarım. Onun saat 9'a kadar yapacak işleri vardır."

"Fakat karınızın çalışmadığını söylüyorsunuz."

"Hayır. Size söyledim. Evde oturur."

Avantaj ve Dezavantajlar

(Uluslararası Af Örgütü ABD kaynak kitabından uyarlanmıştır : Kadınların Hakları)

Bu etkinlik 14-18 yaş grubu ve 18 yaş üstü için uygundur

Amaç: Bu faaliyet gençlerin toplumda kadın ve erkeklere yönelik davranışlardaki farklılıklara ilişkin algılarını gözden geçirmelerine yardımcı olur.

Öğrenilecek Nokta:

- Kadınlara yönelik ayrımcılık bir insan hakları ihlalidir.

Materyaller:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin basitleştirilmiş versiyonu. Kalem ve kağıt

Süre: 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Hemcinslerden küçük gruplar oluşturun. Kadın ve erkek grupları yapın. İdeal olarak aynı sayıda kadın ve erkek grubu olmalıdır. Her grubun bir liste yapacağını ve bunların tartışmada kullanılacağını açıklayın.
- Tüm erkek gruplarına kadın almanın avantaj ve dezavantajlarını yazmalarını söyleyin. Kadınlar da aynı şeyi erkekler için yapsınlar. Bu iş için 10 dakika verin.
- Liste aynı sayıda avantaj ve dezavantajlardan oluşmalıdır.
- Her erkek grubunu bir kadın grubuyla eşleştirin. Her kadın grubu listesini bir erkek grubuna okusun ve erkeklerin tepkilerine cevap versin.
- Şimdi her erkek grubu listesini bir kadın grubuna okusun ve kadınların tepkilerine cevap versin.
- Bu uygulamadaki bulguların İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin basitleştirilmiş versiyonuyla nasıl örtüştüğünü tartışın.
- Eğer gerekirse, tartışmayı başlatmak için aşağıdaki soruları kullanın.

Sorular :

- Kadın veya erkek olmanın avantaj ve dezavantajlarını düşünmek kolay mıydı? Neden? Neden değil?
- Kendinizi cinsiyetçi diye tanımlanabilecek şeyleri listelerken buldunuz mu?
- İnsanlar hakkındaki bu tip genellemelerin gerçekçi olduğunu düşünüyor musunuz?
- Yararlı bir etkinlik miydi? Neden? Daha önce bilmediğiniz herhangi bir şey öğrendiniz mi?

Tercihler:

- Bu faaliyet, cinsiyetin yanı sıra, sınıf veya din gibi diğer farklılıkları da araştırmak için kullanılabilir.

Benim Haklarım / Senin Hakların - Hakların Birbirleriyle Çatıştığı Durumlarla İlgili Etkinlikler

- Bu etkinlikler gençlerin bir insanın haklarının bittiği ve diğer insanların haklarının başladığı yerde anlaşmazlıkların olabileceğini anlamaları için hayali durumlar kullanırlar. "Şimdi ne yapacağız?" etkinliğinden oyununda katılımcılar hakların çatıştığı durumlarda çözümler bulmak için işbirliği yapmalıdır.

Şimdi ne yapacağız?

(Yurttaşlık Vakfı'nın *Hukuku Anla* (1994) adlı kitabının 19. sayfasından uyarlanmıştır.)

Amaç: Bu heyecanlı etkinlik iki önemli ders verir:

- Bir bütün olarak topluluğun ihtiyaçlarıyla, bireyin hakları arasında gerilimler olabilir.
- Bu gerilimi (ve toplumdaki diğer gerilimleri) çözmek amacıyla, herkesi mutlu edecek bir anlaşmaya ulaşmak için dikkatlice tartışmak önemlidir.

Öğrenilecek noktalar:

- İnsanlar bazen haklarının çatıştığı durumlara karşılaşılabirler.
- Bu tür çatışmalar en iyi açık tartışmalar yoluyla çözümlenebilir.

Süre: Yaklaşık 1 saat

Materyaller:

- 137. sayfadaki Mobius'a Düşüş
- En son sayfadaki oyun kağıdı
- 138 ve 141. sayfalardaki problemler
(Sınıftaki her dört grup için bir tane oyun kağıdı ve 1 problem seti gerekmektedir. Problemlerin birer kopyasını öğrencilere dağıtın.)

Nasıl uygulanır:

- Sınıftan yaklaşık 4 kişilik gruplar oluşturmalarını isteyin.
- Her bir öğrenciye sayfa en son sayfadaki kağıdının bir kopyasını ve 138-141. sayfa arasındaki problemlerden bir set verin. Her bir problem ayrı bir kağıt üstünde olmalıdır.
- 137. sayfadaki Mobius'a Düşüş hikayesini okuyun.
- Aşağıdaki oyun kurallarını okuyun:

Kurallar:

- Problem kartlarını karıştırıp yüzü aşağı gelecek şekilde masaya yerleştirin.
- Problemlerden birini seçin. Problemi okuyun. Her problemin iki seçeneği vardır: "A" ve "B". Grubunuz bunlardan birini seçmek zorundadır.
- Her bir karar için, kağıdın en altından başlayarak yukarıdaki kurtarma işaretine kadar oyun kağıdındaki ilgili bölümleri karalayın. Eğer 'A' şıkkını seçerseniz, oyun kağıdındaki tek bir A kutucuğunu karalayarak ilerleyin. Eğer "B" yi seçerseniz, oyun kağıdındaki iki adet "B" kutucuğunu karalayarak ilerleyin.

- Elinizdeki problemi bitirdikten sonra bir diğer probleme geçin.
- 'B' seçenekleri 'A' seçeneklerinden daha fazla puan kazandırsa da; daha hızlı hareket edebilmek için sadece 'B' seçeneklerini seçmemelisiniz. Sizi yavaşlatsa bile, her zaman grubun doğru olduğuna inandığı şeyi yapın.
- Grup kurtama işaretine ulaştığında, kaç hamle yaptığınızı sayın. Toplam 'A' ve 'B' hamlelerini oyun kağıdının en altında yeralan kutuya yazın.

- Öğrenciler şimdi oyunu oynayabilirler. Kuralları anladıklarından emin olmak için onları takip edin; gerekli olmadıkça müdahale etmeyin.
- Bazı gruplar oyunu diğerlerinden daha önce tamamlayabilirler. Onlardan diğerleri bitirene kadar aşağıdaki soruları tartışmalarını isteyin.
- Bütün gruplar bitirdiğinde, onlara puanlarını sorun ve ardından aşağıdakileri okuyun.

Ne tür bir grupsunuz?

"8-10 hamle: Kararlarınız hızla bütün grubun işarete ulaşmasına yardım etti; ancak bazıları yolda kaybolmuş olabilirler.

11-13 hamle: Grubu olabildiğince hızlı hareket ettirmeye çalıştınız; fakat grubun belirli üyelerinin ihtiyaçlarını da ihmal etmediniz.

14-16 hamle: Gruptakilerin kişisel isteklerini grubun ihtiyaçlarının önüne koydunuz. Bu yolculuğun daha uzun sürdüğü anlamına gelmektedir. "

- Şimdi oyunun amacına tekrar dönüp bakın, oyundan çıkarılan dersleri görmek için aşağıdaki soruları sorun.

Sorular:

- Grubunuzda karar almak zor muydu? Hangileri? Neden?
- Bazı kararlar diğerlerinden daha mı kolaydı? Neden? Bütün grubun üzerinde anlaşmaya vardığı kararlar var mıydı? Grubun karar veremediği oldu mu? Grupta fikirleri daha zorlayıcı olan insanlar var mıydı? Herkesin fikrini söyleme şansı oldu mu? Karar almak için oylama yoluna gittiğiniz oldu mu?
- Problemlerin hepsi grup ve birey haklarıyla ilgiliydi. Hangi haklar vardı?(Öğrenciler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilgili bölümlerine başvurabilirler.)
- Oyunundaki pek çok probleme gündelik hayatımızda da rastlamaktayız. Örneğin, kaynakların paylaşımı. Oyunda hayatta kalmaya çalışan bir grup insan aslında toplu mumuzun küçük bir örneğini oluşturmaktadır. Gündelik hayatta bunlara benzeyen ne türden kararlar veriyorsunuz?

Bu yolla alınan kararların adil olduğuna inanıyor musunuz? Bunlar “iyi” anlaşmalara varıyor mu? İyi bir anlaşma nedir? Anlaşmalar başka nasıl yapılabilirler?

Kararlar:

- Her bir problem büyük bir tartışmanın başlangıcıdır. Bazıları kürtaj, engellilik, güç ve mülkiyetin küresel dağılımı gibi konularla ilgili. Öğrenciler, hayali durum kartlarından gündelik yaşama paralel olanlarından birini proje halinde inceleyebilirler.
- Sınıf problem setindeki durumlardan birini oyun, şiir, hikaye ya da resme dönüştürmelerini söyleyin. Örneğin, 5. problemdeki anneyi ele olabilirler. O nasıl hissetmiştir? Ne düşünüyordur?
- Grubunuzun gezegende kalmayı planladığını düşünün. Problemlere dayanarak, fakir, hasta ve yaşlıları korumak için ne türden kurallar koydunuz? Bu kurallar nasıl kabul edilir ve uygulanırdı?

Mobius’a Düşüş

Kozmik tatilin uzay kruvazörü Voyager (Yolcu), dünyadan tatil gezegeni Fanfarya’ya doğru ilerlerken bir meteor fırtınasına tutulur. Gemi şiddetli bir hasar görür; daha da kötüsü tehlike sinyali bile gönderemedi bütünü iletişim sistemi yok olur. Kaptan, parçalanmak pahasına da olsa gemiyi en yakın gezegen olan Mobius’a indirmeyi başarır.

Gezegen neredeyse hiç keşfedilmemiştir; ancak çarpan gemiden hayatta kalanlar bu gezegenin dünyaya benzer bir atmosferinin olduğunu ve en son seyahat edenlerin gezegenin kuzey kutbuna bir kurtarma işareti yerleştirdiğini bilmektedirler. Ne yazık ki, uzay gemisi zıt kutbun yakınında bir yerlere çarpmıştır. İşarete yapılan yolculuk aylar alabilir.

Siz hayatta kalıp işarete doğru yolculuğa başlayan büyük bir grubun içindesiniz. Yangından biraz yiyecek ve kaynak kurtarmayı başardınız; ancak seyahat ettikçe hep birlikte çözmek zorunda kalacağınız bir sürü sorun ortaya çıkacak. Eğer problemler hızlı bir şekilde çözülmezse, bu bütün grubun zararına olabilir ve hiçbir zaman işarete ulaşamayabilirsiniz.

"Şimdi ne yapacağız?" Problemleri:

Problem 1:

Grubun bir üyesi şarkı söylemekten son derece keyif alıyor ve sürekli şarkı söylüyor. Bazıları önemsemiyor; ancak birkaç kişi bunun onları rahatsız ettiğini söylüyor. Siz:

- Hiçbir şey yapmaz ve onun ne zaman isterse şarkı söylemesine izin verirsiniz?
- Diğerleri yakındayken şarkı söylemeyi bırakmasını mı istersiniz?

Problem 2:

Gemi karaya çarptığında yaralanan birkaç kişi sizi yavaşlatıyor. Yemeğiniz bitmeden işarete varamamaktan endişe ediyorsunuz. Siz:

- Onların hızına göre yavaşlar ve herkesin yaşamını tehlikeye atar mısınız?
- Onları ölüme mi terkedersiniz?

Problem 3:

Grubu kimin yöneteceği konusunda anlaşmazlıklar var. Herkese konuşma fırsatı vermek bir sürü zaman kaybettiriyor. Siz:

- Herkese fikrini açıklama şansı bulduğu bir sistemi korur musunuz?
- Kararları çabukça alacak bir lider için mi oy verirsiniz?

Problem 4:

Kötü şekilde sakatlanmış çocuğu olan bir ailenin üyeleri ona gerektiği gibi bakamadıklarını söylüyorlar. Çocuk acı çekiyor. Siz:

- Aileye onlara yardım edecek bir kişi mi temin edersiniz?
- Hiçbir şey yapmayıp; onları kendi problemlerini çözmeleri için bırakır mısınız?

Problem 5:

Gruplardan birinde bir bebek dünyaya geliyor. Ancak bu bebek hasta ve hareket ettirilirse ölebilir. Siz:

- Bebek ve anne seyahat edebilene kadar bütün grubu bekletir misiniz?
- Devam edip bebeğin hayatta kalmasını mı umarsınız?

Problem 6:

Yaşlı bir kadın ölüyor. Onun yanında büyük bir miktar para taşıdığı farkediliyor. Kızı da bu paranın artık kendisinin olduğunu söylüyor. Siz:

- Kızın parayı almasına izin verir misiniz?
- Herkese düşen paydan (yiyecek, içecek...) adil olmayan miktarlarda almasını önlemek için parayı teslim etmesini mi istersiniz?

Problem 7:

Grup içinde koyu yeşil sıvı olan bir gölcük buluyor. Bu sıvı insanlardaki mutluluk hissini artırıyor. Ancak bundan fazla içmek insanları tembelleştiriyor. Siz:

- Onların bu sıvıdan içmesine izin verir misiniz?
- Gölcüğün suyundan içmeyi tamamen yasaklar mısınız?

Problem 8:

14 yaşındaki bir çocuk kötü davranışlar sergiliyor ve grubun ilerlemesini engelliyor. Annesi ve babası onu kontrol edemiyor ve başkasının da bunu denemesine izin vermeyi reddediyorlar. Siz:

- Anne ve babanın isteklerine saygı duyar mısınız?
- Çocuğu başka bir ailenin yanına mı verir misiniz?

Problem 9:

Grubun liderlerinden biri hasta ve ona kan nakli yapılması gerekiyor. Birkaç kişinin kan grubu onunkıyla aynı; ancak enfeksiyon tehlikesinden korkarak hiç kimse gönüllü olmak istemiyor. Siz:

- Eğer isterlerse insanların bunu yapmayı reddetmesine izin verir misiniz?
- İnsanları kan vermeye zorlar mısınız?

Problem 10:

Gruptan biri sürekli grubun yönetim biçimini eleştiriyor. Onun yorumları diğerlerinin tutumlarını da etkiliyor. Siz:

- Onun devam etmesine izin verir misiniz?
- Sessiz olup diğerlerinden ayrılmasını mı istersiniz?

Problem 11:

Grubun bir üyesi ona verilen görevleri yapmayı reddediyor. Hepsinin hayatının sona ermiş olduğunu ve bunun bir anlamı olmadığını söylüyor. Son derece canı sıkılmış ve üzgün görünüyor. Siz:

- a. Onu yalnız bırakıp ne isterse yapmasına izin verir misiniz?
- b. Eğer çalışmazsa onu cezalandırmakla tehdit eder misiniz?

Problem 12:

Yaşlı bir çift, grubu yavaşlattıklarını söyleyip, geride bırakılmaya gönüllü oluyor. Siz:

- a. Onların seyahatin üstesinden gelmesine yardım eder misiniz?
- b. Teklifi kabul mu edersiniz?

Problem 13:

Yiyeceklerden sorumlu kişinin daha önce hırsızlık nedeniyle altı sene cezaevinde yattığını öğrendiniz. Şu ana kadar işini çok iyi yaptı. Siz:

- a. Ona güvenir ve işine devam etmesine izin verir misiniz?
- b. İş şansla bırakmaz ve yiyecek sorumluluğunu başkasına mı verirsiniz?

Problem 14:

Grubun iki üyesi arasında bir tartışma çıkıyor. Akşam kavga etmeyi planlıyorlar. Siz:

- a. Kavga etmelerine izin verir misiniz?
- b. Diğerlerinin de buna katılacağını düşünerek kavgaya engel mi olursunuz?

Problem 15:

Gezegende hava giderek soğuyor. Bazı yolcular, uçak düştüğünde uzun kollu ve yünlü kıyafetlerini kaybettiklerini fark ediyorlar. Siz:

- a. Nasıl olsa hava düzelecek diye düşünerek, herkesin kendi kıyafetini giymesine müsaade eder misiniz?
- b. Herkesin kıyafetleri eşit bir biçimde paylaşmasını mı sağlarsınız?

Problem 16:

Biri bir kadının çantasından para çalarken yakalanıyor. Siz:

- Onu işlediğini suça uygun olarak cezalandırır mısınız?
- Başkalarına ibret olsun diye onu çok sert ve acımasız bir şekilde mi cezalandırırsınız?

Mülteci Rol Oyunları

Amaç : Bu faaliyet mülteci ve hudut memurlarının mülteci haklarına ilişkin değişik bakış açılarını belirttikleri bir rol oyunu kullanır.

Öğrenilecek Noktalar:

- Mülteciler özel haklara sahip hassas gruplardır.

Materyaller:

- Göçmenlik bürosu memurlarının iddiaları ve seçenekler
- Mültecilerin iddiaları ve seçenekler
- Mülteciler hakkında bilgi

Süre: 1 saat

Nasıl uygulanır:

- Grup üyelerinin mülteciler hakkında ne düşündüğünü öğrenmek için işe beyin fırtınası yaparak başlayın. Flipcharta "mülteci" kelimesini yazın ve katılımcılara kelimenin onlara ilk ne hatırlattığını sorun.
- Konuya başlamak için gruba mülteciler hakkındaki bilgileri okuyun.
- İkinci bölümdeki rol oyunları üzerine önerileri göz önünde bulundurarak grubun aşağıdaki rol oyununu oynamasına yardım edin.
- Aşağıdaki senaryoyu okuyun (eğer isterseniz ülkeler X ve Y için hayali isimler bulabilirsiniz!) :

"X ve Y ülkeleri arasındaki sınırda karanlık ve soğuk bir geceydi. X ülkesindeki savaştan kaçan mülteciler sınıra varmışlardı. Y ülkesine geçmek istiyorlardı. Aç, yorgun ve üşümüşlerdi. Paraları olmadığı gibi, pasaportları dışında hiçbir resmi evrakları da yoktu. Y ülkesinin göçmenlik bürosu yetkililerinin bu konuda ortak bir görüşü yoktu - bazıları mültecilerin geçmesine izin vermek istiyor; diğerleri istemiyordu. Mülteciler ümitsizdi ve göçmenlik bürosu yetkililerine ikna etmeye çalışıyorlardı."

- Katılımcıların üçte birine kendilerini Y ülkesinin göçmenlik bürosu yetkililerinin yerine koymalarını söyleyin. Gruba bu memurların iddia ve seçenekleri verin.
- Katılımcıların diğer üçte birine kendilerini mülteci yerine koymalarını söyleyin. Gruba mülteci iddia ve seçenekleri verin.
- Oyunculara kendi kartlarındaki ya da akıllarına gelen başka iddiaları kullanabileceklerini söyleyin. Yere sınırı gösteren bir çizgi çizin. Rol oyunu başlayınca listelenen seçeneklerden birine veya başka bir sonuca ulaşmak için 10 dakikaları olduğunu söyleyin.
- Mülteci ve göçmenlik bürosu yetkililerinin iddialarını grup halinde mi yoksa tek tek mi savunacaklarına siz ve katılımcılar karar vereceksiniz.
- Geride kalan son üçte birlik gruba gözlemci gibi davranmalarını söyleyin. (Yarısı yetkilileri, diğer yarısı da mültecileri gözlemleyebilir.
- İddialarını ve seçenekleri okuyabilmeleri ve taktiklere karar verebilmeleri için mülteci ve göçmenlik bürosu yetkililerine rol oyunundan önce 5 dakika zaman verin.
- Rol oyununu başlatın. Ne zaman biteceğine siz karar verin.
- Rol oyunundan sonra aşağıdaki soruları kullanarak ne olduğunu tartışın. Öğrenilen noktaları belirtmek önemlidir.

Sorular :

- İş nasıl sonuçlandı? Ne oldu?
- Mülteci olmak nasıl bir durum?
- Göçmenlik bürosu yetkilisi olmak nasıl bir durum?
- Mültecilerin hakları, 1951'de mültecilerin statüleri ile ilgili sözleşmeyle korunma altına alınmıştır. Bu mülteciler korunma haklarını kullanabildiler mi? Neden? Neden değil?
- Bir ülkenin mültecileri geri çevirme hakkı olmalı mıdır?
- Bunu siz yapar mıydınız? Kendi ülkelerinde ölümle karşılaşacaklarını bilseydiniz ne yapardınız?

Tercihler :

- Eğer zaman varsa, rol oyununu tekrar oynayın; fakat şimdi roller değişsin.
- Mültecilerin haklarının korunmasından Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) sorumludur. Gruplardaki katılımcılara mültecilere yardım için gönderilen BMMYK resmi görevlileri olduklarını söyleyin. Aşağıdaki konuları kapsayan resmi bir rapor yazmalarını isteyin.

- Göçmen bürosu yetkililerinin mültecileri ülkeye sokmaları için ne gibi savlar öne sürebilirsiniz?
- İnsan hakları dokümanlarında mültecilerle ilgili herhangi bir madde var mı?
- Y ülkesinin mülteci haklarını koruması için bu raporla ne yapılabilir?
- **Proje:** ülkenizdeki mülteciler, mültecilerin haklarını korumasıyla ilgili problemler hakkında grubunuza birşeyler öğretebilirler.
- Mültecilerle ilgili haber toplamak için gazeteleri kontrol edin ve grupla tartışın.
- Etkinlik olarak, öğrenciler gerekli temel ihtiyaç malzemelerini toplayıp bunları ülkende bulunan mültecilere götürebilirler.

Göçmenlik bürosu yetkililerin iddia ve seçenekleri:

Bu iddiaları veya aklınıza gelen başka iddiaları kullanabilirsiniz.

- Ümitsizler, onları geri gönderemeyiz.
- Eğer onları gönderirsek ve tutuklanır, işkence görür ya da öldürülürlerse sorumlu oluruz.
- Mültecileri kabul etmek için yasal zorunluluğumuz var.
- Paraları yok ve devletin desteğine ihtiyaçları var. Ülkemiz bunu kaldıramaz.
- Gerçek mülteci olduklarını ispat edebilirler mi? Buraya sadece daha iyi bir yaşam standardı için gelmiş olamazlar mı?
- Ülkemiz X ülkesinin askeri ve ticari ortağıdır. Onları koruyor gibi görünemeyiz.
- Belki ihtiyacımız olan becerileri vardır.
- Ülkemizde yeterli mülteci var. Kendi halkımıza bakmalıyız. Daha zengin ülkelere gitmeliler.
- Eğer onları kabul edersek diğerleri de aynı talepte bulunur.
- Dilimizi konuşmıyorlar, dinleri farklı ve farklı yiyecekler yiyorlar. Entegre olamayacaklar.
- Siyasi sorunları da beraberinde getirebilirler

Rol-oyunundan önce aşağıdaki seçenekleri düşünün :

- Göçmenlik bürosu yetkilisi olarak sorumluluğunuz nedir?
- Her gelen mülteciyi ülke içine alacak mısınız?
- Kararınızı neye dayandıracaksınız? Bu kararlar sabit prensiplere mi, uluslararası yasalara mı dayanacak yoksa belli bir öznellik olacak mı?
- Bazılarını sınırdan içeri alacak mısınız?
- Onları yaşa, mesleğe ve sağlıklarına göre ayıracak mısınız?
- Bunun dışında başka bir uygulama yapacak mısınız?

Mültecilerin iddia ve seçenekleri :

Bu iddiaları veya aklınıza gelen başka iddaları kullanabilirsiniz.

- Bir sığınağa sahip olmak hakkımız
- Çocuklarımız aç, bize yardım etmek için ahlaki sorumluluğunuz var.
- Eğer geri dönersek öldürüleceğiz.
- Hiç paramız yok.
- Hiçbir yere gidemeyiz.
- Ülkemde doktordum.
- Güvenli dönüş sağlanana kadar sığınma istiyoruz.
- Diğer mültecileri kabul ettiniz.

Rol oyunundan önce aşağıdaki seçenekleri düşünün :

- Eğer yetkililer isterlerse birbirinizden ayrılır mısınız?
- Eve dönmeniz için zorlarsa geri döner misiniz?
- Mülteci olarak sizi koruyan uluslararası yasalar var mı ve size güvenli bir sığınma sağlıyorlar mı?

Mülteciler Hakkında Bilgi

Her sene on binlerce insan zulüm veya savaş nedeniyle evini ve genellikle de ülkesini terk ediyor. Bu insanlar mülteci olurlar. Çoğunlukla ani hareket etmeleri gerekir, mal varlıklarını geride bırakırlar, aileler parçalanır. Birçoğu hiç geri dönemez. 1992’de dünyada yaklaşık 19 milyon mülteci vardı. Sayıları her sene artıyor. Çoğu mülteci komşu ülkelerde güvenlik arar. Diğerleri güvenlik bulmak için çok uzak ülkelere gitmek zorunda kalır. Mülteciler genellikle ülkelerinden çok uzaktaki hava alanları ve limanlara gelir ve giriş için izin isterler.

1951’de Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşmeyi kabul etti. Üye ülkelerin yarısından fazlası sözleşmeyi onayladı. Mültecileri koruyacaklarını ve zulüm veya öldürme ile karşılaşmamaları için ülkelere dönmeye zorlamayacaklarını teyit ettiler. Sözleşmenin 33. Maddesinde şöyle denilmektedir:

“1. Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade ("refouler") etmeyecektir.

2. Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.”

Bu eğer bir hükümet mülteciyi kendi ülkesine geri gönderebilecek bir başka ülkeye gönderirse de bu geçerlidir. Hükümetler ülkelerinde güvenlik arayan mültecilerin şika-

yetlerini dinlemelidirler. Bu prensip 1951 sözleşmesine taraf olsunlar ya da olmasınlar tüm ülkeler için geçerlidir.

Sözleşmeye göre, “mülteci” ülkesini terk etmiş ve ırkı, dini, milliyeti veya bir sosyal gruba üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle eziyet görmekten korktuğu için dönemeyen kişidir.

1951 sözleşmesi, aynı zamanda mültecilere ayrımcılık uygulanamayacağını ve sığınma ve güvenlik aradıkları ülkede tüm haklara sahip olmaları gerektiğini söyler. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde mültecileri koruyan birçok madde vardır. Fakat genellikle ülkeler kimin “gerçek” mülteci olduğu konusunda anlaşamamaktadırlar. Medya ve politikacılar genellikle gerilimlere, ev ve iş kıtlığına neden olduklarını söyleyerek mülteci sayısının sınırlandırmasını isterler.

Son yıllarda dünyanın en zengin ülkelerinin çoğu kabul ettikleri mülteci sayısını iki nedenle azalttı. Birincisi, hava yolu seyahati ucuzladığı için gelişmekte olan ülkelere daha çok mültecinin gelişmiş ülkelere gelmek istemesi; ikincisi, dünya ekonomisinin zayıflamasıyla işgücüne olan ihtiyacın azalması. Bu eskiden göçmen işçi olarak gelenlerin şimdi mülteci statüsünde başvurmalarına neden olabilmektedir.

Mülteci sayısını sınırlamayı haklı çıkarmak için zengin ülkeler genellikle mültecilerin zulüm kurbanları olmadığını; daha iyi bir yaşam standardı için geldiklerini iddia ederler. Onları ‘ekonomik göçmen’ olarak adlandırırlar. Mültecilerin haklarını korumak için Cenevre’de bulunan Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Ofisi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1950’de kuruldu.

Hükümetler genellikle mültecilerin korkularının abartıldığını ya da doğru olmadığını iddia ederler. Mülteciler bu iddiadan, ülkelerindeki insan hakları ihlallerini belgeleyen kuruluşlar tarafından korunurlar ve bu kanıtlar hükümetin onlara sığınma hakkı vermesi için kullanılır.

Eylem - İnsan

Hakları Aktivizmi İçin Pratik Bir Rehber

- Bu etkinlikler, gençlerin insan haklarını savunabilecekleri önemli bir mücadele olarak görmesine yardım eder. Devam eden sayfalardaki etkinliklerin bir çoğunun ‘tercihler’ kısmında önerileri vardır.
- Bu bölüm sizin eğitim verdiğiniz konuyla ilgili kampanyalar yürütmeniz ve nasıl eylem organize etmeniz için pratik öneriler sunar. Mektup yazmak, imza toplamak ve lobi yapmak gibi değişik kampanya tekniklerini açıklar.

Eylemin Gücü

Faaliyet 14-18 yaş grubu ve 18 yaş üstü için uygundur.

Amaç : Tanınmış bir insan hakları savunucusu hakkındaki bu vaka çalışması, haklarını elde etmek için başarılı bir şekilde çalışan kişiyi örnek vererek eylemin gücünü göstermeyi amaçlamaktadır.

Öğrenilecek Nokta:

- Bireyler ve özellikle de gruplar insan hakları ihlallerine başarılı bir şekilde karşı çıkabilirler.

Materyaller:

- Bir sonraki sayfadaki Mahatma Gandhi'nin hikayesi.

Süre: Yaklaşık 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- Gandhi'nin hikayesini ya okuyun ya da grup üyelerine okumalarını söyleyin.
- Tartışmayı başlatmak için aşağıdaki soruları kullanın.

Sorular:

- Gandhi'yi eyleme geçmeye yönelten nedenin ne olduğunu düşünüyorsunuz?
- Hint halkı protestolarında şiddete başvurmadi. Sizce bunun nedeni nedir?
- Eğer protestolarında şiddet kullansalardı, örneğin İngiliz askerlerini öldürselerdi, İngilizler ne yapardı? Çok sayıda Hintli de ölür müydü?
- Gandhi "Doğrunun Güç karşısındaki savaşında dünyanın anlayışını" hedefledi. Eğer Hintliler İngilizlere saldırmış olsalardı, dünyanın geri kalanı Hintlilere karşı bu kadar anlayışlı olur muydu? Neden?
- Bu durumda barışçıl protesto doğru seçim miydi? Diğer eylem biçimleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Örneğin, sizin ülkenizdeki?
- Dünyada veya sizin ülkenizde yapılan barışçıl eylemlerden örnek veriniz. Bu tür eylemler başarılı oldu mu? Neden? Neden değil?
- Barışçıl toplumsal protestoların avantajları nelerdir?

Tercihler :

- Gruba ülkenizde kendi haklarını elde etmek için eylem yapan kişi veya gruplardan örnekler verin. Proje olarak bu grup veya kişiyi araştırabilir ve bulduklarınızı göstermek için hikaye/oyun yazabilir veya posterini yapabilirsiniz.
- Grup olarak yerel bir sorunla ilgili nasıl bir organizasyon

düzenleyeceğiniz üzerine beyin fırtınası yapın. Bunu nasıl hayata geçirebileceğinizi düşünün.

Mahadma Gandhi'nin Hikayesi

Mahatma (Büyük Ruh) şiddetsizliğe yeni bir anlam kazandırdı. Şiddet yoluyla elde edilen şeyin hiçbir kıymeti olmadığını söyledi.

1869'da Hindistan Gujarat'ta doğan Mohandas Karamchand Gandhi, Güney Afrika'da avukatlık yapmadan önce İngiltere'de avukatlık okudu. Irk ayrımcılığı ve derisi beyaz olmayanları avukat olmak, trende birinci mevkide seyahat etmek gibi bazı şeyleri yapmaktan alıkoyan kanunlar vardı. Gandhi Güney Afrika'da birçok siyah insanın yoksul olduğunu ve beyazlar tarafından kötü muamele gördüklerini fark etti. Protestolar organize etti ve haksızlığa karşı savaştığı için hapisaneye girdi.

Gandhi protestocu olduğu ilk andan itibaren derin dini inanışları tarafından yönlendirildi. Şiddetin her zaman yanlış olduğuna inandı.

Gandhi 1915'te Hindistan'a döndü. Hint halkı da çok büyük yoksulluk içindeydi. İngilizler Hintlileri sert bir biçimde yönetiyordu,. Karşılayamayacakları vergileri alıyor, Hintlilerin ülkelerini yönetmelerine izin vermiyor, heveslerini kırıyor ve bu insanları kontrol etmek için güç kullanıyorlardı.

1930'da Gandhi önceleri tuz vergisini protesto etmeye başladı: İngilizler bunu pek önemsemediler. Bu sırada tuz okyanustan toplanıyor, işleniyor ve ondan para kazanan İngiliz hükümeti tarafından satılıyordu. Gandhi tuzun Hindistan'a ait olduğunu ve kanuna karşı geleceğini söyledi.

Önce İngiliz Devletini temsil eden genel valiyle bu konuyu tartışmak istedi. Genel vali önemsiz olduğunu düşünerek bunu reddetti. Ondan sonra 12 Mart 1930'da 60 yaşındayken taraftarlarıyla birlikte tuz yapmak için 322 km uzaklıktaki okyanusa doğru yola çıktı. 24 gün boyunca Hintliler ve dünyanın geri kalanı bu yürüyüşü izlediler. Gerginlik bekleniyordu. 6 Nisan'da binlerce seyirciyle Gandhi denize yürüdü ve bir avuç dolusu tuz aldı. Bu meydan okuma ulusa işaretti. Hindistan'ın tüm sahillerinde herkes yasadışı olarak tuz çıkarmaya başladı. "Haklının Güce karşı savaşında dünyanın anlayışlı olmasını istiyorum" diye yazdı. Bir ay sonra Gandhi tevkif edildi ve on binlerce kişi hapisaneye atıldı.

Gandhi ve Hintliler, İngilizler vazgeçene kadar yıllarca protestolarına devam ettiler. İşbirliği yapmamak için yürüdüler. Sonunda Hindistan başardı: 1947'de İngiltere yönetimden vazgeçti ve Hindistan bağımsızlığını kazandı.

Eylem Rol Oyunları

Bu faaliyet 14-18 yaş grubu için uygundur.

Amaç : Bu rol oyunu gençleri gerçek koşullarda haklarını kullanmaları için cesaretlendirmeyi amaçlar.

Öğrenilecek Noktalar :

- Gündelik hayatın her alanında insan hakları ihlalleri olmaktadır ve herkes buna karşı çıkılabilir.

Materyaller:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi basitleştirilmiş versiyonu (her 4 veya 5 öğrenciye bir tane yeterli - elle çoğaltılmış olabilir)
- Bölüm 2'deki rol oyunu hakkındaki öneriler
- Bir sonraki sayfada rol oyunu görevleri

Süre : 1 saat 30 dakika

Nasıl uygulanır:

- 3 veya 4 kişilik küçük gruplara ayrılın. Gruba rol oyunu 1'i okuyun. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan bu durumla ilgili maddeleri saptamalarını isteyin. Aşağıda olabilecek cevapları göreceksiniz; fakat bu liste ayrıntılı değildir. Bunun için 5 veya 10 dakika süre verin.
- Aynı yöntemi 2 ve 3. rol oyunları için tekrarlayın.
- Rol-oyunu 1'e en ilgili maddeler
  - 2., 6., 7. ve 13. maddeler
- Rol oyunu 2'yle en ilgili maddeler
  - 20. ve 23. maddeler
- Rol oyunu 3'e en ilgili maddeler
  - 19., 20., ve 24. maddeler
- Şimdi yeniden 3 gruba ayrılın ve her gruba bir rol oyunu verin. Her gruba kendi hazırladıkları sonlarla kendi rol oyunlarını uygulamalarını söyleyin. Her rolü kimin oynayacağına ve sonunda ne olacağına karar vermeleri gerekmektedir.
- Her küçük gruba sırayla kendi rol oyunlarını oynamalarını söyleyin. Her rol oyunundan sonra oyunculara ne hissettiklerini sorun ve sonra da katılımcılardan olası başka sorunları düşünmelerini isteyin. İnsanların haklarının ihlal edilmesini engelleyebilecekleri durumları düşünmeleri için onları teşvik edin.

Tercihler :

- Eğer grup küçükse veya zaman yetmezse birkaç kişi tek bir rol oyununu bütün grup için yapabilir.

Rol oyunları:

1: İda komşu ülkeden birisiyle evlenmiş olan kızını ziyaret etmek için sınırı geçerek diğer ülkeye gitmek istiyor. Sınırdaki görevliler onu içeriye almıyorlar. Ülkelerindeki otel parasını ödeyemeyecek kadar yoksul olduğunu söylüyorlar.

2: İvan araba yıkama şirketinde çalışan bir temizlikçidir. Kışın elleri buzlardan yaralanmıştır. Patronu eldivenler pahalı olduğu için alamayacağını söylemiştir. İvan da eldivenlerin parasını karşılayamadığı için alamamaktadır. Sendikadan kendisine yardım etmelerini ister. Patronu bunun farkına varınca İvan işini kaybeder.

3: Şehirdeki son parkta otopark olmak üzeredir. Mahalleden 10 kişi hoş vakit geçirebilecekleri ve çocukların oynayacağı bir yere ihtiyaçları olduğunu söyleyerek bir gösteri yaparlar. Polis gelir ve gösteriye izinleri olmadığını ve evlerine gitmeleri gerektiğini söyler. Göstericiler yere otururlar ve kıpırdamayı reddederler. Polis onları güç kullanarak dağıtır, göstericilerden bazıları yaralanır.

Bölüm Beş: İnsan Hakları Belgeleri

İçindekiler:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin Basitleştirilmiş Versiyonu
- Çocuk Hakları Sözleşmesinin Basitleştirilmiş Versiyonu
- Çocuk Hakları Sözleşmesindeki Hakların Özeti

Özet dokümanları kağıtlara yazarak sınıfın duvarlarına astık -her eylemin arka planında gerçekten onlar var.

Hırvatistan okul ziyaretçisi

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

10 Aralık 1948'de, BM Genel Kurulu 217 A (III) sayılı kararla ilan edilmiştir.

10 Aralık 1948'de BM Genel Kurulu, aşağıda tam metni verilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni kabul ve ilan etti. Bu tarihi hareketi takiben, Genel Kurul tüm üye devletlere Bildirge'yi yayma ve "ülkelerin siyasi konumlarına dayalı bir ayırım olmaksızın, tüm okul ve eğitim kurumlarında bu Bildirge'nin yayılmasını, gösterilmesini, okunmasını ve açıklanmasını sağlama" talebinde bulundu.

Önsöz

İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin niteliğindeki onurun ve eşit ve ayrılmaz haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu,

İnsan haklarını göz ardı ederek hor görmenin insanlık vicdanını yaralayan barbarca eylemlerle sonuçlandığını ve insanlığın söz ve inanç özgürlüğü ile korku ve yokluktan arınma özgürlüğünden yararlanacağı bir dünyanın herkesin en yüksek amacı olduğunun ilan edilmiş bulunduğunu,

İnsanın zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya başvurmak zorunda bırakılmaması için, insan haklarının hukuk düzeni ile korunması gerektiğini,

Uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmeyi özendirmenin temel olduğunu,

Birleşmiş Milletler halklarının, Birleşmiş Milletler Anlaşması'nda, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine olan inancını yeniden belirttiğini ve sosyal gelişmeyi ilerletmeye, daha geniş bir özgürlük içinde daha iyi bir yaşam düzeyi sağlamaya karar vermiş olduğunu,

Üye devletlerin Birleşmiş Milletlerle işbirliği içinde, insan haklarının, temel özgürlüklerin evrensel olarak saygı görüp gözetilmesini sağlamayı yükümlendiklerini,

Bu hak ve özgürlükler konusunda ortak bir anlayış oluşturma, bu yükümlülüğün tam olarak gerçekleşmesi için büyük önem taşıdığını göz önüne alarak,

Genel Kurul,

Toplumsal her bireyi ve her organının bu bildirgeyi sürekli göz önünde bulundurarak, eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye ve gittikçe artan ulusal ve uluslararası önlemlerle gerek üye devlet halkları gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkelerin halkları arasında bu hak ve özgürlüklerin evrensel ve etkin biçimde tanınıp gözetilmesini sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için ulaşılacak ortak ideal olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini ilan eder.

Madde 1

Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğar. Akıl ve vicdanla donatılmış olup, birbirine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2

Herkes; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ya da benzeri başka bir statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bu Bildirgede öne sürülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptir.

Ayrıca ister bağımsız olsun ister vesayet altında ya da özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında uyuşunda bulunduğu ülke ya da alanın siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanılarak hiçbir ayırım gözetilemez.

Madde 3

Herkesin, yaşama ve kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır.

Madde 4

Kimse, kölelik ya da kulluk altında tutulamaz; kölelik ve köle ticareti her türüyle yasaktır.

Madde 5

Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı davranışta bulunamaz ya da ceza verilemez.

Madde 6

Herkesin nerede olursa olsun yasa önünde kişi olarak tanınma hakkı vardır.

Madde 7

Herkes yasa önünde eşittir ve herkesin ayırım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır. Herkes, bu Bildirgeye aykırı herhangi bir ayrımcılığa ve ayrımcılık kısırtıcılığına karşı eşit korunma hakkına sahiptir.

Madde 8

Herkesin anayasa ya da yasa ile tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Madde 9

Hiç kimse, keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10

Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine herhangi bir suç yüklenirken tam bir eşitlikle bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından hakça ve açık yargılanmaya hakkı vardır.

Madde 11

1. Kendisine suç yüklenen herkesin savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılanma yoluyla, yasaya göre suçluluğu kanıtlanmadıkça suçsuz sayılır.

2. Hiç kimse işlendiği sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmamayan herhangi bir eylem ya da kusurdan dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12

Kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışamaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin, bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkesin bir devletin sınırları içinde yer değiştirme ve oturma hakkı vardır.
2. Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve ülkesine dönme hakkına sahiptir.

Madde 14

1. Herkesin, zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.
2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan ya da Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılmaz.

Madde 15

1. Herkesin bir vatandaşlığa hakkı vardır.
2. Kimse keyfi olarak vatandaşlıktan yoksun bırakılamaz. Kimse vatandaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 16

1. Yetişkin erkek ve kadınların, ırk, uyruklu ya da din bakımından herhangi bir sınırlama yapılmaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır. Evlenirken, evlilik sırasında ve evliliğin bozulmasına ilişkin hakları eşittir.
2. Evlilik, ancak istekli eşlerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır.
3. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir, toplum ve devlet tarafından korunur.

Madde 17

1. Herkesin, tek başına ya da başkaları ile birlikte, mülkiyet hakkı vardır.
2. Kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

Madde 18

Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din ya da inancını değiştirme özgürlüğünü ve din ya da inancını, tek başına ya da topluca ve açık ya da özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve gözetim yoluyla açıklama özgürlüğünü içerir.

Madde 19

Herkesin görüş ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, müdahale olmadan görüş edinme ve hangi yoldan ve hangi ülkede olursa olsun bilgi ve düşünceleri araştırma, elde etme ve yayma özgürlüğünü içerir.

Madde 20

1. Herkes, barışçı toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir.
2. Hiç kimse, bir derneğe girmeye zorlanamaz.

Madde 21

1. Herkes, doğrudan ya da özgürce seçilmiş temsilciler aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.
2. Herkesin, ülkesindeki kamu hizmetlerine eşit girme hakkı vardır.
3. Halkın iradesi yönetim otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzer bir yöntemle, genel ve eşit oyla yapılacak, dönemsel ve dürüst seçimlerle belirtilir.

Madde 22

Herkesin bir toplum üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgüt ve kaynaklarına göre herkes onur ve kişiliğinin özgür gelişmesinin ayrılmaz bir ögesi olarak ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının gerçekleşmesi hakkına sahiptir.

Madde 23

1. Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.
2. Herkesin herhangi bir ayırım gözetilmeksizin eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.
3. Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gereğinde başka toplumsal korunma yollarıyla desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
4. Herkesin çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır.

Madde 24

Herkesin, iş saatlerinin makul ölçüde sınırlandırılması ve ücretli dönemsel tatiller dahil, dinlenme ve boş zamana hakkı vardır.

Madde 25

1. Herkesin, kendisi ve ailesinin sağlık ve gönenci için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes; işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi

denetiminin dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.

2. Analar ve çocukların özel bakım ve yardım hakları vardır. Tüm çocuklar, evlilik içi ya da evlilik dışı doğmuş olmalarına bakılmaksızın aynı toplumsal korumadan yararlanır.

Madde 26

1. Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksi eğitim herkese açıktır. Yüksek öğrenim yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır.
2. Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, tüm uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirme ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki etkinliklerini daha da geliştirmelidir.
3. Ana- Babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikli hak sahibidir.

Madde 27

1. Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.
2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, yazın ve sanat ürünlerinden doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Madde 28

Herkesin bu Bildirge'de ileri sürülen hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Madde 29

1. Herkesin, kişiliğinin özgürce ve tam gelişmesine olanak veren topluluğa karşı ödevleri vardır.
2. Herkes, hak ve özgürlüklerini kullanırken, ancak başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeni ile genel gönenç gereklerinin karşılanması amacıyla yasa ile belirlenmiş sınırlamalara bağlı olabilir.
3. Bu hak ve özgürlükler, hiçbir koşulda Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30

Bu bildirgenin hiçbir hükmü, herhangi bir devlet, grup ya da kişiye burada ileri sürülen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan herhangi bir etkinlikte ve eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Basitleştirilmiş Versiyonu

Önsözün Özeti

Genel Kurul, insanlık ailesinin tüm üyelerinde bulunan onuru ve onların eşit ve ayrılmaz haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu, insan haklarının hukuk düzeyinde korunması gerektiğini, uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmeyi özendirmenin temel bir zorunluluk olduğunu göz önüne alır; Birleşmiş Milletler halkları temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların eşitliğine olan inançlarını bir kere daha belirtmişlerdir; sosyal gelişmeyi sağlamaya, daha iyi yaşam düzeyi ve daha geniş özgürlük alanı oluşturmaya karar vermişlerdir ve insan haklarını ve bu hakların ortak anlayışını geliştirmeye söz vermişlerdir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Özeti

1. Bütün insanlar özgürdür ve herkese eşit davranılmalıdır.
2. Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, gibi ayrımlar gözetilmeksizin eşittir.
3. Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.
4. Hiç kimsenin seni kölelik veya kulluk altında bulundurma hakkı olmadığı gibi, senin de bir başkasını kölelik veya kulluk altında bulundurma hakkın yoktur.
5. Hiç kimsenin sana işkence yapma ya da kötü davranma hakkı yoktur.
6. Herkesin hukuk önünde eşit muamele görme hakkı vardır.
7. Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin herkese eşit uygulanmalıdır.
8. Herkesin hakları çiğnendiği zaman yasal yardım için başvurmaya hakkı vardır.
9. Kimsenin seni keyfi olarak tutuklamaya veya kendi ülkenden kovmaya hakkı yoktur.
10. Herkesin bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkı vardır.
11. Suçu ispatlanmadıkça herkes suçsuzdur.
12. Herkes, kendisine zarar verildiği takdirde, yardım isteme hakkına sahiptir; fakat geçerli bir nedeni olmadan kimse evinize giremez, mektuplarını açamaz veya sizi veya ailenizi rahatsız edemez.
13. Herkesin istediği gibi seyahat etme hakkı vardır.
14. Herkesin zulüm veya zulüm tehlikesi altında başka ülkelere sığınma ve korunma isteme hakkı vardır.
15. Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır. Eğer isterseniz hiç kimse sizin başka bir ülke vatandaşı olmanızı engelleyemez.
16. Herkesin evlenme ve aile sahibi olma hakkı vardır.
17. Herkesin mal ve mülk edinme hakkı vardır.
18. Herkesin kendi dinini uygulama ve ibadet etme ve isterse dinini değiştirme hakkı vardır.

19. Herkesin düşündüğünü söyleme, bilgi alıp vermeye hakkı vardır.
20. Herkesin silahsız ve saldırısız toplantılara ve derneğe katılma hakkı vardır.
21. Herkesin ülke yönetimine katılma ve ülke yönetimini seçme hakkı vardır.
22. Herkesin sosyal güvenliğe ve becerilerini geliştirmek için olanaklara hakkı vardır.
23. Herkesin adil ücretlerle güvenli ortamlarda çalışma ve bir sendikaya üye olma hakları vardır.
24. Herkesin dinlenme ve tatil yapma hakkı vardır.
25. Herkesin yeterli yaşam standardı ve hasta oldukları zaman tıbbi yardım alma hakkı vardır.
26. Herkesin okula gitme hakkı vardır.
27. Herkesin toplumunun kültürel yaşamına katılma hakkı vardır.
28. Herkes, bu Bildirge’de öngörülen hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal düzene saygı duymalıdır.
29. Herkes başkalarının haklarına, toplumun ve kamunun mülkiyetine saygı göstermelidir.
30. Kimsenin bu bildirgede bildirilen haklardan herhangi birisini geri alma hakkı yoktur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi Basitleştirilmiş Versiyonu

Sözleşmenin amacı çocukların her gün tüm ülkelerde karşılaştıkları her türlü taciz ve ihmale karşı korumak için standartlar belirlemektir. Devletlerin kendine özgü gelenekleri ve kültürel değerleri olduğu göz önünde tutmalıdır. En önemli faktör çocuğun çıkarıdır. Sözleşmede belirlenen haklar genelde üç kategoride gruplanabilir.

Temin: Bazı şeylere ve hizmetlere erişim, sahip olma ve temin etme hakkı (örneğin; ad, milliyet, sağlık, eğitim, dinlenme ve oyun ve özür ve öksüzlerin bakımı)

Koruma: Zararlı davranışlardan ve eylemlerden korunma hakkı (örneğin; aileden ayrılma, savaşa katılma, ticari ve cinsel sömürü ve fiziksel veya zihinsel suiistimal)

Katılım: Kendi yaşamını etkileyen kararlarda çocuğun sözlerinin dinlenilmesi hakkı. Yetenekleri geliştikçe, çocuk yetişkin hayata hazırlanmak gibi, toplum faaliyetlerinde artan olanaklara kavuşmalıdır. (örneğin; konuşma ve fikrini söyleme, kültür, din ve dil özgürlüğü)

Önsöz

Sözleşmedeki 54. maddenin yorumlanacağı atmosferi belirler. Çocuğun uyumlu gelişimi için ailenin önemi, doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal

korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin önemi, çocuğun gelişimi için herkesin kültürel ve geleneksel değerlerinin önemi gibi sözleşmeden önce gelen başlıca BM metinler ve çocuklarla doğrudan ilgili olanlar belirtilmiştir.

Madde 1 Çocuk Tanımı

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2 Ayrımcılık Yapmama

Tüm haklar her çocuğa hiçbir ayrım gözetmeksizin tanınır. Devlet çocukları ayrım gözetmeksizin korumakla yükümlüdür. Devlet çocukları her türlü ayrıma karşı korumakla yükümlüdür.

Madde 3 Çocuğun Yararı

Çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

Madde 4 Hakların Yürütülmesi

Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanmasını sağlamak zorundadırlar.

Madde 5 Ebeveyn, Aile, Topluluk Hak ve Sorumlulukları

Devletler çocuğun yetiştirilmesi konusunda ana-baba ve aileye saygı göstermek zorundadır.

Madde 6 Yaşam, Hayatta Kalma ve Gelişim

Çocuğun yaşam hakkı ve devletin çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için sağlama yükümlülüğü.

Madde 7 Ad ve Tabiiyet

Doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

Madde 8 Kimliğin Korunması

Çocuğun kimliğinden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, devlet çocuğun kimliğine yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunur.

Madde 9 Aileden Ayrılmama

Ana-babasından veya bunlardan birinden ayrı olan çocuğun ana babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma hakkı vardır. Böyle bir ayrılık tutukluluk, hapis veya ölüm nedeniyle olursa Devlet ana-babaya, çocuğa söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir.

Madde 10 Ailenin Tekrar Biraraya Gelmesi

Ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir ülkeye girme ya da onu terk etme

konusundaki her başvuru insani bir tutumla ele alınacaktır. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma hakkına sahiptir.

Madde 11 Çocuğun Yasadışı Olarak Tutulması ve Geri Verilmemesi

Devlet, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

Madde 12 Görüşleri İfade Etme

Çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme, bu görüşlere gereken özen gösterilme hakkı

Madde 13 İfade ve Bilgi Özgürlüğü

Çocuk yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Madde 14 Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü

Devletler, ana-babanın çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

Madde 15 Dernek Kurma Özgürlüğü

Çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlükleri

Madde 16 Özel Yaşantı, Onur ve İtibar

Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamaz

Madde 17 Bilgiye Erişim ve Medya

Çocuk çeşitli kaynaklardan bilgi ve belge edinebilmeli, azınlık grubuna özel önem gösterilmeli ve çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmelidir.

Madde 18 Ana Babalık Sorumluluğu

Çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-baba birlikte sorumluluk taşırlar ve bu sorumlulukları kullanmada ana-babaya uygun yardım yapılır.

Madde 19 Suiistimal ve İhmal

Devletler, çocuğu her türlü tacizden korumak zorundadırlar. Sosyal programlar ve destek servisleri her zaman olanaklı olmalıdır.

Madde 20 Aileden Yoksun Kalan Çocuğa Özel Koruma

Devletler özel bakıma muhtaç çocuklara kendi ulusal yasalarına göre uygun olan bakımı

sağlayacaklardır. Çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21 Evlat Edinme

Devletler evlât edinilme işleminin ancak yetkili makamlarca yapılmasını sağlar. Eğer ülkesinde çözümler tükenmişse ülkeler arası evlât edinme düşünülebilir.

Madde 22 Mülteci Çocuk

Mülteci çocuğa özel koruma sağlanmalıdır.

Devletler bu durumun sonlanması ve ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapacaktır.

Madde 23 Özürlü Çocuklar

Toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını sağlamak için özürlü çocuğun eğitimi ve özel bakım hizmetlerinden yararlanma hakkı

Madde 24 Sağlık Hizmeti

Çocuğun koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerine erişimi yanında zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması

Madde 25 Periyodik Gözden Geçirme

Korunma ve bakım veya tedavi altına alınan çocuğun yerleştirme şartlarının belli aralıklarla gözden geçirilmesi.

Madde 26 Sosyal Güvenlik

Çocuğun sosyal güvenlik hakkı.

Madde 27 Yaşam Standardı

Ana babadan biri çocuğun yaşadığı ülkeden başka bir ülkede yaşasa dahi çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu çocuğun ana-babasına düşer.

Madde 28 Eğitim

Parasız ilköğretim hakkı, mesleki eğitimin elde edilir olması, okuma yazma bilmeme oranının düşürülmesi için gerekli önlemler.

Madde 29 Eğitimin Amaçları

Eğitim, çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin gelişmesini, sorumlu bir yetişkinliğe hazırlanmasını, insan haklarına, kültürel kimliğine, yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesini sağlamalıdır.

Madde 30 Azınlık ve Yerli Çocuklar

Azınlıktan ya da yerli halktan olan çocuk kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine

inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31 Oyun ve Eğlence

Çocuğun oynama ve eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkı.

Madde 32 Ekonomik Sömürü

Çocuğun her türlü tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı

Madde 33 Uyuşturucu ve Psikotik Maddeler

Çocukların uyuşturucu ve psikotik maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlenmesi

Madde 34 Cinsel Sömürü

Çocuğu fahişelikte dahil her türlü cinsel sömürüden ve pornografik nitelikli malzemede kullanılmasına karşı koruma güvencesi.

Madde 35 Kaçırılma, Satılma ve Ticaret

Devletler çocukların kaçırılmalarını, satılmalarını veya fuhuşa konu olmalarını önlemek zorundadır.

Madde 36 Diğer Sömürü Şekilleri

Madde 37 İşkence, ölüm cezası, özgürlükten yoksun bırakılma
Gözetimindeki çocuklara karşı devletin yükümlülükleri

Madde 38 Silahlı Savaş

Onbeş yaşından küçük çocuklar silahlı çatışmalara doğrudan katılamazlar. 15 yaşından küçük çocuklar asker olamazlar

Madde 39 Telafi ve Yeniden Entegrasyon

Devletler, her türlü sömürü, işkence ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun eğitimini ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini sağlamak zorundadırlar.

Madde 40 Genç Adaleti

Ceza hukukunu ihlal etmekle suçlanan çocuk taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek nitelikte muamele görmelidir.

Madde 41 Diğer Belgelerdeki Çocuk Hakları

Madde 42 Sözleşmenin Neşredilmesi

Sözleşmenin yetişkinler ve çocuklar tarafından öğrenilmesini sağlamak devletlerin görevidir.

Madde 43 - 54 Yürütme

Bu paragraflar, Çocuk Hakları Komitesi'nin Sözleşme'nin uygulanmasına nezaret etmesini sağlar.

- Madde başlıkları sadece kolay başvuru içindir. Metnin bir parçası değildirler.

Çocuk Hakları Sözleşmesindeki Hakların Özeti

- Çocukların aileleriyle ya da onlara en iyi bakacak kişilerle olma hakkı vardır.
- Çocukların yeterli yiyecek ve temiz su hakları vardır.
- Çocukların yeterli yaşam koşulları hakları vardır.
- Çocukların sağlık hizmeti alma hakları vardır.
- Özürlü çocukların özel bakım ve eğitim hakları vardır.
- Çocukların oyun hakları vardır.
- Çocukların ücretsiz eğitim hakları vardır.
- Çocukları güvende olma, zarar görmeme ve ihmal edilmeme hakları vardır.
- Çocuklar ucuz emek gücü veya asker olarak kullanılamazlar.
- Çocuklar kendi dillerini konuşabilmeli ve kendi dinlerini ve kültürlerini uygulayabilmelidirler
- Çocuklar fikirlerini açıklayabilmeli ve fikirlerini açıklamak için toplanabilmelidir.

Bölüm Altı: Sonraki Adımlar

İçindekiler:

- İnsan Hakları Eğitimi Ağı Kurmak
- İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi Düzenlemek
- İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi Örneği
- Kendi İnsan Hakları Eğitimi Atölyenizi Değerlendirme
- Faydalı Kurumlar
- Olası Sponsorlar
- Faydalı Kitaplar

Bu kadar çok insanın ilgileneceğini düşünmemiştik.

Macar Atölye Düzenleyicisi

İnsan Hakları Eğitimi Ağı Kurma

Neden bir ağ kurmalı?

Verimlilik: Ülkenizde öğretimlerinde şimdiden insan haklarını kullanmakla ilgilenen veya bunun için resmi sorumluluğu olan insanlar vardır. Eğer bu kişileri bulabilirsiniz; bilgileri paylaşabilir, birlikte planlayabilir, birlikte hareket edebilirsiniz; böylece zaman ve enerji tasarrufu sağlarsınız.

Baskı: Eğer ülkeniz İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi uluslararası belgeleri kabul etmişse, resmi görevliler insan haklarını daha ileriye götürmek zorundadırlar. Bir ağ gibi davranmanız, görevlileri, İnsan Hakları Eğitim çalışanınıza destek olmaları için daha kolay ikna etmenizi sağlar. Örneğin, eğitime katılmaları için öğretmenlere izin vermek gibi. Bazı ülkelerde görevliler atölyeler için para ve yer de sağlamakta.

Malzeme: Romanya ve Arnavutluk gibi bazı ülkelerde ağlar kendi İnsan Hakları Eğitim malzemelerini oluşturmak yanında, yabancı malzemeleri de tercüme etmiş ve adapte etmişlerdir. Bu ağlar okullarda malzemelerin test edilmesini ve onların öğretmenlere dağıtımını organize etmişlerdir.

Diğer ağlardan tavsiyeler: Ülkenizdeki kadınlar, azınlıklar, çocuklar, engelliler ve diğer grupların hakları için kampanya yürüten örgütler kendi tecrübelerine dayanarak yeni ağ önerileri getirebilirler.

Yabancı bağlantılar: Öğretmenler, öğrenciler, üniversite çalışanları ve diğer ülkelerdeki insanlar tek tek kişilerle veya okullarla bağlantı kurmaktansa bir ağla bağlantı kurmayı muhtemelen tercih ederler. Bunun sebebi; bir ağ vasıtasıyla bağlantı kurmanın zaman, para ve enerji tasarrufu sağlamasıdır.

Fonlara erişim: Aynı nedenlerle ağın fonlara erişimi daha olasıdır. Fon veren kurumlar parayı bireylere vermek yerine, projeyi tamamlayacak enerjisi olan gruplara vermeyi tercih ederler. Eğer ağ, hepsi aynı çalışmanın değişik bölümlerinde çalışan birçok insan grubundan meydana geliyorsa, ortak proje ve fonlar için ortak başvuru olanaklı olur. Örneğin, bir kasabadaki bir grup öğretmen başka kasabadan eğitimcilerle bir öğretmen-eğitimi organize edebilirler. Bu ortaklıktan her iki grupta faydalanabilir.

Aşağıdaki sorular ağ başlatmanıza yardımcı olabilir:

Eğer halen bölgenizde bir ağ yoksa bu soruları kendinize sormaya başlayabilirsiniz. Ülkenizde İnsan Hakları Eğitimi tecrübesi veya bu konuya ilgisi olan insanlar var mı? Kimi biliyorsunuz veya daha önceden ilişkiniz olan kimse var mı? Nerede? İlişki kurmak isteyebileceğiniz kişilerin listesi:

Okullarda bağlantınız var mı?

Okul öncesi, ilkokul, ortaokul öğretmenleri

Öğrenciler, ebeveynler

Müdürler

Psikologlar, sosyal görevliler, pedagoglar ve diğer çalışanlar

Eğitim kurumlarında bağlantınız var mı?

Yetişkin eğitimcileri, eğitim araştırmacıları, kütüphaneciler

Üniversite çalışanları, öğretmen eğitimcileri

Eğitsel yetkililerle bağlantınız var mı?

Politika yapanlar, denetleyiciler

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile bağlantınız var mı?

Ülkenizde? Bölgenizde? Yurtdışında?

Yerel topluluklarla, medyayla bağlantınız var mı?

Radio/TV/gazeteler

Gençlik klüpleri, dini organizasyonlar

Yerel yetkililer, sendikalar, profesyonel kuruluşlar

- Bu bağlantılardan en iyi nasıl faydalanırsınız? Öncelikleriniz nelerdir? Örneğin :
  - Hangi kişilerle bağlantı kurmak en iyisidir?
  - Kaç kişiyle bağlantı kurmak için zaman, enerji ve kaynağınız var?
  - Eski bağlantıları güçlendirmek için çalışmak daha mı iyi?
  - Desteklerine ihtiyacınız olan fakat halen elde etmediğiniz bağlantılara odaklanmak mı daha iyi, örneğin öğretim yetkilileri?
- İnsan Hakları Eğitimi ile ilgilenen kimse olmadığını bildiğiniz kuruluşları uyarmak gerekli veya olanaklı mıdır? Örneğin, kimseyi tanımadığınız bir okul.
- Merkezi bir yerde, birilerinin, İnsan Hakları Eğitimi girişimleri hakkında bilgi toplaması gerekli veya olanaklı mıdır? Kim? Nasıl? Örneğin, bir kimse okuldaki bir odada, ağdaki herkesin ulaşabileceği şekilde malzemeleri saklayabilir.

İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi Düzenlemek

'Atölye'; eğitimci ve katılımcıların birlikte insan hakları konusunda yeteneklerini, bilgilerini ve tutumlarını geliştirmek ve onları nasıl okula yansıtacaklarını belirlemek için; bu el kitabında olduğu gibi katılımcı öğrenim metotlarını kullanarak birlikte yaptıkları

uygulamalı/tatbiki eğitimidir. İnsan Hakları Eğitimi üzerine bir atölye örgütlemek zor görünebilir. Fakat atölyeden önce iyi bir planlama problemleri önleyebilir. O zaman dahi -hiçbir atölye mükemmel değildir- problemler çıkacaktır; ancak bunlar, bir dahaki sefer daha iyi yapabilmeniz için pratik dersler olarak kabul edilmelidir.

Ne kadar sürer: Bir şey yapmadan önce, özellikle ilk atölye çalışmanız ise, yeterli zamanınız olduğundan emin olun. Eğer bir veya iki eğitimci ile kısa bir atölye örgütlemek isterseniz (bir veya iki gün), planlamak için en az 6-8 haftaya ihtiyacınız vardır. Eğitimci sayısı ve süre arttıkça, daha çok zamana ihtiyaç duyarsınız. Zamanın yetmemesindenense artması her zaman daha iyidir.

Atölye ile ne elde etmek istiyorum: Bu soru hakkında iyi bir şekilde düşünün. Eğer amaçlarınız açıksa ve eğitim grubu, örgütleyiciler ve katılımcılar tarafından iyi anlaşılırsa; bu, zaman ve enerji tasarrufu sağlayacaktır. Katılımcıların araştırmak istedikleri konuları atölyeden önce bir anket göndererek soruşturmak, hem örgütleyiciler hem de atölye eğitmenleri açısından yararlı olacaktır. Böyle bir yaklaşım, amacınıza uygun bir atölye hazırlamanıza olanak verecektir.

Kimler katılacak: Örneğin, eğer öğretmenler olacaksa hangi yaş grubuna eğitim verecekler; İnsan Hakları Eğitimi, katılımcı öğrenim metotları veya atölyeler hakkında bilgileri var mı? Nereden gelecekler, atölyeye nasıl gelecekler, bu yolculuğun masraflarını kim ödeyecek? Katılımdan faydalanabilecek diğer gruplar da var mı? Örneğin, öğrenciler, yerel öğretim yetkililerinden temsilciler, okul denetçileri veya müdürler. Müdür gibi önemli kişileri davet etmek faydalı olabilir, böylece öğretmenler öğrendiklerini okullarda uygulamak istediklerinde destek verebilirler.

Ne öğrenmeleri gerekiyor ve nasıl? Örneğin, teorik sunumlar veya rol oyunu, beyin fırtınası gibi pratik eğitim becerilerinin geliştirilmesi olacak. Hangi konuları öğretecekler? Varolan takvimlerine İnsan Hakları Eğitimi koyabileceklerini veya okuldan sonra öğreteceklerini düşünüyor musunuz? Kendilerinin veya öğrencilerinin, mahalli alanlarında karşılaştıkları özel insan hakları problemleri nelerdir?

Bu becerileri geliştirmelerinde kim onlara yardım edecek? Eğitimciler yurtdışından mı gelecek? Yerel eğitimciler tercüme gereksinim duymazlar, örgütlenmeleri daha kolaydır ve ülkenizdeki koşullar hakkında daha çok bilgiye sahiptirler. Kaç eğitime ihtiyacınız var? Küçük eğitimci grupları ile atölye örgütlemek ve onların birbirleriyle iletişim kurmaları en kolaydır. Ancak yeterli eğitimci olmalı ki ara verebilsinler ve katılımcılar da aynı eğitmenden sıkılmasınlar. Genellikle, atölye süresi uzadıkça, eğitimci sayısı da artar. Eğitimcilerin hiyerarşik olmayan bir düzende, takım halinde atölyeleri planlamaları, tatbik etmeleri ve değerlendirmeleri önemlidir. Bazı eğitmenlerin daha fazla atölye

tecrübeleri; diğerlerinin aynı düzeyde, mahalli koşulları daha iyi anlama gibi, değerli becerileri olabilir. Eğitim takımı, atölyenin içeriği kadar önemli bir ders olacak, demokratik bir eğitim modeli sunduklarını unutmamalıdır. Amir gibi davranan bir uzman, vücut dili yoluyla, bahsettiği insan hakları ve eşitlik mesajlarıyla ters düşebilir.

Kaç tane katılımcı ve eğitimci? 25'ten fazla katılımcı iletişim ve aktif katılımı zorlaştırır. Ancak, büyük gruplar bazı faaliyetler için küçük gruplara bölünebilirler. Örneğin, 2 eğitimci 8-10 kişilik iki grubu idare edebilir. Çok az katılımcı olması zaman, enerji ve para kaybı demektir.

Kaç gün sürecek? Genellikle arka arkaya 3-4 günden fazla olmamalı; çünkü katılımcı öğrenim çok yorucudur. Katılımcıların ve eğitimcilerin dinlenmesi için yeterli ara verin; fakat bunları çok uzun yapmayın ki faaliyetler için gerekli zaman kalsın.

En uygun zaman ne zamandır? Bu daha çok eğitimci ve katılımcılara bağlıdır. İşlerinden ve aile yükümlülüklerinden ne kadar uzak kalabilecekler? Bazı zamanlar diğerlerinden daha iyidir. Örneğin, okulun son günleri, o sırada daha çok çalışan öğretmenler için kötü olabilir; fakat bahar veya yaz tatilleri ideal olabilir.

Nelerin örgütlenmesi gerekiyor? Gerçekçi olun. Sorumluluğu paylaşmak, işi tek başına yapmaktan çok daha iyidir. Aşağıdakileri örgütlemeniz gerekebilir:

- Eğitimci ve katılımcılar için kalacak yer
- Atölye için mekan ve yerinden oynatılabilen sandalyeler. Aynı zamanda kalem ve kâğıt. Yeterli alan, ışık ve mahremiyet çok önemlidir. Özel donanım, örneğin, görsel-ışitsel veya katılımcı çalışmalar için malzemeler. Atölye başlamadan donanımın çalışıp çalışmadığını kontrol etmeyi unutmayın! (Modern teknolojiyi kullanmak için bir not: Teknoloji eğitiminizi heyecanlı ve etkili hale getirirse de aynı zamanda bozulabilir ve dikkati dağıtabilir. Eğer sadece atölyeyi daha etkin yapacaksa özel aletler kullanın.)
- Para. Kalacak yer, atölye alanı, seyahat, yiyecek, malzemeleri hazırlamak, tercümanlar vb. için paraya gereksinim olabilir. Masraflar eğitim yetkilileri, özel şirketler, kuruluşlar, katılımcılar tarafından mı karşılanacak? Öncelikle masrafları hesaplayın. Gerçek değerinin altında değer biçmeyin.
- Katılımcılar, eğitimciler ve sponsorlar (funder) ile iletişim. Katılımcılara son başvuru tarihinde içinde yer aldığı bir davet mektubu göndermek gerekir. İleride programa veya bazı malzemelere ihtiyaçları olabilir. Eğitimciler atölyeyi planlamak ve kimin ne yapacağına karar vermek için önceden toplanmalı veya telefon, faks veya mektup yoluyla iletişim kurmalıdır. Sponsorlar parayı ne zaman göndermeleri

gerektiğini ve paranın ne için harcanacağını bilmek isteyebilir.

- Bir atölyenin üzerine neler ilave etmeli? Atölyeden sonra, kurduğunuz ilişkileri ve becerileri geliştirmek isteyebilirsiniz:
- Katılımcılara atölye hakkında önerilerini, yorumlarını ve eleştirilerini sorun. “Atölyedeki en yararlı / en az yararlı bölümler nelerdi?” gibi sorulardan oluşmuş, isimsiz bir anket işe yarayabilir.
- Katılımcıların bilgi paylaşabilmeleri, birbirlerine destek olabilmeleri ve tecrübelerini tartışabilmeleri için birbirlerine adreslerini vermelerini sağlayın.
- Fikirler, tecrübeler, bilgilerle dolu ve bir dönemlerde çıkacak bir mektup şeklinde gazete hazırlayın.
- Katılımcıların en yararlı bulduğu konuları daha detaylı işleyen, takip atölyeleri örgütleyin.

İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi Örneği

- Bu 3 günlük atölye çalışması 1995 ve 1996’da Orta ve Doğu Avrupa’da Uluslararası Af Örgütü İnsan Hakları Eğitim atölyelerinden birkaçının bileşiminden oluşuyor. Atölyenin, tatbiki faaliyetlerin, kısa konferansların ve tartışmaların karışımından oluştuğuna dikkat edin. Etkinlikler tamamıyla bu el kitabının diğer bölümlerinde anlatılıyor. Kısa konferanslar, el kitabının birinci bölümünde verilen bilgilere dayanıyor. Her gündem için verilen zamanlar yaklaşıktır; fakat her gün 7 saat olarak düşünülmüştür.
- Bir takım şeklindeki bu atölye, bir grup öğretmen veya ilgili insanla birlikte uygulanabilir; ümit ederiz ki sizin kendi fikirlerinizi oluşturmanıza yardım eder. Kendi özel ihtiyaçlarınıza neyin uyduğunu en iyi siz bilirsiniz.

(Bu gündemin bazı bölümleri Nancy Flowers ve Ellen Moore tarafından tasarlanmış atölye modeline dayanıyor.)

1. Gün İnsan Haklarına Giriş

Katılımcıların geliş (15 dakika)

Malzemeleri (Bu el kitabının bir, iki ve beşinci bölümleri yardımcı olabilir) ve isim-kartlarını (bir kağıt ve toplu iğne yeterli) dağıtın.

Giriş (15 dakika)

Ev sahibi kuruluşu ve işbirliği yaptığınız kuruluşları tanıtın.

Isınma (15 dakika)

Herkes (eğitmenler de dâhil) kendisini tanıtır.

Mütalaalar (10 dakika)

Gündemi ve metodolojiyi anlatın. Katılımcıların günlük değerlendirmelerine bağlı olarak, gündemin değişebileceğini söyleyin.

Beklentiler (20 dakika)

Katılımcılara sorun; 'Bu kurstan beklentileriniz nelerdir?'. Eğer gerekirse beklentilerini grupla paylaşmadan önce, özel düşüncelerini yazabilirler. Beklentileri büyük bir kâğıda yazın ve son gün için saklayın. Eğer katılımcılardan bazılarının atölyede karşılanamayacak beklentileri varsa bunları not edin. Eğer mümkünse, bu katılımcılarla arada görüşün ve ilgilendikleri konularla ilgili neler yapabileceklerini konuşun.

Ara (30 dakika)

Kısa konferans (15 dakika)

İnsan Hakları nedir?

Hayali ülke (60-75 dakika)

Katılımcıların yeni bir ülke için insan hakları belgesi hazırladıkları faaliyet

Öğle yemeği (90 dakika)

Kısa konferans (15 dakika)

İnsan Hakları Eğitimi nedir?

İHEB'in animasyon videosu ve tartışma (45 dakika)

Haberlerde Haklar (60 dakika)

Katılımcılar kullanılan, ihlal edilen, korunan ve ihtilaflı haklarla ilgili örnekler bulmak için yerel gazete ve dergileri kullanırlar.

Ara (30 dakika)

Kişisel notlar (15 dakika)

Katılımcılara aşağıdaki sorulara atölye çalışması boyunca kendi cevaplarını vermelerini söyleyin:

"Ülkenizdeki temel haklar konusunda neler olduğunu düşünüyorsunuz?" "Özellikle insanların haklarının çatıştığı durumları düşünün, bunlar nasıl hallediliyor?" "Nasıl çözülebilirler?" "Çözüm mümkün mü?"

Değerlendirme (15 dakika)

Değerlendirmenin önemli olduğunu çünkü eğitmenlerin katılımcıların ihtiyaçlarına göre atölyeyi değiştireceklerini açıklayın. Katılımcılardan isimsiz olarak aşağıdaki sorulara cevap vermelerini isteyin. "Bugün en çok neyi beğendin? Bugün en az neyi beğendin?"

Ne gibi değişiklikler yapardın? Cevaplarını toplayın. Eğitim takımına akşam bakmaları için zaman verin. Mümkmünse katılımcılara uygun hale getirmek için gündemde değişiklikler yapın.

2. Gün Çocuk Hakları

Isınma (15 dakika)

Aktif dinleme

Geri bildirim (15 dakika)

Eğitmenler bir önceki günün değerlendirmelerini ve varsa gündemdeki değişiklikleri özetler.

“Çocuklar hangi koruma ya da haklara ihtiyaç duyar?” (15 dakika)

Beyin fırtınasındaki kuralları uygulayarak katılımcılara yukarıdaki soruyu sorun.

Kısa konferans (15 dakika)

“Çocuk Hakları Sözleşmesini” sorular takip eder (bkn. s.166). Eğer zaman kalırsa, küçük gruplar ülkenizde uygulanan veya uygulanmayan “Çocuk Hakları Konvansiyonu” maddelerini listeleyebilir.

Haklar çarkı (60 dakika)

Katılımcıların çocuk olarak haklarını savundukları zamanları düşünmeleri için sbu kitap-taki etkinliği uyarlayın.

Ara (30 dakika)

Eğitim metotları “Atlıkarınca” (ilk 60 dakika)

Katılımcılar dört gruba ayrılır. Her grup sırayla odanın 4 köşesine gider. Her köşede farklı bir eğitimci farklı bir faaliyet gösterir. Eğitimciler yerlerinden oynamaz, böylece her eğitimci aynı faaliyeti dört kez dört farklı gruba gösterir. Her gösteri 30 dakika sürer; 25 dakika gösteri için ve 5 dakika katılımcıların faaliyette kullanılan beceri, davranış, bilgi ve metodolojiyi belirlemesi için. “Atlıkarınca” birkaç faaliyeti hızla göstermek için iyi bir yoldur.

Herhangi dört kısa faaliyet kullanılabilir, örneğin:

1. Avantaj / Dezavantaj
2. Takvim Oyunu
3. Çatışma Ağları
4. Elmanı Tanı

Not: Bu faaliyetlerin süresi 30 - 60 dakika arasındadır. “Atlıkarınca” için hepsinin 30

dakika sürmesi gerekir. Bu ancak, faaliyetlerin temel bölümlerini kullanılarak yapılabilir. Eğer 30 dakika içinde faaliyet sona ermezse ve grubun değiştirilmesi gerekirse; katılımcılara hızla faaliyetin kalan kısmını anlatın. "Atlıkarınca"yı geciktirmeyin.

Öğle yemeği (90 dakika)

(Öğle yemeği, "Atlıkarınca"nın ortasında olabilir - her grubun 2 faaliyeti tamamlayıp, 2 etkinlik daha yapması gerektiği zaman)

Eğitim metotlarına devam "Atlıkarınca" (ikinci 60 dakika)

Ara (30 dakika)

Kısa konferans (30 dakika)

"Kendi insan hakları eğitimi faaliyetlerinizi nasıl planlıyorsunuz?"

Günün değerlendirilmesi (15 dakika)

3. Gün İnsan Hakları Eğitimi Kendi Ortamına Taşıma

Isınma (30 dakika)

"Küçük Sınav"

Geribildirim (15 dakika)

Eğitmenler bir önceki günün değerlendirmelerini ve eğer varsa gündemdeki değişiklikleri özetler.

Kısa konferans (15 dakika)

"İnsan Hakları Eğitimi ve Ülkemizin Ulusal Müfredatı"

İnsan hakları eğitimi nasıl harekete geçirilir? (30 dakika)

Beyin fırtınası kurallarını kullanarak, katılımcılara yukarıdaki soruyu sorun. İnsan haklarının müfredata uygun hale getirilmesi konusunda diğer bölümlere de bakabilirsiniz.

Kişisel notlar (15 dakika)

Katılımcılara kendi başlarına soruları cevaplamalarını söyleyin: "İnsan Hakları Eğitimi kendi sınıfınıza, okulunuza ya da toplumunuza nasıl tanıtabilirsiniz? Bu bir değişiklik yaratır mı?"

Kendi faaliyetlerimizi tasarlama (90 dakika)

Katılımcılarla birlikte en çok öğretmek isteyecekleri insan hakları sorunlarının bir listesini yapın. Katılımcılara yalnız ya da küçük gruplarla çalışarak, kendi eğitsel konularında kullanabilecekleri İnsan Hakları Eğitim derslerini hazırlamalarını söyleyin. Gerekirse, katılımcılara ikinci gün yapılan "Kendi insan hakları eğitim etkinliğinizi nasıl hazırlarsınız?" konusundaki kısa konferansı özetleyerek yardım edebilirsiniz. (Katılımcılar

bu sürede veya ihtiyaçları olduğu zaman ara verebilir.)

Öğle yemeği (90 dakika)

Model derslerin sunumu (60 dakika)

(Tam ve kusursuz olması gerekmiyor - bu faaliyetin amacı önce geliştirme malzemeleri üzerinde çalışmaktır)

Gerçek dünyaya dönüş (30 dakika)

Katılımcılara gruplar halinde iki liste yapmalarını söyleyin. Bir listede, İnsan Hakları Eğitimini kendi ortamlarında yapmalarına yardım edecek etkenler; diğer listede ise İnsan Hakları Eğitimini kendi ortamlarında yapmalarına engel olacak etkenler yer alsın. Gruplara listelerini karşılaştırmalarını söyleyin. “Yardım” listesindeki herhangi bir şey “engel” listesindekilerin üstesinden gelmeye olanak tanıyor mu? Bu engellerle nasıl başa çıkarız?

Son değerlendirme (30 dakika)

Katılımcılara değerlendirme formunu isimsiz bir şekilde doldurmalarını söyleyin.

Konuşma Çubuğu (30 dakika)

Birinci gün belirlenen beklentiler listesini sergileyin. Katılımcılara beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını sorun ve bunun yanında istedikleri herhangi birşeyi belirtmeleri için olanak verin. Unutmayın, istemiyorlarsa konuşmak zorunda değiller!

Sertifikaların verilmesi

(Özellikle yerel öğretim yetkilileri imzalıyorsa iyi bir fikir.)

Kendi İnsan Hakları Eğitimi Atölyenizi Değerlendirme

Atölye çalışmasını değerlendirmek birkaç açıdan yararlıdır. Yararlardan bazıları:

- Eğitimcilerin, katılımcıların ne istediğini öğrenmelerini sağlar.
- Eğitimcilere, geri kalan eğitim bölümünü ve gelecek atölye çalışmalarını geliştirmede yardım edecek, hem pozitif hem de negatif geri bildirimi sağlar.
- Katılımcılara görüşlerinin değerlendirildiğini gösterir.
- Sağladığı veriler olası sponsorlara göstermek için yararlı olabilir.

(Bu bölümde Felisa Tibbitts tarafından yazılmış “Öğretmen Eğitimi Değerlendirmesi” konulu yazıdan faydalanılmıştır.)

Genellikle, isimsiz değerlendirme formları katılımcılara her gün ve/veya eğitimin sonunda verilir. Resmi olmayan geri bildirimler sözlü olarak tüm grup toplantılarında

veya daha küçük daha samimi gruplarda tek tek eğitimcilerle verilebilir. Bu bilgiler daha sonra diğer eğitimcilerle paylaşılır.

İsimsiz değerlendirme formları uzun veya kısa olabilir. Kısa formları günlük olarak vermek ve uzun formları da eğitimin sonunda vermek daha uygun olabilir. Uzun formlarda katılımcılara gelecek 4 veya 5 ayda kendi sınıflarında insan haklarını nasıl tanıtmayı düşündüklerini soran bir soru eklemek cazip olabilir. Bu veri katılımcılara, kendi ortamlarına döndüklerinde, destek olabilmeyi sağlar.

Örnek Kısa Değerlendirme Formu:

1. Bu günkü eğitimde en çok neyi beğendiniz?
2. Bu günkü eğitimde en az neyi beğendiniz?
3. Geliştirmek için ne gibi önerileriniz var?

(Çok az soru olduğundan, katılımcıların kopyalayabilmesi için görülen bir yere yazılabilir veya okunabilir. Bu, eğitime zamandan tasarruf sağlar.)

Örnek Uzun Değerlendirme Formu:

Atölye organizasyonunun durumu (lütfen listede yanına işaret koyun ✓)

Çok iyi   İyi   Orta   Problemler

1. Toplantı Salonu
2. Kalacak yer
3. Yiyecek
4. Ulaşım

Atölyenin eğitim durumu

Dereceyi kullanarak atölyenin aşağıdaki konularda derecelendirin: 1. Çok yararlı, 2. Oldukça yararlı, 3. Pek yararlı değil.

5. Anahtar insan hakları belgeleri, prensipler ve koruma mekanizmaları hakkında öğrenme

6. Katılımcı eğitim metodolojisini tanıma

7. Sınıflarda uygulanabilecek özel insan hakları ile ilgili etkinlikler

8. Dereceyi kullanarak atölyedeki her bölümün sizin için ne kadar yararlı olduğunu derecelendirin. 1. Çok yararlı 2. Oldukça yararlı 3. Pek yararlı değil.

(Burada her bölüm listelenir.)

9. Eğitimde sizin için en değerli olan şey neydi?

10. Eğitimin sizin için en yararlı olan yönü neydi?

11. Eğitimi geliştirmek için ne gibi önerileriniz var?

12. Eğitimde öğrendiklerinizi sınıfta, okulda veya başka bir eğitim çevresinde nasıl kullanmayı umuyorsunuz?
13. Eğitimci daha iyi bir program hazırlamak için ne yapabilirdi?

Örnek Görsel Değerlendirme Metodu:

Formlar ve tartışmalar değerlendirme için tek yol değildir. Değişiklik için veya süre kısıtlılığından dolayı görsel değerlendirme metodu kullanmak isteyebilirsiniz. Aşağıda Görsel Değerlendirme Metodu için bir örnek bulacaksınız:

Tahtaya veya büyük bir kâğıda nişan tahtası çizin. Birkaç tane ortak merkezli daire çizin, ortasında kırmızı bir küçük daire olsun. Keki böleceğiniz gibi daireyi dilimlere bölün. Dilim sayısı değerlendirmek istediğiniz konuların sayısına eşit olsun; bireysel eğitim oturumları, örgütsel konular, vb.

Katılımcılara eğitimcilerin odayı terk edeceklerini söyleyin. Katılımcılar her dilime birşeyler yazmalı. Oturumun yararlı olduğunu düşünüyorlarsa daha içerdeki daireyi işaretlemeliler, eğer yararlı bulmadılarsa daha dıştaki daireyi işaretlemeliler.

Faydalı Kurumlar

Bu kurumlar İnsan Hakları Eğitimi materyalleri sağlamakta, atölye çalışmaları düzenlemekte ve tavsiyelerde bulunabilmektedirler. Birçoğu çok yoğun çalışan personele sahip küçük kurumlar olduğu için, lütfen ne tür bir yardım istediğinizi belirtin.

Kurum: Avrupa Konseyi (Council of Europe)

Adres: Directorate of Education, Culture and Sport F-67075 Strasbourg Ccdex.
Fransa.

Tel: (33) 88413073 Faks: (33) 88412753

Çalışmalar: İnsan hakları ve Avrupa işbirliği için belge, eğitim ve fon sağlar. Şu anda birçok Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde bulunan Avrupa Konseyi İnsan Hakları Bilgi Merkezi ve İnsan Hakları Dokümantasyon Merkezlerini koordine etmektedir.

Kurum: Hollanda Helsinki Komitesi İnsan Hakları Eğitim Programları (Netherlands Helsinki Committee - Human Rights Education Programs)

Adres: Jansveld 44, 3512 BH Utrecht, Hollanda.

Tel: (31)1302302535 Faks: (31)1 302302524

E-posta: 102402.2402 @compuserve.com

Çalışmalar: Romanya, Arnavutluk, Ukrayna ve Estonya'da, müfredat hazırlamak ve öğretmenleri İnsan Hakları Eğitimi için eğitmek konusunda yerel ortaklarla çalışır.

Kurum: Milan Simeka Vakfı (Milan Šimeka Foundation)

Adres: Hviezdoslavovo nám. 17, 811 02 Bratislava, Slovakya.

Tel/Faks: (0042 7) 333 552

E-posta: msf@msf.sanet.sk

Çalışmalar: İnsan Hakları Eğitimi hakkında kitap, kaset ve video hazırlarlar; eğitim memurları kadar ilköğretim ve lise öğretmenleri için de atölyeler düzenler.

Kurum: Kanada İnsan Hakları Vakfı (Canadian Human Rights Foundation)

Adres: 1425, Rene-Levesque Blvd. W, Suite 307, Montreal, Kanada H3G 1T7

Tel: (1) 514 954 0382 Faks:(1) 514 954 0659

E-posta: chrf@vir.com

Çalışmalar: Üç ayda bir yayınlanan "Haklar Hakkında Konuşmak" bültenini çıkarır. Aynı zamanda her Haziran/Temmuz aylarında 3 haftalık yoğun eğitim kursu, 35 ülkeden 100 katılımcıyı biraraya getiren Uluslararası İnsan Hakları Eği-

tim Programını düzenler. Amacı; insan hakları çalışmasında kapasiteyi güçlendirmek ve geliştirmek için pratik araçlar sağlamak, insan hakları araçlarını ve aralarındaki ilişkiyi anlamayı kolaylaştırmak ve iletişim ağı ve ortaklık faaliyetlerini kolaylaştırmaktır. Çalışma dili İngilizce ve Fransızcadır.

Kurum: Vatandaşlık Vakfı (The Citizenship Foundation)

Adres: Weddel House, 13 West Smithfield, London EC 1A 9HY

Tel: 0171 236 2171 Faks: 0171 329 3702

E-posta: citifou@gn.apc.org

Çalışmalar: Her yaştan çocuk için vatandaşlığı öğretmek için meteryal hazırlamak.

Kurum: Obshchestvo Memorial

Adres: Maly Karetny P Moscow 103151

Tel: 7095 299 1180

Çalışmalar: Rusya'daki insan hakları ihlallerini gözlemler ve protesto eder; Stalinizmin kurbanlarının rehabilitasyonu için çabalar. Aynı zamanda etkin bir İnsan Hakları Eğitimi programı vardır. Rusya ve Rusya Federasyonu'nun her yanında şubeleri vardır.

Kurum: Polish Helsinki Foundation for Human Rights
(Polonya Helsinki İnsan Hakları Vakfı)

Adres: Maryla Nowicka. Bracka 18, apt.62, 00-028 Warsaw, Polonya

Tel/Faks: (48 22) 26 98 75, 29 69 96

Çalışmalar: Üniversite mezunları, polislerin eğitimi, hapishane gardiyanları, gazeteci ve hakimler için insan hakları kursunun da dahil olduğu kapsamlı bir İnsan Hakları Eğitim programı. Aynı zamanda TV, filmler ve basın yoluyla eğitim.

Kurum: Magna Carta, Centre for Human Rights Promotion (Magna Carta, İnsan Haklarını Geliştirme Merkezi)

Adres: Vojnovieva 26, 10000 Zagreb, Hırvatistan

Tel/Faks: (385) 1 412 420

E-posta: milena.beader@zamir-zg.ztn.apc.org

Çalışmalar: Magna Carta'nın, Sırpça ve Hırvatça İnsan Hakları Eğitim malzemelerinden oluşan bir kütüphanesi vardır ve İnsan Hakları Eğitimi atölyeleri düzenler.

Kurum: Amnesty International- Europe Development Team
(Uluslararası Af Örgütü Avrupa Geliştirme Ekibi)

Adres: Amnesty International, International Secretariat, 1 Easton Street, London, WC 1X 8DJ, İngiltere

Tel/Faks: (44)171 413 5500, Faks: (44) 171 956 1157

E-posta: amnestyis@gn.apc.org

Çalışmalar: Sizi, ülkenizdeki ve Doğu/Orta Avrupa ülkelerindeki insan hakları ve İnsan Hakları Eğitimi ile ilgilenen diğer insanlarla iletişime geçirebilir.

Kurum: Institute for Pedagogical Research (Pedagojik Araştırma Enstitüsü)

Adres: Petrit Muka, Vice-Director, In-Service Training Rruga Naim Frasheri 37, Tiran, Arnavutluk

Tel/Faks: (355) 42 238 60; Alternatif Faks: 42 306 30

Çalışmalar: Enstitü, okulların "1.-8. sınıflarındaki Çocukların İnsan Hakları Faaliyet Kitabı"nı ve öğretmenlere destekleyici rehber kitaplar hazırladı. Bu materyallere ülke çapında kapsamlı bir eğitim programı eşlik etmektedir.

Kurum: Ukrainian Centre for Human Rights (Ukrayna İnsan Hakları Merkezi)

Adres: Ludmyla Zablotska, Chervonoarmiiska 64, UKR-252005 Kiev, Ukrayna

Tel/Faks: (744)2272124, 2272398, Alternatif Faks: 227 2220

Çalışmalar: Merkez, öğrenci metinleri ve öğretmenler için yöntembilimsel rehber ve İnsan Hakları Eğitim programı hazırladı.

Kurum: Education in Human Rights Network (İnsan Hakları Eğitim Ağı) (EIHRN)

Adres: Audrey Osler, Secretary, EIHRN, c/o School of Education, University of Birmingham. Birmingham, İngiltere, B 15 2TT

Tel: (44) 121 414 3344 Faks: (44) 121 414 4865

Çalışmalar: İnsan Hakları Eğitimi ile ilgilenen kişilerden ve organizasyonlardan oluşan gayri resmi grup 1987'de İngiltere'de kurulmuştur. Ağ; "Margot Brown, University College of Ripon and York St. John, Lord Mayor's Walk, York, İngiltere YO3 7EX" adresinden elde edilebilen İnsan Hakları Eğitimi Mektuplarını yayınlar. Ağ aynı zamanda genellikle Birleşik Krallık katılımcıları için yıllık yaz okulları düzenler.

Kurum: North American Partners for Human Rights Education (Kuzey Amerika İnsan Hakları Eğitimi Ortakları) (NAPHRE)

Adres: University of Minnesota Human Rights Center, 229 - 19th Avenue South, Minneapolis, Minnesota, ABD 55455

Tel: (1) 616 626 0041

Faks: (1) 612 625 2011

E-posta: nflowers@igc.apc.org

Çalışmalar: "Kuzey Amerika İnsan Hakları Eğitimi Ortakları"na üyelik (\$35);

“The Fourth R” adlı mektup-gazeteye abonelik, Minnesota Üniversitesi İnsan Hakları Merkezindeki İnsan Hakları Eğitimi Çalışmalarının malzemeleri ve danışmanlarına, birçok başka İnsan Hakları Eğitimi Kuzey Amerika Ortakları üye organizasyonlarının mektup-gazetelerine ve insan hakları eğitimi kursları ve konferansları hakkında bilgiye erişimi kapsamaktadır. NAPHRE ortakları, ABD Uluslararası Af Örgütü, Kanada Uluslararası Af Örgütü ve Hukukta Vatan Eği timi Ulusal Enstitüsünden oluşmaktadır.

Kurum: The World Association for the School as an Instrument of Peace
(Barış Aracı olarak Okul Dünya Birli ği) (EIP)

Adres: 5 rue de Simplon. CH- 1207 Cenova, İsviçre

Tel/Faks: (44 22) 736 44 52, 753 06 53

Çalışmalar: Barış Aracı olarak Okul Dünya Birli ği; Birleşmiş Milletler, UNESCO, ILO ve Avrupa Konseyi ile istişari ilişkileri olan uluslararası hükümet dışı bir kuruluşdur. 1984’te Barış Aracı olarak Okul Dünya Birli ği, Uluslararası Barış ve İnsan Hakları Eğitim Merkezini (CIFEDHOP) kurdu. CIFEDHOP ilkokul, orta okul, lise, meslek okulu öğretmenlerini ve öğretmen eğiten yüksekokulların öğretmenlerini insan hakları eğitimi konusunda eğiten uluslar arası bir kurumdur. İnsan Hakları ve Barış Eğitimi Yıllık Uluslararası Eğitim Oturumlarında İngilizce, Fransızca ve İspanyolca konuşma bölümleri olmaktadır ve Do ğu Avrupa ülkelerinden katılmak isteyenler için burslar vardır.

Olası Sponsorlar

Bu organizasyonlar İnsan Hakları Eğitim çalışmanızda kullanmak üzere fon sağlayabilirler. Burada başvurunuzun başarılı olması için birkaç öneri bulacaksınız.

- Önce başvuru işlemi için gerekli detayları soran bir mektup yazın. İhtiyacınız olan yardımın türünü ve ne kadar bütçe gerekeceğini belirtin. Açık ve kısa yazın.
- Sponsor ya size standart başvuru formu gönderecektir ya da sizden kendi başvuru formunuzu isteyecektir.
- Eğer kendi başvuru formunuzu hazırlayacaksanız, aşağıdakileri ilave edin:
  - Kısa bir özgeçmiş: Kimsiniz
  - İhtiyaç. Ne istediğinizi söyleyin (örneğin, bilgisayar için 1000 \$).
  - İstediklerinize neden ihtiyacınız olduğunu açıklayın. Açık bir bütçe ilave edin.
- Sponsor ‘evet’ veya ‘hayır’ diye cevap verecektir. Eğer ‘evet’ derlerse, parayı nasıl alacağınızı ve hangi şekilde alacağınızı düzenlemeniz ve hesap vermeniz gerekecektir.

Önemli: Sponsorların kesin kuralları vardır. Bazıları sadece ekipman, aylık veya diğer masraflar için para verebilir. Çoğunun yapacağı ödeneğin üst limiti vardır. Eğer bir sponsor hayır derse vazgeçin ve başka yere başvuru yapın. Ayrıca, özel bir amaç için (örneğin aylık) para aldıysanız, ne kadar ihtiyacınız olursa olsun parayı başka bir yerde (örneğin bilgisayar) harcamamalısınız. Farklı ihtiyaçlarınız için için başka bir başvuru yapın.

Kurum: Council of Europe (Avrupa Konseyi)
Adres: BP 431 R6, F-67006, Strasbourg Cedex, Fransa
Tel: +33 88 412000
Faks: +33 88 41278 1/82/83
İlişki Kurulacak Kişi: Human Rights Directorate (İnsan Hakları Müdürlüğü)

Kurum: European Human Rights Foundation
(Avrupa İnsan Hakları Vakfı)
Adres: 70, Avenue Michelange, B-1040 Brussels, Belçika
Tel: + 32 2 7368405 7326653

Kurum: Open Society Fountdation/Soros Foundation
(Açık Toplum Vakfı/ Soros Vakfı)
Adres: Doğu ve Orta Avrupa'nın çoğu ülkesinde ofisleri bulunuyor

Kurum: Charity Know How (Know How Yardım Derneği)
Adres: 114/118 Southampton Row, GB-London WC 1 B 5AA İngiltere
Tel: +44 71 8317798

Kurum: National Endowment for Democracy
(Demokrasi için Ulusal Bağış)
Adres: 1101 15th Street, N.W., Suite 700, Washington D.C.20005, ABD
İlişki Kurulacak Kişi: Mr. Rodger Potocki

Kurum: The Foundation for a Civil Society (Sivil Toplum Vakfı)
Adres: 1270 Avenue of Americas, suite 609, New York,
New York 10020 ABD
İlişki Kurulacak Kişi: Mr. Eric Nonacs veya Ms. Barbara Mc Andrew

Kurum: Ford Foundation (Ford Vakfı)

Adres: 320 East 43rd St., New York, N.Y. 10017, ABD
İlişki Kurulacak Kişi: Mr. Joseph Schull

Kurum: Soros Foundation/Open Society Fund
(Soros Vakfı/Açık Toplum Fonu)

Adres: 888 Seventh Avenue, New York, NY 10106, ABD
Tel: +1 212 7572323

Kurum: Firth Foundation (Firth Vakfı)
Adres: 201 Sansome St. No. 1000, San Francisco, CA 94104, ABD
Tel: +1 202 7453950

Kurum: NICEL
Adres: 711 G Street, Washington DC -0003-2861 ABD
İlişki Kurulacak Kişi: Mr. Edward O'Brien

Kurum: German Marshall Fund (Alman Marshall Fonu)
Adres: 11 Dupont Circle, NW, Washington DC 20036, ABD

Kurum: European Cultural Foundation (Avrupa Kültür Vakfı)
Adres: Jan van Goyenkade 5, 1075 HN Amsterdam, Hollanda
Tel: +31 206760222 Faks: 675 2231

Faydalı Kitaplar

Aşağıdaki kitaplar İnsan Hakları Eğitimi üzerine güncel pratik metinlerden oluşan Türkçe kitapları içermektedir. Bu kitapların bazıları ücretsiz olarak ilgili kurumlardan temin edilebilir. Ayrıca aşağıda konuyla ilgili olarak diğer yabancı dillerde bulunan insan hakları eğitimi kitaplarının bir listesi bulunmaktadır.

Türkçe Kaynaklar

Başlık: Yaygın İnsan Hakları Eğitimi: Kolaylaştırıcılar ve Öğretmenler için 24 Katılımlı Alıştırma

Kurum: İnsan Hakları Gündemi Derneği - www.rightsagenda.org

Yayın Tarihi: 2005

Adres: 38/8 Güniz Sok. Kavaklıdere/ANKARA - www.rightsagenda.org

Başlık: Yurttaş Olmak İçin...Eğitcinin El Kitabı

Yazar: Prof.Dr. İpek Gürkaynak, Doç. Dr. F. Dilek Gözütok, Dr. Sebnem Akipek, Arş. Gör. Melike Türkan Bağlı, Arş. Gör. Tufan Erhürman, Arş. Gör. Fatma Özdemir Uluç

Kurum: Ankara/Umut Vakfı Yayınları

Yayın Tarihi: 1998

Adres: <http://www.umut.org.tr/>

Başlık: Tüm İnsanlar: İnsan Hakları Eğitimi İçin Kaynak Kitap

Kurum: TİHAK Yayınları No: 2 (UNESCO Yayını)

Yayın Tarihi: 2000

Adres: www.tihak.org.tr

Başlık: Hoşgörü: Barışa Açılan Kapı 1: Eğitici Eğitimi İçin Kaynak Kitap

Yazar: Betty A. Reardon

Kurum: TİHAK Yayınları No: 7 (UNESCO Yayını)

Yayın Tarihi: Ankara, 2001

Adres: www.tihak.org.tr

Başlık: Hoşgörü: Barışa Açılan Kapı 2: İlköğretim İçin Kaynak Kitap

Yazar: Betty A. Reardon UNESCO

Kurum: TİHAK Yayınları No: 3 (UNESCO Yayını)

Yayın Tarihi: Ankara, 2000

Adres: www.tihak.org.tr

Başlık: Eğitimde Uluslararası Boyutu Geliştirmek Amacıyla, Uluslararası Eğitimde Program Ders Kitabı ve Diğer Eğitim Araç-Gereçlerini Geliştirmek, Değerlendirmek ve Düzeltmek İçin Yönlendirici İlke ve Ölçütler

Yazar: Unesco

Kurum: TİHAK Yayınları No: 4 (UNESCO Yayını)

Yayın Tarihi: Ankara, 2000

Adres: www.tihak.org.tr

Başlık: Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları için

Yazar: Doç. Dr. Sevda Alankuş, Dr. Recep Boztemur, Öğr. Bülent Akdağ, Doç. Dr. Gökçen Alpaya, Dr. Tüten Anç, Av. Sedat Aslantaş, Dr. Hümanur Bağlı, Dr. Melike Türkan Bağlı, Tanıl Bora, Prof. Dr. Ayşe Buğra, Öğr. Gör. Kenan Çayır, Yar. Doç. Dr. Deniz Ceylan, Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Prof. Dr. Zeynep Davran, Dr. Tufan Erhürman, Prof. Dr. Ayşe Erzan, Prof. Dr. Semih Gemalmaz, Prof. Dr. Fatma Gök, Doç. Dr. Müfit Gömleksiz, Doç. Dr. Adnan Gümüş, Prof. Dr. İpek Gürkaynak, Doç. Dr. Murat Güvenç, Prof. Dr. Gürol İrzık,

Dr. Tülay Kabadere, Öğr. Dilara Kahyaoğlu, Dr. Ferda Keskin, Prof. Dr. İoanna Kuçuradi, Mutlu Öztürk, Prof. Dr. Jale Parla, Dr. Alper Şahin, Dr. Hülya Uğur Tanrıöver, Dr. Şebnem Timur, Prof. Dr. Füsün Üstel

Kurum: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı

Yayın Tarihi: 2003

Adres: www.tarihvakfi.org.tr

Başlık: İnsan Haklarına Saygılı Bir Eğitim Ortamına Doğru

Yazar: Fatma Gök, Alper Şahin

Kurum: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı

Yayın Tarihi: 2003

Adres: www.tarihvakfi.org.tr

Başlık: Öğretmen Ve Öğrencilerin Gözünden Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Anket Sonuçları

Yazar: Tarih Vakfı Araştırması

Kurum: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı

Yayın Tarihi: 2003

Adres: www.tarihvakfi.org.tr

Başlık: Nasıl Eğitiliyoruz? İnsan Hakları Eğitimi Ve Ders Kitabı Araştırmaları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri

Yazar: Tarih Vakfı Sempozyum Bildirileri

Kurum: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı

Yayın Tarihi: 2003

Adres: www.tarihvakfi.org.tr

Başlık: Kültürlerarası Öğrenme Eğitimi Kılavuzu-1

Yazar: Tarih Vakfı

Kurum: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı

Yayın Tarihi: 2003

Adres: www.tarihvakfi.org.tr

Görsel Malzemeler

Başlık: BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Animasyonu

Hazırlayan : Uluslararası Af Örgütü

Kurum: Uluslararası Af Örgütü

Yayın Tarihi: 1998

Adres: www.amnesty.org.tr

Başlık: Önce İnsan

Hazırlayan: Can Dünder

Kurum: Tarih Vakfı

Yayın Tarihi: 2004

Adres: www.tarihvakfi.org.tr

İngilizce Materyaller

Başlangıç Materyalleri

Başlık: COMPASS: A Manuel on Human Rights Education with Young People

Yazar: Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondrácková, Alessio Surian, Olena Suslova

Yayınlandığı yer: Strasbourg Cedex

Yayıncı: Council of Europe

Yayın tarihi: 2002

Dil: İngilizce, Fransızca, Rusça, Arapça

Adres: Council of Europe, Strasbourg Cedex - <http://eycb.coe.int/compass>

Başlık: Human Rights Education

(Recommendations for teachers of secondary schools)

Yazar: N.F. Marynovych, M.F. Marynovych

Yayınlandığı yer: Drohobych, Ukraine

Yayıncı: Amnesty International Ukraine

Yayın tarihi: 1991

Dil: Ukraynaca

Adres: Amnesty International, Maydan rynok 6, Drohobych, Ukraine.

Başlık: ABC Teaching Human Rights:

Practical Activities for Primary and Secondary Schools.

Yayınlandığı yer: Geneva, Switzerland

Yayıncı: United Nations Centre for Human Rights

Yayın tarihi: 1989

Dil: Rusça dahil çeşitli diller

Adres: United Nations Centre for Human Rights, United Nations Office at Geneva, 1211 Geneva 10, Switzerland.

Başlık: How to Run a Workshop

Yayınlandığı yer: South Africa

Yayıncı: Legal Education Action Project (LEAP), University of Cape Town

Yayın tarihi: Nisan 1991

Dil: İngilizce

Adres: LEAP, Institute of Criminology, University of Cape Town, Private Bag, Rondebosch 7700.

Tel: 6502680 **Fax:** 6503790

Başlık: Image and Reality: Questions and Answers about the United Nations, how it works, and who pays for it.

Yayınlandığı yer: United Nations, New York, USA

Yayıncı: United Nations Department of Public Information

Yayın tarihi: 1993

Dil: İngilizce, Fransızca, İspanyolca

Adres: United Nations Publications, Sales Section, 2 United Nations Plaza, Room DC2-853, Dept. 421, New York NY 10017, USA

Ya da United Nations Publications, Sales Office and Bookshop, CH-1211, Geneva 10, Switzerland.

Başlık: Human Rights Education, Including Education for Democratic Values at School Level and Teacher Training, in the countries of Central and Eastern Europe: summary of existing programmes and needs

Yayınlandığı yer: Strasbourg, France

Yayıncı: Council of Europe

Yayın tarihi: 1994

Dil: İngilizce

Adres: Human Rights Information Centre, Council of Europe, F - 67075 Strasbourg, Cedex, France.

Başlık: Human Rights

Yazar: Selby, David

Yayınlandığı yer: Cambridge, UK

Yayıncı: Cambridge University Press

Yayın tarihi: 1988

Dil: İngilizce

Adres: Press Syndicate of the University of Cambridge, The Pitt Building, Trumpington Street, Cambridge CB2 1RP

Başlık: The Challenge of Human Rights Education

Yazar: Starkey, Hugh ed.

Yayınlandığı yer: United Kingdom

Yayıncı: Cassell Educational Limited

Yayın tarihi: 1991

Dil: İngilizce

Adres: Cassell Educational Limited, Villiers House,
41/47 Strand, London WC2N 5JE, UK

Öğretmenler için kaynaklar

Başlık: Songs, Games and Stories from Around the World

Yazar: Goodman, H. ed.

Yayınlandığı yer: London

Yayıncı: UNICEF UK

Yayın tarihi: 1990

Dil: İngilizce

Adres: UNICEF UK, 55 Lincoln's Inn Fields, London WC2A 3NB, UK.

Başlık: Keep Us Safe: A Project to Introduce the UN Convention on the Rights of the Child to 8 13 Years Olds

Yazar: UNICEF- UK; Save The Children Fund

Yayınlandığı yer: (London)

Yayıncı: UNICEF- UK; Save The Children Fund

Yayın tarihi: 1990

Dil: İngilizce

Adres: UNICEF UK, 55 Lincoln's Inn Fields, London WC2A 3NB, UK.

Başlık: The Whole Child: A Project to Introduce the UN Convention on the Rights of the Child to 8-13 Year Olds

Yazar: UNICEF-UK; Save The Children Fund

Yayınlandığı yer: (London)

Yayıncı: UNICEF-UK; Save The Children Fund

Yayın tarihi: 1990

Dil: İngilizce

Adres: UNICEF UK, 55 Lincoln's Inn Fields, London WC2A 3NB, UK.

Başlık: It's Our Right: A Project to Introduce the UN Convention on the Rights

of the Child to 8-13 Year Olds

Yazar: UNICEF-UK; Save The Children Fund

Yayınlandığı yer: London

Yayıncı: UNICEF-UK; Save The Children Fund

Yayın tarihi: 1990

Dil: İngilizce

Adres: UNICEF UK, 55 Lincoln's Inn Fields, London WC2A 3BN, UK.

Başlık: Teachers' Handbook: Teaching the UN Convention on the Rights of the Child

Yazar: UNICEF-UK; Save The Children

Yayınlandığı yer: London

Yayıncı: UNICEF-UK; Save The Children

Yayın tarihi: 1990

Dil: İngilizce

Adres: UNICEF UK, 55 Lincoln's Inn Fields, London WC2A 3BN, UK.

Başlık: Children and World Development: A Resource Book for Teachers

Yazar: Williams, Roy

Yayınlandığı yer: United Kingdom

Yayıncı: UNICEF-UK and The Richmond Pub. Co Ltd

Yayın tarihi: 1987

Dil: İngilizce

Adres: UNICEF-UK, 55 Lincoln's Inn Fields, London WC2A 3BN

The Richmond Publishing Co Ltd, Orchard Road, Richmond, Surrey TW9 4PD, England

Başlık: The Rights of the World's Children

Yayınlandığı yer: Switzerland

Yayıncı: Simon Spivac

Yayın tarihi: 1989

Dil: İngilizce

Adres: UNICEF, Palais des Nations, CH-1211 Geneva 10, Switzerland, T: 4122-798 58 50, F: 4122-791 08 22

Başlık: Dimensions of Childhood: A Handbook for Social Education at Sixteen Plus

Yazar: Smith, Lesley

Yayınlandığı yer: London

Yayıncı: Health Education Charity and UNICEF-UK

Yayın tarihi: 1988

Dil: İngilizce

Adres: Health Education Charity, Hamilton House, Mabledon Place, London WC1H 9TX;
UNICEF-UK, 55 Lincoln's Inn Fields, London WC2A 3NB, UK

Başlık: Human Rights

Yazar: David Shiman

Yayınlandığı yer: Denver, USA

Yayıncı: Centre for Teaching International Relations, University of Denver.

Yayın tarihi: 1993

Dil: İngilizce

Adres: Centre for Teaching International Relations, University of Denver, Colorado 80208, USA.

Başlık: Human Rights for All

Yazar: Edward L. O'Brien, Eleanor Greene, David McQuoid-Mason

Yayınlandığı yer: Minneapolis/St. Paul, USA

Yayıncı: National Institute for Citizen Education in the Law

Yayın tarihi: 1996

Dil: İngilizce

Adres: West Publishing Company, 610 Opperman Drive, P.O. Box 64526, St. Paul, MN 55164-526, USA

Başlık: Creative Conflict Resolution: More than 200 Activities for Keeping Peace in the Classroom.

Yazar: William Kreidler

Yayınlandığı yer: Illinois, USA

Yayıncı: Scott, Foresman and Company

Yayın tarihi: 1984

Dil: İngilizce

Adres: Good Year Books, Department GYB, 1900 East Lake Avenue, Glenview, Illinois 60025, USA

Başlık: The Prejudice Book: Activities for the Classroom

Yazar: David A. Shiman

Yayınlandığı yer: New York

Yayıncı: Anti-Defamation League

Yayın tarihi: 1994

Dil: İngilizce

Adres: ADL, 823 United Nations Plaza, 10017 New York, NY USA

Tel: + 212 885 7700

Başlık: Educating for Character: How our Schools can Teach Respect and Responsibility

Yazar: Thomas Lickona

Yayınlandığı yer: New York

Yayıncı: Bantam Books

Yayın tarihi: 1992

Dil: İngilizce

Adres: Bantam Books, 666 Fifth Avenue, New York, NY 10103, USA (Price \$ 12.50)

Başlık: Educating for Human Dignity: Learning About Rights and Responsibilities

Yazar: Betty A. Reardon

Yayınlandığı yer: Philadelphia

Yayıncı: University of Pennsylvania Press

Yayın tarihi: 1995

Dil: İngilizce

Adres: University of Pennsylvania Press, 423 Guardian Drive, Philadelphia, PA 19014-6097, USA

Başlık: Declaratia universala a drepturilor omului = The Universal Declaration of Human Rights

Yazar: Ligia Neascu

Yayınlandığı yer: Bucharest, Romania

Yayıncı: SIRDO

Yayın tarihi: 1994

Dil: Romance, Fransızca ve İngilizce

Adres: Str. Anghel Saligny nr.8, cod 70623, Sector 5, Bucharest, Romania

Başlık: Citizenship Education Alternative Curriculum for Upper Elementary Level (Age Group 10-15)

Yazar: Jana Ondráková

Yayınlandığı yer: Czech Republic

Yayıncı: Czech Helsinki Committee

Yayın tarihi: 1995

Dil: Çekçe, İngilizce

Adres: Czech Helsinki Committee, Pstovni Schranka c.4, 119 00 Praha 1 Jeleni 5/199, 118 Praha 1

Tel: 2051 5188, 2437 2338 **Fax:** 2051 5188, 2437 2335

Başlık: Human Rights for Children: A Curriculum for Teaching Human Rights to Children Ages 3-12.

Yazar: Amnesty International Human Rights for Children Committee

Yayınlandığı yer: USA

Yayıncı: Kiran S. Rana

Yayın tarihi: 1992

Adres: Amnesty International Human Rights for Children Committee. P.O. Box 110864, Tacoma, WA 98411, USA.

Başlık: Ya, ty, my (I, You, Me)

Yazar: Don Rowe and Jan Newton, Russian translators Irina Akhmetova and Ekaterina Rachmanova

Yayınlandığı yer: Moscow

Yayıncı: Intek Ltd

Yayın tarihi: 1995

Dil: Rusça

Adres: Citizenship Foundation, Weddel House, 13 West Smithfield, London EC1A 9HY, UK.

Başlık: Chto govorit zakon (What the Law Says)

Yazar: Don Rowe and Tony Thorpe, Russian translators Irina Akhmetova and Ekaterina Rachmanova

Yayınlandığı yer: Moscow

Yayıncı: Intek Ltd

Yayın tarihi: 1995

Dil: Rusça

Adres: Citizenship Foundation, Weddel House, 13 West Smithfield, London EC1A 9HY, UK.

Başlık: Our World, Our Rights

Yazar: Brown, Margot ed.

Yayınlandığı yer: London

Yayıncı: Amnesty British Section, 99 119 Rosebery Ave, London EC1R 4RE, UK.

Yayın tarihi: 1995

Dil: İngilizce

Görsel Materyaller

Başlık: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Animasyonu

Dil: İngilizce, Fransızca ve İspanyolca

İçerik: İHEB'nin her maddesini çizgi filmde gösteren 20 dakikalık video.

Adres: Uluslararası Af Örgütü, Genel Sekreterliği, 1 Easton Caddesi, Londra, WC1X 8DJ, Birleşik Krallık

Başlık: İnsan Hakları için Şimdi Ayağa Kalkın!

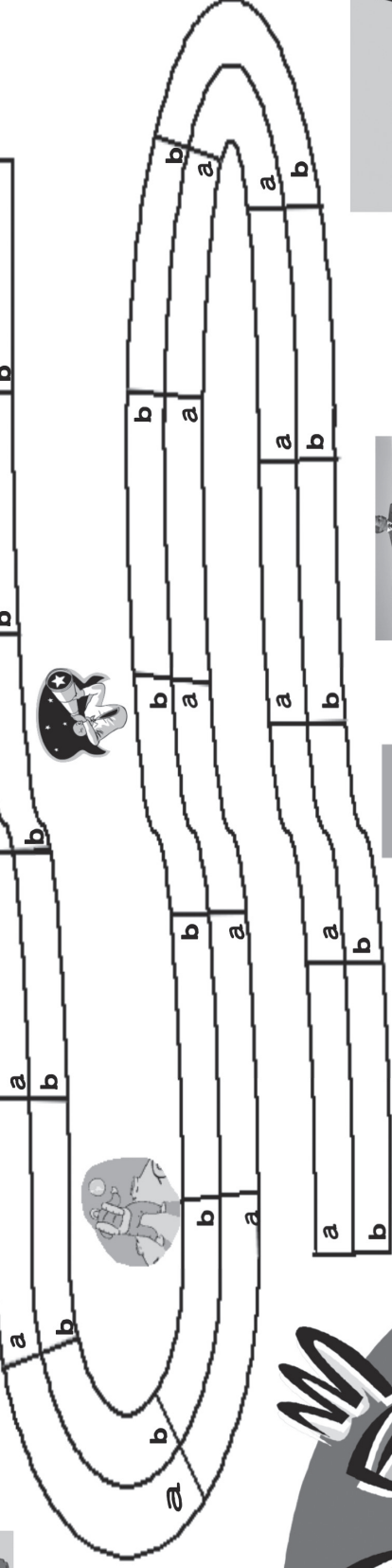
Dil: İngilizce ve Fransızca (diğer diller hazırlanmakta)

İçerik: İnsan hakları tarihi; Belçika, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Slovakya, Slovenya ve Birleşik Krallık'ta insan hakları için çalışan gençler.

Adres: Human Rights Information Centre, Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex, France.

ŞİMDİ NE YAPACAĞIZ?

TOPLAM	
a	b

İlk Adım

